

ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР НАН УКРАЇНИ І МОН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ДЕНЬ НАУКИ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ

**XXXI МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СВІТ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТСТВА
XXI СТОЛІТТЯ»**

**XXXI НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ
«КОМУНІКАЦІЇ СВІТУ НАУКИ: ПІДХОДИ, ТРЕНДИ, ПРОТИРІЧЧЯ»**

**XXXI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ
«СУЧАСНА ШКОЛА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТИТУТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»**

Харків
Народна українська академія
13 квітня 2024 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського гуманітарного університету
«Народна українська академія».
Протокол № 8 від 25.03.2024 р.*

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

К. В. Астахова, д-р іст. наук, проф.; В. І. Астахова, д-р іст. наук, проф.; Н. П. Гога, канд. психол. наук, доц.; Т. В. Зверко, канд. соціол. наук, доц.; І. В. Зміїова, канд. філол. наук, проф.; Г. М. Зобова, спеціаліст вищої категорії, старший учитель; О. А. Іванова, канд. екон. наук, доц.; К. Г. Михайльова, д-р соціол. наук, проф.; З. І. Шилкунова, канд. пед. наук, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист; О. Л. Яременко, д-р екон. наук, проф.

Д34   День науки : програма та матеріали / Департамент науки і освіти Харківської обл. військ. адмін., Ін-т вищ. освіти НАПН України, Харк. акад. неперерв. освіти, Нар. укр. акад. ; [редкол.: К. В. Астахова та ін.]. – Харків : Вид-во НУА, 2024. – 282 с. – (День науки).

У збірнику представлено матеріали XXXI Міжнародної студентської наукової конференції «Світ комунікативних компетенцій студентства XXI століття», XXXI Науково-теоретичної конференції молодих учених «Комунікації світу науки: підходи, тренди, протиріччя» та XXXI Регіональної науково-практичної конференції вчителів «Сучасна школа як ключовий інститут забезпечення комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу». Збірник зберігає наукові традиції проведення Дня науки ХГУ «НУА» незважаючи на воєнний стан.

Увагу приділено світу комунікативних компетенцій XXI століття. Розглянуто історичні, соціально-психологічні аспекти та лінгвістико-літературознавчі засади формування комунікативних компетентностей, роль інформаційно-технологічних та математичних комунікаційних компетенцій у міжкультурному середовищі, культурно-освітнє середовище школи як інтегрований чинник формування комунікативних компетенцій здобувачів освіти. Матеріали містять сучасні підходи, тренди та протиріччя в дослідженнях, що мають теоретичне й практичне значення в складних умовах українського суспільства, охоплюють сучасні методики та інноваційні складові як університету так і загальноосвітньої школи, забезпечення розвивального ефекту початкової освіти.

УДК 37(01)

ОРГКОМІТЕТ

Астахова К. В. – голова, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», д-р іст. наук, проф.;

Майборода Р. В. – голова Асоціації випускників Народної української академії;

Члени оргкомітету:

Астахова В. І. – радник ректора Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», д-р іст. наук, проф.;

Зобова Г. М. – проректор з роботи ліцею Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», спеціаліст вищої категорії, старший учитель;

Іванова О. А. – проректор з науково-дослідної роботи Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», канд. екон. наук, доц.;

Коллін С.-О. PhD, проф. корпоративного управління Вільного університету Сканії (Швеція);

Михайльова К. Г. – проректор з навчально-методичної роботи та інновацій Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», д-р соціол. наук, проф.;

Гога Н. П. – голова Асоціації молодих вчених, декан факультету «Референт-перекладач» Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», канд. психол. наук, доц.;

Шилкунова З. І. – завкафедри початкової освіти Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», канд. пед. наук, учитель-методист, учитель вищої категорії;

Якуніна А. Л. – голова Студентського наукового товариства Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», студентка факультету «Референт-перекладач».

**СВІТ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
СТУДЕНТСТВА ХХІ СТОЛІТТЯ**

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ
ХХХІ МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

13 квітня 2024 р.

Секція І

Історія розвитку університетської освіти: розширення соціальних функцій

Керівники секції:	Астахова К. В. , д-р іст. наук, проф., ректор Народної української академії;
	Гонца О. О. , член Консультативної ради, випускниця факультету «Бізнес-управління» Народної української академії;
	Коваленко Н. П. , директор музею історії Народної української академії
Секретар	Якуніна А. Л. , студентка 4 курсу факультету «Референт-перекладач» Народної української академії

ДОПОВІДІ

Якуніна А. 4 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>«Німецька складова» в розвитку студентської академічної мобільності: витоки та генеза</i> Науковий керівник проф. Астахова К. В.
---	--

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Бугай А. 1 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Неформальні молодіжні та студентські об'єднання в історії університетів</i> Науковий керівник проф. Астахова К. В.
Єсін Є. 1 курс факультету «Соціальний менеджмент», Народна українська академія	<i>Історія виникнення та розвитку університетської освіти на півдні сучасних українських територій</i> Науковий керівник проф. Астахова К. В.
Мірошник С. 2 курс факультету «Бізнес-управління», Народна українська академія	<i>Асоціація випускників НУА: історія побудови комунікації з alumni</i> Науковий керівник проф. Астахова К. В.
Норік Д. 1 курс факультету «Бізнес-управління», Народна українська академія	<i>Студентські об'єднання університетів України XIX–XX століття</i> Науковий керівник проф. Астахова К. В.

Омеліч Р.
1 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія

*Студентські об'єднання європейських університетів:
історія формування та розвитку*

Науковий керівник проф. Астахова К. В.

Пальваль А.
3 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

*Історія формування партнерських стосунків НУА із
готельною сферою Туреччини як інструменту набуття
soft skills*

Науковий керівник проф. Астахова К. В.

Сидоренко К.
1 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

*Історія міжнародних зв'язків НУА: досвід подолання
міжкультурних перешкод у комунікації*

Науковий керівник проф. Астахова К. В.

Тихомиров К.
3 курс факультету дошкільної і
спеціальної освіти та історії,
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»

*«Університет Гумбольдта»: історія і сучасність
у контексті трансформацій вищої освіти*

Науковий керівник викладач-методист Камардаш Н. В.

Секція II

Соціально-психологічні аспекти формування комунікативних компетентностей у студентів

Керівники секції:

Михайльова К. Г., д-р соціол. наук, проф.,
проректор з навчально-методичної роботи та інновацій
Народної української академії;

Зверко Т. В., канд. соціол. наук, доц., декан факультету
«Соціальний менеджмент» Народної української академії;

Овакімян О. С., канд. соціол. наук, доц. кафедри соціальної
фармації Національного фармацевтичного університету

Секретар

Суботіна М. П., помічник декана факультету «Соціальний
менеджмент» Народної української академії

ДОПОВІДІ

Лісютіна В.

3 курс заочної форми навчання
факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

*Комунікативна компетентність студента в оптиці
компетентнісної структури особистості*

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Пойманова Я.

2 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

*Особливості розвитку комунікативної
компетентності студентів в умовах іншомовного
середовища*

Науковий керівник доц. Гога Н. П.

Бура А.

1 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія

*Вплив культури на формування особистості (на
прикладі філософських поглядів К. Юнга)*

Науковий керівник доц. Чибісова Н. Г.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Богданова А.

3 курс, університет прикладних
наук Fachhochschule Südwestfalen
(Німеччина);

*Models of intercultural communicative competence and
their projection into the educational space
(Моделі міжкультурної комунікативної
компетентності та їх проекція на освітній простір)*

Мігунов П.

слухач інтенсивного курсу
з німецької мови, Інститут
міжнародних комунікацій
(м. Дюссельдорф, Німеччина)

Вершкова Ю.

2 курс будівельного факультету,
Придніпровська державна
академія будівництва та
архітектури

*Студентство України: динаміка розвитку під впливом
соціально-демографічної ситуації*

Науковий керівник доц. Савош Г. П.

Кудрявцев В.

5 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

*Комунікаційні моделі інтеграції студентів у
професійне середовище*

Науковий керівник проф. Михайлова К. Г.

- Лавриненко В.** *Комунікативні компетентності як складові підготовки спеціаліста з соціального управління*
4 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Зверко Т. В.
- Манжара Д.** *Формування комунікативних навичок студентів у сучасному соціальному середовищі*
2 курс будівельного факультету,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
Науковий керівник доц. Савош Г. П.
- Михайлова Є.** *Освітнє середовище як підґрунтя формування комунікативних компетентностей студента*
4 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Гога Н. П.
- Нвачукву Ч.** *Formation of students' communication strategies in intercultural educational space (on the example of the Ireland University of Galway)
(Формування комунікативних стратегій студентів у міжкультурному освітньому просторі (на прикладі Національного університету Ірландії University of Galway))*
1 курс, соціальні науки,
Національний університет Ірландії в Галвеї (Ірландія)
- Нестеров В.** *Формування комунікативних компетентностей у магістрів-політологів: зміст та специфіка*
магістрант факультету соціальних і поведінкових наук,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Науковий керівник доц. Безрук О. О.
- Олійник А.** *Особливості комунікативних бар'єрів у студентському середовищі*
2 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Зверко Т. В.
- Павленко Ю.** *Проблеми комунікації в міжособистісному спілкуванні студентів*
2 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Зверко Т. В.
- Пихтін В.** *Практичні аспекти формування комунікаційного простору студентів*
5 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. Михайлова К. Г.

Стопніков О. *Основні бар'єри комунікації «дорослих» студентів у процесі інтеграції до класичного студентського середовища*
магістр соціології,
Народна українська академія

Науковий керівник *Недогонов Д. В.*

Тараннікова А. *Можливості інноваційного навчання як засобу формування комунікативної компетентності студентів*
6 курс факультету
дошкільної освіти,
Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Ходикіна Ю. Ю.*

Тюрін О. *Комунікація за нових умов розвитку суспільства: до визначення стратегії дослідження*
магістрант факультету
соціальних і поведінкових наук,
Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Безрук О. О.*

Уманець О. *Місце професійної орієнтації у формуванні комунікативних компетентностей школярів та студентів*
11 клас, Харківський приватний
ліцей, Народна українська
академія

Науковий керівник доц. *Гога Н. П.*

Черкасова А. *Practices of intercultural communication in the educational environment a German University (Практики міжкультурної комунікації в освітньому середовищі німецького вишу)*
1 курс факультету психології,
Потсдамський університет
(Німеччина)

Чінський І. *Індивідуальні особливості формування комунікативної компетентності в умовах офлайн- та онлайн-навчання*
2 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Гога Н. П.*

Щербак І. *Культурно-освітнє середовище ЗВО та його вплив на формування комунікативних навичок студентської молоді*
1 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Чибісова Н. Г.*

Яковенко К. *Вплив закладу освіти на формування комунікативних якостей студентства*
1 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Чибісова Н. Г.*

Секція III
**«Лінгвістико-літературознавчі засади формування комунікативної
компетентності студентства у XXI столітті»**

Керівники секції:	Берест Т. М. , канд. філол. наук, доц., завкафедри українознавства Народної української академії; Купрікова Г. В. , канд. філол. наук, доц. кафедри українознавства Народної української академії; Ільїна О. В. , канд. філол. наук, доц. кафедри українознавства Народної української академії; Шумейко О. А. , канд. філол. наук, доц. кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Секретар	Трунова І. А. , зав. кабінетом кафедри українознавства Народної української академії

ДОПОВІДІ

Ємельянова В. 11 клас, Комунальний заклад «Андріївський ліцей» Кегичівської селищної ради Красноградського району Харківської області	<i>Особливості роману Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» у світлі комунікативних компетентностей</i> Науковий керівник доц. <i>Ільїна О. В.</i>
Нецора Д. 1 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Телевізійні новини як засіб впливу на студентську аудиторію</i> Науковий керівник доц. <i>Купрікова Г. В.</i>
Проценко В. 2 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Маніпулятивні стратегії в соціальних мережах</i> Науковий керівник доц. <i>Купрікова Г. В.</i>

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Антоненко В.

10 клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 157»
Харківської міської ради

*Формування комунікативних компетенцій учнів
у німецьких та українських школах (порівняльний
аспект)*

Науковий керівник учитель *Ільїнова О. О.*

Бельчев В.

1 курс факультету прокуратури,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого

*Культурологічне підґрунтя комунікативної
компетентності*

Науковий керівник ст. викл. *Меліхова Ю. А.*

Бородіна А.

10 клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 157»
Харківської міської ради

*Комунікативні стратегії і тактики в політичних
промовах*

Науковий керівник учитель *Ільїнова О. О.*

Винник А.

10-А клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 157»
Харківської міської ради

*Сучасна українська пісня як лінгводидактичний засіб
формування комунікативних компетенцій учнів*

Науковий керівник учитель *Ільїнова О. О.*

Гаращенко А.

1 курс факультету прокуратури,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого

*Роль художньої прози в опануванні комунікативних
навичок*

Науковий керівник доц. *Шумейко О. А.*

Дядечко М.

10 клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 116»
Харківської міської ради

*Шляхи формування комунікативних компетентностей
у процесі вивчення української мови*

Науковий керівник учитель *Чапліна М. В.*

Іщук Д.

1 курс факультету прокуратури,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого

*Проблема «винародовлення» в українському соціально-
культурному середовищі*

Науковий керівник доц. *Шумейко О. А.*

- Ковалевський В.** *Вивчення іноземних мов за допомогою штучного інтелекту: комунікативний аспект*
2 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Купрікова Г. В.*
- Літинський Р.** *Мова як основа національної ідентичності: формування комунікативних компетенцій*
10 клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 116»
Харківської міської ради
Науковий керівник учитель *Чапліна М. В.*
- Мельник С.** *Правописна та комунікативна компетентність студентської аудиторії (на прикладі нової редакції «Українського правопису»)*
2 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Купрікова Г. В.*
- Перерва Д.** *Комунікативно-концептуальне розв'язання конфлікту в драматичному творі*
3 курс групи ОКНАР,
Державний навчальний заклад
«Харківське вище професійне училище № 6»
Науковий керівник учитель *Велічко Л. Н.*
- Пивовар Я.** *Формування читацької компетенції (на прикладі оповідань збірки Е. Манро «Забагато щастя»)*
10 клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 116»
Харківської міської ради
Науковий керівник учитель *Ламкова О. І.*
- Федорченко А.** *Комунікативна спрямованість сленгізмів (на прикладі лексико-семантичного поля «Гроші» в українській та англійській сленгових картинах світу)*
1 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Купрікова Г. В.*
- Хмелевська А.** *Досвід Великої Британії у формуванні комунікативних навичок у шкільній освіті*
10 клас,
Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 157»
Харківської міської ради
Науковий керівник учитель *Ільїнова О. О.*
- Шепет М.** *Комунікація з українською діаспорою Канади: від культурно-гуманітарних ініціатив до відстоювання етнічних інтересів*
1 курс факультету прокуратури,
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник ст. викл. *Меліхова Ю. А.*

Шрестха Д.
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія

*Художньо-естетичні особливості роману В. Пузіка
«З любов'ю – тато!» у колі комунікативних
компетентностей*

Науковий керівник доц. *Ільїна О. В.*

Секція IV

Формування комунікативних компетенцій студентської молоді в умовах системних трансформацій освітньої та бізнесової діяльності

Керівники секції:

Компанієць В. В., д-р екон. наук, проф. кафедри економіки та права Народної української академії;

Астахов В. В., канд. юрид. наук, проф., декан факультету «Бізнес-управління» Народної української академії;

Рубан Л. О., канд. екон. наук, доц., завкафедри економіки та права Народної української академії

Секретар

Білокінь Т. А., заст. декана факультету «Бізнес-управління» Народної української академії

ДОПОВІДІ

Іванов Д.
магістрант факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія

*Особливості формування комунікативних компетенцій
міленіалів та зумерів*

Науковий керівник проф. *Компанієць В. В.*

Сидоренко О.
1 курс магістратури факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія

*Міжкультурні комунікації в бізнесі (теорія та
практичний досвід)*

Науковий керівник проф. *Компанієць В. В.*

Яковенко В.
4 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія

*Вплив соціальних норм та стереотипів на економічну
поведінку та комунікації*

Науковий керівник доц. *Іванова О. А.*

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

- Айзпурва Е.** *Formation of communicative competences of students at the university*
3 курс факультету
Бізнес-менеджмент,
Вільнюський технічний
університет імені Гедимінаса
(Литва)
(Формування комунікативних компетенцій студентів в університеті)
Науковий керівник проф. Біршкіте Л.
- Бабіч Н.** *Комунікативна складова в підготовці військового фахівця нової генерації*
3 курс факультету логістики,
Національна академія
Національної гвардії України
Науковий керівник ст. викл. Сахненко О. І.
- Бугаєнко А.** *Побудова комунікацій бізнесу під час війни*
4 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Рубан Л. О.
- Войтехович В.** *Communicative component in the competences of modern youth*
2 курс факультету
«Менеджмент»,
Вестмінстерський університет
Лондона
(Комунікативна складова в компетентностях сучасної молоді)
Науковий керівник проф. Тамошюнас А.
- Зайцев О.** *Комунікативні компетенції студентської молоді в умовах системних трансформацій економіки*
магістрант факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Цибульська Е. І.
- Зозуля І.** *Формування комунікативних навичок студентів у контексті сучасних трансформацій у сферах освіти та бізнесу*
магістрант факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник: доц. Цибульська Е. І.
- Іванов Д.** *Communication methods in the context of training a competitive specialist*
1 курс факультету
інформаційно-аналітичних
технологій та менеджменту,
Харківський національний
університет радіоелектроніки
(Комунікаційні методи в контексті підготовки конкурентоспроможного фахівця)
Науковий керівник доц. Іванова О. А.

- Коваленко М.** *Маніпулювання поведінкою людини в бізнес-середовищі та методи захисту*
магістрант факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Компанієць В. В.*
- Ковальчук О., Самуляк С.** *Комунікативні компетентності, які потрібні в бізнесі та для розвитку кар'єри*
2 курс,
Харківський фаховий коледж
спортивного профілю
Науковий керівник викл. *Піковець Н. Л.*
- Козиренко С.** *Особливості організації бізнес-комунікацій з країнами ЄС*
2 курс факультету
післядипломної освіти,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Цибульська Е. І.*
- Крапивна К.** *Важливість розвитку комунікативних компетенцій у студентів економічних спеціальностей*
4 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Величко К. Ю.*
- Крилова С.** *Особливості формування комунікативних компетенцій в сучасному бізнесовому середовищі*
магістрант факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Цибульська Е. І.*
- Лікунова С.** *До питання про «безоплатну» вищу освіту*
2 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Астахов В. В.*
- Ночвій Г.** *Протидія маніпуляціям у бізнес-комунікаціях*
2 курс факультету
післядипломної освіти,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Цибульська Е. І.*
- Польова О.** *Щодо ділових комунікацій у цифровому середовищі та гарантування економічної безпеки бізнес-організації*
магістрант факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Компанієць В. В.*

Раня А.-А. *Актуальність розвитку компетенцій міжнародного ділового спілкування*
4 курс факультету економічних відносин та фінансів,
Державний біотехнологічний університет

Науковий керівник доц. *Величко В. Ю.*

Сєрих А. *Міжкультурне студентське середовище в сучасному світі*
2 курс факультету післядипломної освіти,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Цибульська Е. І.*

Ткаліч С. *Щодо ролі комунікативних компетенцій у міжкультурному студентському середовищі*
2 курс факультету післядипломної освіти,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Цибульська Е. І.*

Філіпенков К. *Розвиток комунікативних компетенцій студентської молоді в Україні*
2 курс факультету післядипломної освіти,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Цибульська Е. І.*

Секція V

Communicative competence as a key employability skill (Комунікативна компетенція як найважливіша навичка для успішного працевлаштування)

Керівники секції: **Молодча Н. С.**, канд. філол. наук, доц. загальноакадемічної кафедри іноземних мов Народної української академії;

Валюкевич Т. В., канд. філол. наук, доц. загальноакадемічної кафедри іноземних мов Народної української академії;

Хільковська А. О., доц., зав. загальноакадемічної кафедри іноземних мов Народної української академії

Секретар **Левіна П.**, студентка 4 курсу факультету «Референт-перекладач» Народної української академії

ДОПОВІДІ

- Новікова А.** *Building up Employability Skills through International Internships*
4 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія
(Формування навичок для успішної кар'єри через закордонне стажування)
Науковий керівник доц. Молодча Н. С.
- Левіна П.** *The Impact of Strong Communication Skills on Career Empowerment*
4 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
(Сильні комунікативні навички як фактор розширення кар'єрних можливостей)
Науковий керівник доц. Валюкевич Т. В.
- Тарусін В.** *Values and Principles of Contemporary Students through the Prism of Corpus-Based Content Analysis of Baccalaureate Speeches*
1 курс факультету
післядипломної освіти,
Народна українська академія
(Цінності та принципи сучасного студентства крізь призму контент аналізу корпусу текстів випускних промов)
Науковий керівник доц. Молодча Н. С.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

- Жицький В.** *Communication Techniques for a Successful Job Interview.*
3 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
(Комунікативні прийоми для успішного проходження співбесіди при працевлаштуванні)
Науковий керівник доц. Хільковська А. О.
- Курило М.** *Effective Communication Strategies for Business Negotiation*
3 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
(Ефективні комунікативні стратегії переговорів у бізнесі)
Науковий керівник доц. Хільковська А. О.
- Мірошниченко Д.** *Navigating the Pathways to Professional Success through Effective Communication and Networking*
4 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
(Шлях до професійного успіху через ефективну комунікацію та встановлення горизонтальних зв'язків)
Науковий керівник доц. Валюкевич Т. В.
- Слесаренко М.** *Intercultural Competence and Ukrainian Business Culture Awareness*
5 курс факультету
«Соціальний менеджмент»,
Народна українська академія;
(Міжкультурна компетенція та розуміння української культури ділового спілкування)
- Сидоренко О.**
5 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Молодча Н. С.

Хайнеманн П.
3 курс факультету
«Міжнародний менеджмент»,
Південно-Вестфальський
університет прикладних наук,
(м. Мешеде, Німеччина)

*The Importance of Building Trust and Communication
within a Company*
(Важливість встановлення довіри та комунікації в
компанії)

Науковий керівник викл. Пуетс Л.-М.

Секція VI

Роль комунікативних компетенцій в міжкультурному студентському середовищі

Керівники секції:

Змійова І. В., канд. філол. наук, проф. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії;

Івахненко А. О., канд. філол. наук, доц. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії;

Чемоданова М. Ф., канд. пед. наук, доц. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії

Секретар

Шмакова Л. М., викл. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії

ДОПОВІДІ

Климова А.
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія

*Вплив культурних відмінностей на ефективність
міжкультурної інтерпретації перекладача*

Науковий керівник проф. Змійова І. В.

Євдокимова Г.
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія

*Явище мультимодальності в сучасній англomовній
інтернет-комунікації*

Науковий керівник проф. Змійова І. В.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Бірюкова А.
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія

*Форми реалізації принципів міжкультурної орієнтації
під час вивчення німецької мови в дистанційному
форматі*

Науковий керівник викл. Шмакова Л. М.

Лакман О. *Технологічні інновації в освіті: цифрові та онлайн-платформи*
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник ст. викл. *Паненко І. О.*

Мінатуллаєва М. *Особливості перекладацької діяльності в міжкультурному середовищі*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Змійова І. В.*

Назарова Д. *Комунікативні компетенції перекладача та їх важливість у процесі діяльності*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Змійова І. В.*

Порфіров А. *Крос-культурне сприйняття та його взаємозв'язок із комунікативними компетенціями в студентському середовищі*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Івахненко А. О.*

Саприкіна А. *Роль комунікативних компетенцій у перекладацькій діяльності студентів*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Івахненко А. О.*

Чашей Ю. *Критерії ефективності міжкультурної комунікації*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Змійова І. В.*

Секція VII

Лінгвокультурні компетентності сучасного студентства

Керівники секції:	Михайлова Л. В. , канд. філол. наук, доц., завкафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії;
	Ануфрієва І. Л. , доц. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії;
	Чурсіна Л. В. , канд. філол. наук, доц. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії
Секретар	Мовчан О. О. , викл. кафедри германо-романської філології та перекладу Народної української академії

ДОПОВІДІ

Леженіна В. магістрант факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Міжкультурна комунікація: прагмалінгвістичний аспект</i> Науковий керівник доц. <i>Михайлова Л. В.</i>
Фоміна О. 4 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Комунікативно-прагматичний потенціал франглізмів</i> Науковий керівник доц. <i>Чурсіна Л. В.</i>

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Ачкасова К. 4 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Процес євроінтеграції в сучасному українському суспільстві: мовний фактор</i> Науковий керівник доц. <i>Михайлова Л. В.</i>
Безбородих Д. 3 курс хімічного факультету Університету Сорбонна (м. Париж, Франція)	<i>Інновації та традиції в мовній підготовці студентів, які вивчають дисципліни природничого циклу</i> Науковий керівник доц. <i>Ануфрієва І. Л.</i>
Бєлая Л. 3 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Перспективи використання штучного інтелекту в освітянському просторі</i> Науковий керівник доц. <i>Яріз Є. М.</i>

Дмитренко А. *Екстралінгвістичні фактори впливу на процес мовної комунікації*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Михайлова Л. В.

Єременко К. *Особливості мововжитку і статус французької мови в сучасній Канаді*
магістрант факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Ануфрієва І. Л.

Калина Я. *Державна мовна політика: історичний аспект*
4 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Михайлова Л. В.

Нощенко А. *Особливості навчання у ЗВО України в період пандемії та воєнного стану*
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник ст. викладач Закринична Н. І.

Осмакова А. *Іспаномовний сленг як лінгвокультурна компетентність*
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Бочарникова Т. Ф.

Сеспедес Г. *Вивчення лінгвокультурології в сучасній глобальній спільноті*
4 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Бочарникова Т. Ф.

Секція VIII

Інформаційно-технологічні та математичні комунікаційні компетенції сучасних студентів

Керівники секції:	Кірвас В. А. , канд. техн. наук, проф., завкафедри інформаційних технологій та математики Народної української академії;
	Козиренко В. П. , канд. техн. наук., доц., проректор з цифровізації та сучасних технологій Народної української академії;
	Свіщова Є. В. , канд. фіз.-мат. наук, доц. кафедри інформаційних технологій та математики Народної української академії
Секретар	Дьячкова О. В. , доц. кафедри інформаційних технологій та математики Народної української академії

ДОПОВІДІ

Беспалов І. 3 курс факультету «Бізнес-управління», Народна українська академія	<i>Когнітивні можливості штучного інтелекту при комунікаціях у освіті</i> Науковий керівник доц. <i>Козиренко В. П.</i>
Євтушенко А. 3 курс економічного факультету, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	<i>Важливість різних аспектів у вивченні економетрики як дисципліни: зарубіжний досвід (університет Бокконі)</i> Науковий керівник доц. <i>Свіщова Є. В.</i>

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Безрядіна О. 3 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Як правильно використовувати штучний інтелект у навчанні на перекладача: мій досвід</i> Науковий керівник доц. <i>Дьячкова О. В.</i>
Білик О. 4 курс факультету «Референт-перекладач», Народна українська академія	<i>Інформаційна безпека як одна із ключових компетенцій при інформаційно-технологічній комунікації сучасних студентів</i> Науковий керівник проф. <i>Кірвас В. А.</i>

- Достоевська А.** *Роль інформаційно-технологічних засобів у сучасній математичній освіті*
3 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.
- Лазебна В.** *Програмні засоби підвищення ефективності письмової комунікації*
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Дьячкова О. В.
- Любич Н.** *Адаптація математичної освіти до вимог цифрової ери: виклики та можливості*
3 курс економічного факультету,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.
- Ляховольська Я.** *Як може допомогти штучний інтелект у навчанні перекладача*
3 курс факультету
«Референт-перекладач»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Дьячкова О. В.
- Попова М.** *Необхідність вивчення математичного моделювання та прогнозування в бізнес-освіті*
3 курс економічного факультету,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.
- Свіщов О.** *The negative impact of information technology on the quality of education of Ukrainian students
(Негативний вплив інформаційних технологій на якість освіти українських студентів)*
2 курс факультету
післядипломної освіти,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.
- Семененко В.** *Актуальні питання застосування штучного інтелекту при вивченні математичних та інформаційних дисциплін*
3 курс факультету
«Бізнес-управління»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Козиренко В. П.
- Сорочкіна Л.** *Використання штучного інтелекту в математиці: за та проти*
3 курс економічного факультету,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.

Спаський А.

4 курс факультету

«Бізнес-управління»,

Народна українська академія

Вплив соціальних мереж на міжособистісні комунікації студентів

Науковий керівник доц. *Свіщова Є. В.*

Ткаченко М.

3 курс економічного факультету,

Харківський національний

університет імені В. Н. Каразіна

Можливості використання економетрики

в оптимізації навчальних процесів

Науковий керівник доц. *Свіщова Є. В.*

Філіпова С.

3 курс факультету

«Референт-перекладач»,

Народна українська академія

Інформаційно-технологічні комунікаційні компетенції

сучасних студентів

Науковий керівник проф. *Кірвас В. А.*

Шевцова М.

2 курс факультету

«Бізнес-управління»,

Народна українська академія

Онлайн-освіта як інтерактивна взаємодія викладача

та студента в цифровому середовищі

Науковий керівник доц. *Свіщова Є. В.*

Секція І

Історія розвитку університетської освіти: розширення соціальних функцій

Якуніна А.

«НІМЕЦЬКА СКЛАДОВА» В РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ: ВИТОКИ ТА ГЕНЕЗА

Освіта – один з найважливіших чинників розвитку будь-якої країни. Навчання протягом життя («Life-long learning») стало трендом, що розповсюджується на світовому освітньому просторі. Існує безліч видів, форм та моделей здобуття освіти. Провідне місце сьогодні займає студентська академічна мобільність, яка трансформувалась в окремий напрямок розвитку ЗВО і стрімко поширюється Україною і світом.

Ціль дослідження – проаналізувати генезу розвитку студентської академічної мобільності України та Німеччини у XVII–поч. XXI століття. Для досягнення цілі, поставлено завдання:

- з'ясувати умови, які впливали на розвиток академічної мобільності, стимулювали чи, навпаки, гальмувати процеси;
- розглянути в історичній ретроспективі взаємодію та вплив німецької освітньої системи на вітчизняну та навпаки;
- проаналізувати показники розвитку академічної мобільності українських студентів до німецьких ЗВО на різних історичних етапах.

Літератури по обраній темі існує досить багато. Ґрунтовне дослідження питання, що вивчається, зустрічається у роботі С. В. Вербицької [1], де розкриваються риси академічної мобільності XVII–XX століття. Досить інформативною є стаття М. В. Горват, Д. В. Кузьми [2], які аналізують тенденції розвитку сучасної академічної мобільності. Змістовні роботи: О. І. Козієвської [4], О. Г. Сушика та І. В. Сушик [5], які додають уявлень про проблеми мобільності, ризику та перспективи.

Академічна мобільність бере свій початок практично з заснування європейських університетів [1]. В Україні вона набула відносної популярності XVI–XVII століттях [2].

У XVII–XVIII столітті Німеччина переживала кризу університетської освіти. Реформи втілювались важко, однак мали вплив. Внутрішні проблеми відобразились на темпах розвитку міжнародної академічної мобільності, але суттєво її не змінили [6].

Поява Берлінського університету (1810 р.) значно покращила ситуацію в освіті та привернула увагу закордонних студентів до університетів Німеччини.

Обмін досвідом, університетськими традиціями посприяли формуванню світових освітніх систем, зокрема вітчизняної, яка була відкритою до змін. XIX століття можна вважати періодом підйому студентської академічної мобільності: зростає чисельність студентів, що навчаються в університетах Німеччини, активно працюють в інших навчальних закладах німецькі професори [7].

Занепади академічної мобільності траплялись в історії час від часу. В першу чергу через політичні та економічні катаклізми [1].

За часів Другої світової війни широкого розповсюдження набув термін «витік мізків». Численні групи вчених, викладачів, студентів були вимушені залишати зруйновану Європу та шукати кращої долі. Післявоєнні часи характеризуються підписанням нових міжнародних договорів провідних держав світу та поступовим відновленням академічної мобільності у Західній Європі. Метою цих процесів було вирішення економічних, соціальних, наукових, технічних, освітніх проблем. Поступово Німеччина повернула статус країни, що приймає чи не найбільшу у Європі кількість іноземних студентів [2].

Дев'яності роки ХХ століття відзначились глобальними змінами академічної мобільності. Інтеграція та глобалізація додали темпів та масштабів цим змінам. Одним із найвизначніших кроків на цьому тлі стало створення відомої стипендіальної програми Erasmus (1987 р.) [7].

Статистичні данні свідчать про стрімкий розвиток академічної мобільності: з 1975–1995 рр. кількість учасників міжнародної мобільності зросла з 0,8 млн до 1,7 млн осіб [4].

Новий етап розвитку академічної мобільності для вітчизняних університетів настає після проголошення незалежності України. Документи ЮНЕСКО (2006 р.) свідчать, що ефективність програм обмінів збільшила число студентів більше, ніж вдвічі: з 1,7 млн учасників до 3,7 млн [4]. Німеччина стає провідною країною, що реалізує освітні можливості (260,314 осіб, 11%) [1].

З 2014 р. Україна долучилась до програми Erasmus+ та почала збільшувати кількість університетів-учасників академічної мобільності: у Німеччині у 2009 р. навчалось 8557 студентів з України, а у 2015 р. вже близько 9,5 тис. [5]. Особливого розквіту програма Erasmus+ для України набула у 2014–2020 рр., коли 5% студентства країни змогли взяти участь у програмах академічної мобільності [8].

Із причин привабливості Німеччини, як країни навчання, можна назвати: територіальне розміщення, якість життя, світове визнання університетів.

Система вищої освіти історично характеризується та приваблює студентів самозбагаченням, повагою до полікультурності, широким вибором можливостей, практичним застосуванням теоретичного, отриманням європейського диплому [8].

Незважаючи на численні перепони, процес академічної мобільності не зупиняється та демонструє свою унікальність та життєздатність, він поєднує кращі світові практики, тому масштабування міжнародної академічної мобільності, здається, збережеться і надалі.

Бібліографічні посилання

1. Вербицька, С. В. (2009). Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 45, с. 20–26.
2. Горват, М. В., Кузьма, Д. В. (2022). Історія становлення академічної мобільності. *Освіта і наука*, 1(32), с. 22–26.
3. Кобченко, К. (2012). Міграція з України з освітньою метою: історичний та сучасний досвід. *Українознавчий альманах*, 7, с. 148–152.
4. Козієвська, О. (2012). Загальні тенденції розвитку академічної мобільності у світовому та українському вимірах. *Вища освіта України*, 2, с. 98–107.
5. Сушик, О., Сушик, І. (2019). Академічна мобільність українських студентів в історичній ретроспективі: витоки, напрями, мотиви. *Освітологія*, 8, с. 8–18.

6. Чорна, О. В. (2013) Виникнення та становлення системи контролю якості освіти у німецьких ВНЗ. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*, 10, с. 167–172.

7. Якуніна, А. (2023). Ключові моделі класичного європейського університету та їхній вплив на розвиток вітчизняної вищої школи: історія питання. *Новий колегіум*, 1–2(110), с. 132–134.

8. Якуніна, А., Паненко, І. О., Пономарьов, Д. (2023). Досвід студентської мобільності як передумова професійної успішності. *Формування професійної мобільності суб'єктів освітнього процесу в умовах мультимовної підготовки*, [online]. Available at: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/2570> [Accessed 06 Jan. 2023].

Бугай А.

НЕФОРМАЛЬНІ МОЛОДІЖНІ ТА СТУДЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ

Актуальність роботи обумовлена зацікавленістю молоді в неформальних об'єднаннях, зокрема, студентських. Вони пропонують студентам можливість знайти однодумців та розвиватися як особистість. Неформальні студентські об'єднання з самого зародження мали неабияку політичну силу та соціальний вплив, тому їх дослідження у наш час є досить важливими.

Цілі роботи полягають у дослідженні історії розвитку неформальних студентських організацій.

Задачами роботи є з'ясування причин й умов формування неформальних студентських організацій; особливості їхньої діяльності в українських університетах.

Про неформальні молодіжні об'єднання СРСР можна дізнатися із публікацій таких авторів, як К. В. Астахова [2], М. Багмет [3], І. Гайдаєнко [4], С. Сорока [8], Т. Малиніна [6], В. Микитась [7]. Неформальні студентські об'єднання дослідила Д. Гусєва [5]. Літератури в цілому достатньо для проведення дослідження, що заявлено.

Неформальні студентські об'єднання – це групи студентів, які об'єднуються на основі спільних інтересів, цінностей тощо. Вони діють за власними правилами та нормами [5].

Перші неформальні студентські об'єднання з'явилися ще в середньовічній Європі. Їх створили студенти, які хотіли вивчати та обговорювати ідеї поза формальними рамками коледжу. Вони часто були пов'язані з певними релігійними групами чи політичними рухами. Бурси – одні з найвідоміших перших неформальних студентських організацій, що були засновані для забезпечення житлом і харчуванням нужденних студентів [7]. Неформальні студентські організації стали більш поширеними протягом XVIII і XIX століть. Їхні цілі та інтереси ставали більш різноманітними. Деякі були створені для задоволення релігійних потреб, інші для обговорення політичних ідей та розваг.

Щодо розвитку та зародження самодіяльних студентських організацій у СРСР, то з'явилися з перших років радянської влади. Це були молодіжні гуртки, найрізноманітніші групи, які допомагали збирати врожай, займалися творчою, спортивною діяльністю. На початку 1930-х років, через встановлення тоталітарного режиму, їхня діяльність

призупинилася через неможливість самовираження. Правляча політична система мала інші погляди на самодіяльні рухи [8].

Відновленням сучасних самодіяльних студентських організацій можна вважати кінець 50-х років ХХ ст., завдяки зміні політичної ситуації в країні. Формувалися студентські будівельні загони, творчі, наукові об'єднання, народні дружини [2]. У 1956 році студентська молодь влітку активно працювала в будівельному та аграрному секторі. Студентську молодь УРСР було залучено до будівництва шахт Донбасу [6]. Але у 1980-х роках ситуація навколо об'єднань змінилася. Зросла відстороненість, дистанційованість, недовіра до влади. Постала необхідність перегляду основних принципів молодіжної політики [3].

Український молодіжний рух кінця 1980-х років ХХ століття неможливо розглядати без середовища студентів, які завжди представляли найбільш активну частину суспільства в багатьох університетах. Наприклад, в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка діяло близько 20 самодіяльних об'єднань. Серед них, культурно-історичний клуб «Громада», що створили студенти фізичного факультету. Діяльність «Громади» спочатку була під контролем партійних органів. У вихідні дні вони займалися реставрацією Софії Київської, відновлювали місця поховання діячів української культури. Поступово «Громада» перетворилася на політичну організацію. І такі процеси відбувалися в інших ЗВО [4].

В університетах Харкова були поширеними студентські будівельні загони. Кожного року Харків відправляв їх в Красноярський край, Камчатську область, Якутію, Іркутську, Магаданську області, Хабаровський край, на Чукотку тощо, де студенти, як правило будували шляхи, сільськогосподарські приміщення, збирали врожай тощо [6]. Крім СБЗ почали масово виникати інші об'єднання неформального спрямування.

У Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія», першому в Україні приватному навчальному закладі, також є студентський трудовий загін, який об'єднує кілька самостійних загонів, а саме: ремонтно-будівельний загін, вожатих, волонтерів (його учасники працюють над благоустроєм вулиць, парків не лише Харкова, а й міст Італії, Німеччини, Франції, Іспанії, США). Загін аніматорів працює у готельному бізнесі Туреччини, Греції, США. До складу студентських трудових загонів також входять: добровільне об'єднання студентів-екскурсоводів (що працює при музеї історії академії), студентська лекторська група та деякий час функціонував загін охорони внутрішнього порядку Академії. Але головна структура студентського самоврядування НУА це студспілка, що була створена ще у 1995 році. Крім неї функціонують студентські клуби за інтересами і творчі об'єднання [1].

Неформальні студентські об'єднання мають значний вплив як у вітчизняній історії, так і зарубіжній. Вони є невід'ємною частиною суспільства, адже дозволяють студентам знайти однодумців, пропонують самовираження, а також ведуть до змін у суспільстві різноманітних характерів.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. И., Астахова, Е. В., Гайков, А. А. и др. (2013). *Студенческие строительные отряды: вчера, сегодня, завтра* [online]. Available at: <http://dspace.nua.kharkov.ua:8080/jspui/handle/123456789/150> [Accessed 10 Dec. 2023].

2. Астахова, Е. В. (1991). *Становление многопартийности в СССР: некоторые аспекты*. Харьков: Облполиграфиздат, 160 с.

3. Багмет, М., Сорока, С. (2006). Комсомол та неформальні об'єднання України в період «перебудови». *Політичний менеджмент*, [online] 5. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9655> [Accessed 10 Dec. 2023].
4. Гайдаєнко, І. В., Коцур, В. В. (2014). Молодіжний рух в університетах Києва наприкінці половина 80-х рр. XX ст. *Переяславський літопис*, [online] 6. Available at: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/handle/8989898989/1549> [Accessed 10 Dec. 2023].
5. Гусева, Д. Е. (2021). «Формальные» и «неформальные» студенческие общественные объединения [online]. Available at: [http://repo.ssau.ru/handle/Aktualnye-voprosy-sovremennoi-nauki/%C2%ABFormalnye%C2%BB-i-%C2%ABneformalnye%C2%BB-studencheskie-obshchestvennye-obedineniya-Tekst-elektronnyi-87806](http://repo.ssau.ru/handle/Aktualnye-voprosy-sovremennoi-nauki/%C2%ABFormalnye%C2%BB-i-%C2%ABneformalnye%C2%BB-studencheskie-obshchestvennye-obedineniya) [Accessed 10 Dec. 2023].
6. Малиніна, Т. В. (2020). Студентські будівельні загони: криза 1980-х та спроби відновлення (на прикладі студентських будівельних загонів Харківщини). *Історія та географія*, [online] 56, с. 59–66. Available at: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/hisgeo/article/view/3301> [Accessed 10 Dec. 2023].
7. Микитась, В. (1994). Бурси-гуртожитки. [online] *У: Давньоукраїнські студенти і професори*. С. 229–239. Available at: <http://litopys.org.ua/mykytas/myk12.htm> [Accessed 10 Dec. 2023].
8. Сорока, С. В. (2005). Неформальні молодіжні рухи як форма соціальної ініціативи в 1960–1980-х роках в Україні. *Наукові праці МДГУ*, [online] 27, с. 32–37. Available at: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2006/40-27-8.pdf> [Accessed 10 Dec. 2023].

Мірошник С.

АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ НУА: ІСТОРІЯ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЇ З ALUMNI

Асоціація випускників є важливим елементом розвитку кожного ЗВО. На прикладі ХГУ «НУА» розглянемо, як асоціація забезпечує ефективну комунікацію між НУА та її випускниками. Така комунікація сприяє розвитку академії, студентів, викладачів та науковців. Асоціація випускників також є платформою для обміну досвідом, інновацій та ідей між випускниками, які працюють у різних галузях в Україні та за її межами. Історія побудови комунікації між НУА та випускниками є цікавим та актуальним предметом дослідження, який відображає еволюцію, виклики та перспективи.

Метою роботи є аналіз побудови та підтримки зв'язку між НУА та її колишніми студентами.

Відповідно до мети визначено завдання: проаналізувати та описати форми комунікації навчального закладу із випускниками; визначити роль саме Асоціації та її ефективність.

Під час написання роботи використовувались публікації вчених ХГУ «НУА», таких дослідників як О. В. Бірченко [2;3], О. В. Новікова [4], А. Є. Подольська [5], матеріали музею історії НУА, поточні архіви, репозиторій ЦНГІ, архів сайту. Окремим джерелом інформації є ювілейна збірка «Диалоги со временем», підготовлена до 30-річчя НУА [1].

У навчальних закладах України взаємодія з випускниками, створення асоціацій і клубів, стали поширеною практикою. Зарубіжні університети теж ґрунтуються на своєму досвіді у встановленні стосунків між університетом і випускниками.

На початку 2000-х років багато українських вишів впровадили системну взаємодію з випускниками, що знайшло відображення у створенні громадської структури під назвою «асоціація випускників». Відомо що, імідж освітнього закладу безпосередньо залежить від відгуків випускників і являє собою ефективний інструмент для залучення абітурієнтів, розвитку наукової, матеріально-технічної бази тощо [1].

У вересні 1998 року Асоціація випускників НУА спільно з Лабораторією планування кар'єри почали розвивати взаємодію з випускниками, прагнути до систематизації цих контактів. Було створено й успішно функціонує низка ключових елементів у системі співпраці з випускниками. Основними завданнями та напрямками такої співпраці є: збереження та зміцнення наукових і культурних традицій НУА; встановлення зв'язків між випускниками, розвиток взаємодопомоги та співпраці; активна участь випускників у програмах розвитку університету, надання внеску в його матеріально-технологічну базу, підтримка наукових досліджень; допомога в успішному працевлаштуванні та професійному зростанні випускників; підтримка та розвиток лояльності до Alma Mater [1;5].

В Академії понад 12 тисяч випускників усіх форм навчання. Для встановлення та підтримання контактів з ними було розроблено програму підтримки випускників та базу даних «Випускник», створення яких являє собою спеціальний вид роботи, що забезпечує не тільки взаємодію університету з випускниками, а й надає різні можливості для аналізу даних, необхідних для розв'язання внутрішньоуніверситетських завдань і розвитку відносин між університетом і ринком праці.

У рамках діяльності асоціації є ще один інноваційний напрям – англійський клуб для випускників, що став своєрідною платформою, на якій випускники можуть удосконалювати навички спілкування англійською, фокусуючись на актуальних професійних темах [4].

Асоціація пишається безліччю різних ініціатив: фінансова підтримка академічних стипендіальних програм, участь у зведенні монументу «Вогонь знань», будівництві Каплиці Св. Тетяни, реконструкції спортивного майданчика та зведенні спортивного залу, відкриття сучасної дослідницької лабораторії в початковій школі, тощо. Асоціація бере активну участь у збереженні традицій НУА, в освітніх процесах (майстер-класи, практичні спецкурси), Бізнес-клубі, Школі підприємництва для школярів тощо, надає підтримку у виробничій практиці та працевлаштуванні студентів, проводить різноманітні дозвіллі заходи, зустрічі та збори [3].

Крім усталених традиційних напрямів (навчальної, виховної та організаційної діяльності), з'явилися нові: Дитяча програма «Джаз для малят», виїзди випускників із дітьми до Feldman Esopark, Інтелектуальний клуб випускників, у форматі «Сніданків випускників» [2].

Взаємодія з випускниками є важливим фактором якості освіти, конкурентоспроможності та репутації університету. На прикладі ХГУ «НУА» бачимо як такий зв'язок сприяє підтримці, допомозі та розвитку як академії, її студентів, викладачів, так і випускників. Ключову роль у такій взаємодії відіграє саме Асоціація випускників.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, Е. В. (ред.) (2021). *Диалоги со временем*. Харьков: Изд-во НУА, 656 с.
2. Бірченко, О. В. (2017). *«Система супроводу випускників» у вищому навчальному закладі*. Lap Lambert Academic Publishing, 65 с.

3. Бірченко, О. В. (2017). *Alma mater та випускники: пріоритети та вигоди взаємодії*. У: *Взаємодія освітніх закладів зі стейкхолдерами: веління часу*. Харків: Вид-во НУА, с. 65–69.
4. Новікова, О. В. (2021). *University-Alumnus: нові тренди*. *Новий колегіум*, 2 (104), с. 80–86.
5. Подольська, Є. А. (ред). (2011). *Випускник вузу в сучасному соціокультурному просторі*. Харків: Вид-во НУА, 414 с.

Норік Д.

СТУДЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ ХІХ–ХХ СТОЛІТТЯ

Дослідження студентських об'єднань у ХІХ–ХХ столітті важливе для розуміння історії освіти, студентського руху, його ролі у процесі державотворення. Активна участь студентів у різноманітних об'єднаннях суттєво вплинула на формування національної та соціальної ідентичності. Розгляд історії студентських позанавчальних груп може відображати певні аспекти студентського життя та активності, які залишаються актуальними і в сучасному світі університету.

Головною метою дослідження є вивчення історії та розвитку студентських об'єднань, їхнього впливу на розвиток вищої освіти та суспільства, самого студентства, його світоглядних позицій.

Для досягнення мети, визначено такі завдання:

– систематизувати та описати історію зародження та розвитку студентських об'єднань; проаналізувати структуру, напрями та форми діяльності студентських груп позанавчального спрямування; описати вплив об'єднань на суспільство, освіту та особистість.

Історіографія теми включає широкий спектр наукових досліджень, статей та монографій, що розглядають різні аспекти та періоди розвитку студентського руху в українських університетах. Проблематика теми цікаво досліджується у науковій праці під редакцією професорів В. І. Астахової, К. В. Астахової, А. А. Гайкова «Студенческие строительные отряды: вчера, сегодня, завтра» [1], де розповідається історія створення і розвитку системи студентських будівельних загонів у м. Харкові за весь період їх функціонування. Змістовною є стаття А. Є. Іванова «Російське студентство у 1905 р.» [3], в якій розбирається політичний портрет студентства початку ХХ століття. Багато цікавої інформації отримано із монографії К. Г. Трибулькевич «Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917–2010 рр.)» [6].

Період ХІХ–ХХ століття став важливим етапом в історії освітнього розвитку. Він відзначається, зокрема, створенням університетів у різних містах країни, які стали центрами освіти, культури та інтелектуального розвитку.

У контексті розвитку українських університетів, формування студентських об'єднань виявилось невід'ємною складовою академічного життя. Студентське самоврядування – форма демократичного устрою студентського колективу, в якій студенти активно беруть участь у керівництві справами вищого навчального закладу. Це охоплює участь студентів

в керівництві академічною групою, курсом, студентським об'єднанням, а також вищим навчальним закладом в цілому, включаючи рівень міста та країни [6].

У 1905 році, найбільшому у контексті Першої російської революції за своїм розмахом та напруженістю боротьби проти самодержавної влади, важливу роль відіграло саме студентство [3]. У 1910 році в Україні розпочався рух революційного характеру, і його виявом став виступ робітників, інтелігенції та студентів. З введенням воєнного стану у Києві через Першу світову війну, у Київському політехнічному інституті стали формуватися нелегальні студентські групи для обговорення подій в країні та місті. Студентство активізувало свої дії у боротьбі за демократизацію управління навчальними закладами [5].

У роки Другої світової війни, студентські групи спротиву, батальйони народного ополчення, сформовані у різних університетах, відіграли важливу роль у боротьбі проти фашизму [1].

З кінця 50-х – початку 60-х рр. ХХ століття студентські загони у СРСР пройшли шлях від добровольчих груп до масової участі. Ці загони, відомі як будівельні, виконували різноманітні функції, роблячи величезний внесок у розвиток економіки [1]. У 1963 році в будівельних загонах працювали 19 тисяч студентів із 87 університетів СРСР. Наприкінці 60-х років ХХ століття загальна кількість учасників цього руху перевищила 100 тисяч осіб [4].

Крім політичних, студенти створювали наукові, творчі, спортивні, розважальні об'єднання та групи. Якось існували досить короткий час, деякі мали більш суттєву історію.

На прикладі першого в сучасній Україні приватного університету – ХГУ «НУА» (1991 р.) можна побачити, які студентські угруповання створює сучасне студентство. Це, перш за все, студспілка, студентські клуби за інтересами (Бізнес клуб, Кіно клуб, Літературний клуб, Євроклуб та ін.), творчі колективи, студентське наукове товариство, волонтерські групи (як довоєнного напрямку діяльності, так і під час війни рф проти України). Як правило, такі студентські об'єднання не дуже численні, бо соціальна активність притаманна далеко не всім. Але досвід спілкування, організації, управління окремими процесами, які студенти отримують під час перебування у студентських спілках та об'єднаннях, дає їм суттєві переваги у подальшій діяльності та власному житті. З досить високими оцінками випускників НУА щодо їхньої участі у студентському житті можна познайомитись у ювілейному виданні ХГУ «НУА» «Диалоги со временем» [2], яке було опубліковано до 30-річчя навчального закладу.

Вплив студентства на формування історії та культурного контексту країни визначається активною участю студентських груп, їхніми ініціативами та впливом на національну свідомість. Роль студентських груп надзвичайно важлива в процесі розвитку країни, освіти, особистості. Вплив молоді на громадське життя України та взаємодія із суспільством є ключовим аспектом цього процесу.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. И., Астахова, Е. В., Гайков, А. А. и др. (2013). *Студенческие строительные отряды: вчера, сегодня, завтра*. Харьков: Изд-во НУА, 475 с.
2. Астахова, Е. В. (ред.) (2021). *Диалоги со временем*. Харьков: Изд-во НУА, 656 с.
3. Іванов, А. Є. (2007). *Російське студентство у 1905 р.* [online]. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40418586> [Accessed 8 Jan. 2024].

4. *История создания движения студенческих отрядов*, [online]. Available at: <http://surl.li/paqxk> [Accessed 8 Jan. 2024].

5. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 1899–1917: *Шулявська республіка та студентські рухи початку 20 сторіччя* [online]. Available at: https://kpi.ua/history-shulyavska_republic [Accessed 8 Jan. 2024].

6. Трибулькевич, К. Г. (2016). *Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917–2010 рр.)* [online]. Available at: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Trybulkevich_02.02.2017_disertac.pdf [Accessed 8 Jan. 2024].

Омеліч Р.

СТУДЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ: ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Студентські об'єднання європейських університетів – як в сучасному, так й в минулому – відіграють ключову роль у формуванні академічного середовища, розвитку лідерських якостей у студентів та сприяють вирішенню соціальних проблем. Однак зростаюча необхідність у вивченні історії та розвитку студентських об'єднань впливає не лише з внутрішніх потреб університетської спільноти, але й з позауніверситетських факторів. Зокрема, в умовах загострення глобальних проблем, таких як екологічна криза, соціальна несправедливість та політичні конфлікти, студентські об'єднання стають важливими агентами змін та каталізаторами соціальної трансформації. Дослідження історії студентських об'єднань стає важливим етапом у розумінні причин та механізмів їхнього впливу на сучасне суспільство та підготовці молодих лідерів майбутнього.

Робота містить інформацію про перші університети Європи та зародження студентських об'єднань: Болонський (1088 р.), Паризький або Сорбонна (1150 р.) [1], Саламанка (1218 р.) та Оксфордський (1117 р.) [2]. Також увага приділяється німецьким студентським асоціаціям у часи Середньовіччя [5] та українським університетам і академіям ХХ–ХХІ століть, інформації про перші студентські товариства України, їх мету та опис [5]. Ціль даного дослідження полягає в аналізі та розкритті еволюції студентських об'єднань у європейських університетах, зокрема, вивченні їхнього становлення, ролі та впливу на університетське життя і суспільство в цілому. Розуміння минулого цих об'єднань є ключем до усвідомлення суттєвого внеску студентів у формування освітніх стандартів та певних традицій. Через систематичне дослідження цієї теми маємо можливість краще зрозуміти динаміку розвитку студентських об'єднань протягом історії, їхню адаптацію до змін у суспільстві та освітніх системах, а також виявити фактори, які сприяли успіху або вплинули на діяльність негативно.

У роботі проаналізовано структури студентських об'єднань, їхніх правил та внутрішньої організації. Вивчення лідерства та взаємодії між членами. Проведено аналіз впливу студентських об'єднань на соціальне життя університетських спільнот та міст. Роль середньовічних студентів у формуванні академічної культури, традицій та цінностей. У роботі зображуються зміни традицій відносно певного періоду (від ХІІІ століття до сьогодення).

У XIII столітті виникли перші університети в Європі [1], що маркувало початок історії університетської освіти в регіоні. Роль цих університетів у формуванні студентських громад, їхніх цінностей та особливостей надзвичайно значима. Протягом XI–XIV століть спостерігалася еволюція студентських об'єднань у середньовічних університетах та їхня важлива роль у формуванні освітнього середовища [6]. У XVI столітті виникло студентське самоврядування в країнах Європи, яке суттєво вплинуло на університетське життя та сприяло формуванню студентської ідентичності [3]. Виникнення та функціонування братерств та гільдій у контексті студентських спільнот відбувалося протягом XVII–XIX століть, маючи значний вплив на академічну, соціальну та культурну сфери університетського життя. У XIX столітті розвивалося студентство в українських університетах, що вплинуло на освітню та соціальну сфери, а також сприяло формуванню національної свідомості та культурного розвитку [4]. У XX столітті студентські спільноти пройшли через зміни, особливо після Другої світової війни, що відобразилося на університетському середовищі [1]. У XX–XXI століттях виникли нові студентські об'єднання, які продовжують традицію активної участі студентів у формуванні навчального та соціального середовища.

Отже, студентські об'єднання середньовічної Європи стали важливим катализатором інтелектуального, соціального та культурного розвитку. Їхня діяльність сприяла не лише обміну знаннями, але й формуванню спільної ідентичності та розвитку мистецтва і філософії. Історія цих об'єднань є не лише прикладом минулих досягнень, але й джерелом натхнення для сучасного студентського руху. Сучасні студентські об'єднання продовжують традицію активної участі студентів у формуванні навчального середовища та сприянні соціальному розвитку, створюючи майданчики для діалогу, співпраці та взаєморозуміння.

Бібліографічні посилання

1. Антонова, О. Є., Павленко, В. В. (ред.) (2013). *Історія університетської освіти: виникнення, становлення, розвиток*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 308 с.
2. Галілейська, О. В. (2002). Виникнення англійських університетів: передумови та причини. *Наукові записки НаУКМА*, 20, с. 208–212.
3. Литошенко, Д. (2004). Еволюція університетської освіти у Європі XVI–кінця XVIII століть. *Актуальні питання освіти і науки*, 337 с.
4. Посохов, І. С. (2010). Студенти університетів Російської імперії XIX–початку XX ст. і місцеве суспільство. *Історичний архів*, 5, с. 38–43.
5. Черкашин, С. В. (2018). *Розвиток вищих навчальних закладів Німеччини: історичний та педагогічний аспекти*. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 528 с.
6. Hunt, J. (2008). *The university in medieval life, 1179–1499*. McFarland, Incorporated, Publishers, 230 p.

Пальваль А.

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКІВ НУА ІЗ ГОТЕЛЬНОЮ СФЕРОЮ ТУРЕЧЧИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ НАБУТТЯ SOFT SKILLS

Протягом багатьох років «Народна українська академія», окрім українських партнерів, встановлює міжнародні зв'язки для розвитку, навчання та можливості надання

практик студентам. Керівництво та співробітники академії щодня активно працюють над створенням нових і підтримкою вже існуючих контактів із зарубіжними партнерами. На сьогодні НУА має 28 дійсних договорів щодо співробітництва з університетами і освітніми структурами, а також дійсний договір щодо закордонного стажування студентів в готельній сфері Туреччини.

Мета дослідження: дослідити та описати історію формування міжнародних зв'язків НУА з турецькими партнерами.

Для досягнення мети було поставлено такі *задачі*:

1. Проаналізувати історію формування міжнародних партнерських стосунків НУА з готельною сферою Туреччини.
2. Дослідити та описати головні чинники закордонного стажування студентів НУА, як інструменту набуття soft skills.

Ознайомитися з проблемами становлення та підтримки міжнародного партнерства та програм стажування НУА можна на головному сайті Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» [2]. Основним видам практики, які доступні студентам академії, присвячені видання науковців НУА «Програма наскрізної практики студентів, які навчаються за спеціальністю 054 – Соціологія» [1], «Наскрізна програма безперервної практичної підготовки у Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» для спеціальності “Економіка підприємства”» [3], «Структура та зміст наскрізної практики студентів факультету “Референт-перекладач”» [4].

Оскільки сучасний ринок праці вимагає від кваліфікованих фахівців, окрім ґрунтовних теоретичних знань, ще й певного досвіду роботи за обраним фахом, якісна практика студента є невід'ємною частиною підготовки, яка забезпечує формування кола принципово важливих компетенцій професійного та особистісного характеру. Практична підготовка студентів протягом усіх років навчання з першого по шостий курс послідовно поглиблюється й ускладнюється протягом всього періоду навчання і включає наступні етапи: психолого-педагогічна, виробнича (2 курс), соціально-технологічна, професійно-дослідницька та педагогічна (без відриву від навчання), виробнича практика (6 курс) [1]. Одним з варіантів практики є стажування студентів закордоном, в готельній сфері Туреччини.

Можливість проходити практику в п'ятизіркових готелях Туреччини студенти НУА отримали з 2004 року. А з 2014 року основною базою практики став п'ятизірковий готель Pine Beach Belek (місто Белек, Анталія). Під час стажування студенти мають можливість познайомитися зсередини з особливостями організації готельного бізнесу в Туреччині, працюючи в департаментах анімації, guest-relation та хостесу. Програма відбору та підготовки студентів розпочинається щороку в жовтні з підготовки відповідних паперів на згоду стати учасником стажування, далі студентів чекає співбесіда з менеджментом готелю та підготовка усіх документів на отримання візи до Туреччини. З кінця квітня – початку травня розпочинається період практики, який триває 5–6 місяців.

Під час стажування студенти вдосконалюють не лише свої особисті якості та здібності, а й набувають soft skills, важливого та необхідного інструменту майбутніх професіоналів свого профілю навчання. Серед soft skills особливо виокремлюються: формування комунікативних компетентностей (лінгвістичної, дискурсивної та

соціокультурної), прийняття рішень, формування рівня відповідальності, розстановка пріоритетів, аналітичне мислення, командоутворення та робота в команді, адаптивність, вміння слухати та чути, творчість, формування персональної мотивації, індивідуальності.

Набуттю soft skills сприяють нові нестандартні та незвичні умови роботи, новий колектив та знайомства, безперервна комунікація з представниками різних національностей, культур, віросповідань.

За час практики студенти поступово повинні придбати навички проблемного соціально-гуманітарного мислення, визначення та творчого аналізу проблем суспільного життя, тенденцій його розвитку; наблизитися до реальних умов застосування теоретичних знань в своїй професійній діяльності [1;3].

Бібліографічні посилання

1. Бірченко, О. В. (2016). *Програма наскрізної практики студентів, які навчаються за спеціальністю 054 – Соціологія* [online]. Харків: Вид-во НУА, 19 с. Available at: <https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Programma-praktiki-SM.pdf> [Accessed 11 March 2024].

2. ХГУ «НУА». *Міжнародні партнери* [online]. Available at: <https://nua.kharkov.ua/uk/pro-nas/mizhnarodni-zvyazki/mizhnarodni-partneri-ta-programi/> [Accessed 11 March 2024].

3. ХГУ «НУА», (2016). *Наскрізна програма безперервної практичної підготовки у Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» для спеціальності «Економіка підприємства»*. [online]. Харків: Вид-во НУА, 45 с. Available at: <https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Programma-praktiki-BU.pdf> [Accessed 11 March 2024].

4. *Розділ 1. Загальні положення* [online]. 24 с. Available at: <https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Programma-praktiki-RP.pdf> [Accessed 11 March 2024].

Сидоренко К.

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НУА:

ДОСВІД ПОДОЛАННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ ПЕРЕШКОД У КОМУНІКАЦІЇ

Сьогодні ми живемо в умовах глобалізованого світу. Інтенсивне зростання відносин і зв'язків об'єднує суспільство. Важливим аспектом такої взаємодії є міжкультурні комунікації. За визначенням Ф. Бацевича міжкультурна комунікація – процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило, послуговуються різними ідіоетнічними мовами, відчувають лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні [4]. Міжкультурна комунікація стає ключовим фактором розвитку різноманітних сфер людської діяльності в тому числі й освіти.

Практично з моменту свого створення ХГУ «НУА» приділяє значну увагу формуванню і розвитку міжнародних освітніх контактів. Про актуальність та важливість теми свідчить значна кількість наукових публікацій: В. І. Астахова [1;2;3], К. В. Астахова [3], Т. В. Зверко [5], Н. І. Кириллова [6], М. І. Степанова [5], Т. М. Тимошенкова [7].

Мета дослідження – систематизація історії міжнародних зв'язків НУА, розкриття ролі міжкультурної комунікації в розвитку освіти та вивчення досвіду подолання міжкультурних перешкод. Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання:

– дослідити історію створення та розвитку міжнародних зв'язків ХГУ «НУА»; проаналізувати проблеми міжкультурної комунікації та шляхи їх подолання; дослідити напрямки міжнародних контактів; сформулювати висновки результату дослідження.

ХГУ «НУА» з моменту свого створення [1;3;6] був орієнтований на встановлення власних міжкультурних контактів, які б сприяли підвищенню якості освіти. Для реалізації цього напрямку у 1996 відкрили відділ зовнішніх зв'язків, головним завданням якого стала координація діяльності навчального закладу в рамках міжнародного співробітництва. Вдалося встановити довірливі відносини з Великобританією, Болгарією, Польщею, Німеччиною, Францією, країнами Балтії, підписати договори про співпрацю з багатьма закордонними навчальними закладами та установами.

Наступним етапом вирішення проблеми міжнародної комунікації була організація закордонних стажувань, які стали складовою частиною навчального процесу. З 1994 року викладачі та студенти НУА проходили стажування в таких країнах, як Велика Британія, Німеччина, Туреччина, Швеція, Албанія, Греція, Польща, США та ін.

У літній період студенти мали можливість пройти мовну практику в готельному бізнесі Туреччині, Албанії, Франції та інших країн. Протягом 2000 років близько 10% студентів за період навчання скористались такою можливістю.

З 2014 року базою практики студентів став п'ятизірковий готель Mariti Pine Beach Resort (Туреччина). Участь у програмі дозволяє познайомитися з організацією готельного бізнесу, отримати навички комунікації практику мовного спілкування [8].

Ще один напрямок вирішення проблеми міжнародної комунікації – участь у програмах обміну. ХГУ «НУА» є активним учасником європейських проєктів в сфері академічної мобільності, з таких як проєкт Еразмус+ «Розвиток потенціалу студентської мобільності у вищій освіті України і Сербії». Незважаючи на війну, у 2022–2024 рр. понад 20 студентів та 5 викладачів прийняли участь у міжуніверситетських академічних обмінах з університетами Німеччини.

Відомо, що контакти представників різних культур, в тому числі освіти породжують безліч проблем, непорозумінь, конфліктів. Перешкоди, що зумовлені саме розбіжністю норм, цінностей, особливостей світобачення партнерів, заважають здійсненню ефективної комунікації. Вони мають різне походження. Основними перешкодами для академічної мобільності є культурні, соціально-економічні та академічні бар'єри, відсутність досвіду міжкультурної комунікації. Тому головними завданнями освітньої міжкультурної комунікації – попередження та усунення міжкультурних перешкод завдяки саме розширенню практик освітніх стажувань, включеного навчання, спільних практик та ін.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. І. (ред.) (2010). *Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины*. Харьков: Изд-во НУА, 364 с.
2. Астахова, В. І. та ін. (ред.) (2011). *Українсько-американські контакти у сфері вищої освіти: досвід та перспективи розвитку*. Харків: Вид-во НУА, 152 с.

3. Астахова, В. И., Астахова, Е. В. (ред.) (2006). *Очерки истории Народной украинской академии*. Харьков: Вид-во НУА, 520 с.
4. Бацевич, Ф. С. (2007). *Словник термінів міжкультурної комунікації*. Київ: Довіра, 205 с.
5. Зверко, Т. В., Степанова, М. И. (2015). Международные контакты кафедры: новые тенденции и подходы. В: *Вузовская кафедра. Особенности функционирования в условиях модернизации образования*. Харьков: Изд-во НУА, с. 154–166.
6. Кириллова, Н. И. (2007). Научные стажировки отечественных ученых и студентов: история вопроса. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*, т. 13, с. 239–250.
7. Тимошенко, Т. М. (ред.) (2016). *Підготовка референта-переводчика в умовах інноваційного вуза*. Харьков: Вид-во НУА, 104 с.
8. ХГУ «НУА». *Міжнародні партнери*, [online]. Available at: <https://nuu.kharkov.ua/uk/pro-nas/mizhnarodni-zvyazki/mizhnarodni-partneri-ta-programi/> [Accessed 09 Dec. 2023].

Тихомиров К.

«УНІВЕРСИТЕТ ГУМБОЛЬДТА»: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На межі XVIII–XIX століть університетська освіта переживає суттєві зміни, а «ідея університету» набуває нового значення і важливості. Відправними точками, які вплинуть на подальший розвиток вищої освіти будуть: створення у Франції Наполеоном Імператорського Університету (1808), що уособлював повне підкорення державним інтересам, та виникнення «німецького університету», або «університету Гумбольдта» (1810), що презентуватиме ідею поєднання дослідження і освіти, академічних знань з особистим розвитком. Модель, запропонована Вільгельмом фон Гумбольдтом і його братом Олександром фон Гумбольдтом, приваблює своєю демократичністю, орієнтацією на автономію і академічну свободу, а отже, не зважаючи на всі історичні нюанси і перипетії, є однією з провідних у розбудові сучасної вітчизняної університетської освіти. Ця модель цікавить своєю ідеєю, формою та сенсами, які вкладаються в розуміння феномену університету, про кризу якого написано останнім часом чимало.

Так, за словами відомого польського аналітика і дослідника вищої освіти Марека Квіска «ідею винятковості освіти загалом й університету зокрема незабаром повністю відкинуть, і тим самим завершиться розділ історії, відкритий у Німеччині двісті років тому разом з інституцією модерного університету» [1]. Відомий дослідник Ярослав Пелікан в своїй книзі «Ідея університету» зауважує на кризі університетів, яка є набагато глибшою, ніж може здаватися, але не всі усвідомлюють її масштаби і можливі наслідки [2, с. 35–36]. На думку сучасних експертів запобігти справдженню негативних прогнозів і вирішенню тих проблем, які сьогодні поглиблюються й через зовнішні фактори, може грамотне поєднання ідей та практики минулого і теперішнього.

Ще більше ніж двісті років тому Вільгельм фон Гумбольдт писав, що держава, яка обмежує вільний розвиток здібностей і відмовляє своїм громадянам у людяності стоїть на боці програшу [3], він активно виступав за освіту не з позиції примусу та приниження,

а з позиції сприяння активному особистісному бажанню, свідомого прагнення, що підкріплюється умовами академічної свободи, взаємоповаги, підтримки дослідницького інтересу та відповідальності перед суспільством за результати своєї діяльності тощо. Гумбольдт стає предтечою ідеї освіти впродовж всього життя, трансдисциплінарності та суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентом. Ці актуальні і сьогодні ідеї доповнені наразі такими ключовими соціальними аспектами, як: формування індивідуальності, підтримка культурних зав'язків, зміцнення норми і цінностей, соціальна інклюзивність (сприяння єдності та співпраці) тощо.

Звісно, зараз існує багато перешкод і труднощів в реалізації певних завдань та інновацій, але створення середовища однодумців (в тому числі, й користуючись можливістю міжнародної університетської співпраці), що презентує дух новаторства, стоїть на принципах моралі, усвідомлюючи свою роль у формуванні особистості, у створенні і підтримці суспільних ідей, цінностей, критичного мислення та соціальних навичок цілком сьогодні в наших руках. Шукаючи баланс між наданим і бажаним, акумулюючи зусилля для руху до обраної мети ми будемо майбутнє, – саме про це говорив Гумбольдт, саме це повинно надихати нас в наших пошуках і діях в непрості часи важливих перетворень.

Бібліографічні посилання

1. Квек, М. (2005). *Місце філософії в університеті. Минуле, теперішнє, майбутнє*. [online]. Available at: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/12969/1/Kwiek_Ukrainian_Philosophy_University.pdf [Accessed 28 Feb. 2024].
2. Пелікан, Я. (2008). *Ідея Університету*. Київ: Дух і літера, 360 с.
3. Jan, C. B. (2022). The Humboldtian Model of Higher Education and its Significance for the European University on Responsible Consumption and Production. *Berg Huettenmaenn Monatsh*, [online] 167, с. 500–507. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00501-022-01280-w> [Accessed 28 Feb. 2024].

Секція II

Соціально-психологічні аспекти формування комунікативних компетентностей у студентів

Лісютіна В.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТА В ОПТИЦІ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ СТРУКТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Характеризуючи сучасну парадигму освіти, слід сфокусуватися на її компетентнісній артикуляції – СВЕ (Competence – based education), що передбачає формування у студентів певного набору компетентностей¹, які визначають результат якісної освіти. Причому цей результат особистісно й соціально орієнтований. Тому логічно, що така візія спрямована на аналіз компетентнісної структури особистості спеціаліста.

Аналіз наукових напрацювань і нормативних документів дозволяє розглядати систему компетентностей як ієрархічну структуру, яка складається з певних рівнів:

- загальні (здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях; бути критичним та самокритичним; працювати в команді; збирати дані, аналізувати їх і пропонувати результати; демонструвати навички міжособистісної взаємодії; вміння спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня;
- спеціальні (фахові, предметні) (набувають упродовж вивчення того чи іншого освітнього компонента, при підготовці за певними спеціальностями);
- спеціалізовано-професійні (система професійно важливих умінь і навичок, що лежать в основі успішного виконання виробничих функцій та вирішення типових професійних завдань).

Безперечним є той факт, що кожний рівень компетентностей, так чи інакше, потребує сформованості певного рівня комунікативної компетентності, оскільки в професійній діяльності кожний фахівець є суб'єктом соціальної взаємодії, комунікації (формальної/неформальної), організатором командної роботи, процесу соціальної комунікації.

Для визначення рівня сформованості комунікативної компетентності у студентів нами проведено експертне інтерв'ю з керівниками виробничої практики студентів другого курсу магістерської програми «Управління соціальними комунікаціями» та четвертого курсу бакалаврської програми «Соціально-психологічний супровід управління персоналом» Народної української академії та проаналізовано відгуки керівників про проходження практики протягом 2023 року. Аналіз отриманих даних показав, що:

1. В обох групах більше половини студентів продемонстрували вміння встановлювати контакти й двосторонні зв'язки.

---

¹ За ст. 1 Закону України «Про вищу освіту»: компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

2. Майже дві третини четверокурсників виявили спроможність вибудувати відносини відповідно до отриманої інформації та поставлених професійних завдань; магістранти – готовність до ініціативи, гнучкості у спілкуванні.

3. На достатньому рівні у більшості студентів виявлена готовність взаємодіяти в груповій роботі, вміння отримувати й передавати повідомлення.

4. Серед недостатньо сформованих компетентностей — уміння швидко долати комунікативні бар'єри, своєчасно надавати зворотній зв'язок, володіння технікою ділової самопрезентації.

Як бачимо, комунікативна компетентність студента є обов'язковою складовою його компетентнісного профілю як майбутнього спеціаліста. Вона формується й розвивається на особистісному рівні, створюючи особистісний комунікативний потенціал не тільки для професійної самореалізації, а й для соціальної взаємодії.

Пойманова Я.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНШОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Постанова Кабінету Міністрів щодо реалізації права на академічну мобільність була прийнята ще в 2015 році, де було визначено цілі, завдання, порядок організації, умови виконання програм, визнання та зарахування її результатів для здобувачів освіти. Але з 2022 року спрощення процедури академічної мобільності сприяє не тільки інтеграції освітньої системи України у загальноєвропейський простір, але й розвитку різноманітних компетентностей особистості студентів. Однак перебування в іншомовному середовищі вимагає від учасників не тільки володіння певним рівнем іноземної мови, але й готовності входження в новий культурний простір, адаптації до особливостей освітньої та професійної комунікації, традицій та цінностей.

Розвиток комунікативної компетентності є комплексним процесом, в якому задіяні всі відомі засоби спілкування (лінгвістичні, візуально-кінестетичні (погляди, жести, міміка, пантоміміка); паралінгвістичні (якісні характеристики голосу, інтонації тощо); експрес-лінгвістичні (паузи, сміх, плач, темпи мови); просторово-часові (дистанція, час, місце, ситуація). Саме різниця розумінні проявів усіх засобів може призвести до виникнення бар'єрів спілкування.

Бар'єри спілкування – це фактори, які сприяють втраті та спотворенню сенсу інформації у процесі взаємодії. Вони можуть стати причиною непорозуміння, конфліктних ситуацій, виникненню напруги та негативних переживань, привести до зниження ефективності комунікації. Не кожен студент, зважаючи на поточну ситуацію в Україні, має досвід перебування в іншій країні, знайомства з особливостями мовного та культурного середовища, що впливає на появу психологічних та комунікативних бар'єрів. Вирішенням проблеми може бути поступова адаптація через мовні курси та клуби, участь у культурних заходах, допомога студентів або викладачів, які вже встигли адаптуватися.

Бура А.

ВПЛИВ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ К. ЮНГА)

Культура – це складний та різноманітний набір соціальних, моральних, релігійних, художніх і технічних цінностей, що формують спільноту чи суспільство. Вона передається з покоління в покоління через мову, традиції, освіту, науку, мистецтво та інші аспекти культурної діяльності. Культура визначає спосіб життя, систему цінностей та погляди на світ, що формують ідентичність групи людей або нації. Крім того, культура пов'язана з міфологією, релігією, певними символами – архетипами.

Особливо значущим є вплив культури на молодь, яка активно формує свою ідентичність. Культурні впливи можуть визначати вибір професійного шляху, ставлення до освіти та навчання, погляди на стосунки та сім'ю. Молодь вбирає культурні цінності, які впливають на їхні дії, взаємодію з оточенням та розвиток як особистості.

Культура, з одного боку, може служити джерелом навчання, надихати на творчість та сприяти взаєморозумінню між людьми різних культур. З іншого боку, культурні стереотипи та обмеження можуть стати перешкодою для розвитку індивідуальності та сприяти конфліктам в суспільстві.

Архетипи, на думку Карла Густава Юнга, одного з найвидатніших філософів ХХ століття, є основою культури, і вони проявляються в міфах, релігії, мистецтві, літературі та інших формах творчості. Юнг вважав, що культура може бути використана для інтеграції індивідуального та колективного несвідомого. Він стверджував, що мистецтво, релігія і міфологія є особливо важливими для цього процесу, оскільки вони дозволяють людям виражати свої глибинні почуття і прагнення [1].

Юнг був одним із перших філософів, які запропонували теорію колективного несвідомого, й досліджував цю частину психіки людини за допомогою різних методів, включаючи:

- аналіз сновидінь: Юнг аналізував сновидіння людей з різних культур;
- аналіз міфів і релігії: Юнг вивчав міфи і релігію різних культур, щоб зрозуміти, як вони відображують архетипи;
- аналіз мистецтва і літератури: вчений також аналізував мистецтво і літературу різних культур, щоб зрозуміти, як вони відтворюють архетипи.

На основі цих досліджень Юнг виділив ряд архетипів, які є важливими для розуміння колективного несвідомого. До цих архетипів відносяться:

- самість – архетип цілісності і завершеності, який є метою індивідуації – процесу, в якому людина зливає своє індивідуальне і колективне несвідоме;
- тінь – архетип темних, прихованих сторін особистості. Він може проявлятися в негативних рисах характеру, таких як агресія, жадібність і страх;
- аніма – це архетип жіночності в чоловікові. Він може проявлятися в романтичних і творчих аспектах особистості;
- анімус – це архетип чоловічого в жінці. Він може проявлятися в прагненні до влади, успіху і дії.

Карл Густав Юнг вважав, що символи є ключовими для розуміння культури. Він стверджував, що символи є універсальними образами і поняттями, які відображують людський досвід. Вони можуть знаходитися в різних формах, таких як сновидіння, міфи, релігія, мистецтво і література. Вчений стверджував, що символи важливі для культури з кількох причин. По-перше, вони допомагають людям спілкуватися між собою на глибокому рівні. Символи можуть передавати складні ідеї і почуття, які важко висловити словами. По-друге, символи допомагають людям зрозуміти себе і свій світ. Вони можуть представляти різні аспекти людської психіки, такі як колективне несвідоме, архетипи і індивідуалізація. По-третє, символи можуть допомагати людям подолати конфлікти і досягти цілісності [2]. Наведемо декілька конкретних прикладів того, як символи важливі для культури:

- міфи часто використовують символи для представлення різних аспектів людського досвіду, таких як добро і зло, життя і смерть, любов і ненависть;
- релігія використовує символи для представлення різних аспектів духовності: християнський хрест є символом віри, в той час, як єврейська зірка Давида є символом єврейського народу;
- мистецтво часто використовує символи для вираження різних ідей і почуттів. Наприклад, картина «Джоконда» («Мона Ліза») Леонардо да Вінчі є символом жіночої краси та таємниці;
- література використовує символи для створення більш глибокого і багатогранного змісту. Наприклад, роман «Квіти зла» Ш. Бодлера є поемою про темні сторони людської душі, які часто представлені символами [3].

Теорія Юнга є складною і багатогранною, і вона продовжує викликати дискусії і суперечки. Однак немає сумнівів у тому, що вона мала значний вплив на розвиток культури в ХХ столітті і продовжує впливати на культуру в ХХІ столітті. Філософія Юнга допомагає нам краще зрозуміти процеси, що відбуваються в підсвідомості людини, значення архетипів та символів для становлення особистості та їх вплив на формування культури.

Бібліографічні посилання

1. Shiraev E. (2017). Chapter 9: Psychological Disorders. *Cross-Cultural Psychology: Critical Thinking and Contemporary Applications*. Boston: Allyn & Bacon. P. 242.
2. Jung C. (1921). *Psychologische Typen*. 645 p. – (Gesammelte Werke; кн. 6).
3. Langer S. (1954). *Life Symbols: The Roots of Myth. Philosophy in a new key: A Study in the Symbolism of Reason, Rite and Art*. PP. 138–164.

Bogdanova A., Mihunov P.

MODELS OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE AND THEIR PROJECTION INTO THE EDUCATIONAL SPACE

It is undeniable that the development of intercultural communication competence is a requirement of the times and one of the conditions for the introduction of European standards of higher education. This is confirmed by the globalization processes taking place in the educational space.

Describing the essence of intercultural communicative competence (ICC), let us refer to the Common European Framework of Reference for Languages [1], according to which ICC implies

the ability to identify and use different strategies for contact with representatives of other cultures, to effectively overcome intercultural misunderstandings and conflicts, as well as to overcome stereotypical situations; the ability to connect one's own and other cultures and to act as a cultural mediator between them.

Let us consider some models of intercultural communicative competence that provide opportunities for their use in the educational space. Thus, D. Dierdorff proposed a composite model of intercultural competence, which has three groups of elements: affective (empathy and tolerance, which create a psychological basis for effective intercultural interaction); cognitive (culturally specific knowledge that serves as the basis for an adequate interpretation of the communicative behavior of representatives of another culture); behavioral (various strategies used in situations of intercultural contacts) [2]. Thus, intercultural competence is primarily associated with the amount and quality of information about the phenomena and values of another culture. And the more actively a student uses this knowledge, the higher the level of his or her intercultural competence.

A three-dimensional model of intercultural competence is proposed by W. Gudykunst [3]. It includes the following factors: motivational (needs, social ties, perceptions and openness to new information), knowledge (expectations, shared information networks, knowledge of alternative interpretations) and skills (ability to adapt communication, create new categories, modify behavior and gather the necessary information).

The presented models allow us to interpret the student's intercultural communicative competence as a complex multicomponent phenomenon that combines not only communication but also behavior that is both effective and relevant in the intercultural educational space.

References

1. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* (2003). Київ: Ленвіт. 273 с.
2. Dierdorff, D. K. (2011). Assessing Intercultural Competence. *Assessing Complex General Education Student Learning outcome*. No. 149. pp. 65–79.
3. Gudykunst W., Kim Y. (1997). *Communication with strangers: An approach to intercultural communication*. Boston : McGraw Hill. 112 p.

Вершкова Ю.

СТУДЕНТСТВО УКРАЇНИ: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ПІД ВПЛИВОМ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

В сучасних умовах глобальних змін у соціумі виникає філософська проблема визначення сенсу освіти. Зміни в демографії, військові конфлікти та карантинні обмеження ставлять під сумнів традиційні уявлення про те, як освіта повинна впливати на формування особистості. Філософський аналіз спрямовує нас на пошук нових шляхів визначення сенсу освіти в умовах загострених викликів [1, с. 284; 2].

В умовах демографічних зрушень відбувається значна зміна соціальної структури. Зниження або зростання чисельності певних груп населення, зокрема таких як молоді, впливає на взаємодію індивіда та суспільства. При цьому, збільшення чи зменшення кількості молоді, яка входить до системи освіти, може викликати потребу в розширенні

освітніх можливостей або, навпаки, висувати завдання забезпечення рівного доступу до навчання для всіх категорій населення.

Враховуючи динаміку змін у демографії студентства, необхідно переглядати підходи до навчання, щоб ефективно врахувати індивідуальні особливості студентів, їхні потреби та інтереси. Реформування освітніх підходів дозволяє більш гнучко реагувати на різноманітність студентської аудиторії та забезпечити інклюзивне середовище.

Роль освіти в процесі формування ідентичності студентства є невід'ємною та визначальною. Освітні інституції виступають не лише місцем передачі знань, а й ареною, де студенти активно взаємодіють із зовнішнім світом та конструюють свої особистісні стратегії. Таким чином, освіта виступає не лише як механізм передачі знань, але й як ключовий фактор формування ідентичності студентства, надаючи їм можливість визначити свої цілі, цінності та місце в суспільстві.

Але сучасні соціалізаційні процеси випробовують вплив особливих факторів. Наприклад, роль війни в формуванні ідентичності студентства можна визначити, через створення надзвичайних обставин, які впливають на психологічний стан студентів. Страх, стрес та нестабільність можуть викликати переосмислення життєвих цілей та важливих цінностей.

Збереження віртуальних зв'язків, вирішення конфліктів через електронні засоби комунікації та підтримка один одного на відстані – це стратегії реагування на нові виклики, які вимагають розвитку етичних аспектів взаємодії в онлайн-середовищі. А в системі освіти студенти можуть стикатися з викликами доступу до ресурсів, навчання в онлайн-форматі та іншими аспектами, що може випробовувати їхню інтелектуальну чесність.

Визначення взаємодії індивіда та суспільства у контексті соціально-демографічних змін вказує на потребу у взаєморозумінні та адаптації до нових реалій. Філософський розгляд цього питання ставить під сумнів традиційні уявлення про роль освіти в формуванні суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Дьюї Дж. (1916). *Democracy and Education: an introduction to the philosophy of education* (англ). The University of Michigan: Macmillan.
2. Кучера, Т. Н., Насонова, Л. І., Дейнека, В. В. (2015). *Філософія освіти*. Навч. посібник з курсу «Філософія освіти» для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» [online]. Харків: ХНМУ. 63 с. Available at: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/11218/3/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20-%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> [Accessed: 12 March 2024].

Кудрявцев В.

КОМУНІКАЦІЙНІ МОДЕЛІ ІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОФЕСІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Сьогодні всім відомо, що студенти починають свою професійну діяльність ще навчаючись в університетах. З одного боку, це надає можливості формування та вдосконалення практичних навичок у професійній діяльності, закріплення теоретичного

матеріалу, збагачення його різними варіаціями, які працюють або не працюють в реальному житті тощо. Але статус студента в університеті і статус працівника в будь-якій організації мають різні соціальні очікування та передбачають виконання різних соціальних ролей, які можуть вступати у протиріччя та викликати конфліктну взаємодію, перш за все на рівні комунікації.

Вважаємо, що можна говорити про існування кількох моделей інтеграції студентів в професійне середовище. Першу модель можна назвати гармонійною – коли інтереси в рамках соціального статусу студента та соціального статусу працівника не мають значних зон протиріч. У такому випадку студент має можливість збалансовано поєднувати ці статуси та успішно виконувати відповідні їм соціальні ролі, відповідно і комунікувати.

Друга модель – професійно-студентська. Це модель, коли студент віддає перевагу виконанню професійних ролей, а статус студента залишається другорядним. Реалізація такої моделі може викликати проблемні взаємодії та комунікацію саме в університетському середовищі, коли студент не в змозі адекватно виконувати ролі, які очікуються від нього саме в закладі освіти, та здійснювати відповідну комунікацію.

Третя модель – студентсько-професійна, в якій перевага надається статусу студента і, відповідно, професійна діяльність може здійснюватися неповноцінно, що призводить або до часткової зайнятості студентів (як варіант балансу інтересів), або до часткої зміни роботи. В такій моделі набуття необхідних професійних компетентностей відбувається з більшою витратою часу, хоча важливу роль відіграє і особистісні характеристики самого студента.

Кожна з цих моделей передбачає особливі комунікації, виходячи з соціальних статусів і ролей, які виконують студенти при інтеграції у професійне середовище. Відповідно мають значення як вербальні, так і невербальні комунікаційні взаємодії, знання професійної етики, знання та уміння використовувати професійну лексику тощо.

Таким чином можна говорити про те, що в залежності від пріоритетів у соціальному статусі та ролях при входженні студентів у професійне середовище можуть формуватися різні комунікаційні моделі та виникати різні проблеми їх реалізації. Відповідно сучасний університет повинен готувати студентів до успішної реалізації будь-якої моделі, перш за все в рамках соціального партнерства [1], хоча безумовно перша є більш бажаною як для університету, так і для студента.

Бібліографічні посилання

1. Mykhaylyova, K., Zverko, T., Maiboroda, R., Bubela, A., & Lutsenko, I. (2023). Sociological Model of Social Partnership in Higher Education Institutions Management. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26(3), 65-77.

Лавриненко В.

КОМУНІКАТИВНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТА З СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

В соціальному управлінні, в площині соціальної взаємодії «людина – людина», постійно зростає роль комунікативних компетентностей. Адже ефективні комунікації між суб'єктом і об'єктом управління на будь-якому організаційному рівні є важливою умовою успішного функціонування управлінської системи.

Безумовно, що такі компетентності спеціалістів сфери управління формуються передусім у ході фахової підготовки у виші. Це поєднання теорії та практики управління, сформованість спроможності й готовності реалізовувати отримані теоретичні знання у професійній діяльності. Саме на такий підхід спрямовані освітньо-професійні програми (ОПП) цього напрямку.

Фокус нашого аналізу зосереджений на розгляді програмних компетентностей (на прикладі ОПП «Соціально-психологічний супровід управління персоналом»²), які набувають особливого значення для забезпечення комунікативного професійного поля. У цьому контексті актуалізуються такі визначені освітньою програмою компетентності, як: спроможність гнучко використовувати навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності; здатність усвідомлювати культурне розмаїття суспільств та викликів соціальної взаємодії в міжкультурному контексті та використовувати це у практичній діяльності; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності), які акумулюються на рівні спеціалізовано-професійних компетентностей в: на основі соціологічних, психологічних та інших знань здійснювати комплекс заходів щодо ефективної комунікації (міжособистісної, організаційної тощо).

Отже, комунікативні компетентності як складові елементи підготовки спеціалістів з соціального управління логічно забезпечують сформованість визначеної у запропонованій для розгляду ОПП інтегральної компетентності щодо здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми з соціального управління, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Манжара Д.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасне соціальне середовище відіграє вирішальну роль у формуванні та розвитку особистості, особливо у період студентства, коли молоді люди вперше виходять у великий світ самостійності та відповідальності. Крізь призму прагматичного спілкування, вирішення конфліктних ситуацій, а також виявленням своєї особистості, комунікативні навички стають ключовим елементом успішного студентського життя та подальшої кар'єри. Тому актуальним є розгляд впливу соціального середовища на формування і розвиток комунікативних здібностей у студентів.

Враховуючи сучасні виклики та можливості, вивчення цього аспекту стає важливим завданням для психологів, педагогів та викладачів. Дана робота націлена на аналіз та розкриття ключових аспектів впливу соціального середовища на розвиток комунікативних навичок серед студентів.

Під комунікативною компетентністю розуміють «здатність встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування» [1, с. 125]. Вважається, що навички спілкування є

---

² Освітньо-професійна програма «Соціально-психологічний супровід управління персоналом», затверджена рішенням Вченої ради ХГУ «НУА» (пр. № 11 від 20.06.2022)

частиною самооцінки студента, незалежно від того, чи впевнений він, коли мова заходить про вербальну взаємодію або, чи стикаються вони з проблемами спілкування один з одним. Ця впевненість в собі вплине на те, як вони спілкуються, і, отже, ставить під загрозу зусилля, які забезпечують хороші результати в навчанні, оскільки комунікативні навички необхідні під час обговорення в аудиторії та презентації. Цей процес називається самоздійснюючимся пророцтвом, у якому те, що вони сприймають, вплине на те, як вони діють [2].

Дослідивши та проаналізувавши низку джерел, ми можемо виділити певні аспекти впливу соціального середовища на комунікативні навички студентів:

1. Культурний контекст: Взаємодія з різними культурами, мовами та традиціями сприяє розширенню комунікативного досвіду.

2. Міжкультурна комунікація: вивчення іноземних мов сприяє розумінню різних культур і сприяє розвитку міжкультурної компетентності. Взаємодія з іноземцями розширює комунікативний горизонт студентів.

3. Соціальні навички: взаємодія з різними соціальними групами, включаючи однолітків, викладачів, колег, сприяє розвитку комунікативних навичок. Студенти вчаться адаптуватися до різних ситуацій та спілкуватися ефективно.

4. Толерантність і взаєморозуміння: взаємодія з різними людьми сприяє розвитку толерантності, поваги до інших поглядів та вмінню знаходити спільну мову.

5. Медіа та технології: Використання соціальних мереж, відеоконференцій та інших технологій сприяє розвитку комунікативних навичок у віртуальному середовищі [3, 4, 5].

Аналіз демонструє, що соціальне оточення має вирішальне значення для формування особистості та сприяє розвитку навичок, необхідних для успішного студентського та професійного життя. Вивчення взаємодії з різними культурними, соціальними та технологічними контекстами свідчить про значення впливу різноманітних факторів на комунікативну діяльність студентів. Міжкультурна комунікація, розвиток соціальних навичок, толерантність і взаєморозуміння, а також використання медіа та технологій є ключовими аспектами, що впливають на здатність студентів ефективно спілкуватися та взаємодіяти в сучасному світі. Отже, для досягнення успіху в освіті та подальшій кар'єрі важливо уважно вивчати і розуміти вплив соціального середовища на формування та розвиток комунікативних навичок студентів. Розуміння цього аспекту є важливим завданням для психологів, педагогів та викладачів, адже від нього залежить якість навчального процесу та успішність студентів у майбутньому.

Бібліографічні посилання

1. Касаткіна, О.В. (2004). Розвиток комунікативної компетентності студентів на заняттях іноземної мови засобами комунікативних вправ. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : збірник наукових праць Інституту психології ім . Г.С. Костюка АПН України / за ред . С.Д. Максименка . К., Т. 6. Вип . 5. С. 125-130

2. Benson, A.D. (2002). Using online learning to meet workforce demand: a case study of stakeholder influence. *Quarterly Review of Distance Education*. Vol. 3 No. 4, pp. 443–452.

3. Коваленко, В. (2020). Фактори впливу на соціалізацію здобувачів вищої освіти мовних спеціальностей у комунікативному просторі закладів вищої освіти. *Humanities science current issues*. Т. 4, № 30. С. 48–52. Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212553>

4. Лободинська, О. М., Гриджук, О. Є. (2020). Формування соціальних навичок студентів: проблеми й перспективи. *Scientific Bulletin of UNFU*. Т. 30, № 3. С. 116–121. Режим доступу: <https://doi.org/10.36930/40300320>

5. Poznyak, S. (2019). Комунікативні практики соціальної взаємодії як індикатор громадянської компетентності студентської молоді. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*. № 43(46). С. 27–37. Режим доступу: [https://doi.org/10.33120/ssj.vi43\(46\).21](https://doi.org/10.33120/ssj.vi43(46).21)

Михайлова Є.

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА

Освітнє середовище як система соціальних, педагогічних та психологічних умов безпосередньо чи опосередковано впливають на розвиток особистості студента, а також створює можливості для розвитку вже набутих або розкриттю ще латентних компетентностей.

Можна простежити взаємозв'язок освітнього середовища та розвитку саме комунікативної компетентності для кожного з рівнів. На рівні фізичного оточення, яке включає в себе буквально фізичну організацію простору в навчальному закладі, наявність місць для проведення різноманітних заходів (зустрічей, студентських клубів, тренінгів, виконання групових проектів тощо), а також зручних місць для неформального спілкування всіх учасників освітнього процесу. Класичним прикладом організації такого простору може бути бібліотека, але в сучасному уявленні освітнього коворкінгу.

Важливою складовою є урахування людського фактору, актуалізація горизонтальних комунікацій, розвиток компетенцій студентів через залучення до студентського самоврядування, участь у загальних проектах, програмах академічної мобільності, волонтерської діяльності.

Обов'язковим компонентом є формування комунікативних компетентностей під час безпосередньо освітнього процесу (проведення лекційних, семінарських, практичних занять, різних видів навчальних практик) через пошук нових форм проведення занять з урахуванням онлайн-формату або змішаного навчання (використання додатків для урізноманітнення занять, таких як Quizlet, Kahoot, Plickers, Pinterest, ZipGrade, Prezi). Цікавим прикладом є включення у вибіркову частину освітньої програми в якості окремих модулів або, навіть, цілих дисциплін, відкритих курсів на онлайн-платформах (Prometheus, Coursera, ВУМonline) з наступним обговоренням з викладачами.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про можливості комплексного впливу освітнього середовища на розвиток комунікативної компетентності.

Nwachukwu Ch.

**FORMATION OF STUDENTS' COMMUNICATION STRATEGIES IN
INTERCULTURAL EDUCATIONAL SPACE
(on the example of the Ireland university of Galway)**

In defining intercultural communication, it is important to remember that it is a complex activity. It requires the student to realize the uniqueness of each person, to communicate objectively and tolerantly, and to understand their time and space.

This, above all, involves intercultural dialogue among students at the level of various socio-cultural forms. It is the educational process that has become a productive platform for the formation of communication strategies. This is confirmed by the experience of the National University of Ireland.

Through its curriculum, the university seeks to develop students' oral, written, and digital communication skills to prepare them for professional and academic success. NUIG offers courses, workshops, and resources to support students in developing effective communication strategies, whether through presentations, academic writing, or interpersonal interactions.

The University has more than 18 thousand students, all of them from different countries, with different levels of English, but this does not prevent them from communicating with each other and their professors. Intercultural communication takes place in all contexts of communication: interpersonal, group/team, public, mass, etc.

It is important that students participate in several projects simultaneously to develop their communication competencies, which involve a polyformat, depending on the activity of the target audience, content, and focus. As a rule, this is an educational and creative training format built primarily around real stories, in which the first part is an introduction to concepts in an interactive form, the second is practical work on real cases, and the third is self-reflection, identification of one's own initial and final position on the subject of the dialogue (through questionnaires, surveys). This provides an opportunity to broaden one's horizons, overcome barriers to intercultural communication, build relationships, and improve communication skills.

Нестеров В.

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
У МАГІСТРІВ-ПОЛІТОЛОГІВ: ЗМІСТ ТА СПЕЦИФІКА**

Демократичні трансформації українського суспільства передбачають зміни на сучасному ринку праці, що пов'язані з розширенням перспектив у спеціалістів, які опанували соціокомунікативними знаннями та практичними навичками у сфері економіки, політики, культури, освіти та інформаційних процесів.

Для майбутніх фахівців у політичній сфері, насамперед, це наявність теоретико-методологічного базису та практичних навичок у галузі політичної комунікації та політичного PR.

Професійна підготовка майбутніх політологів у цьому напрямі відповідно до освітньо-професійної програми (наприклад, ОП «Політологія») повинна передбачати:

оволодіння провідними концептуальними підходами, які презентовані у сучасному соціально-політичному дискурсі у контексті розвитку теорії політичної комунікації;

набування умінь щодо аналізу інформаційної бази для планування політичної комунікативної кампанії;

формування здатності планування стратегії та тактики комунікативного забезпечення як виборчої кампанії, так й будь-якої кампанії іншого виду щодо прийняття політичного рішення на регіональному / республіканському рівні;

напрацювання практичних навичок щодо розробки позитивного іміджу (політика, партії, держави), візуального дизайну політичної реклами, побудови різного роду повідомлень у політичній комунікації з урахуванням відповідного контексту.

Олійник А.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Аналіз результатів досліджень комунікативної взаємодії студентів в освітньому полі демонструє, що серед ускладнюючих/блокуючих цей процес чинників значну роль відіграють комунікативні бар'єри.

Визначаючи їхню сутність як явні/приховані перешкоди, які виникають між учасниками процесу комунікації у різних контекстах (соціокультурному, освітньому, соціально-демографічному, організаційно-професійному тощо), окреслимо особливості їх прояву в студентському середовищі.

Проведене нами серед студентів 1-4 курсів тестування³ за методиками «Типи поведінки у конфлікті» (The Thomas–Kilmann Conflict Mode Instrument, TKI) та «Спрямованість особистості в спілкуванні» С. Л. Братченка показало, що:

1. Діалогічний стиль комунікації студентів найбільш ефективний; для нього характерно виявлення поваги до думки іншого, партнерських стосунків, взаєморозуміння.

2. В процесі спілкування в онлайн-форматі майже у двох третин студентів виникають різного роду комунікативні бар'єри. Найчастіше такі бар'єри характерні для вертикальної комунікації (студент — викладач). Другим за частотою виявлення є бар'єр індиферентної спрямованості, пов'язаний із ігноруванням спілкування в онлайн-аудиторії.

3. На вміння долати комунікативні бар'єри, застосовуючи такі стратегії поведінки, як компроміс, співробітництво й у той же час уникнення, вказала переважна більшість студентів. Можливо, це свідчить про спрямованість на обмін думками, бажання порозумітися, знайти оптимальне рішення без ускладнення комунікації.

Проведений нами аналіз демонструє, що особливості комунікативних бар'єрів у студентському середовищі залежать від комунікативних стандартів, прийнятих у конкретному освітньому просторі, й, відповідно, від рівня сформованості комунікативних компетентностей усіх суб'єктів освітнього процесу.

---

³ Тестування проведене в групах 1-4 курсів факультету “Соціальний менеджмент” ХГУ “НУА” (березень 2024 р.)

Павленко Ю.

ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАЦІЇ В МІЖОСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ СТУДЕНТІВ

Розгляд комунікації як процесу досягнення загального розуміння передбачає встановлення контактів у процесі спілкування. Якщо йдеться про міжособистісну комунікацію, то слід сфокусуватися на досягненні соціальної спільності зі збереженням індивідуальності кожного суб'єкта взаємодії.

Одночасно слід узяти до уваги, що в комунікаційному процесі, в будь-яких його структурних елементах (комунікатор – повідомлення – комунікант), остаточно важливим є «ефект комунікаційного впливу» (за Г. Лассуелом) – розуміння/нерозуміння інформаційних одиниць. Отже, слід з'ясувати й ті проблеми, які можуть виникнути в процесі міжособистісної комунікації.

Якщо розглядати такі проблемні зони в студентському середовищі, то вони, на нашу думку, полягають у наступному:

- неврахування культури та настанов суб'єктів комунікації (розбіжності у цінностях, нормах, зразках поведінки в освітньому середовищі);
- пріоритетність власних інтересів та потреб комунікатора та ігнорування інтересів комуніканта в ході освітнього процесу, виконання навчальних завдань;
- незадовільний зворотний зв'язок між студентами (наприклад, через невміння слухати або небажання чути);
- вибіркове сприйняття інформації у спільній взаємодії при виконанні завдань у малих групах;
- наявність психологічних бар'єрів під час спілкування.

Зрозуміло, що це не повний перелік тих проблем, які впливають на міжособистісне спілкування студентів. Адже тут можуть діяти різні чинники (внутрішні/зовнішні) архітекτονіки комунікації в певному освітньому середовищі.

Пихтін В.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СТУДЕНТІВ

Комунікаційний простір сучасних студентів значно відрізняється від комунікативного простору, який існував у студентства ще до недавніх часів. Справа в тому, що сьогодні студентство максимально активно набуває різноманітних соціальних статусів паралельно зі статусом студента, здійснює networking, формує різноманіття соціальних зв'язків як особистісного, так і професійного характеру. Всі вони спрямовані на задоволення тих чи інших інтересів та потреб. Значна кількість студентів намагається спробувати себе у професії як можна раніше, щоб накопичити досвід, необхідний для набуття гарної посади після завершення навчання. Таким чином комунікаційний простір студентів утворюється як перетин багатьох кіл, в яких діють власні норми, правила та зразки поведінки.

Важливим є розуміння того, що в такому перетині комунікаційних кіл взаємодіють різні комунікаційні особливості, в тому числі, символи, знаки, форми, канали комунікації

тощо. І всі вони пов'язані з мовними, поведінковими та іншими аспектами комунікації, яка базується на тих чи інших спільних інтересах соціальних суб'єктів, формуючи специфічний комунікативний простір студентів.

Сучасні університети намагаються максимально гнучко адаптуватися до такої ситуації і самостійно моделювати різні комунікаційні ситуації, які б допомогли студентам бути більш ефективними в цьому перетині різних комунікаційних кіл (наприклад, проведення конкурсів, залучення випускників та практиків до освітнього процесу тощо). Це сприяє інтеграції і гармонізації комунікативного простору студентів та підвищує рівень їх комунікативної компетентності. Оскільки комунікативна компетентність – це «здатність здійснювати осмислену й ефективну міжособистісну взаємодію з метою обміну інформацією, спираючись на знання особливостей комунікативного процесу, засобів спілкування (вербальних і невербальних), психологічних і комунікативних типів партнерів, технологій і прийомів впливу на людей» [1, с. 77], важливим є розуміння студентами необхідності розвитку цього компоненту своєї майбутньої професії.

Бібліографічні посилання

1. Крилова, К. В. (2015). Комунікативна компетентність як педагогічна категорія. *Вісник Національного авіаційного університету*. Зб. наук. праць. №7. с. 74-79.

Стопніков О.

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ КОМУНІКАЦІЇ «ДОРΟΣЛИХ» СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО КЛАСИЧНОГО СТУДЕНТСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасні тенденції в освіті, розвиток концепції безперервної освіти та окремі соціальні процеси в українському суспільстві призвели до зростання чисельності «дорослих» студентів в університетах. Так, за інформацією члена парламентського комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки, представника Президента у Верховній Раді Ф. Веніславського, «у 2022 році після повномасштабного вторгнення кількість студентів від 25 до 60 років, які здобувають другу, третю вищу освіти, зросла втричі» [1]. «У 2023 році студентів віком від 20 років стало значно більше: 20-29 років – 76 040 осіб, 30-39 – 43 722 особи, 40+ – 20 728 осіб. Варто зазначити, що в попередні роки ці показники були значно мізернішими, особливо для 30 та 40-річних: у 2021 році кількість студентів такого віку становила 2 186 та 884 відповідно [2] (дивись рисунок).

У результаті сучасне освітнє середовище представляє собою різноманітне утворення, до якого активно інтегруються ті, хто отримує другу вищу освіту, хто має потребу в отриманні більш високого рівня освіти у зв'язку з ускладненням функцій та діджиталізацією сучасних професій тощо. Інтеграція «дорослих» студентів до традиційного студентського середовища пов'язана в тому числі і з інтеграційними процесами у сфері комунікації.

Як правило, «дорослі» студенти – люди які вже мають досвід практичної роботи, власні норми та алгоритми комунікації, і повернення до традиційних моделей комунікації у студентському середовищі може викликати труднощі.

До основних бар'єрів такої інтеграції, на наш погляд, можна віднести: соціально-культурний (у тому числі, статусний бар'єр, поколінний) та професійно-практичний (у тому числі, мовний, інформаційно-технологічний).

Рис. Вікова статистика вступників у 2020-2023 рр. (інфографіка: ngl.media)

Перша група бар'єрів пов'язана з рольовими очікуваннями від соціального статусу, віку тощо. Зазвичай статус студента є соціально нижчим, ніж професійний статус «дорослого» студента. Саме тому проблемними в комунікації можуть бути і моделі комунікаційної поведінки, і лексична невідповідність. Певну роль відіграє і соціальний досвід «дорослих» студентів, який впливає на комунікацію в студентському середовищі.

Друга група бар'єрів пов'язана з нормами та практиками, які є усталеними в професійному середовищі: вони частіше за все різняться від класичних студентських практик. В рамках цієї групи на характер, форми та стиль комунікації впливає досвід розвитку реальних практичних навичок у порівнянні з теоретичними моделями в рамках академічної освіти, мовно-термінологічні особливості використання термінології тощо.

Бібліографічні посилання

1. Ukrinform.ua, (2023) [online]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3756769-kilkist-studentiv-aki-zdobuvaut-visu-osvitu-vid-25-do-60-rokiv-zrosla-vtrici-venislavskij.html> (Дата звернення 10.03.2024)
2. Uainfo.org, (2023). Освіта для «ухилянтів». Як університети заробляють на загальній мобілізації [online]. Режим доступу: <https://uainfo.org/blognews/1699022494-osvita-dlya-uhilyantiv-yak-universiteti-zaroblyayut-na-zagalniy.html> (Дата звернення 10.03.2024)

Тараннікова А.

МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Основною метою інноваційного навчання є підвищення ступеня включеності студентів в навчальну діяльність, покращення їх результативності, збільшення пластичності

в процесі навчання. Наразі інновації почали включати запровадження сучасних технологій онлайн-навчання, змішаної форми навчання, дистанційного навчання тощо. Інноваційні зміни в освітній сфері України відбуваються досить активно, але в цьому питанні ще не досягнуто рівня європейських країн.

Як зауважує А. Веремчук, довгий час вважалося, що в навчальній комунікації студенту більш притаманне слухання, а ніж говоріння. Це вплинуло на розподіл навчального матеріалу таким чином, що в закладах вищої освіти більша його частина приділялась лекційній формі як початкової для вивчення. Далі цей матеріал відпрацьовувався на семінарських та практичних заняттях. Остаточне засвоєння матеріалу, що вивчався, відбувалося за допомогою самостійної роботи студентів освіти під керівництвом викладача. Наразі інноваційне навчання, як засіб формування комунікативної компетентності студентів, ефективно реалізується через застосування різноманітних інтерактивних технологій, до яких відносять: кейс-методи, початкові ігри, навчальні диспути тощо [1, 2].

Серед різноманітних сучасних ефективних інноваційних методик формування комунікативної компетентності студентів в Україні, широко використовується тренінг.

За І. Бопко, тренінг – це така форма соціально-психологічної діяльності, що спрямована на набуття життєвої компетентності шляхом збагачення як знаннями, так і емоційно-особистісним і життєво-практичним досвідом за допомогою використання інтерактивних засобів навчання [1, 2].

Як інноваційна методика навчання тренінг з'явився на початку ХХ століття. Закордонні психологи К. Левін і Д. Карнегі застосовували тренінгову форму роботи для формування умінь і навичок ефективного спілкування, публічних виступів, ділової комунікації тощо. Практика впровадження даної методики показала, що якщо організувати спілкування в групі в процесі виконання спільних вправ таким чином, щоб учасники могли рефлексувати свої реакції та переживання, то ефективність навчання стає вищою.

В наш час тренінгова форма розвитку комунікативної компетентності широко застосовується як в загальній так і професійній освіті, в практичній психології, педагогічній підготовці фахівців, корекційній роботі тощо.

Якщо порівнювати традиційне навчання та тренінгову форму соціально-педагогічної діяльності, то, як і взагалі всім інноваційним технологіям, тренінгу притаманна спрямованість на актуалізацію власного досвіду кожного учасника, активної міжособистісної взаємодії між учасниками, самостійності, відповідальності, толерантності, поваги до думок інших [1, 2].

За допомогою тренінгової форми навчання можливе теоретичне інформування та організація ефективного формування нових практичних комунікативних умінь та навичок. Опанування новими психологічними комунікативними техніками та технологіями. Екологічна зміна поглядів на методи вирішення проблемних ситуацій у колективі. Корекція сталих стереотипів поведінки та спілкування в демократичній формі. Пошук конструктивних шляхів розв'язання поставлених проблем за допомогою спільної комунікативної діяльності студентів, активізація творчої думки тощо.

Бібліографічні посилання

1. Веремчук, А.П. (2020). Практика застосування інноваційних технологій у підготовці майбутніх учителів: аналіз теоретичних концепцій. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Вип. 21. т. 1, с. 165-169. [Accessed 11 Feb. 2022].

2. Пимоненко, М. М., Ячменик, М. М., Ходикіна, Ю. Ю. (2022). Цифровізація освітнього процесу у вищій школі та кліповість мислення: аналіз переваг та недоліків. *Академічні візії*, (14). Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/328> [Accessed 11 Feb. 2022].

Тюрін О.

КОМУНІКАЦІЯ ЗА НОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Становлення нового типу суспільства («постіндустріального» Д. Белла, «програмованого» А. Турена, «інформаційного» Ф. Фукуяма, «цифрового /мережевого») викликає зміни, насамперед, у процесі комунікації як форми трансляції знання.

Комунікація із процесу простої трансляції знання перетворюється на активний чинник розвитку суспільства; специфічний атрибут влади; провідний показник формування громадськості (громадянського суспільства).

За таких умов увага представників системи соціально-політичного знання концентрується на пошуках нових теоретико-методологічних засад та дослідницьких стратегій розгляду суспільства, зокрема, на визначенні евристичного потенціалу теорії комунікації /комунікативному підході та обґрунтуванні перспектив її / його конструктивного застосування.

Переважає більшість як західних, так і вітчизняних дослідників комунікативного підходу як базовий варіант для його подальшої всебічної інтерпретації пропонують розглядати провідні положення теорії комунікативної дії та концепції відкритості німецького філософа та соціолога Ю. Габермаса.

Теоретичні конструкції німецького вченого дозволяють одночасно аналізувати комунікацію як на рівні приватних інтересів, так й загальносуспільних, тобто комунікація розглядається як багаторівневе комплексне явище, що певним чином детермінує й «життєвий світ» окремої людини, й простір функціонування всієї держави.

Бібліографічні посилання

1. Габермас, Ю. (2000). *Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство*. Львів: Літопис, 317 с.

Уманець О.

МІСЦЕ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ

Програма сучасної професійної орієнтації передбачає великий спектр заходів, спрямованих на підготовку молоді до вибору професії з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей особистості та сучасного ринку праці, а також вибір оптимального для досягнення цієї мети шляхом вибору освітньої траєкторії.

У сучасному світі неухильно зростають вимоги до індивідуальних особливостей людини, а постійні зміни вимагають все більш високого професіоналізму в обраній професії,

готовності до постійного підвищення кваліфікації та особистісного розвитку, що неможливо без якісно сформованих комунікативних компетентностей.

Для молоді психологічно найважчими стають моменти переходу між різними ступенями освіти (загальної середньої, передвищої, вищої). У вирішенні цих питань найважливішу роль починає відігравати грамотно побудована система професійної орієнтації через упровадження програм на кшталт «Школи підприємництва» або «Перетвори мрію на професію», до яких можуть бути залучені не тільки школярі, але й студенти, молоді викладачі, аспіранти у якості тренерів, консультантів. Це сприяє підвищенню загальної культури комунікативного процесу, оволодінню комунікативними тактиками та стратегіями, вмінням поводитись у конфліктних ситуаціях, розвитку емпатії та асертивності.

Система професійної орієнтації має великі можливості, але в сучасних умовах потребує доопрацювання та змін, зважаючи на довгострокові наслідки вибору школярами та студентами життєвого шляху загалом та професійного шляху зокрема, зміну актуальних професійних галузей, пов'язаних із відновленням України.

Cherkasova A.

PRACTICES OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A GERMAN UNIVERSITY

The development of the principles of intercultural communication and the learning of practical intercultural communication skills are becoming important issues for higher education students today.

According to the World Values Survey and a research by the Ukrainian company Info Sapiens and the Social Monitoring Center (2020), the value and cultural core of young Ukrainians, despite the European path of development, is somewhat inconsistent with European value orientations in the areas of equality before the law, self-realization, tolerance, openness to change, individual responsibility, and mutual assistance. This is also evident in the communication practices of Ukrainians while studying at European universities.

As our experience of studying at a German university has shown, for successful communication in the educational environment, it is important to overcome not only language barriers, but also the interaction of speakers of different cultures in all its manifestations. In our opinion, the following should be important principles of communication between students: mutual respect, tolerance; trust; free communication; cooperation; flexibility. Their realization is possible with the active participation of representatives of different countries in the "dialogue in contact" format, which provides an opportunity to share their experiences and life stories, examples of adaptation in the new cultural and educational space. This can be achieved through common activities with German students, joint research projects, club meetings, days of national cultures, etc.

Such communication practices in the university environment allow to overcome barriers to intercultural communication (language, values, behavioral, psychological), develop communication competencies, show readiness to engage in constructive dialogue, free oneself from stereotypes of perceiving "otherness," and form a vision of further integration processes.

Чинський І.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ОФЛАЙН ТА ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Комунікативна компетентність як інтегральна характеристика особистості передбачає урахування індивідуального когнітивного стилю в процесі набуття знань, умінь, навичок, комунікативних властивостей, соціального досвіду в процесі спілкування.

В загальному сенсі когнітивний стиль відображає особливості та організацію пізнавальної сфери, інструментальні характеристики отримання інформації, які ґрунтуються як на психологічних характеристиках (типі темпераменту, рисах характеру, особливостях сприймання та мислення тощо), так і впливі факторів соціалізації. Кожен когнітивний стиль має певні переваги в процесі комунікації та взаємодії, що сприяє засвоєнню інформації в різних форматах навчання.

Серед найбільш вивчених когнітивних стилів можна зазначити: полезаліжність/полenezаліжність (вплив на сприймання інформації зовнішніх подразників, що обумовлює можливість зосередженості в процесі навчання, а з іншого боку, впливає на формування саме комунікативних навичок).

Рефлексивність/імпульсивність (тип реагування — як стабільна тенденція суб'єкта виявляти реакцію розгорнутого й детального аналізу ситуації перед ухваленням рішення), що є важливим у ситуаціях конфліктної взаємодії, а також безпосередньо в навчальному процесі (проходження контрольних замірів знань, іспитів, тестів). Ригідність/мобільність (швидкість та точність сприймання інформації, входження в процес взаємодії, розуміння невербального боку спілкування).

Толерантність/нетолерантність до нереалістичного досвіду (міра терпимості виявляється у ситуаціях, для яких характерна невизначеність, неоднозначність, що є вкрай важливим саме в сучасних умовах загальної турбулентності; трансформації вимог до комунікативної компетентності в різних форматах навчання). Вивчення індивідуальних особливостей студентів дозволить оптимізувати процес формування комунікативних компетентностей студентів в різних форматах навчання.

Щербак І.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В сучасних умовах дослідники розглядають студентство як об'єкт соціального впливу і як активний суб'єкт соціальних перетворень, здатний реконструювати суспільство на нових принципах і засадах.

На становлення особистості студента впливають різні чинники. Так, до них можна віднести: фактори макросередовища (суспільний устрій, стабільність економіки, державної влади, сучасна соціокультурна ситуація та соціальні процеси; демографічні процеси; система цінностей; стан ринку праці тощо); чинники мікросередовища (родина та найближче оточення: друзі, студентське коло тощо). Впливає на формування молоді й культурно-освітнє середовище (КОС) закладу освіти.

Саме культурно-освітнє середовище здатне допомогти молодій людині стати цілісною особистістю, тому що в певному середовищі визначаються ціннісні переваги, моральні смисли.

Культурно-освітнє середовище дозволяє в сучасному процесі освіти створити умови, які дозволять молодій людині розвивати свої здібності й задовольняти потреби. У зв'язку з цим ХГУ «НУА» активно використовує потенціал культурно-освітнього середовища, наповненого різноманітними формами, методами культурно-освітньої діяльності, які виступають важливим чинником розвитку особистості студента. У його формуванні беруть участь усі суб'єкти освітньої діяльності: викладачі, співробітники, а також самі студенти, а крім того, музей історії академії, Центр науково-гуманітарної інформації, громадські організації і ради, творчі й спортивні колективи.

Культурно-освітнє середовище може бути представлене як таке соціальне середовище, що наповнене певним культурним змістом; якість його може бути визначена в результаті аналізу культурних універсалій. Іншими словами, культурно-освітнє середовище – це соціальне середовище, яке базується на певних нормах і цінностях культури [2].

Термін «освітнє середовище» з'явився в умовах становлення нового типу суспільства (інформаційного), у якому зростає роль знань та інформації, а культура дедалі активніше почала заповнювати сфери людського існування й більше об'єднуватися з освітою. У літературі з'явилися нові поняття: «освітній простір», «освітня сфера», «культурно-освітнє середовище», «соціокультурне освітнє середовище» тощо. Але всі дослідники, незалежно від сфери їхніх інтересів, указують на необхідність глибшого вивчення культурно-освітнього середовища вишу, яке може виступити дієвим чинником формування особистості молодої людини.

Процес навчання у виші, як правило, збігається з періодом становлення ціннісної свідомості молодих людей, їх професійних якостей. У зв'язку з цим навчальний заклад і його середовище виступають важливим чинником формування особистості студента, у тому числі, і його комунікативних навичок.

Комунікативні навички – це вміння ефективно спілкуватися, здатність розуміти, що має на увазі співрозмовник, і бути зрозумілим йому, вміння домовлятися, досягати своєї мети через спілкування. Цей вид навичок виконує безліч важливих функцій уна розвитку особистості: забезпечує психологічний комфорт; дозволяє організувати спільну діяльність; задовольняє природну потребу людини в спілкуванні; допомагає самостверджуватися, соціально реалізувати себе [1]. Комунікативні навички важливі у професійній діяльності, вони надають змогу успішно взаємодіяти з людьми, з самим собою. Розвинена комунікабельність дозволяє на високому рівні проводити переговори, виступати перед аудиторією, знаходити спільну мову із клієнтами та і взагалі із співрозмовниками.

Сучасні воєнні дії в Україні посилили й розширили виклики, які вже постали перед культурно – освітнім процесом через епідемію COVID-19. Основна мета для української освітньої системи – це, насамперед, гарантування безпеки та захисту студентів в умовах надзвичайних ситуацій та воєнних дій, налагодження ефективного процесу безперервності навчання та спілкування на всіх освітніх рівнях. Насамперед це стосується вимушеного переміщення значної кількості населення України, руйнування й пошкодження закладів освіти внаслідок воєнних дій. Очевидним негативним наслідком стало зниження рівня комунікації студентів і низка психологічних факторів, які зменшують бажання здобувати

освіту, зокрема, порушується здатність та мотивація до навчання, збільшується навчальний стрес. У таких реаліях активізувалося завдання не лише сформувавши у здобувачів освіти конкретні професійні компетенції (професійні знання, уміння та навички), але й розвинути навички, які допоможуть легше адаптуватися до нових реалій життя, стійко та впевнено вирішувати життєві виклики, самостійно приймати рішення, коригувати за необхідності цілі й завдання, вміння підвищити самоефективність та стресостійкість, не зупинятися на невдачах і перешкодах, а розцінювати їх як можливість набуття життєвого досвіду, комунікувати та активно діяти.

Провідною ідеєю для комунікативної діяльності є безперервний процес розвитку, вдосконалення, розкриття потенціалу особистості для досягнення максимального результату. Іншими словами, виявити та реалізувати потенціал особистості; навчити використовувати всі можливі ресурси для досягнення успіху; знаходити оптимальний варіант дії, що дає змогу при мінімальних зусиллях досягти максимального результату. Саме розвинене культурно-освітнє середовище, з орієнтацією на особистість в культурно – освітньому процесі, віру в здатність студента до самоактуалізації, руху вперед та вирішення поточних проблем, може підвищити мотивацію до комунікативної діяльності в сучасних умовах і надає можливість студентам сформувавши ці навички.

Бібліографічні посилання

1. *Комунікативні навички- що це, які бувають і на що впливають?* (2019-12-04), [online]. Available at: <https://zhyvoedelo.com/ua/news/kommunikativnye-navyki>[Accessed 29 Decem. 2023].
2. Чибисова Н.Г. (2014). *Культурно-образовательная среда вуза как условие формирования социального капитала студенческой молодежи*. Молодежь и культура, 70 с.

Яковенко К.

ВПЛИВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСТВА

У сучасному українському соціумі набуло життя покоління, яке виросло в умовах незалежної держави, з притаманними їй формами культури. Крім того, на їх становлення вплинули і процеси, пов'язані з розвитком інформаційних технологій. Молодому поколінню українського суспільства стали близькими та зрозумілими форми культури інформаційного суспільства.

Термін «інформаційне суспільство» з'явився майже одночасно в США та Японії, його можна зустріти в роботах Ф. Махлуна, Х. Дордіка, Г. Вонга, Т. Умесао, М. Парата, І. Масуді, Т. Стоуньєра, Г. Катца.

Саме інформація стає сьогодні одиницею обміну. У такому суспільстві кожен робітник стає власником засобів виробництва та отримує всебічну інформацію про їхнє функціонування. Процес створення суспільного багатства поєднує і виробника, і споживача.

Культура дедалі активніше пронизує сфери життєдіяльності людини і просувається до центру суспільних процесів. Вона сприяє формуванню у індивідів як навичок використання обчислювальної техніки та телекомунікаційних систем, комунікативних умінь, так і готовності сприймати нову інформацію. Нова культура формує нову людину, з новою

системою цінностей, умінь та навичок. На цьому етапі розвитку особливого значення набувають комунікативні навички.

Провідною групою молоді в сучасному суспільстві є студентство, якому притаманні потенційно важливі для суспільства функції, серед яких особлива роль належить освітній.

У період студентства спостерігається найвища активність оперативної пам'яті, швидкість перемикання уваги з одного явища на інше, вирішення вербально-логічних завдань, найбільша пластичність у формуванні складних психомоторних та інших умінь; виявляються оптимальні результати чуттєвого сприйняття зовнішнього світу, тобто в цей період зростає рівень розумових можливостей людини, здійснюється становлення цілісності інтелекту та його структури, складаються форми культури.

Студентство є неоднорідною соціальною спільнотою, що відрізняється за віковим (сьогодні можна стати студентом й у 17, й у 50 років), матеріальним (майновим), культурним параметрами. Студенти виступають носіями різних ціннісних систем. Культура студентства не є константою. Її прояви часто мають тимчасовий характер і пов'язані з віковими особливостями. Крім того, вона може мати як негативний, антигромадський, так і позитивний характер: сприяти соціалізації молодих людей, включенню їх у культуру суспільства. Але незалежно від відмінностей, у студентському середовищі є й спільні якості, які поєднують, наприклад, комунікативні.

Комунікативні навички — це навички взаємодії з людьми під час спілкування, це навички сприйняття та передачі інформації, коли розумієш, про що тебе говорять, і вірно сприймаєш надану тобі інформацію, вони допомагають досягнути мети завдяки спілкуванню. Комунікативні якості необхідні у всіх сферах життя, незалежно від того, чи займаєшся ти інформаційною діяльністю, викладацькою або бізнесом. Комунікативні навички впливають на психологічний стан людини, дозволяють організувати спільну діяльність, сприяють духовному становленню. Вони впливають на взаємодію в колективі та на виконання професійних завдань на високому рівні. Тому важливо постійно ці навички розвивати та удосконалювати. І студентські роки – це найкращий період для цього. Виступи на семінарах, спільна робота над навчальними проектами та їх презентація, участь у дискусійних та інших студентських клубах та організаціях, у студентських конференціях та форумах надають можливості розповісти про свою діяльність, освітні та наукові досягнення, спілкуватися та взаємодіяти з іншими.

Отже, заклад освіти, як в навчальній, так і поза навчальній сферах, може активно впливати на розвиток комунікативних навичок студентської молоді, використовуючи різноманітні методи та форми, які може надати сучасна освіта.

Секція III

Лінгвістико-літературознавчі засади формування комунікативної компетентності студентства у XXI столітті

Ємельянова В.

ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «МАЙЖЕ НІКОЛИ НЕ НАВПАКИ» У СВІТЛІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Художні твори М. Матіос викликають інтерес тому, що вони репрезентують своєрідний мікс елітарної та масової літератури.

Безперечно, оригінальним є і роман «Майже ніколи не навпаки», який письменниця визначила як сімейну сагу. Із першого рядка цей твір зачаровує реципієнта бездоганим стилем, а сам читач роздумає над інтригою – чому ж сталося так, як сталося; у чому причина трагедії? Проте відповідь на це питання віднаходимо лише в кінці твору – авторка використовує улюблений прийом ретроспективи та зміщеної хронології. Спочатку авторка, як правило, викладає історію, а вже потім передісторію.

Твір складається з трьох новел: «Чотири – як рідні – брати» (тут можна простежити алюзію на Ю. Федьковича «Три як рідні брати»), «Будьте здорові, тату», «Гойданка життя». За певними ознаками твір «Майже ніколи не навпаки» відносимо до соціально-побутового роману – твору про реальне життя, де діють реальні особи, які характеризують побут і звичаї відповідного середовища. Це традиційні форми роману, але у творі риси постмодернізму такі як невизначеність, фрагментарність, карнавальність.

Глибокий психологізм пронизує всі новели сімейної саги, життєвий шлях, нелегкий вибір персонажів письменниця показує як доволі суперечливий, складний, де переплітається фізіологічне, психологічне й соціальне начало. Твір побудовано на антиципаціях, що дає змогу реципієнту здогадатися, що ж буде далі.

Великий естетичний ефект у романі «Майже ніколи не навпаки» викликає порушення хронологічної послідовності, а також позірна відсутність часової узгодженості між його частинами. Майстриня слова вільно оперує подіями теперішнього та минулого життя й легко переходить від змалювання першого до другого, завдяки таким мовним формулам, «за Франца-Йосифа», «ще за небіжки Австрії» тощо. Зміна фабульних новел, кожна з яких має свої жанрові особливості (наприклад, перша «Чотири – як рідні – брати» є детективною за суттю. Друга новела «Будьте здорові, тату» більш тяжіє до еротичної. Третя «Гойданка життя» може вважатися соціально-психологічною) у зворотній часовій послідовності дозволяє майстрині слова показати життєві історії вглиб, розгорнути їх, заглянути в корінь, у саму причину людських злетів та падінь.

М. Матіос у романі «Майже ніколи не навпаки» використовує різні нарративні форми: спогад, сповідь, одкровення, внутрішнє мовлення тощо. Сама фрагментована манера викладу та поділ роману на окремі завершені частини має світоглядний сенс, бо й сам наш світ не є цілісним, а розколотий на велику кількість візій, потрактувань, розумінь, життєвий дійсностей багато, у «кожній хаті своя правда», і тільки та з них, яку людина приймає, і є для неї основною.

Полістилістичність, наявність різних жанрових особливостей, зіставність роману з літературною традицією й традицією уснопоетичної творчості дає змогу говорити про унікальний твір української літератури другої половини ХХ століття. М. Матіос удалося природно, невимушено відтворити реалії життя з глибоким проникненням у людську душу. Жанрове визначення сага вказує на те, що в центрі письменницької уваги саме сімейна історія, розгорнута в циклічному часі. Фрагментарна композиція новелістичного роману забезпечує багатоплановість тексту, а також дозволяє виокремити головні тематичні центри, загострити протиріччя, пов'язати описи подій, що дистанційовані часом. Синтез жанрів дав письменниці певні переваги в моделюванні картини світу: новелістичним підходом вона показала цікаву мозаїку життя, сконденсувала драматизм подій і зміст людських характерів, а сагою інтенсифікувала повсякденні моменти, звичайні життєві епізоди.

Бібліографічні посилання

1. Звягіна, Г. (2019). Етнокультурний контекст художніх творів Марії Матіос «Солодка Даруся», «Ніколи не навпаки». *Вісник ОНУ*, т. 24, вип. 1(19), с. 29–34.
2. Матіос, М. (2007). *Майже ніколи не навпаки: [сімейна сага в новелах]*. Львів: ЛА «Піраміда», 176 с.

Нецора Д.

ТЕЛЕВІЗІЙНІ НОВИНИ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА СТУДЕНТСЬКУ АУДИТОРІЮ

Кожне висловлювання і їх послідовність виконує безліч функцій і має на меті певну кількість цілей, у зв'язку з якими мовець обирає мовленнєві засоби, які оптимально відповідають цілям спілкування і забезпечують досягнення очікуваного результату. Якщо поняття *маніпуляція* раніше інтерпретували як майстерне володіння руками під час демонстрації трюків чи виконання інших робіт, наразі його тлумачать у контексті нових інформаційних процесів. Учені пояснюють зв'язок маніпулятивних засобів із мовними засобами, завдяки чому й можна досягти ефекту комунікативної сліпоти реципієнта [1]. Маніпуляція свідомістю та поведінкою передбачає існування суб'єкта та об'єкта маніпуляції, вплив на мотиваційну сферу отримувача. Ці фактори, серед інших, становлять основу для класифікації видів лінгвістичних маніпуляцій, розробленої в лінгвістичній літературі та в працях з психології. Кожен тип лінгвістичних маніпуляцій може сприяти регулюванню діяльності співрозмовника та модифікувати його поведінку. Лінгвістичні маніпуляції засновані на механізмах, які змушують слухача сприймати словесні повідомлення без розбору та сприяють створенню ілюзій та помилкового сприйняття, які, у свою чергу, впливають на емоції одержувача для подальшого спонукання до дій, корисних для мовця.

Непродуктивна форма маніпулятивних дій пов'язана з прагненням таємно впливати на свідомість співрозмовника для того, щоб засмутити його створити психологічний дискомфорт. Іншими словами, непродуктивна маніпуляція – це дія, спрямована на демонстрацію верховенства над співрозмовником, щоб схилити його підкорятися вимогам мовця. Мета продуктивної маніпуляції – захопити комунікативного партнера та маніпулювати його поведінкою, використовуючи його можливі слабкі сторони. Найпростіші засоби продуктивної маніпуляції – це компліменти та лестощі [2].

Як продуктивна, так і непродуктивна маніпуляція поведінкою реципієнта передбачає вплив на його емоційну сферу, на відміну від інших форм, щ апелює до раціональної сфери. Телебачення є засобом політичного, економічного та інших впливів на свідомість та поведінку людей. Метою новинного процесу є здобуття високого рейтингу, тобто залучення якомога ширшої аудиторії.

Бібліографічні посилання

1. Горіна, Ж. Д. (2019). Трансформація масової культури в сучасних медіа текстах. *Вісник Одеського національного університету*, серія: Філологія, т. 24, вип. 1(19), с. 14–20.
2. Городецька, І. В. (2015). Стилістичні фігури як засіб маніпулятивного впливу в рекламі косметичних засобів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, серія : Філологічна, вип. 53, с. 72–74.

Проценко В.

МАНІПУЛЯТИВНІ СТРАТЕГІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Дискурс соціальних мереж є відносно новим видом мас-медійного дискурсу. Тип комунікації тут особливий, адже відбувається у віртуальній реальності, де інформаційне середовище може бути досить агресивним, містити нав'язливу рекламу чи пропаганду. Одним із різновидів мас-медійного дискурсу слід вважати дискурс соцмереж. Нейролінгвістичне програмування – це тактика, яка здобуває реалізацію «в моделі спілкування й поведінки, як ґрунтується на створенні дійсності у свідомості кожного індивіда у формі глибинної структури, сформованої в процесі вербальної і невербальної комунікацій» [2, с. 63]; «комплекс технік та операційних принципів (контекстуально залежних переконань), на основі яких моделюються ефективні стратегії мислення й поведінки» [1, с. 24]. Для нейролінгвістичного програмування важливою є активізація трьох головних компонентів, що відповідають за збереження, обробку та передачу інформації: нейрон – мова – мозок. Ця тактика суттєвим чином може вплинути на думку чи навіть поведінку аудиторії. Здебільшого нейролінгвістичне програмування актуалізується завдяки грі в асоціації чи дисоціації.

З'ясовано, що в мережевому дискурсі Instagram, Twitter, Facebook, Telegram-каналів сприйняття полікодової інформації відбувається на зорослуховому рівні (дописи зі світлинами, параграфемні засоби, аудіофайли). Відповідно, маніпулятивний вплив у соціальних мережах здійснюється так само і через засоби невербального каналу комунікації: емоції, шрифт (курсив і Caps Lock), пунктуаційні знаки, іконічні зображення (фото, малюнки, гіфки, «меми» – видільні, опозитивні, образотворчо-центричні).

Установлено, що важливу роль відіграють розмовно-побутова лексика, мовні кліше з використанням прийому «наклеювання ярликів», слова-амеби, стилістичні фігури, художні тропи, невмотивовані узагальнення, мовна гра, зокрема в мережевих заголовках тощо.

Бібліографічні посилання

1. Нерян, С. О. (2019). Мовні засоби аргументації в мережевому спілкуванні: (на матеріалі дописів українськомовного сегмента Facebook). *Закарпатські філологічні студії*, 8, т. 1, с. 22–26.
2. Шкворченко, Н. (2019). Інтернет-дискурс як лінгвістична категорія. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 23, т. 3, с. 62–72.

Антоненко В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ У НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ (порівняльний аспект)

Війна в Україні вплинула на освітній процес, українська освіта зазнала великих змін. Виклики, з якими стикаються освітяни зараз, зовсім інші, ніж були раніше. Важливі методи навчання, які покращують результативність у нестабільних умовах. У свою чергу викладач має бути готовим до творчої діяльності, здатним до фахової рефлексії. Сучасні педагогічні парадигми й тенденції в освіті, посилені використанням цифрових технологій, створюють передумови для використання нових підходів і методик для реалізації активного навчання [2, с. 20]. Освітні системи в різних країнах світу дуже різноманітні. Україна може використати досвід Німеччини в царині розвитку освіти, науки з метою налагодження партнерства та створення сприятливих умов для перебування іноземних студентів і викладачів. На сьогодні в Німеччині система освіти залишається однією з найбільш відомих й ефективних. Сучасну систему освіти Німеччини представлено початковим ступенем, середньою освітою I ступеня, середньою освітою II ступеня, вищою освітою [1]. У Німеччині середня професійна освіта є проміжною між середньою освітою I ступеня і вищою освітою. В Україні освіта має структуру європейського типу й включає дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту.

Бібліографічні посилання

1. Мельниченко, Б. (2001). Система шкільної освіти у ФРН. *Історія школи*, 5, с. 17–21.
2. Скасків, Г. М., Горин, Х. В. (2022). Впровадження технологій гейміфікації при вивченні основ алгоритмізації та програмування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*, 9, с. 20–23.

Бельчев В.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Ґрунтовне дослідження історії українського державотворення є важливою науковою проблемою, адже його осмислення дає використати багатий досвід для розбудови сучасної України, розвитку її культури. Тому цікавість науковців до багатогранної діяльності П. Скоропадського є цілком зрозумілою.

Коротке існування Гетьманату характеризувалося ефективним і динамічним процесом розвитку української державності та культуротворення, що мав усеохопний характер – від зовнішньої політики, формування державної адміністрації, земельної реформи до відкриття університетів, заснування Академії наук та розвитку української освіти.

Безсумнівно, здобутки Гетьманату багато в чому стали можливими саме завдяки особистісним якостям П. Скоропадського, його напруженій і жертвоній праці. Добре обізнаний із державним управлінням інших країн, П. Скоропадський розумів, що протидіяти

деструктивним силам можна не тільки шляхом створення постійної й боєздатної армії та налагодження економічного механізму, а й розвитком освіти, науки, культури загалом.

Саме досягнення в галузі духовної культури дослідниками уважаються найбільш вагомими. Це відкриття двох державних університетів та українізація чотирьох, заснування курсів українознавства для вчителів, формування системи початкової шкільної освіти, створення гімназій (навіть у селах), які фінансувала держава. Крім цього, було призначено 350 стипендій імені видатних українських письменників. А вершиною цієї діяльності стало заснування Української Академії наук, яка складалася із трьох відділів: історико-філологічного, фізико-матиматичного та соціального. Керівний склад Академії призначав гетьман. Так першим президентом став В. Вернадський, а секретарем А. Кримський.

Також було сформовано Головне управління в справах мистецтва та національної культури, яке очолив соратник П. Дорошенко. Під керівництвом цього управління перебували Національний архів, Національна бібліотека, Національний музей, Український національний театр, Державний драматичний театр, Національна чоловіча капелла бандуристів тощо. Також в Україні розгорнувся видавничий рух.

Керівництво Української Держави сповідувало принцип культурної та політичної толерантності, дбало про задоволення духовних потреб національних меншин, які проживали на території Гетьманату.

Для більш повноцінного сприйняття культуротворчої діяльності П. Скоропадського доречно навести його особисту оцінку власних досягнень: «В основі нашої діяльності в обсязі культурному ми керувалися принципом: прямуючи до цілковитої українізації всього народного виховання, – робити це з найменшою шкодою для всяких культурних цінностей... Ми прямували не до механічного примусового прилучення людей до українства, але до хімічного розтворення неукраїнських елементів в українській стихії» [2, с. 302].

Досвід становлення української державності та реальні здобутки в культуротворенні є переконливим доказом на користь того, що Павло Скоропадський був високоосвіченою і талановитою людиною, якій за короткий час правління вдалося зіграти знакову роль в духовному розвитку українського народу та його культури.

Бібліографічні посилання

1. Скоропадський, П. (1995). *Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918*. Київ: Філадельфія, 494 с.
2. Яневський, Д. (2010). *Проект «Україна», або Спроба Павла Скоропадського*. Харків: Фоліо, 284 с.

Бородіна А.

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ

Кожне висловлювання і їхня послідовність виконує безліч функцій і має на меті певну кількість цілей, у зв'язку з якими мовець обирає мовленнєві засоби. З метою досягнення бажаного від промови ефекту оратори часто вдаються до різноманітних комунікативних стратегій і тактик, щоб передати основну мету своїх слів якомога чіткіше та потужніше. Мовну комунікацію політика можна вважати стратегічним процесом, який реалізується через

конкретні комунікативні тактики. Найчастіше в промовах Володимира Зеленського спостерігаємо стратегію на формування емоційного стану адресата, агітаційну стратегію, а також інформаційно-інтерпретаційну стратегію. Промови Володимира Зеленського мають на меті вплинути на емоції слухачів, агітувати їх до рішучих дій, а також повідомити й пояснити їм вагому інформацію. Ефективність і впливовість промов забезпечується внаслідок вдалого використання вербальних засобів. Майже кожна промова включає повтори, частотне використання особового займенника множини «ми», що значно скорочує дистанцію між адресатом та цільовою аудиторією, переконуючи її, що вони роблять одну справу та переслідують спільну мету. Образність та виразність промов реалізується за допомогою залучення тропів. Найчастотнішими стилістичними маркерами політичного дискурсу В. Зеленського є метафори, гіперболізація, використання, контрастів та антитез. Виступи В. Зеленського побудовані на конструкціях спонукальної модальності, в основу яких покладено дієслова та присудки наказової форми.

Бібліографічні посилання

1. Кондратенко, Н. В. (2007). *Український політичний дискурс*. Одеса: Чорномор'я, с. 150–155.
2. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля, 711 с.

Винник А.

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ПІСНЯ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ

Лексико-семантична система мови постійно зазнає змін, оскільки є найбільш чутливою до всіх зрушень у соціумі та в мовній свідомості її носіїв. Основною ознакою кожної мови є наявність норм, тобто історично усталених і соціально закріплених правил, які є обов'язковими для всіх носіїв літературної мови незалежно від професійної, соціальної та територіальної належності. Незважаючи на сформовані стандартизовані норми на різних мовних рівнях, для будь-якої мови є характерним те, що вона зазнає тих або інших змін, які відбуваються під впливом різних чинників. У результаті аналізу текстів сучасних українських пісень щодо дотримання норм на лексичному, граматичному, орфоепічному, стилістичному рівнях було з'ясовано, що найбільш поширеними помилками в сучасних піснях є вживання русизмів, порушення лексичних та синтаксичних норм. Унаслідок багатьох років радянської політики в більшості регіонів нашої країни потужно й упевнено запанував своєрідний мовний покруч – *суржик* – гібрид, у якому штучно об'єднано без дотримання літературних норм елементи різних мов; це недоладна мішанина залишків рідної мови із чужими мовами, що нівелює особистість, мовну свідомість, позбавляє мовлення національного колориту, краси й виразності. Такий «коктейль із мов» спричинено невмінням відрізнити форми однієї мови від іншої та низьким рівнем культури мовлення [2, с. 4]. У текстах пісень трапляються англіцизми, адже музиканти вважають англійську більш привабливою, престижною в молодіжній сфері [1, с. 10].

Бібліографічні посилання

1. Амеліна, С. М. (2014). Конотативна еквівалентність у перекладі. *Філологічні студії*, 11, с. 5–14.
2. Вознюк, Г. Л., Булик-Верхола, С. З. (2020). *Українська мова (за професійним спрямуванням)*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 324 с.

Гаращенко А.

РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ В ОПАНУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК

Сергій Нечитайло (Сергій Осока) – український поет, прозаїк, перекладач, журналіст, лауреат Міжнародного конкурсу «Гранослов-2020», премії ЮНЕСКО (2021) та багатьох ін., його оповідання «Балада про квашені помідори» увійшло до рейтингу 30 кращих оповідань незалежної України.

Кожна з новел С. Осоки – це щира історія простої, але напрочуд цікавої людини. На думку дослідників, С. Осока не просто пише, а створює сміливими, розкошистими мазками багатовимірну картину людського буття. Коли читаєш здається, що чуєш як шелестить очерет і сплескує риба в ставку, як вилискують боками квашені помідори, порипує старезна дідова гармошка [2].

Це формує певне дискусійне поле для літературознавців. Наприклад, деякі з них наполегливо називають С. Осоку архаїчним. Можливо й не безпідставно. Проте, на наш погляд, слід дослухатися до думки Т. Трофименко, яка наголошує на своєрідності й упізнаваності стилю С. Осоки, «...так, у нього трохи архаїчна тематика – село та його протиставлення з містом .... Він постійно в цій темі вариться. За це закидають одноманітність. Але на рівні стилю здається найсильнішим серед сучасних» [3, с. 156–157].

У творах письменника відчувається опір масовій культурі, її атрибутиці й символам. У цьому поліформаті можна побачити автора, як живу людину з властивим їй своєрідним світовідчуттям, у якому простежується домінування всіх відомих українських архетипів. Усе це С. Осоці вдається відтворити в характерах героїв своїх досить коротких новел, які читацька аудиторія часто сприймає за автобіографічні. Це свідчить про неабиякий талант майстра слова.

Дослідники творчості С. Осоки відзначають її особливу «настроєвість», «родинність». Новели повертають читача з технократизованого культурного простору до духовних витоків народу, а в особистісному вимірі – до дитинства, де багато сонячного тепла, старосвітської мудрості покоління, яке відійшло, але в пам'яті залишається назавжди. Через ці історії вже доросла людина пізнає себе. Цей простір самодостатніший, ніж сучасний з його урбаністичними принадами й спокусами (як в оповіданні «Шо я там забув?») [1].

В образному світі С. Осоки навіть прості речі, предмети стають носіями пам'яті, наприклад, маленька лялька (новела «Школа») яка пам'ятає ті часи, коли коридорами сільської школи лунали дитячі голоси.

Твори письменника пронизані не тільки легким смутком чи гострим і пекучим болем, а й щирим гумором, дотепністю, притаманною представникам споконвічної селянської культури, яку не вдалося знищити ні прогресистам, ні реформаторам різного штибу.

Тому читати твори С. Осоки – це зануритися в духовну сутність України. І немов би все просто – побутові ситуації, сюжети, але в них (як і в героях) мимоволі впізнаєш себе, своїх рідних, знайомих і народжується невимовне відчуття причетності до життя, сповненого любов'ю і зачудування від нього.

Отже, у філософсько-культурологічному контексті творчість С. Осоки – це феномен незбагненої таїни, хоча й простої з першого погляду, однак такої, яку до кінця не досягнути, адже вона належить до сфери трансцендентного, надзвичайно привабливого, що надихає читача будь-якого віку.

Бібліографічні посилання

1. Осока, С. (2016). *Нічні купання в серпні: коротка проза*. Львів: Видавництво Старого Лева, 224 с.
2. Свалова, М. (2015). Міфологічні маркери художнього світу Сергія Осоки. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки (літературознавство)*, 1 (15), с. 166–171.
3. Трофименко, Т. (2019). *Лицар Прекрасної Баби. Окологітературне : усе, що ви хотіли знати про сучасну українську літературу*. Харків: Віват, с. 156–163.

Дяченко М.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Складні обставини, у яких наше суспільство перебуває близько десяти років, важко недооцінити з позицій того, який вплив вони матимуть на громадян України [1]. За даними «Української правди», у 2022 році в Україні зросла частка громадян, які спілкуються українською мовою в повсякденному житті. Російська агресія продемонструвала, що важливе значення для розвитку та піднесення престижу української мови мають не тільки заходи державної політики, але й *громадські ініціативи*. Стосовно цього доречно вказати на кроки, до яких на початку 2023 р. вдалися два українські ЗВО, а саме Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна та Національний університет «Києво-Могилянська академія». Упродовж десятиліття – з 2012 по 2022 рр. – кількість тих, хто вважає українську мову рідною, зросла з 57% до 76%. Утрати російської мови за аналогічний період становили 22%, зафіксовано падіння з 42% до 20%. Війна консолідувала українське суспільство та відчутно вплинула на ставлення громадян до питання статусу мови [2]. Українська мова набуває популярності також в інтернет-просторі. Онлайн-біржа «Freelancehunt» налаштувала власний сервіс таким чином, що українською відкривається будь-яка пошукова сторінка для користувачів з України.

Отже, у кризових ситуаціях, одним з проявів яких є війна, посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-чужий».

Бібліографічні посилання

1. Макарець, Ю. С. (2019). *Статус і стан української мови в незалежній Україні: соціолінгвістичний вимір*. Київ : ЛАТЕК, 209 с.
2. Радевич-Винницький, Я. (2009). Білінгвізм і диглосія в українській мовній ситуації. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*, вип. Слов'янська філологія, с. 475–477.

Ішук Д.

ПРОБЛЕМА «ВИНАРОДОВЛЕННЯ» В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема збереження етнічної ідентичності українською еміграцією є актуальною, особливо сьогодні, коли мільйони українців опинилися за кордоном унаслідок війни. Слід наголосити, вона повсякчас привертала увагу дослідників як багатоаспектне явище. Найбільшу цікавість викликають дослідження науковця, який опинився в статусі емігранта і мав власний унікальний досвід громадського, духовного буття на чужині. Таким є відомий мовознавець, релігійний і громадський діяч – Іван Огієнко (митр. Іларіон).

Після подій української революції Іван Огієнко змушений був емігрувати (Польща, Чехія, Австрія, Швейцарія). З 1947 року мешкав у Канаді. Був митрополитом УАПЦ. Він докладав неабияких зусиль, спрямованих на освітню, релігійну, наукову й просвітницьку діяльність: викладав українську мову, був професором богословського ф-ту Варшавського університету, редактором журналів «Рідна мова» і «Наша культура», заснував Холмську семінарію. Йому належить понад 300 наукових праць. Своїм головним завданням І. Огієнко уважав виховання свідомого українства в еміграції. Його праці (філософсько-історичні нариси, проповіді, статті тощо) мають виразну національно зорієнтовану спрямованість. На особливу увагу заслуговує збірка ідеологічно-історичних нарисів «Книга нашого буття на чужині» (1956), «...підсумок ...неймовірно тяжких і безрадісних роздумів про долю української еміграції» [1, с. 66]. Саме вона є важливим джерелом його ціннісно-особистісних настанов, філософських, педагогічних культурологічних орієнтацій. Це система концептуальних поглядів на проблему формування національної свідомості емігрантів шляхом національно-релігійної ідентифікації, патріотичного виховання, спрямована на захист від «винародовлення» за межами етнічної батьківщини. Перебуваючи в українських емігрантських колах різних країн, І. Огієнко намагався віднайти ті механізми національної консолідації українців-емігрантів, які б ставали на заваді асиміляційним процесам.

Основою ідейно-світоглядного самоствердження українців за кордоном, на думку І. Огієнка, мають стати православна віра й національна культура. Він вибудовує цілісну структуру: православна віра – національна ідея – національна свідомість. Формування національної свідомості не можливе без вивчення історії свого народу.

Сьогодні багато українців досить вдало інтегрується в культурний простір країн, до яких емігрує. Дехто усвідомлено й добровільно асимілюється – уподібнюється до культури іншого народу, його цінностей, способу буття, вчить мову тощо, а дехто намагається інтегруватися, але не втратити національно-особливого, етнічно-неповторного. Отже, постать, діяльність і творчість І. Огієнка є знаковими в контексті питань, присвячених формуванню національної свідомості як системи духовних орієнтирів не тільки для емігрантського культурного простору, а й для виховання молодого покоління в Україні.

Бібліографічні посилання

1. Гандзій, О. А. (2007). Проблеми меншовартості у працях Івана Огієнка та Романа Іваничука: спроба типологічних характеристик. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна*, IV, с. 66–76.

2. Митрополит Іларіон. (1956). *Книга нашого буття на чужині. Бережімо все своє рідне!* Вінніпег: Українське Наукове Богословське Товариство, 167 с.

3. Підкуркова, І. В., Гой, А. В. (2020). Феномен Української діаспори: проблема збереження етнічної ідентичності та розвитку. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 2 (45), с. 181–192.

Ковалевський В.

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Штучний інтелект – це напрям, який вивчає створення програм, що здатні аналізувати інформацію, приймати рішення та вирішувати завдання, які раніше вимагали вмінь людини. Штучний інтелект відіграє все більш важливу роль у сучасному світі й має безліч додатків, уключаючи вивчення іноземних мов.

Наукові дослідження показують, що використання штучного інтелекту у вивченні іноземних мов може значно полегшити процес навчання. Один із прикладів такого застосування – програми навчання мов, які використовують штучний інтелект для полегшення процесу навчання. Наприклад, платформа Duolingo використовує штучний інтелект для створення персоналізованих уроків з метою підвищення ефективності навчання. Також програми TalkPal використовують технології штучного інтелекту для створення інтерактивних уроків та комунікації з розмовними роботами, які допомагають у вивченні іноземної мови.

Система вивчення іноземних мов за допомогою штучного інтелекту має безліч переваг. По-перше, вона дозволяє знайти потрібний підхід до навчання відповідно до потреб кожної особи. Штучний інтелект може визначити слабкі сторони людини й пропонувати вправи для покращення навичок. Крім того, програми навчання мов з використанням штучного інтелекту можуть надати негайний зворотний зв'язок, що допомагає учням швидко виправляти помилки та покращувати свої навички. Проте, існують деякі недоліки, наприклад, програми можуть бути менш гнучкими порівняно із живим учителем, який може адаптувати навчальний матеріал у реальному часі відповідно до потреб учня. Крім того, штучний інтелект може бути обмежений у розумінні тонкощів мови та міжкультурних аспектів, які є важливими для повноцінного вивчення іноземної мови.

На завершення можна сказати, що штучний інтелект – цікавий напрямок, який найближчим часом може допомогти людині з багатьох аспектів, у тому числі у вивченні іноземних мов. Застосування збалансованого підходу та поєднання з традиційними методами навчання дозволить кожному з нас досягти найкращих результатів.

Бібліографічні посилання

1. Єфремов, М. Ф., Єфремов, Ю. М. (2016). Штучний інтелект, історія та перспективи розвитку. *Вісник ЖДТУ*, серія «Технічні науки», с. 123–126.

2. Кірвас, С. А. (2023). Використання штучного інтелекту в освіті. У: *Проблеми інформатизації*. Харків: Цифрова друкарня Impress, т. 4, с. 45–46.

Літинський Р.

МОВА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Українська мова – це національний феномен, на тлі повномасштабного вторгнення Росії. мова ідентифікує українців та виступає синонімом до значення «ідентифікації». Українська мова наразі стала зброєю, а також символом нескореності та захисту [2]. Під час повномасштабної війни з Росією українська мова змінюється сама й змінює увесь світ. У європейських містах маємо активні виступи та мітинги на площах в підтримку українського народу, люди виходять на акції з українськомовними плакатами, а чимало зарубіжних волонтерів і політиків підтримують Україну.

Українська мова є ключовим аспектом культурної, історичної та національної самобутності українського народу. Її розвиток та еволюція в історичному контексті відображають важливі віхи в історії України, її зв'язок з іншими мовами та вплив на формування національної ідентичності. Політичне, культурне й військове протистояння в Україні спричинило появу значної кількості неологізмів і фразеологізмів, які відображають рівень оцінювання мовцями політичної ситуації. Ці слова, як правило, повільно переходять до загальноживаної лексики [1]. Мовотворчість українського народу в період російсько-української війни вражає своєю проникливістю, дотепністю, мудрістю та сарказмом. Особливо показовими є фразеологізми. Отже, мова є не лише засобом спілкування, але й потужним інструментом у збереженні та підтримці культурних цінностей та ідентичності народу.

Бібліографічні посилання

1. Гриценко, С. (2022). Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, 2 (32), с. 9–13.
2. Дубчак, О. (2022). *Перемагати українською. Про мову ненависті й любові*. Київ: Віхола, 144 с.

Мельник С.

ПРАВОПИСНА ТА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ АУДИТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ НОВОЇ РЕДАКЦІЇ «УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ»)

На сучасному етапі функціонування літературної мови актуальними залишаються питання про походження, розвиток мови, важливо бачити перспективи її еволюції. Правопис – це система загальноприйнятих правил української мови, які визначають способи передавання мовлення на письмі [1]. Український правопис складався історично, відбиваючи давні традиції або нові тенденції в передаванні звуків, слів і форм, що виявляються в кожній писемній мові на різних етапах її розвитку. Правопис сформувався на основі правописних традицій давньоруської мови, що ґрунтувалися на фонетичному принципі, за яким написання має відбивати вимову. Нова редакція «Українського правопису» включає значну кількість змін, що з'явилися під впливом Харківського правопису (1928 року), першого соборного

правопису української мови. Норми, які повернуто в новій редакції, діяли до 1928 р., а потім їх штучно вилучили через так звану «сталінську політику зближення мов». Зміни в правописі можна поділити на дві групи: власне зміни в написанні слів (без варіантів); варіантні доповнення до чинної норми. Варіативність – це органічна частина правописного кодексу й тією чи іншою мірою вона притаманна кожній мові на різних етапах її історичного розвитку [2]. Завдання нової редакції – уникнути значної кількості винятків та спростити правопис. Отже, на сучасному етапі розвитку мову спостерігаємо стиранням різних варіантів, становлення, закріплення норм сучасної української мови. Мова як живий організм постійно видозмінюється.

Бібліографічні посилання

1. Німчук, В. (2004). *Історія українського правопису XVI–XX століття*. Київ: Наукова думка, 583 с.
2. Стишов, О. А. (2019). *Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія*. Біла Церква: Авторитет, 198 с.

Перерва Д.

КОМУНІКАТИВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТУ В ДРАМАТИЧНОМУ ТВОРІ

У драматичній поемі «На полі крові» використано конкретний євангельський мотив – оповідь про зраду Юдою Іскаріотським Учителя, тобто Ісуса Христа, який, рятуючи людство, мученицьки прийняв смерть на хресті. Про підступний вчинок зрадника, що, продавши Месію за тридцять срібняків, повісився, розповідається в Євангеліях від Матвія, Марка, Луки, Іоанна. У перших трьох злочин трактується впливом сатани, в останньому пояснюється користолюбними намірами Юди.

Образи відступника та проданого ним Учителя постають в усій повноті через монологи-виправдання (скоріше це звинувачення величі Сина Людського, порядності, чесності, безкорисливості) першого – найбільшого зрадника усіх часів і народів. Дискусія у творі побудована здебільшого на запитаннях і відповідях, які з цинізмом і нахабністю демонструє зрадник Юда, що, всупереч біблійній оповіді, залишившись живим (тут безперечна наявність авторської алузії щодо сучасного ренегатства і відступництва і взагалі щодо безкарності зла у світі), працює в поті чола на «полі крові» – полі, купленому за тридцять срібняків, за кров Учителя.

Загальний стиль образу – конкретно-реалістичний – ні романтики, ні декадентства. У драматичній апоемі «На полі крові» Юда Іскаріот – нормальний представник хазяйсько-власницького суспільства, пересічна людина, із здоровою і простою психологією, не поглибленою надмірно, гармонійна натура. Це статечний господар конкретного доброго спадку, немов органічна невід’ємна його частина, міцно сидить на землі і діяльно зв’язаний з сусідами, правда, специфічними землевласницькими взаєминами. Здоровий, реалістичний розум, далекий від тонкощів думки, звиклий до ясного, конкретного. Здорові, але вузькі, дрібнобуржуазні моральні ідеали, без надмірних поривань до вищої довершеності. Глибоко вкорінені навички хазяйської порядності та ще виразніші власницькі чесноти: «дурень той або злочинець, хто дарма віддає» – з одного боку; з другого – «гіркий сором» Юди, коли

мусить, жебраючи для гурту учнів, для старців – «за жебраками носити торбу, хавтурки збирати». Злість і презирство помічаємо з його реплік про «голоту керіотську», про «вчителя – сина теслі», що «не мав нічого зроду» і про учнів рибалок, без ніяких маєтків. Задуманий як цільна і мужня натура, він ладен щиро відтяти і кинути геть своє минуле для ясних перспектив майбутнього. Але разом здатний перецінити силу свого пориву і свої спроможності [2].

Отже, у результаті аналізу критичної літератури та літературознавчих розвідок, що стосуються драматичної поеми Лесі Українки « На полі крові», ми можемо зробити припущення, що психологічна мотивація зради Юди й очікуваного при цьому прощення від Месії у драматичній поемі Лесі Українки така: він не отримав очікуваного визнання від Учителя й учнів, не здобув уявлених під час слухання проповідей Христових радощів. Ображений, учинив зраду, до якої штовхнули: 1) «антиномії» власника: («З сусідами в той час я позивався... і змучився ворогуванням людським, дрібною та щоденною сварнею»); 2) на ґрунті цієї психологічної підготовленості вразили Юду у речах пророка – мир, злагода, любов – і щасливий, безтурботний гурт обранців «край ніг промовця»; 3) остаточно подолати протест власницького інстинкту проти слова пророкового; «роздай усе і йди за мною».

Леся Українка в поемі не зробила з Юди всесвітньо-історичного релігійно-філософського символу. Здорове почуття міри, сумлінний історизм, утримання від модних тоді декадентських спокус характеризують її поему з боку авторського світовідчуття.

Бібліографічні посилання

1. Агеєва, В. (2001). *Поетеса зламу століть: Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації*. Київ: Либідь, 264 с.
2. Українка, Л. (1981). На полі крові. Драматична поема. У: *Твори в чотирьох томах*. Київ: Дніпро, т. 3, С. 3–28.

Пивовар Я.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ОПОВІДАНЬ ЗБІРКИ Е. МАНРО «ЗАБАГАТО ЩАСТЯ»)

Творчість сучасної канадської письменниці Е. Манро привертає увагу літературознавців своєю нестандартністю, викликає суперечки щодо жанрових особливостей, використання суб'єктивних опозицій і парадоксів. Для постмодерних творів характерне змалювання зруйнованої картини світу з притаманними їй рисами заперечення цілісності, існування сенсу й істини в хаотичному й відчуженому світі, аспекти невизначеності й іманентності [1]. Проаналізувавши оповідання зі збірки, ми виділили просторові, часові, культурологічні маркери, маркери світу речей та мотивні. Парадоксальність творів Е. Манро в тому, що всі сюжети розгортаються навколо стосунків, проблем сім'ї й «побутовості» при мовчанні й емоційній скутості. За відсутності зовнішнього драматизму події переносяться в думки і почуття персонажів. «Обживання» простору в часі залишає сліди, позначки, тобто відбувається своєрідне маркування присутності в теперішньому і символічне значення подій у минулому. Деталізація географічних, ландшафтних аспектів без характерних рис підкреслює їхню номінативність, відокремленість від буття людини. Постмодерністський світ змінюється за потребами

людини через знаки і символи [2]. Широке використання героями оповідань культурологічних елементів без розуміння змісту підкреслює руйнування традицій, канонів мистецтва, культури й релігії. Основою постмодерністського світу стає сама культура, текст у буквальному смислі. На тлі руйнування культури формується нова культура, єдиною нормою якої є відсутність норми й канону, тобто еkleктика, руйнування, мозаїка, смітників стають синонімами в характеристиці деструктивної картини світу. Історії людей в оповіданнях Е. Манро – намагання кожного знайти своє місце в безмежному зруйнованому світі речей, формування нової культури життя без ідеалів і сподівань, без усвідомленого майбутнього.

Бібліографічні посилання

1. Гребанюк, Т. В. (2007). *Художня культура українського постмодернізму (на матеріалі сучасної прози)*. Запоріжжя: ЗДМУ, 136 с.
2. Дроздовський, Д. І. (2018). *Множинність реальності в англійському постмодерністському романі*. Київ: Пульсари, 472 с.

Федорченко А.

КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ СЛЕНГІЗМІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ГРОШІ» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ СЛЕНГОВИХ КАРТИНАХ СВІТУ)

Дослідницький інтерес до зниженої лексики існував завжди. Сленг приваблює своєю виразністю, метафоричністю та «нетрадиційністю». Сленг використовується в стилістичних цілях: для передачі сучасності, незвичайності, відходу від шаблону та прийнятого стандарту, для передачі певного настрою. Сленгізми мають яскраву національно-мовну та соціальну специфіку. Молодь використовує сленг як спеціальну мову з метою виокремлення свого покоління. Сленг – доволі складна категорія мови, що має такі особливості: неформальність, нелітературність, винахідливість. Аналізуючи сленгізми, можна визначити, наскільки прогресивно і в якому напрямі розвивається молодіжна субкультура в соціумі, адже молодіжний сленг як динамічна складова лексичної системи української мови відображає зміни в сучасному суспільстві [1]. Основними причинами використання сленгу є відхід від буденності, іронія, мовна гра. Отже, сленг – це особливий некодифікований складник мови осіб певної соціальної чи вікової групи, який існує й функціонує в тісному взаємозв'язку з іншими кодифікованими й некодифікованими, загально- і вузьковживаними складниками мови й водночас протиставлений їм [2]. Аналіз сленгових назв грошей дозволив виявити певні особливості сприйняття багатства загалом та грошей як його матеріального втілення в українському та англійському лінгвосоціумах. Для британців гроші – це сила, що править усім світом. Наявність багатства у людини є результатом її активної життєвої позиції. Кількісне наповнення мікрополя «назви грошей» в українському та британському сленгу демонструє, що в англійській мові фіксуємо більшу кількість сленгізмів, що пояснюємо більш позитивним ставленням у британському суспільстві до багатства.

Бібліографічні посилання

1. Голубовська, І. О. (2004). *Етнічні особливості мовних картин світу*. Київ: Логос, 284 с.

2. Ставицька, Л. (2005). *Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови*. Київ: Критика, 464 с.

Хмелевська А.

ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

В українців зараз відбувається переоцінка цінностей і продукування якісно нових соціокультурних смислів, тому особливо актуальним є аналіз систем освіти інших європейських країн, зокрема Великої Британії. Завдання викладача в сучасному освітньому просторі – формувати в учнів здатність і готовність мобільно адаптуватися до життєвих ситуаціях, самостійно набувати необхідних знань та застосовувати їх на практиці; уміти критично мислити, бачити проблеми, що виникають у дійсності, та шукати шляхи раціонального їхнього вирішення, використовуючи сучасні технології; грамотно працювати з інформацією [2]. Система освіти Британії відрізняється від української, дисципліна та взаємоповага, дотримання шкільних правил усіма учасниками навчального процесу є важливими як у школі, так і в британському суспільстві у цілому. Найважливіше для британської школи – це навчити дітей учитися, від учня не вимагають зубріння, необхідно, щоб школярі могли використовувати здобуті знання в різних ситуаціях, аналізуючи матеріал, роблячи висновки [1]. На уроках часто заохочують учнів висловлювати власну думку, дискутувати, ставити одне одному питання. Для учнів 10–11 класів застосовують профільне навчання. У 9 класі (14 років) учні обирають 4 предмети, які вони будуть вивчати в 10 та 11 класах. В 11 класі учні складають державні іспити з усіх предметів і вступають до коледжу, навчання в якому триває 2–3 роки, є безкоштовним і обов'язковим для всіх.

Отже, сучасна система освіти покликана не тільки забезпечити підготовку кваліфікованих спеціалістів, які добре володіють українською мовою, мають високу культуру усного мовлення, підготовлені з погляду професійних знань, умінь і готовності вирішувати професійні завдання, але й сприяти вихованню морально розвиненої особистості, яка має широку ерудицію, здатна до самоосвіти і є активним членом громадянського суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Геращук, К. В. (2014). *Структурні реформи в системі загальної середньої освіти сучасної Великої Британії*. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 288 с.

2. Радкевич, В. О. (2018). *Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід*. Київ: ІПТО НАПН України, 223 с.

Шепет М.

КОМУНІКАЦІЯ З УКРАЇНСЬКОЮ ДІАСПОРОЮ КАНАДИ: ВІД КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНИХ ІНІЦІАТИВ ДО ВІДСТОЮВАННЯ ЕТНІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Проблемами так званої іммігрантської спільноти дослідники зацікавилися в 20-ті роки минулого століття. Реалії сьогодення, кризові явища, які зумовлюють зростання й масштабування діаспоризації світового культурного простору, його вплив на майже на всі сфери життя країн, до яких прибувають мігранти, свідчать про необхідність наукового переосмислення цього феномену, його критеріїв, ознак, типів тощо. Дослідницької уваги заслуговують діаспори, утворені українцями та питання налагодження комунікації із ними.

За визначенням Н. І. Паламарчук та О. Й. Радецької, українська діаспора – це «...вся сукупність українців, що мешкають за межами політичних кордонів України та відчують духовний зв'язок із нею» [3, с. 130]. Одна із найдавніших і найбільших – канадська. Вона відповідає критеріям діаспори визначеним ще Г. Шеффером. Це передусім етнічна сутність, підтримка й розвиток власної колективної ідентичності, наявність внутрішньої організації, збереження тісного зв'язку з Батьківщиною тощо [2, с. 9]. Протягом усього існування українська діаспора Канади брала участь у багатьох соціально-політичних, економічних процесах в Україні. Канада створює доволі сприятливі умови для українців: допомагає в організації релігійних та громадських об'єднань, які зберігають та примножують українську культурну спадщину. Саме ці громади щороку в різних містах Канади організують близько 10 різноманітних українських фестивалів. Загалом українська діаспора в Канаді має надзвичайно розвинену систему громадських і культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань, що сприяє активному розвитку відносин між Канадою та Україною.

Не залишилася українська діаспора Канади осторонь проблем, які виникли в Україні з початком війни 2022 року. Ідеться не тільки про прихисток людей, які змушені були покинути Україну, а й про велику матеріальну допомогу (понад 7 млрд. дол. США), що свідчить зокрема про активну діяльність діаспори як амбасадора України.

Отже, неможливо не визнати вагомий внесок української діаспори Канади в розвиток усіх сфер життя сучасної України. Активний розголос проблем українського народу, підтримка кожного співвітчизника тощо, свідчать про її єдність, цілісність.

Українська діаспора Канади – це не лише історично сформована спільнота українців, яка проживає за межами України та дотримується її етнокультурних традицій, а реальна сила, здатна впливати на канадський політикум, формувати імідж України, бути її своєрідним культурним «агентом».

Бібліографічні посилання

1. Авер'янова, Н. М. (2018). Культурно-мистецькі заходи української діаспори у контексті відстоювання національних інтересів України. *Гілея: науковий вісник*, вип. 139 (12), ч. 2. Філософські науки, с. 118–123.
2. Авер'янова, Н. М. (2021). Українська діаспора та діаспори в Україні: конфліктизаційний вимір. *Українознавчий альманах*, вип. 28, с. 8–13.

3. Паламарчук, Н. І., Радецька, О. Й. (2016). Українська діаспора в Канаді та її внесок у становлення української незалежної держави. *Сторінки історії*, вип. 42, с. 129–137.

Шрестха Д.

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ В. ПУЗІКА «З ЛЮБОВ'Ю – ТАТО!» У КОЛІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Із XVII–XVIII століття почала активно розвиватися епістолярна література, яка й до сьогодні не втрачає популярності. Такий формат дає можливість автору передати почуття героя більш емоційно. Листи містять роздуми, переживання, відверті зізнання героя, що більше забарвлює твір.

Одним із творів епістолярної літератури є книга, спрямована на розкриття внутрішнього світу героя та досвіду батьківства в складний період військових випробувань, – «З любов'ю – тато!» Валерія Пузіка, українського художника, письменника, режисера та військового, який у січні 2015 року пішов добровольцем на фронт. Предметом осмислення стали зміни в житті й відносинах дітей і дорослих в українських соціальних і політичних умовах. Уміщені в книзі нотатки ілюструють нашу сучасність, життя до та після початку війни. Автор уникає батальних сцен, описів війни, зображує реальність, але водночас із цим починає писати синові, що перебуває далеко, листи. Це історія про батьківську любов, яка переживає випробування в умовах воєнних реалій. Навіть на рубежі смерті батько – подумки зі своєю родиною, що підкреслює його відданість сім'ї та обов'язку. Ідея створення книги виникла у Валерія Пузіка після початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. Дружина та син автора виїхали з рідного міста Одеси, і перший час чоловіку було незвично самому бути в квартирі, де колись жила дружна сім'я, і, щоб якось відволіктися, він почав писати листи синові. Так з'явився так званий «Зошит війни». Вибрані тексти «Зошита війни» стали твором «З любов'ю – тато!». Син Орест ще не вмів читати, бо маленький. Ця книжка дуже особиста: у ній є спроби зафіксувати сьогодення, акцентувати увагу автора на важливих моментах, що межують з листами до сина та дружини. Також тут є вірші. Можемо відзначити поєднання різних літературних жанрів. Організація психологічної напруги в контексті здійснюється за допомогою таких стилістичних засобів: повтор, інверсія, подвійне зображення, що організують текст у художнє ціле. Особливе змалювання рухів, міміки, поведінки, мови героя дає можливість зрозуміти його психічний стан та внутрішню напругу. Зазвичай «письменник обіграє звуки, запахи, світло та колір з метою психологічно точно відтворити рецепцію світу персонажами, підсилити їх емоційне враження» [1, с. 21].

У мову персонажів письменниками введені різноманітні стилістичні прийоми, які не вносять додаткової інформації, а лише змінюють емоційне забарвлення тексту. Використання стилістичних засобів підпорядковане авторській ідеї, змісту самого твору, створення образу героя та його впливу на читача. Для мови персонажів, де наявна психологічна напруга, зазвичай характерні уривчастість викладу, хаотичне вираження думок. Внутрішній світ героїв виступає центром психологізму в тексті, змалювання ж душевних поривань, станів персонажа зображується за допомогою використання метафор і порівнянь. У таких випадках зазвичай використовуються лексеми, що безпосередньо стосуються внутрішнього світу людини: думка, душа, серце, чуття. Типовим стає порівняння почуттів

людини з природними явищами. Найбільш психологічно насиченими серед інших видів мовлення постає внутрішнє мовлення персонажів у формі монологу, рідше – діалогу. Використання внутрішнього монологу є ключовим засобом зображення душевного світу героя, оскільки його залучення спрямовує до кращого розуміння читачем внутрішнього стану героя, відображення ставлення персонажа до певного предмета, особи, ситуації; показу неперервної течії думки та накопичення асоціацій.

Бібліографічні посилання

1. Пузік, В. (2023). *З любов'ю – тато!* Київ: Лабораторія, 216 с.
2. Ситник, О.В. (2009). Лексичні засоби маніфестації психологізму в новелістиці В. Фолкнера і М. Хвильового. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*, вип. 45, с. 218–221.

Секція IV

Формування комунікативних компетенцій студентської молоді в умовах системних трансформацій освітньої та бізнесової діяльності

Іванов Д.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МІЛЕНІАЛІВ ТА ЗУМЕРІВ

Хоча кожне покоління має свої унікальні особливості, відмінності у поведінці в віртуальному середовищі між міленіалами (народженими приблизно між 1981 і 1996 роками) і поколінням Z (зазвичай народженими після 1997 року) відображають еволюцію технологій та культурні зміни.

Формування комунікативних компетенцій в цифровому середовищі є ключовим аспектом для міленіалів і покоління Z (зумерів), оскільки ці покоління знаходяться в середовищі, де взаємодія через технології стала нормою. На нашу думку є кілька аспектів, які варто врахувати.

1. Формування медіаграмотності: розвиток навичок критичного мислення і аналізу медіа, розуміння та оцінка достовірності інформації, уміння розрізняти факти від дезінформації є ключовим для обох поколінь. Розвиток цих навичок допоможе усвідомлювати вплив соціальних мереж, новин та інших джерел інформації на сприйняття світу.

За даними компанії Vision Critical, серед інших девайсів міленіали найбільше використовують комп'ютер, у той час як покоління Z надає перевагу смартфонам. Зумери майже не дивиться телевізійні шоу та люблять лайв-стріми, а через відсутність досвіду із традиційним споживанням новин, вони можуть бути більш вразливими до фейкових новин, зазначає Business Insider, посилаючись на звіт компанії 747 Insights [1]. Згідно з дослідженням Google, майже половина молодих людей шукають відповіді на питання в TikTok або Instagram замість Google Maps або Search [2].

2. Ефективне спілкування. Важливо розвивати навички письмової та візуальної комунікації в онлайн-середовищі. Вміння виражати думки, враховуючи аудиторію (зважаючи на особливості соціальних мереж, формати повідомлень тощо), допоможе побудувати ефективний комунікативний процес.

Покоління Z, виростаючи в епоху YouTube та стрімінгових платформ, може виявляти більший інтерес до відеоконтенту порівняно з міленіалами, які більше споживали текстовий контент. Майже 9 із 10 представників покоління Z грають на якомусь пристрої. Але, що відрізняє зумерів від міленіалів, так це причини, через які вони грають в ігри. Взаємодія та спілкування відіграють набагато більшу роль для представників покоління Z порівняно зі старшим поколінням, для якого основною причиною для ігор є відпочинок [2].

3. Співпраця та командна робота. Віртуальні платформи сприяють колаборації та співпраці. Розвиток навичок роботи в команді через онлайн-інструменти, обмін ідеями, розв'язання проблем та прийняття рішень відображає здатність до співпраці в цифровому середовищі.

У виданні Forbes Діп Патель, який спеціалізується на вивченні покоління Z, звертає увагу на те, що, на відміну від міленіалів, особливістю яких є вміння працювати в команді, покоління Z є досить конкурентоспроможним та здебільшого покладатиметься на себе, а не на членів команди [3]. Вони хочуть працювати самостійно і бути оціненими за власними достоїнствами, а не за заслугами своєї команди.

4. Етикет і безпека в Інтернеті. Навички етикету та безпеки в онлайн-середовищі є критичними. Розуміння приватності, контролю над особистою інформацією та знання про цифрові загрози є важливими для створення безпечного та етичного онлайн-досвіду.

Покоління Z приділяє більше уваги онлайн-приватності та більш обережне у спілкуванні в соціальних мережах, порівняно з міленіалами, які почали використовувати ці платформи пізніше. Це – одна з причин, чому використання додатку Snapchat стало таким розповсюдженим саме серед зумерів, адже там можна контролювати, хто та як довго може бачити певні публікації. Міленіали, тим часом, все ж більше використовують Facebook [4].

5. Управління часом. У цифровому світі важливо навчитися керувати своїм часом, уникати відволікань та зосереджуватися на важливих завданнях або інформації.

Хоча покоління Z може бути менш зосередженим, ніж їхні колеги-міленіали, воно може швидко та ефективно перемикатися між роботою та грою, з кількома відволікаючими факторами у фоновому режимі, працюючи над кількома завданнями одночасно [5]. При цьому Баланс між роботою і життям має першорядне значення для цього покоління. Лише 49% відмічають роботу, як найбільш важливий фактор, проти 63% у міленіалів. Одночасно з тим ігри і музику підтримали 24% зумерів проти 15% міленіалів [6].

6. Розвиток особистого бренду. Особистий бренд стає важливим в онлайн-середовищі. Уміння представити себе, свої навички та інтереси через професійні соціальні мережі може бути корисним як в особистому, так і в професійному житті. Зумери в даному аспекті мають значну перевагу порівняно з міленіалами.

Ці аспекти варто розглядати як невід'ємну частину формування комунікативних навичок для міленіалів і покоління Z в цифровому середовищі. Технології продовжують еволюціонувати, тому важливо не лише навчити їх засобам взаємодії, але й розвивати навички, необхідні для ефективного та безпечного використання цих інструментів.

Бібліографічні посилання

1. Kane, L. (2017). *Meet Generation Z, the 'millennials on steroids' who could lead the charge for change in the US* [online]. New York. Available at: <https://www.businessinsider.com/generation-z-profile-2017-9> [Accessed 11 December 2023].

2. Indeed.com, (2022). *7 Characteristics about Generation Z in the Workplace* [online]. Kyiv. Available at: <https://www.indeed.com/career-advice/finding-a-job/generation-z> [Accessed 11 December 2023].

3. Patel, D. (2017). *8 Ways Generation Z Will Differ From Millennials In The Workplace* [online]. Available at: <https://www.forbes.com/sites/deepatell/2017/09/21/8-ways-generation-z-will-differ-from-millennials-in-the-workplace/?sh=240f5d8476e5> [Accessed 11 December 2023].

4. Савчук, Т. (2017). *Покоління Z: «Міленіали на стероїдах», які вирости з телефоном в руці* [online]. Kyiv. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/28920838.html> [Accessed 11 December 2023].

5. Beall, G. (2023). *8 Key Differences between Gen Z and Millennial*. [online]. New York. Available at: https://www.huffpost.com/entry/8-key-differences-between_b_12814200 [Accessed 11 December 2023].

6. Делойт (2023). *Дослідження настроїв та думок міленіалів і зумерів у 2023 році свідчить про досягнення прогресу в організації робочих процесів, незважаючи на нові виклики* [online]. Kyiv. Available at: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2023/2023-gen-z-and-millennial-survey.html> [Accessed 11 December 2023].

Сидоренко О.

МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В БІЗНЕСІ (ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД)

Глобалізація національних економік посилила потребу у міжкультурному спілкуванні представників бізнесу. В даний час підприємцям та менеджерам, особливо у бізнесі, який орієнтований на міжнародні відносини (експорт, імпорт тощо) доводиться мати справу з різноманітним у культурному відношенні партнерами, постачальниками та клієнтами. Оскільки культура впливає на всі аспекти нашого життя, в тому числі і на спосіб ведення бізнесу, бізнесменам необхідно розвивати певні навички, щоб досягти успіху як у своїй країні, так і за кордоном. Набуті навички дозволять їм відповідним чином взаємодіяти під час роботи з людьми різного культурного походження.

Т. Мороз та О. Дем'яненко [1] описують міжкультурну компетентність як здатність успішно спілкуватися на всіх рівнях професійної діяльності, тобто обов'язковий навичок для будь-якого підприємця.

У світлі трагічних подій, які відбуваються в Україні, що пов'язані з повномасштабним вторгненням російських військ в Україну, український бізнес змушений активно освоювати міжкультурні комунікації. Якщо раніше основними ринками збуту української продукції були безпосередньо внутрішній ринок, а також ринки РФ та СНД, тобто ринки країн зі схожими культурами та правилами, то зараз український бізнес переорієнтується на європейські ринки, оскільки для українських товарів ринок РФ закритий, ринки СНД стали важко досяжними через логістичні труднощі, а ринок України значно скоротився. Натомість Європейський Союз відкриває свої ринки для українських товарів.

У зв'язку з цим набувають значної ролі компетенції у сфері міжкультурних комунікацій. Без знань тонкощів культури країни, на ринок якої збирається вийти підприємство, можна зазнати невдачі навіть із потенційно затребуваним продуктом.

Практика показує, що зараз основними цільовими ринками для українського бізнесу та українських фахівців у Європі є ринки німецькомовних країн, насамперед Німеччини та Австрії.

У цій роботі буде приділено основну увагу порівнянню українського підходу до ведення бізнесу та австрійського на основі практичного досвіду роботи автора з австрійським бізнесом.

Практика спілкування українських підприємців із іноземцями показує, що навіть глибокі знання іноземної мови не виключають нерозуміння та конфліктів із носіями цієї

мови. Таким чином, мета міжкультурної комунікації – досягнення взаєморозуміння та ефективної взаємодії між представниками різних культур.

У посібнику «Крос-культурні підприємницькі комунікації» [2] автори описують міжкультурну взаємодію у сфері економіки (підприємництва) як крос-культурну комунікацію щодо створення, передачі та сприйняття виробничо-комерційної інформації, яка об'єктивно є головною основою такої взаємодії у суто культурній, лінгвіст-гендерної, політичної сфер тощо.

Відомі західні фахівці з крос-культурного менеджменту – Ф. Тромпенаарс та Ч. Хемпден-Тернер представляють свою модель світових ділових культур [3]. Дана модель вимірювання відмінностей ділових культур складається з семи пар критеріїв: універсалізм – партикуляризм, конкретність – дифузність, індивідуалізм-колективізм, емоційність – нейтральність, досягнення – аскрипція, орієнтація в часі та ставлення до навколишнього середовища.

Говорячи про досвід спілкування з австрійським бізнесом, насамперед необхідно виділити такий параметр, як універсалізм – партикуляризм (або спільність – роздільність).

Відповідно до Ф. Тромпенаарсу універсалізм передбачає наявність однакових правил, що застосовуються всіма учасникам виробничо-комерційного (зокрема – комунікаційного) процесу. На противагу, партикуляризм вважає за необхідне гнучкий підхід відповідно до конкретної ситуації [2].

Універсалістська культура автором характеризується наступними відмінностями: у центрі уваги перебувають правила та процедури; всі угоди оформлюються відповідно до укладених контрактів; заслуговує на довіру той, хто чітко дотримується умов контракту та дотримується прийнятих зобов'язань; угода є остаточною (закон є законом).

Партикуляристська культура, у свою чергу, характеризується тим, що в центрі уваги знаходяться людські відносини, в контракти можуть вноситися зміни навіть вже в процесі їх реалізації, заслуговує на довіру той, хто визнає право сторін на зміни в контракті, і, відповідно, сприймає та йде на такі зміни, реальний стан є відносним і залежить від конкретних обставин, бізнес постійно розвивається.

Розглядаючи цей параметр світової ділової культури, можна сміливо стверджувати, що Україна та Австрія належать до протилежних типів культур.

Українські підприємці, які працюють з австрійським бізнесом, знають, що для австрійських колег прийняття навіть однозначно вигідного бізнес-рішення – тривалий процес. Це пов'язано з тим, що менеджери обмежені в можливостях прийняття самостійного рішення. Вони діють чітко в рамках процедур, правил та інструкцій, прийнятих у компанії. Ці процедури та правила – важливий чинник при ухваленні будь-якого управлінського рішення. Іноді менеджер змушений відмовитися від вигідного проекту, тому що не може взяти на себе відповідальність та порушити процедуру. У той час, як в Україні рішення можуть ухвалюватися за хвилини. Частково, звичайно, це пояснюється тим, що майже весь український бізнес має конкретного власника (або його представника), який може оперативним чином прийняти будь-яке рішення, тоді як у Європі більшість компаній являють собою складні бізнес-структури з багаторівневим корпоративним управлінням.

Також, якщо через ринкову кон'юнктуру, що змінилася, підписаний контракт стає збитковим, або просто не вигідним, український бізнесмен шукатиме всі можливості вийти

з такого контракту і перепідписати його на більш вигідних умовах. Водночас австрійський підприємець чітко виконуватиме умови контракту до моменту його закінчення. Після чого вони додають зміни до своїх процедур з тим, щоб уникнути в майбутньому потрапляння в таку ситуацію.

Як приклад різного підходу до робочого процесу можна відзначити, що в Австрії велика увага приділяється щотижневим загальним нарадам, за результатами яких ведеться протокол наради, в якому чітко фіксуються завдання, відповідальні особи та дедлайни. В Україні ж більш звичним є щоденне особисте спілкування з працівниками з робочих питань, яке на наш погляд дозволяє оперативніше, на ходу, вирішувати поточні питання. Таке спілкування в німецькомовних країнах не вважається коректною бізнес-комунікацією, оскільки відсутня фіксація ухвалених рішень та термінів їх реалізації.

У той же час європейський підхід до переговорів більш гнучкий, мета якого досягти кінцевого результату. Європейські переговорники намагаються до останнього згладжувати кути, вони ніколи не дадуть жорсткої однозначної відмови. У той час, як українські переговорники намагаються жорсткіше відстоювати свою позицію, менш схильні до компромісу. Часто така позиція сприймається протилежною стороною як шантаж, що призводить до зриву переговорів навіть у тих ситуаціях, коли обидві сторони були потенційно готові прийняти пропозицію один одного.

Саме тому дуже важливо вивчати міжкультурні особливості у бізнесі. Незнання культурних особливостей країни, ринку якої виходить компанія може призвести до катастрофічних наслідків для компанії.

Бібліографічні посилання

1. Moroz, T., Demianenko, O. (2022). *Intercultural Communicative Competence of University Students* [online]. Available at: <https://doi.org/10.23856/5308> [Accessed 28 Feb. 2024].
2. Глінковська, Б., Чеботарьов, Є. та Чеботарьов, В. (2018). *Крос-культурні підприємницькі комунікації*. Старобільськ, 120 с.
3. Trompenaars, F., Hampden-Turner, Ch. (2011). *Riding the Waves of Culture: Understanding Diversity in Global Business*. London: Nicholas Brealey Publishing, 400 p.

Бабіч Н.

КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА В ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОГО ФАХІВЦЯ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

Сьогодні процес підготовки офіцерів нової генерації є одним з напрямів трансформації українського війська та імплементації стандартів НАТО до системи військової освіти України.

Професіоналізація військової освіти є основною тенденцією підготовки майбутніх офіцерів у країнах НАТО. Варто зазначити, що освітній процес у військових закладах вищої освіти спрямований на формування готовності майбутніх офіцерів не лише управляти підрозділом в активних бойових діях, а й організувати роботу з особовим складом в мирний і воєнний час, виявляти критичне та стратегічне мислення, навички аналізу ризиків та прийняття рішень, ініціативність, об'єктивність, відповідальність, інноваційність, комунікативні навички. Таким чином, комунікативні навички військових фахівців є

важливим компонентом інтелектуальної та компетентнісної освітніх складових їх професійної підготовки.

Комунікативна складова у підготовці військового фахівця НГУ є ключовою для розвитку сучасного військового. Вона включає в себе низку компонентів, спрямованих на формування якісної комунікації як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі. Розглянемо деякі компоненти комунікативної складової у підготовці військового фахівця НГУ:

1. Тренування командного спілкування. Військовий фахівець повинен вміти ефективно спілкуватися як з підлеглими, так і з командиром. У НГУ акцентується на розвитку навичок командного лідерства, управління персоналом та комунікації в стресових ситуаціях.

2. Тренінги з міжособистісної комунікації. Важливим елементом підготовки є навчання майбутніх військових фахівців взаємодіяти з партнерами та колегами у різних ситуаціях. Це включає в себе розвиток навичок ефективного слухання, висловлювання думок та вирішення конфліктів.

3. Тренінги з міжкультурної комунікації. Оскільки військові можуть бути залучені до міжнародних місій та співпраці з іноземними партнерами, важливо навчити їх розуміти та взаємодіяти з представниками інших культур та націй.

4. Використання сучасних засобів комунікації. Навчання військових фахівців використовувати сучасні засоби комунікації та спеціалізовані комунікаційні системи, такі як системи радіозв'язку, супутникові системи зв'язку та інші, для забезпечення зв'язку у складних умовах та віддалених районах, системи миттєвого повідомлення (чати та месенджери), соціальні мережі, відеоконференції тощо для швидкого та ефективного обміну інформацією.

5. Тренінги з управління інформацією. Важливо навчити військових фахівців ефективно керувати потоком інформації, фільтрувати та аналізувати її для прийняття обґрунтованих рішень у реальному часі.

Успішна комунікація у військовому середовищі передбачає не лише ефективне передавання інформації та виконання команд, але й здатність до взаєморозуміння, співпраці та лідерства. Вона дозволяє уникати конфліктів, роз'яснювати мету та завдання військових дій, а також забезпечує побудову довіри як серед власного колективу, так і серед цивільного населення та міжнародних партнерів.

Сучасні військові фахівці нової генерації повинні володіти різноманітним спектром комунікативних навичок, від управління стресом та вирішення конфліктів до міжкультурної комунікації та використання сучасних засобів комунікації. Тільки так вони зможуть ефективно виконувати завдання, поставлені перед ними у сучасному військовому середовищі, та забезпечити безпеку та стабільність нації та світу в цілому.

Бібліографічні посилання

1. Мітягін, О., Вітер, Д. та Карпенко, В. (2021). Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування НАТО. *Військова освіта*, [online] 1(43). Available at: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/236733> [Accessed 27 Feb. 2024].

2. Севрук, В. А. (2022). Досвід країн-членів НАТО щодо професійної підготовки майбутніх офіцерів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 84, с. 233–237.

3. Криворучко, І. Я. (2019). Розвиток комунікативних навичок майбутніх керівників органів охорони державного кордону. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 5(92), с. 127–134.

4. Сахненко, О. І. (2020). Управління людським капіталом в системі кадрового забезпечення підрозділів Національної гвардії України. *Ефективна економіка*, [online] 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7597> [Accessed 27 Feb. 2024].

Бугаєнко А.

ПОБУДОВА КОМУНІКАЦІЙ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Внесок у корпоративну соціальну відповідальність компанії сьогодні – це більше за можливість позитивно впливати на суспільство. У довгостроковій перспективі це також відповідь на питання «Що ви робили під час війни?». Незалежно від масштабів бізнесу й обсягів допомоги, соціальна відповідальність потребує грамотно побудованої комунікації з усіма співробітниками, клієнтами, партнерами та державою [1].

Для ефективної комунікації необхідно детально вивчити цільову аудиторію, використовуючи різноманітні дослідження: відкриті дані соціології, фокус-групи, глибинні інтерв'ю, кількісні дослідження, поведінкові дослідження, аналітику сайтів, теплові карти, нейромаркетингові дослідження. Під час війни може змінюватися не лише цільова аудиторія, але й її потреби та сприйняття. Комунікаційний підхід повинен адаптуватися до цих змін, зосереджуючись на виживанні та змінених цілях та задачах проєкту.

Меседжі та креативні ідеї мають бути особливо обережними, оскільки вони не повинні викликати дискомфорту або порушувати аудиторію. Необхідно враховувати географічні, соціально-демографічні, психографічні та поведінкові характеристики цільової аудиторії при плануванні комунікаційних кампаній під час війни [2].

Для вивчення конкурентного оточення та визначення власного місця в інфополі можна використовувати різноманітні методи дослідження, такі як кабінетні дослідження, експертні інтерв'ю, аналіз медіаполя та моніторинг інфополя. Потрібно знайти ту відмінність, яку аудиторія запам'ятовуватиме про ваш проєкт. Аналіз конкурентів може допомогти виявити можливості для партнерства та засвоєння навичок успішних проєктів у вашій сфері. При цьому важливо дослідити, на яких платформах базується їхня комунікаційна екосистема та як вони використовують рекламу та інші інструменти просування.

Важливе значення має загальне інформаційне поле під час воєнного часу. Для ефективної комунікації в цих умовах можна використовувати такі дослідження як регулярний медіамоніторинг, аналіз зворотного зв'язку, моніторинг слабких сигналів та спілкування з польовою командою проєкту.

На першому місці варто звертати увагу на емоційний фон оточення. У деяких випадках краще призупинити або перенести комунікацію, якщо емоційний фон занадто напружений, щоб уникнути виклику негативних емоцій. Важливо не лише слідкувати за

подіями, а й активно шукати можливості інтеграції в суспільний порядок денний, визначаючи тренди, які можна очолити або до яких можна приєднатися.

Керуючись дослідженнями, потрібно розуміти, що може змінитись у цілях та намірах. Для цього можна користуватись відкритими даними, якісними та кількісними дослідженнями, залученням експертів та фасилітованими сесіями з командою. Важливо також контролювати ресурсність команди та її рівень вигорання, оскільки комунікаційники часто працюють у ситуації опосередкованої емоційної травми. Також потрібно фокусуватись на болісних точках та потребах аудиторії для максимальної ефективності комунікації.

В умовах великих соціальних потрясінь важливо ретельно розглядати способи комунікації через їх динамічний характер. Запропоновані дослідження, такі як комунікаційний аудит, аналітика сайту та соцмереж, дослідження тональності та категорійне моделювання, можуть допомогти у зміцненні комунікаційної стратегії.

Зміна знань, навичок і технологій відбувається постійно, тому важливо вчасно адаптуватися до нових технологій та залучати до завдань відповідних спеціалістів. Враховуючи витрати на рекламу, важливо уточнювати, за чиєю підтримкою проводиться реклама, оскільки це може вплинути на сприйняття аудиторією, особливо в умовах війни.

У період великих соціальних потрясінь роль лідерів стає ключовою, тому важливо ретельно проаналізувати їхню репутацію, персональний бренд та сприйняття аудиторією.

Кризи в комунікаціях потребують швидкого та ефективного реагування. Для цього варто дотримуватися певних правил, таких як правило тиші, правило першості та інші. Критичний ставлення аудиторії до комунікацій брендів підвищується, тому важливо демонструвати чесність та відповідальність у комунікаціях, щоб досягти позитивних результатів.

Отже, у сучасних умовах корпоративна соціальна відповідальність відображає більше, ніж просто можливість позитивного впливу на суспільство. Вона стає відповіддю на питання про дії під час війни та потребує ефективної комунікації з усіма зацікавленими сторонами. Адаптація до змін в цілях та сприйнятті аудиторії, вивчення конкурентного оточення та реагування на динаміку ситуації – ключові складові успішної стратегії комунікації під час великих соціальних потрясінь.

Бібліографічні посилання

1. Дідок, О. (2023). *«Що ви робили під час війни?» Як бізнесу комунікувати про корпоративну соціальну відповідальність. Практичний гайд від експертки з піару Ольги Дідок* [online]. Available at: <https://forbes.ua/company/shcho-vi-robili-pid-chas-viyni-yak-biznesu-komunikuvati-pro-korporativnu-sotsialnu-vidpovidalnist-praktichniy-gayd-vid-ekspertki-z-piaru-olgi-didok-02112023-17050> [Accessed 31 Jan. 2024].

2. Резніченко, О. (2023). *Промо і війна. 7 правил, як побудувати комунікацію власному бізнесу чи організації під час війни* [online]. Available at: <https://shotam.info/promo-i-viyna-7-pravyl-iak-pobuduvaty-komunikatsiiu-vlasnomu-biznesu-chy-orhanizatsii-pid-chas-viyny/> [Accessed 31 Jan. 2024].

Зайцев О.

КОМУНІКАТИВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЕКОНОМІКИ

Комунікативні компетенції, як ключовий аспект взаємодії між особами, набувають все більшої важливості у сучасному світі. Завдяки високорозвиненим навичкам спілкування, людина може успішно взаємодіяти з оточуючими, вирішувати конфліктні ситуації, досягати спільних цілей та сприяти своєму особистому й професійному розвитку. У зв'язку зі стрімкими змінами в сучасному світі, такими як глобалізація, розвиток технологій та культурні трансформації, комунікативні навички стають особливо важливими для успішного функціонування в різноманітних сферах життя.

Комунікативні компетенції є комплексом навичок, які дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Вони охоплюють не лише здатність виразити свої думки та ідеї чітко й лаконічно, але й вміння слухати та розуміти погляди інших осіб. Крім того, до складу комунікативних компетенцій входить вміння вести діалог, розв'язувати конфлікти та вести переговори. На мою думку комунікативні компетенції є одним з важливих компонентів соціальної компетентності, яка передбачає не лише наявність знань, але й вміння їх використовувати у практичній діяльності [1].

У сучасному світі, де спілкування відіграє ключову роль у всіх аспектах життя, комунікативні компетенції є основою успішної взаємодії між людьми. Навички ефективного спілкування допомагають вирішувати конфлікти, встановлювати доброзичливі стосунки з оточуючими, а також досягати взаєморозуміння з різними соціальними групами. В сучасному бізнес-середовищі комунікативні навички вважаються ключовими для успішної кар'єри. Ефективне спілкування з колегами, партнерами, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами є важливим елементом побудови відносин у сфері бізнесу та визначається як один з основних факторів конкурентоспроможності підприємства [2].

З розвитком глобалізації та швидким розширенням інформаційних технологій сучасна людина стикається з необхідністю володіти не лише традиційними, але й віртуальними формами комунікації. Використання електронної пошти, соціальних мереж, онлайн-конференцій та інших інтернет-ресурсів стає необхідністю у бізнесі, освіті, науковій діяльності та інших сферах життя. Тому розвиток комунікативних компетенцій також передбачає вміння ефективно користуватися сучасними інформаційними технологіями та адаптувати своє спілкування до нових вимог суспільства [р, 2010].

Таким чином, комунікативні компетенції відіграють ключову роль у сучасному світі, забезпечуючи успішну взаємодію між людьми в різних сферах життя. Розвиток цих навичок є важливим завданням як для особистого, так і для професійного росту кожної людини.

Бібліографічні посилання

1. Watzlawick, P., Beavin, J. H. and Jackson, D. D. (2011). *Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. W. W. Norton & Company, 286 p.
2. Guffey, M., Loewy, D. (2012). *Business Communication: Process and Product*. Mason: South-Western Cengage Learning, 312 p.

3. Knapp, M. L., Vangelisti, F. L. (2010). *Interpersonal Communication and Human Relationship*. Boston: Allyn and Bacon, 298 p.

Зозуля І.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У СФЕРАХ ОСВІТИ ТА БІЗНЕСУ

Комунікативні навички стають все більш важливим елементом успішної взаємодії в сучасному світі. Оскільки оточуючий нас світ постійно трансформується через глобалізацію, технологічний розвиток та зміни в бізнесі та освіті, зміцнення комунікативних навичок стає стратегічною потребою.

Комунікативні навички – це комплекс здібностей, що дозволяють ефективно спілкуватися з оточуючими. Вони включають у себе не лише здатність до виразного висловлювання власних думок, але й уміння слухати і розуміти інші погляди. Крім того, це вміння вести діалог, вирішувати конфлікти та досягати взаєморозуміння [1].

У сучасному світі, де спілкування стає ключовим аспектом у всіх сферах життя, комунікативні навички є основою успішної взаємодії. Вони допомагають розв'язувати конфлікти, будувати доброзичливі стосунки та досягати спільних цілей. У сфері бізнесу, ефективні комунікаційні навички є ключовими для досягнення успіху та підвищення конкурентоспроможності компанії [2].

З глобалізацією та швидким розвитком технологій, спілкування приймає нові форми. Використання електронних засобів комунікації стає необхідністю, адже вони дозволяють швидко та ефективно обмінюватися інформацією навіть на великі відстані. Проте, це також вимагає від людей адаптації та розвитку нових навичок, таких як вміння виражати свої думки в письмовій формі та адекватно сприймати інформацію з різних джерел [3].

Таким чином, комунікативні навички є ключовим елементом успішної взаємодії в сучасному світі. З урахуванням трансформацій у сферах освіти та бізнесу, розвиток цих навичок стає актуальним завданням, яке вимагає постійного вдосконалення та адаптації до нових умов.

Бібліографічні посилання

1. Шевчук, І. С. (2015). Комунікативні навички як важливий компонент успішної кар'єри. *Економіка та суспільство*, 7, с. 112–115.
2. Робінс, С. П. (2018). *Основи менеджменту*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 256 с.
3. Самійленко, В. І. (2019). Технологічні трансформації в сучасному світі: виклики та перспективи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, (31), с. 57–60.

Іванов Д.

COMMUNICATION METHODS IN THE CONTEXT OF TRAINING A COMPETITIVE SPECIALIST

The current state, trends, and challenges of the economy require an improvement in the quality of the education system to shape a competitive professional for the job market. The sole

process of purposeful formation of graduate competitiveness is determined by the professional-educational space of the educational institution as a field of active interaction among four components: student, teacher, employer, and the environment between them [2]. Therefore, the communication world, in this case, becomes a crucial and significant factor in achieving such a goal.

The growing interest of researchers in the communication problem in education is driven by the understanding of communication's role as a crucial factor in personal and societal development. Contemporary studies show that communicative skills practically influence all spheres of human life, and communicative education is an important factor in overall personality development. A communicatively literate person gains confidence in influencing socio-historical events and becomes an independent political actor [1].

Numerous studies in recent decades, conducted among graduates of Western universities and business schools, as well as corporate executives and human resource managers, consistently confirm that in today's business world, a professional must possess not only specific professional skills but also general communicative skills [3]. Communicative skills are considered key at all stages of a career, starting from submitting applications and interviews for employment to all subsequent stages of professional and career growth.

The problem of improving the quality of professionals' training cannot be solved without the strategic partnership of higher education institutions and the business community. The interaction between these structures should occur at all stages of education. A vital mechanism for the university-business partnership is the integration of existing educational, scientific, and production resources, the creation of educational programs combining fundamental training and business education, targeted practices and internships, the involvement of business representatives in the university's educational process, and the auditing of educational programs by them [2]. And these processes are also reinforced by communication skills.

Therefore, a modern economist must combine an understanding of economic processes, the ability to work with languages and understand the cultural peculiarities of partners, as well as be technologically competent and communicative. These skills will help ensure a successful career in today's globalized world. However, a multifaceted, innovative, modern, systematic approach of the educational institution to the formation of competitive competencies of graduates in economic specialties will allow the creation of quality professionals for the development of our country in the name of peace and victory.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. И. (ред.) (2011). *Непрерывное образование как принцип функционирования современных образовательных систем (первый опыт становления и развития в Украине)*. Харьков: Изд-во ХГУ НУА, 216 с.

2. Іванова, О. А. (2016). Інтеграція бізнесу і університетів як спосіб формування конкурентоспроможного випускника. *Вчені зап. Харк. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 22, с. 512–513.

3. Матяш, О., Гуцало, Е. (2016). Комунікативна освіта у сучасному світі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, вип. 134, с. 166–169.

Коваленко М.

МАНІПУЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКОЮ ЛЮДИНИ В БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ ТА МЕТОДИ ЗАХИСТУ

У комунікації люди часто використовують маніпулятивні методи, особливо коли вони хочуть від іншої людини чогось добитися. Слово «маніпуляція» походить від латинських слів «manus» – рука та «ple» – наповнювати. У психології цей термін вказує на прихований вплив на психіку іншої особи з метою отримання вигоди. А, як ми знаємо, бізнес-діяльність спрямована на отримання вигоди, і тому сучасне бізнес середовище є місцем, де маніпуляції часто становляться одним із інструментів управління.

Якими ж можуть бути напрями маніпуляцій в бізнесі?

У своїх роботах В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк та Л.Ф. Компанцева виділили три напрями маніпуляції: маніпуляція в переговорах, маніпуляція в продажах та маніпуляція в управлінні персоналом [1].

1) Маніпуляція в переговорах – це прихований психологічний вплив на опонента з метою домогтися від нього вигідного рішення або поведінки, які суперечать його інтересам. У переговорах існує чотири основні типи маніпуляції: емоційний тиск, маніпуляція довірою, маніпуляція обставинами та маніпулятивне подання інформації.

Емоційний тиск – це тип маніпуляцій, спрямований на придушення емоційного стану опонента через виклик таких емоцій, як: невпевненість, тривога, страх, почуття провини, сорому, розгубленості.

При використанні в переговорах прийомів «Маніпуляції довірою» виникають сильні емоції, такі як доброта, порядність, чесність, справедливість, великодушність, людяність, а також почуття жалю, провини та сорому.

Маніпуляція обставинами. Цей тип маніпуляції заснований на використанні обставин, які послаблюють вашу позицію або які ви не можете перевірити.

Маніпулятивне подання інформації. До цієї категорії відносяться маніпуляції, засновані на подачі спотвореної, неструктурованої або надлишкової інформації. Наприклад, опонент може закидати вас цифрами, посилатися на документи, про які ви не були попереджені заздалегідь або нав'язувати вам обговорення тільки зручних йому тем [1].

2) Маніпуляція в продажах – це використання алгоритму несвідомої поведінки людини для досягнення цілей продавця – втертися в довіру, викликати прихильність до себе, продукту і компанії, відкинути всі бар'єри, які заважають продажу [2]. Розглянемо найпоширеніші способи маніпуляцій в продажах.

Страх. Такий спосіб трохи схожий на тригер «згаяних можливостей». У клієнта у голові утворюється приблизно таке: або я купую це зараз, або потім буде занадто пізно.

Дедлайн. Терміновість, товар можна придбати тільки до певного моменту, потім закриття продажів – те, що мотивує людей зробити покупку.

Знижки, вони дають клієнтам розуміння, скільки вони заощадять на товарах чи послугах. Також у магазинах часто використовується хитрість із цінами на товари, які візуально роблять їх вигіднішими.

Довіра: «Повірте, вам сподобається» і «я впевнений(а), ви не пошкодуєте». Такі фрази використовуються для м'якого дотиску покупця: він переконаний, що експерт розуміється на спектрі своїх послуг, якісно їх підготував і навряд чи обдурюватиме.

3) Маніпуляція в управлінні персоналом – це соціально-психологічний вплив, який спрямований на зміну поведінки чи сприйняття співробітників за допомогою обманної, насильницької чи прихованої тактики. З позиції управлінських комунікацій, маніпуляція розглядається не як здатність щось зробити, а як здатність змусити когось щось робити. Розглянемо найпоширеніші види маніпуляції в управлінні персоналом.

Гра на почутті провини. Почуття провини, як і страх, сильно діє на вразливих людей, які схильні перебільшувати значення негативних подій. Щоб викликати почуття провини, керівник вказує співробітнику на помилку в роботі і при цьому перебільшує її наслідки, драматизує ситуацію.

Почуття обов'язку. Звернення до почуття обов'язку сильно діє на свідомих і відповідальних людей, які мають схильність до трудоголізму.

Тиск на жалість. «Звичайно, ви зараз у відпустці, але у нас планується дуже важливий проект, і без вас важко буде виконати все якісно. Чи зможете ввечері вийти у скайп?» Відповідно до теорії Еріка Берна в такому посланні на явному рівні спілкуються двоє колег – «дорослих», а на прихованому – начальник стає на позицію «дитини», яка просить «батька» допомогти йому. Навряд хтось прогавить можливість відчутти себе рятівником у такій ситуації.

Порівняння. «Ваші показники найгірші у відділі, вам слід більше намагатися». Ситуації оцінювання та порівняння з іншими колегами, коли вони не на користь, украй неприємні для співробітника.

Також необхідно зазначити, що в усіх означених напрямках маніпулятивної дії, маніпулятори активно використовують знання з сучасних поведінкових наук (соціальна психологія, економічна психологія), щодо дії когнітивних помилок та спотворень, соціальних стереотипів [3].

Взагалі, на нашу думку, маніпуляція – це негативна комунікація, тобто прихований психологічний вплив на партнера зі спілкування з метою домогтися від нього вигідної поведінки, де одна сторона диктує свої умови гри, а друга сторона цього не розуміє. І тому, тим хто отримує освіту, і особливо, навчається з метою заснування власної в бізнес діяльності, необхідно знати правила захисту від дії маніпуляторів.

При всьому величезному різноманітті маніпуляцій та знання їх впливу, можна побудувати надійний захист від будь-якої маніпуляції, дотримуючись наведеної нижче універсальної схеми (рис. 1).

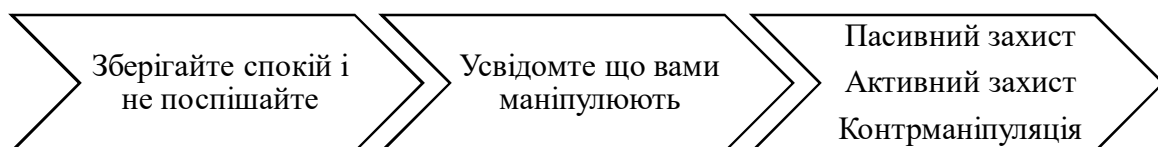

Рис. 1. Схема протидії маніпулюванню

Джерело: [4]

Психолог Ерік Берн у своїй книзі «Ігри, у які грають люди» докладно розповідає про захист від маніпулятивного впливу, а саме [5]:

1) Розпізнайте маніпуляцію – якщо під час робочої ситуації ви помітили приховане посилення в невербальних сигналах співрозмовника або відчули неприємні емоції, усвідомте, з чим це пов'язано.

2) Визначте справжні мотиви співрозмовника – подумайте, до чого насправді вас схиляє опонент.

3) Прийміть рішення, виходячи зі своїх інтересів – якщо пропозиція співрозмовника не відповідає вашим бажанням, ви можете відмовитися.

4) Позначте свою позицію – повідомте маніпулятора про те, що ви вирішили.

5) Обговоріть ваші майбутні дії – проговоріть, як би ви хотіли вирішувати такі ситуації в майбутньому, особливо якщо вони виникають регулярно.

Таким чином, слід підкреслити високу ступінь проникнення маніпуляції, як звичайного явища, у взаємодію між людьми в сучасному діловому середовищі: найкращим чином цю думку висловлює цитата Cr.A. Lopez і O.I. Lombardi «no communication without manipulation» («немає комунікації без маніпуляції») [6]. В цілому, в аспекті ролі маніпуляцій як елемента ділового спілкування можна з упевненістю говорити, що даний метод соціально-психологічного впливу є одним із ключових способів здійснення управлінських впливів. Проте найсильніші і грубі дії маніпулятивного впливу у діловому спілкуванні все ж таки можна виявити і запобігти йому, скориставшись універсальною схемою протидії маніпулюванню або однією або кількома так званих базових захисних установок Еріка Берна.

Бібліографічні посилання

1. Петрик, В. М., Присяжнюк, М. М. та Компанцева, Л. Ф. (2011). *Сугестивні технології маніпулятивного впливу*. Київ: ЗАТ «ВІПОЛ», 248 с.

2. Гребінь, Н. В. (2013). Зміст маніпуляції як різновиду прихованого психологічного впливу. *Проблеми сучасної психології*, вип. 21, с. 83.

3. Компанієць, В. В. (2012). *Економічна психологія*. Харків: УкрДАЗТ, ч. 2, 90 с.

4. Федулова, С., Младьонова, Д. (2023). *Профайлінг у переговорах: захист від маніпулювання* [online]. Available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22517/1/88-91%20%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> [Accessed 6 Mar. 2024].

5. Берн, Е. (1964). *Ігри, в які грають люди* [online]. Available at: https://uabook.com.ua/book/igry-u-yaki-grayut-lyudy/#epub_reader_frame [Accessed 9 Mar. 2024].

6. Lopez, Cr. A., Lombardi, O. I. (2019). No communication without manipulation: A causaldeflationary view of information. *Studies in History and Philosophy of Science*, part A, vol. 73, pp. 34-43. [online]. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2018.06.003> [Accessed 9 Mar. 2024].

КОМУНІКАТИВНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПОТРІБНІ В БІЗНЕСІ ТА ДЛЯ РОЗВИТКУ КАР'ЄРИ

«Високий рівень комунікативної компетентності» не лише гарні слова для резюме, а й обов'язкова складова для досягнення конструктивних результатів: при пошуку нової роботи, клієнтів чи замовлень[1]. Навички ефективної комунікації входять до топу компетенцій, затребуваних бізнесом. Вони потрібні всім, незалежно від посади. Зараз бізнес спілкування відбувається не тільки особисто і по телефону, а й через sms, електронну пошту, різні месенджери, сервіси для відеоконференцій, а в майбутньому швидше за все з'явиться ще щось.

Окрім якісного спілкування в бізнесі, високий рівень комунікативних навичок сприятливо позначається на кар'єрному розвитку та дозволяє завести нові корисні знайомства.

Так які ж це навички:

1. Показувати та виявляти повагу до співрозмовника. Здавалося б, все просто і зрозуміло, але як часто зберігається дистанція і поважається особистий простір співрозмовника? Або дотримуємося таймінгу зустрічі, приходячи вчасно на неї і не затримуючи співрозмовника, адже час дуже цінний і важливий ресурс [2]. Не варто говорити із співрозмовником «зверху» такий стиль ведення розмови може легко відштовхнути співрозмовника.

2. Активне слухання або емпатичне слухання – метод демонстрації уваги та відображення почуттів співрозмовника у розмові, щоб забезпечити можливість вільного вираження почуттів та думок співрозмовником [2]. Зазвичай, цей метод використовують переважно психологи та коучі на консультаціях. Але метод активного слухання важливо застосовувати і на роботі під час спілкування з клієнтами чи колегами, на переговорах. Клієнт залишиться задоволений обслуговуванням, якщо побачить, що його слухають та розуміють. А у колективі це створить комфортну атмосферу.

3. Розвивайте свій кінетичний інтелект (невербальну комунікацію). Kinesio (лат.) – «Рух», intellectus – «розуміння». Тобто це вміння розуміти рухи та пози інших людей, а також, керуючи своїми рухами, впливати на сприйняття вас іншими. Тільки 7% інформації ви повідомляєте співрозмовнику словами, а решта 93% невербальна — через тіло, пластику, міміку, жести. Ці 93% говорять про вас набагато більше ніж слова. Саме вони формують певне враження про нас, яке сприяє досягненню цілей, або ускладнює шлях до них.

4. Готовність ставити запитання. Уміння та готовність ставити правильні питання це одна з ключових навичок спілкування [2].

5. E-mail етикет. В останні роки для ділового та особистого спілкування ми все більше використовуємо електронну пошту, різноманітні онлайн-сервіси та месенджери. Потрібно писати справді важливу інформацію та правильно її структурувати.

6. Відкритість до нового. Важливо бути готовим та відкритим до нових знань, підходів та методів роботи, якими діляться колеги та керівник.

7. Давати зворотний зв'язок. Ця навичка насамперед дуже важлива для керівника. Колегам та підлеглим важливо отримувати зворотний зв'язок про результати їхньої роботи.

Бібліографічні посилання

1. Машенко, К.Ю. (2017) *Комунікативна компетентність як інструмент успіху* [online]. Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/komunikativna-kompetentnist-instrument-dosjagnennja-rezultativ-1402658.html> [Accessed 18 Feb. 2024].
2. Kramer, J. (2019). *7 communication skills you need to succeed in the workplace* [online]. Available at: <https://www.fastcompany.com/90313078/the-importance-of-these-7-communication-skills> [Accessed 18 Feb. 2024].

Козиренко С.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЙ З КРАЇНАМИ ЄС

У сучасному світі ефективна бізнес-комунікація між Україною та країнами Європейського Союзу (ЄС) визначається різноманітними культурними відмінностями та стратегічними підходами. Дослідження проведене у Forbes.ua, вказує на те, що розуміння різниці в управлінні часом та графіках робочого часу може впливати на співпрацю між командами. Наприклад, строгість дотримання дедлайнів у країнах ЄС, таких як Німеччина, може відрізнятись від більш гнучкого підходу в Україні [1].

1. Дослідження Hofstede Insights підкреслює значення розуміння різниці між національною та організаційною культурою для успішної бізнес-комунікації. Врахування цих аспектів дозволяє адаптувати комунікаційні стратегії та забезпечує успішне спілкування. Наприклад, в Україні може переважати інформальний та ініціативний підхід, тоді як в країнах ЄС важлива формальність та ієрархічність [2].

2. Принципи диверсифікації, які використовуються в компаніях, наприклад, Noor Bank, стають ключем до досягнення конкурентної переваги. Включення різноманітних культурних та професійних перспектив у процес комунікації дозволяє залучити нові ідеї та підходи, що сприяють інноваціям і розвитку бізнесу. Це відкриває нові можливості для розвитку співпраці та досягнення спільних цілей [2].

3. Прогнозується, що вдосконалення розуміння та використання культурних особливостей сприятиме побудові міцних та ефективних бізнес-комунікацій між Україною та країнами ЄС. Це відкриває нові можливості для розвитку співпраці та взаємовигідних відносин у майбутньому. Прогнозується, що зростання взаєморозуміння та вдосконалення комунікаційних практик сприятиме покращенню ефективності бізнес-комунікацій та сприятиме побудові довгострокових та успішних партнерств [2].

4. Використання адаптивних стратегій управління часом та робочими процесами, які рекомендується в дослідженні Echometerapp, може допомогти знизити труднощі у взаєморозумінні та покращити ефективність бізнес-комунікацій між Україною та країнами ЄС [3].

Таким чином, аналіз управлінських практик, наведений у статті Echometerapp, показує, що використання адаптивних методів управління сприяє покращенню робочого процесу та сприяє побудові довіри та співпраці між командами з різних країн.

Бібліографічні посилання

1. Sullivan, E. (2022). The new decision-making calculus. *Deloitte-Insights-Magazine* [online], 5. Available at: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/deloitte-insights-magazine.html?icid=wn> [Accessed 15 June 2022].

2. Deloitte (2023). *Global Human Capital Trends* [online]. Available at: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/human-capital-trends.html> [Accessed 15 January 2023].

3. Deloitte (2021). *AI and cognitive technologies* [online]. Available at: https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/cognitive-technologies.html?icid=insights_top_expA_cognitive-technologies [Accessed 18 Feb. 2024].

Крапивна К.

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Значення комунікацій у сучасному бізнес-середовищі важко переоцінити. Саме комунікація виступає основним механізмом для передачі інформації, вирішення конфліктів, побудови стосунків та досягнення спільних цілей. У контексті глобалізації та швидкого розвитку технологій, ефективна комунікація є ключовим елементом успішної діяльності будь-якого підприємства. Вона сприяє зміцненню внутрішнього зв'язку між співробітниками, поліпшує співпрацю та координацію роботи між підрозділами, сприяє вирішенню проблем та стимулює інновації. Зовнішня комунікація, у свою чергу, допомагає підприємству встановлювати та зберігати ефективні взаємовідносини з клієнтами, партнерами, постачальниками та іншими стейкхолдерами, що важливо для розвитку бізнесу та підтримки його конкурентоспроможності на ринку. Таким чином, формування у здобувачів комунікаційних компетенцій є важливим для подальшої їх підготовки як фахівців та їх інтеграції у виробничу діяльність підприємств під час роботи.

Взагалі, комунікативні компетенції є важливою складовою навичок, які формує та розвиває здобувач у процесі навчання. Вони включають різні складові, які формують комунікаційні навички:

вміння слухати, тобто здатність уважно слухати співрозмовника, розуміти його погляди та почуття;

здатність чітко та виразно висловлювати свої думки та ідеї усно або письмово;

емпатія – здатність співчувати та розуміти почуття і потреби інших людей;

навички міжособистісного спілкування, тобто здатність встановлювати та підтримувати здорові взаємини з іншими людьми;

міжкультурна компетентність, тобто здатність ефективно спілкуватися та взаємодіяти з представниками різних культур та національностей;

критичне мислення (здатність аналізувати інформацію, розуміти різні точки зору та формувати обґрунтовані висновки);

здатність працювати в команді, ефективно співпрацювати з іншими та досягати спільних цілей.

Сьогодні комунікації стали стратегічною складовою для будь-якого підприємства, спроможність ефективно комікувати дозволяє забезпечити успіх та стійкість у сучасному бізнес-середовищі [1].

Європейський вектор України та її бажання розвиватися на європейському ринку надало нового імпульсу низці важливих національних економічних процесів, у тому числі

у сфері розвитку бізнесу. Змінюються правила гри, специфіка управління та взаємодії між представниками бізнес-спільноти, між бізнесом та стейкхолдерами (зацікавленими сторонами). Це, своєю чергою, суттєво трансформувало ставлення бізнес спільноти до реалізації комунікацій, як активної взаємодії суб'єктів підприємницьких відносин задля досягнення цілей та інтересів на європейському ринку. Тому, акцент на вивченні сучасних аспектів бізнес-комунікацій у навчанні економічних дисциплін, включаючи проведення тренінгів з ділового спілкування, вирішення конфліктів, мотивації та організації переговорного процесу, сприяє формуванню комунікативних компетенцій у студентів, які вивчають економічні спеціальності. Такий підхід допомагає студентам зрозуміти важливість ефективної комунікації у сучасному бізнес-середовищі та підготуватися до успішної кар'єри в економічній галузі.

Бібліографічні посилання

1. Лавриненко, С., Зелінська, А. та Бездітко, О. (2023). Бізнес-комунікації та їх інноваційність в системі менеджменту підприємства. *Економіка та суспільство*, [online] (48). DOI: 10.32782/2524-0072/2023-48-41 [Accessed 18 Feb. 2024].

Крилова С.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На початку 21-го століття сфера корпоративних комунікацій перейшла до підходу, орієнтованого на особистий підхід до працівника. Людиноцентричний підхід став популярним не тільки завдяки посиленню конкуренції, але й завдяки появі нових форм комунікації та способів формування, обробки, передачі та зберігання інформації, а також розвитку медіаіндустрії. Комп'ютерні технології та інновації дозволяють отримувати великі обсяги інформації та поширювати її на великі відстані за короткий проміжок часу, відкриваючи нові комунікаційні можливості та зменшуючи комунікаційні бар'єри. У книзі «Довідник з комунікативної компетентності» вказується, що здатність людини досягати цілей у соціальному житті значною мірою залежить від комунікативної компетентності [1]. Отже, розвиток комунікативних навичок студентів в контексті підготовки фахівців у сфері управління бізнесом має враховувати особливості розвитку бізнес-середовища, зокрема володіння комунікативними вміннями та навичками, що відповідають потребам бізнес-середовища, узгоджуються з його стандартами, звичаями та традиціями для реалізації комунікативних засобів надання якісних продуктів і послуг. Через викривлення інформації менеджери часто не можуть отримати очікувану віддачу від комунікаційного процесу.

Зарубіжні дослідження показують, що під час горизонтальної комунікації близько 90% інформації засвоюється підлеглими, а під час вертикальної – лише 25% інформації, що свідчить про те, що співробітники не можуть повноцінно та всебічно сприймати інформацію, отриману від вищого керівництва [2]. Але варто зауважити, що причини нехтування внутрішніми комунікаціями на підприємствах часто зовсім інші. Основними причинами є недооцінка важливості внутрішньої комунікації для організації та відсутність професійних навичок.

Професійна компетентність – це головний компонент підсистеми професіоналізму особистості, сфера професійних знань, коло питань, що вирішуються, система знань, що постійно розширюються і дозволяють виконувати професійну діяльність з високою ефективністю. Визначення професійної компетентності включає в себе ряд взаємопов'язаних характеристик, таких як: гностичну (або когнітивну), що відображає наявність необхідних професійних знань; регулятивну, що дозволяє використовувати професійні знання для розв'язання професійних задач; рефлексивно-статусну, що надає право за рахунок визнання авторитетності діяти певним чином; нормативну характеристику, що відображає коло повноважень, сферу професійного знання; комунікативну характеристику, оскільки поповнення знань або практична діяльність завжди здійснюються у процесі спілкування та взаємодії [2].

Це передбачає формування таких комунікаційних компетенцій, знань і навичок, які інтегровані в перелік відповідних компетенцій учасників бізнес-середовища, зокрема: прогнозування комунікаційної ситуації під час здійснення діяльності бізнес-організації; управління відповідними бізнес-ситуаціями комунікації. процесів, реалізовувати загальну якість (дотримання певних правил і вимог) і забезпечувати відкритість і прозорість комерційних структур. Організаціям важливо вміти своєчасно та повноцінно реагувати на інформацію про зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі та встановлювати чіткий баланс між організаційною комунікацією та взаємодією, які формують організаційну конкурентоспроможність. Важливість спілкування в бізнесі та його вплив на внутрішні та зовнішні відносини не можна недооцінювати.

Бібліографічні посилання

1. Rickheit, G. (2008). *Handbook of Communicative Competence*. Gottingen: Hubert & Co., 561 p.
2. Abraham, A. J. (2004). *The Strategic Communications Process – How to Get Our Message Out More Effectively*. Washington: National Defense University, National War College Paper, 244 p.

Лікунова С.

ДО ПИТАННЯ ПРО «БЕЗОПЛАТНУ» ВИЩУ ОСВІТУ

Коли йдеться про однакову доступність можливості реалізації права на вищу освіту, майже завжди насамперед на думку спадає не забезпечення захисту від додаткових перешкод (корупції/дискримінації), а змога здобути безоплатну вищу освіту. Безоплатна вища освіта – здобуття її особою за рахунок державних (місцевих) бюджетів. Право навчатися за таких умов мають усі громадяни, які здобувають певний ступінь вищої освіти вперше. В комунальних і державних ВНЗ кількість бюджетних місць визначає держава залежно від своїх потреб.

Ще у 1996 р. було обов'язкове відпрацювання бюджетного місця після здобуття вищої освіти впродовж не менше ніж 3 років. Максимум за рік до закінчення навчання замовник надавав інформацію про необхідні кадри та умови праці. Якщо студент відмовлявся від запропонованої посади, то відшкодував витрачені на його навчання кошти. Були виключення за яких студент чи замовник мали можливість відмовитись від цих умов та за

яких термін роботи за призначенням зараховувався незалежно від її здійснення.[1] У 2017 р. правовий акт, який містив зазначені норми було змінено, скасували відпрацювання і компенсацію за їх невиконання. Втім відпрацьовувати навчання повинні студенти військових навчальних закладів, за певних умов педагоги та медичні працівники. Від 10.01.2024 р. розглядається проект, згідно з яким студенти які навчаються за держзамовленням знову відпрацьовуватимуть щонайменше 3 роки [2]. Пропозиції для них шукатимуть територіальні центри зайнятості, в яких студенти реєструватимуться як особи, які шукають роботу. Студенти матимуть право самостійно обирати місце роботи, але працевлаштовуватимуться лише через центри зайнятості. Якщо особа відмовиться від пропозиції, переходитиме на контрактне навчання. У випадку відмови від обох варіантів студент відраховуватиметься [3]. Безперечно, можливі умови відпрацювання бюджетного місця полегшені порівняно з прийнятими в 1996 р. Студенти матимуть вибір і збережуть можливість самостійно формувати своє майбутнє. Держава не вимагатиме повернути витрачені на навчання кошти, якщо особа відмовиться від відпрацювання. Втім з утвердженням цих змін збільшаться обмеження для студентів порівняно з тими, які діяли для вступників дотепер. Зокрема, якщо студенту-бюджетнику зі скрутним матеріальним становищем не сподобається запропонована посада, а альтернативні варіанти роботи самостійно він знайти не зможе, то така особа практично не матиме вибору. На контрактне навчання може не вистачити грошей, а покинути середину чи вже кінець пройденого шляху не завжди з'явиться сміливість, тому деякі студенти за таких обставин будуть змушені погодитись на запропоновану посаду. Але чи реалізуються вказані норми, ми зможемо дізнатися тільки навесні 2024 р. Відомо, що в Україні є значні проблеми через корупцію, яка від здобуття незалежності спостерігається в галузі вищої освіти. Бюджетне місце отримують за результатами конкурсу, але за певну ціну приймальна комісія може «допомогти». З початком повномасштабного вторгнення й скасуванням ЗНО ризики корупції при вступі збільшились, бо поширилась можливість почати навчання лише за результатами написання мотиваційного листа, інтерв'ю та творчого конкурсу. Бюджетне місце може становити небезпеку, одна з причин – безвихідь чи певна безвідповідальність студентів. В нашому суспільстві існує принцип: освіта заради диплома. Навіть якщо спеціаліст працюватиме не за фахом, ймовірність здобути керівну посаду за наявності диплома вища порівняно з повною його відсутністю. Небезпека виникає, коли з'являється дисбаланс між кількістю спеціалістів підготовлених за держзамовленням і кількістю випускників, які працюють за фахом. Нажаль, через це виникає гостра нестача кваліфікованих кадрів у багатьох сферах.

Отже безоплатна освіта не зовсім відповідає своєму тлумаченню. 1) Держава може вимагати від студента, який навчався на бюджеті, повернути витрачені на його освіту кошти в рівновартій робочій силі. 2) Є достатньо охочих заробити на студентах, які прагнуть навчатися «безкоштовно». 3) Часом саме здобувачі освіти знецінюють значення й мету безоплатної освіти, через що зменшується її ефективність. У кожній галузі є певні приховані недоліки, але якщо існують проблеми, які важко не помітити, то необхідно намагатись їх вирішити, а не відкладати на потім.

Бібліографічні посилання

1. Rada.gov.ua, (1996). *Про Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням* [online].

Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-96-%D0%BF#Text> [Accessed 10 Feb. 2024].

2. Громадська спілка мережа правового розвитку, (2019). *Чи повинні студенти, які навчалися на бюджеті, відшкодовувати державні кошти за освіту* [online]. Available at: <https://ldn.org.ua/consultations/chy-povynni-studenty-yaki-navchalysya-na-byudzheti-vidshkodovuvaty-derzhavni-koshty-za-osvitu> [Accessed 10 Feb. 2024].

3. Ліга: закон, (2024). *Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/Л110534А> [Accessed 10 Feb. 2024].

4. Ми-Україна (2024). *Як змінять закон про вищу освіту: головне про пільги, гранти, вступ на бюджет та відпрацювання* [online]. Available at: <https://weukraine.tv/article/jak-zminjat-zakon-pro-vishchu-osvitu-holovne-pro-pilhi-hranti-vstup-na-bjudzhet-ta-vidpratsjuvannja/> [Accessed 10 Feb. 2024].

Ночвій Г.

ПРОТИДІЯ МАНІПУЛЯЦІЯМ У БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЯХ

«Нехай люди роблять будь-які помилки собі на шкоду, тільки аби unikнути найгіршої напасті – підпорядкування чужій волі».

Вовенарг Л.

Людина є соціальною істотою, котра потребує постійної комунікації з оточуючими заради досягнення тих чи інших поставлених цілей.

Комунікативні навички вкрай важливі в різних сферах життєдіяльності людини, в тому числі і в професійному плані. Вміння якісно, чітко і точно довести свою позицію під час перемовин з контрагентами сприяє як розвитку підприємства та досягненню поставлених цілей, так і особистісному зростанню.

Однак, в ході здійснення господарської діяльності, ми, як правило не завжди комунікуємо з контрагентами, котрі поділяють наші погляди та принципи і бажають досягнення однорідних цілей. При цьому, не завжди протилежна сторона перемовин говорить про це відверто. Інколи, основною метою, навпаки, є психологічний прихований вплив та спонукання до дій та намірів, що не збігаються з бажаннями. Вказана поведінка є психологічною маніпуляцією та активно застосовується в перемовинах.

Маніпуляція – вид психологічного впливу на особистість, уміле застосування якого призводить до управління поведінкою і бажанням співрозмовника. Ефективність маніпуляції залежить від уміння маніпулятора використовувати психологічно уразливі позиції людини, її риси характеру, звички, бажання, все те, що спрацьовує автоматично, без витрати часу на свідомий аналіз ситуації і себе в ній [1].

Сучасна наука виділяє значну кількість типів та технік здійснення маніпуляцій під час перемовин.

Однак, знаючи та розуміючи їх сутність, алгоритми застосування та поведінки співрозмовника можна диверсифікувати та мінімізувати негативні наслідки таких маніпулятивних дій.

Зокрема, в першу чергу варто визначитись, яку саме з маніпулятивних технік до вас застосовує співрозмовник.

Науковці, здебільшого, виділяють чотири основні типи маніпуляції:

1. Маніпулятивні обставини.
2. Маніпуляція під час подачі інформації.
3. Зловживання довірою.
4. Емоційний тиск [2].

Емоційний тиск – тип маніпуляції, котрий спрямований на зміну емоційного стану співрозмовника в сторону виклику почуття відсутності контролю за ситуацією, розгубленістю, соромом.

При застосуванні типу «маніпуляція довірою» навпаки, виникають такі емоції як доброта, справедливість, порядність, жалість. І саме ці емоції змушують вчинити так, як того прагне співрозмовник.

Маніпуляція обставинами передбачає застосування в перемовинах інформації про зовнішні чинники котрі, вимагають прийняття рішення миттєво, без належного аналізу ситуації. Наприклад, обмеження в часі, порівняння з конкурентами та багато іншого.

Маніпуляція під час подачі інформації полягає в перекручуванні фактів, ненаданні повної інформації або, навпаки, надання надлишкової інформації.

Варто зауважити, що не існує єдиної вивіреної, правильної стратегії та тактики захисту від тих чи інших типів маніпуляцій, однак можна виділити ключові заходи, що потенційно нівелюватимуть подібні загрози. Зокрема, вступаючи в перемовини з співрозмовником будьте готові до можливого застосування маніпуляцій; Зберігайте спокій, дихайте та не поспішайте; Задавайте уточнюючі питання; Повертайте обговорення до плану перемовин.

Таким чином, маніпуляції досить часто використовуються в бізнес-комунікаціях. Доволі складно викоринити маніпуляцію. Головне – навчитися їх ідентифікувати та протистояти.

Бібліографічні посилання

1. Національний фармацевтичний університет, (2023). *Словник психологічних термінів*. [online]. Available at: <https://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv> [Accessed 29 Feb. 2024].
2. Іваскевич, Т. (2010). *Особливості маніпуляції свідомістю в процесі комунікації* [online]. Available at: <http://naub.org.ua/?p=812> [Accessed 29 Feb. 2024].

Польова О.

ЩОДО ДІЛОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ

Важливою характеристикою будь-якої діяльності людини, включаючи управлінську, є комунікація. Роль комунікації останнім часом посилюється, і на сьогодні вона стала

важливою формою політичної, наукової, організаційної і технічної сили у суспільстві. Адже саме за допомогою комунікації будь-яка організація взаємодіє як з внутрішнім середовищем (власними працівниками), так і з зовнішнім середовищем. Комунікація дозволяє обмінюватися думками, ідеями, інформацією, – і все це забезпечує її учасникам взаєморозуміння [1].

Окреме місце серед комунікацій займають бізнес-комунікації або ділові комунікації, специфіка яких пояснюється певною бізнес-діяльністю, її сферою, особливостями організації тощо. Бізнес-комунікації можуть бути зовнішніми або внутрішніми, формальними або неформальними; усними, письмовими та невербальними. Причому сьогодні бізнес-комунікації можуть здійснюватись як в реальному, так і в віртуальному середовищі за допомогою певних цифрових інструментів.

Чи пов'язані бізнес-комунікації із економічною безпекою бізнес-організації (підприємства)?

Спочатку звернемось до одного із визначень економічної безпеки підприємства. Вона визначається як стан підприємства, що характеризується його здатністю нормально функціонувати для досягнення своєї мети за наявних зовнішніх умов і їх зміни в певних межах. Під нормальним розуміється таке функціонування підприємства, яке в наявних зовнішніх умовах забезпечує досягнення підприємством поставлених цілей оптимальним чином або достатньо близьким до нього [2].

Тобто, з одного боку зв'язок комунікацій з економічною безпекою бізнес-організації обумовлений метою її діяльності, яка полягає в отриманні прибутку, розширенні займаних позицій на ринку, забезпеченні конкурентоспроможності. Для реалізації цієї мети діяльності бізнес-комунікації повинні бути безпечними.

З іншого боку, безпека визначається відповідним реагуванням підприємства на зовнішнє середовище його функціонування. А чим наразі характеризується воно? Безперечно, що однією з визначальних характеристик середовища сучасного підприємства є його діяльність в «цифровому світі», за допомогою цифрових технологій.

Якщо ще десять років тому ділові комунікації між співробітниками або партнерами бізнесу відбувались переважно безпосередньо або через паперові носії інформації, наразі вони перейшли у віртуальний та опосередковано-цифровий формат (повідомлення електронною поштою, через соціальні мережі, дистанційне віртуальне спілкування тощо).

Наразі, саме бізнес-комунікації у цифровому середовищі створюють велику загрозу щодо забезпечення економічної безпеки бізнес-підприємства.

Безпечні ділові комунікації мають вирішальне значення для захисту важливої інформації, яка надається працівникам бізнес-організації. Це також має вирішальне значення для захисту конфіденційної інформації, такої як записи клієнтів, фінансові записи, комерційна таємниця та конфіденційні бізнес-записи [3].

Безпечні ділові комунікації у цифровому середовищі – це перед усім питання забезпечення інформаційної безпеки та формування культури комунікацій персоналу у цифровому просторі.

Інформаційна безпека – це захищеність корпоративних даних із гарантією конфіденційності. Досягається вона шляхом запровадження низки технічних та організаційних заходів, вкладених у захист цінної інформації [4].

Втрати від порушення інформаційної безпеки компанії можуть бути різноманітними та мати серйозні наслідки. Деякі з них включають:

1. Фінансові втрати: крадіжка фінансових даних клієнтів або компанії може призвести до фінансових втрат у вигляді крадіжки коштів або шкоди репутації, що може позначитися на доходах.

2. Втрату репутації: порушення безпеки може призвести до втрати довіри з боку клієнтів та партнерів. Постраждали клієнти можуть розглядати компанію як ненадійну та уникати співпраці з нею.

3. Штрафи та санкції: залежно від юрисдикції та характеру порушення, компанії можуть бути накладені штрафи та санкції з боку регулюючих органів.

4. Втрату конфіденційної інформації: порушення безпеки може призвести до витіку конфіденційних даних компанії або клієнтів, що може негативно вплинути на її конкурентоспроможність та інтелектуальну власність.

5. Втрату часу та ресурсів: розслідування інциденту безпеки, відновлення даних та систем, а також впровадження додаткових заходів безпеки потребують значних тимчасових та фінансових витрат.

6. Юридичні наслідки: компанії можуть зіткнутися з юридичними позовами з боку постраждалих клієнтів або органів, які вимагають компенсацію за втрату даних або порушення конфіденційності.

7. Зниження ринкової вартості: негативна публічність та витік даних можуть призвести до зниження капіталізації компанії та ціни її акцій на ринку.

Сучасним організаціям стає все важче балансувати між підтриманням безперервності бізнесу та забезпеченням інформаційної безпеки. Певним виходом є концепція шифрування. Шифрування вирішує всілякі проблеми безпеки зв'язку, такі як конфіденційність, цілісність і невідомість. Це допомагає захистити дані, які обробляються в мережах, і потенційні загрози, такі як кібератаки [5].

Існують й інші, суто технічні рішення забезпечення інформаційної безпеки. Але крім них завжди є ті, які стосуються працівників. Актуальним залишається питання формування та забезпечення етики ділових відносин в компанії, адже збереження конфіденційності даних, інформації, яка є комерційною таємницею є проблемою етичності персоналу та роботи відповідних служб компанії. В сучасних умовах велике значення має навчання персоналу безпечним комунікаціям в цифровому середовищі.

Отже, бізнес-комунікації пов'язані із економічною безпекою бізнес-організацій. В сучасному світі ділові стосунки, комунікації все більше переходять в цифровий формат та використовують цифрові технології. Це створює додаткові, досить великі ризики щодо економічної безпеки бізнес-діяльності. Зниження таких ризиків потребує залучення як вже відомих інструментів формування етики бізнесу та ділових комунікацій в компанії, так і розвиток технічних, технологічних рішень, а також навчання персоналу безпеці бізнес-комунікацій в цифровому середовищі.

Бібліографічні посилання

1. Шульгіна, Л. М. (2023). *Бізнес-комунікації* [online]. Available at: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/09649bd4-8ca8-4d3e-a6be-55c22f88f1b0/content> [Accessed 27 Feb. 2024].

2. Живко, З. Б., Черевко, О.В., Зачосова, Н.В., Живко, М.О., Баворовська, О.Б. та Занора, В.О. (2019). *Організація та управління системою економічної безпеки підприємства* [online]. Available at: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3465/1/НМП_Організація%20та%20управління%20системою%20економічної%20безпеки%20підприємства.pdf [Accessed 22 Feb. 2024].

3. MetaFuro (2023). *Everything you need to know about securing business communication* [online]. Available at: <https://www.metafuro.com/everything-you-need-to-know-about-securing-business-communication/> [Accessed 24 Feb. 2024].

4. Головльов, С. (2023). *Що таке інформаційна безпека компанії?* [online]. Available at: <https://resit.com.ua/sho-take-informazijna-bezpeka-kompanii/> [Accessed 27 Feb. 2024].

5. Microsysinc (2023). *Importance of Communication Security and Industry Best Practices* [online]. Available at: <https://microsysinc.ca/importance-of-communication-security/> [Accessed 27 Feb. 2024].

Раня Ал-Аасар

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Швидкий темп змін у сфері освіти та бізнесу вимагає постійного адаптування та інноваційних підходів і до вивчення особливостей, тактики та стратегії міжнародного ділового спілкування. Тому акцент у навчанні на розвиток комунікативних компетенцій стає все більш важливим у контексті зростаючої потреби ринку праці на висококваліфікованих спеціалістів з відповідними навичками.

Ділове спілкування – це процес обміну інформацією, ідеями, поглядами та відомостями між людьми у бізнес-середовищі. Це ключовий елемент в будь-якій організації, оскільки від нього залежить ефективність роботи, прийняття рішень та досягнення стратегічної мети. Ділове спілкування може включати в себе різні форми, такі як усні розмови, письмові повідомлення, електронну пошту, презентації, наради та ін. Міжнародне ділове спілкування додатково вимагає врахування культурних відмінностей, мовних бар'єрів, різниці в правових нормах та бізнес-практиках між країнами. Цей вид спілкування є ключовим для успішної міжнародної торгівлі, інвестицій, співробітництва та розвитку бізнесу.

Взагалі, успішність міжнародного ділового спілкування залежить від обраної стратегії та комунікаційної тактики. Навички чітко визначати мету ділового спілкування, аргументувати власну позицію та залишати позитивне враження стають ключовими факторами не лише для успішного укладання конкретної угоди, але й для побудови довгострокових партнерських відносин та покращення ділової репутації.

Для досягнення успішних результатів у міжнародних бізнес-комунікаціях важливо звернути увагу на кілька ключових аспектів. По-перше, розуміння культурної специфіки є вирішальним для забезпечення взаєморозуміння та уникнення конфліктів. Потрібно мати на увазі різні культурні норми, підходи до бізнесу, щоб адаптувати комунікацію до конкретної культурної середовища. По-друге, стратегічне планування та гнучкість міжнародного ділового спілкування є важливими для досягнення спільних цілей. Потрібно ретельно

розробляти стратегію переговорів, враховуючи особливості кожної сторони та можливість узгодження інтересів. Гнучкість і здатність адаптуватися до змін допоможе досягти взаємовигідних умов для обох сторін [1, с. 285-289].

Ключовим у діловому спілкуванні є ясність та точність повідомлень, адекватне врахування аудиторії, врахування невербальних сигналів, таких як жести та міміка, а також вміння слухати та розуміти точки зору інших людей.

Ділове спілкування є ключовим елементом будь-якого бізнесу через його вплив на створення ефективних робочих відносин, розв'язання проблем, координацію дій та досягнення спільних цілей. Завдяки діловому спілкуванню підприємства можуть покращити свою конкурентоспроможність, залучити нових клієнтів, розвивати інновації та розширювати свої можливості на ринку.

Бібліографічні посилання

1. Горобинська, М. В., Величко, К. Ю. (2023). Майстерність бізнес-переговорів: виявлення переваги у міжнародному бізнесі за допомогою Гарвардської моделі комунікації. У: *Фінансова архітектура та сценарії конкурентних моделей розвитку*. Харків: ДБТУ, с. 286-289.

Сєрих А.

МІЖКУЛЬТУРНЕ СТУДЕНТСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі міжкультурне студентське середовище стає все більш важливим і складним. Університети залучають студентів з різних країн, культур і соціальних середовищ, що створює унікальну мозаїку наукового та культурного обміну. В такому контексті комунікативні компетенції набувають особливого значення, оскільки вони визначають якість спілкування, ефективність навчання та створення позитивного міжкультурного середовища. Розглянемо роль комунікативних компетенцій в міжкультурному студентському середовищі, їх вплив на процес навчання та життя студентів, а також можливі шляхи покращення цих компетенцій у міжкультурному середовищі.

Комунікативні компетенції включають в себе широкий спектр навичок, які дозволяють ефективно взаємодіяти з оточуючими та висловлювати свої думки та почуття. У міжкультурному студентському середовищі ці навички стають надзвичайно важливими, оскільки студенти мають різний культурний, мовний та соціальний фон [1].

По-перше, комунікативні компетенції допомагають студентам ефективно спілкуватися між собою, незалежно від культурних відмінностей. Здатність чітко виражати свої думки, слухати інших та адаптуватися до різних способів спілкування стає основою успішного спілкування в міжкультурному середовищі[2].

По-друге, комунікативні компетенції сприяють вирішенню конфліктів та уникненню непорозумінь між студентами з різних культур [3]. Здатність враховувати культурні особливості у спілкуванні допомагає побудувати позитивні відносини та підтримувати сприятливу атмосферу в середовищі навчання [4].

По-третє, комунікативні компетенції сприяють активній взаємодії та співпраці між студентами різних культур[2]. Здатність ефективно комунікувати дозволяє студентам

обмінюватися досвідом, ідеями та перспективами, що сприяє їхньому особистісному та професійному зростанню.

Таким чином, комунікативні компетенції студентів відіграють важливу роль у їх міжкультурному середовищі, сприяючи ефективному спілкуванню, розвитку позитивних міжкультурних відносин та активному взаємодії між студентами різних культур. Розуміння важливості цих компетенцій та їх впливу на навчання та життя студентів є ключем до підготовки молодого покоління до життя та роботи в глобалізованому світі. Збагачення комунікативних компетенцій студентів у міжкультурному середовищі відкриває нові можливості для розвитку особистості та досягнення успіху в сучасному світі.

Бібліографічні посилання

1. Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Bristol: Multilingual Matters.
2. Bennett, M. J. (1993). Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Intercultural Sensitivity. In: R. M. Paige, ed. *Education for the Intercultural Experience*. Yarmouth: Intercultural Press, pp. 21–71.
3. Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y. (2003). *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. New York: McGraw-Hill, 182 p.
4. Lustig, M. W., Koester, J. (2010). *Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures*. Boston: Pearson, 316 p.

Ткаліч С.

ЩОДО РОЛІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Міжкультурне студентське середовище – це особливий простір для зустрічей, спілкування та навчання студентів з різних країн і культур. У такому середовищі розвиток навичок ефективного спілкування є вирішальним. Це включає не лише знання мови, а й розуміння культурних відмінностей, навичок міжкультурного спілкування та вміння працювати в міжнародній команді. Роль цих можливостей можна розглядати з кількох точок зору.

По-перше, розвиток комунікативних навичок сприяє формуванню позитивних стосунків у студентському середовищі. Здатність чітко та зрозуміло висловлювати свої ідеї, розуміти точки зору та позиції інших, а також знаходити компроміси відіграє важливу роль у співпраці та спільному навчанні. Наприклад, студенти з різних країн і розмовляють різними мовами можуть використовувати англійську як універсальний засіб спілкування, враховуючи культурні відмінності та особливості процесу спілкування.

По-друге, комунікативні навички допомагають студентам ефективно адаптуватися до нового культурного середовища. Уміння розуміти та поважати культурну самобутність інших країн допомагає уникнути конфліктів і непорозумінь. Навіть щось таке просте, як привітання чи вираження подяки, може мати різні нюанси залежно від культурного контексту. Тому важливо бути чутливим до культурних відмінностей і вміти до них адаптуватися.

По-третє, комунікативні навички важливі для студентів, щоб досягти успіху в навчанні в міжнародному середовищі. Уміння ефективно висловлювати свої думки в письмовій та усній формі, аналізувати інформацію та представляти добре аргументовану тезу допомагає студентам досягти високих успіхів у навчанні. Також важливо вміти працювати в групах і співпрацювати над проектами та дослідженнями з однокласниками з різних країн.

Таким чином, розвиток комунікативної компетентності є критично важливим аспектом для успішної адаптації та навчання в міжкультурному студентському середовищі. Це допомагає будувати гармонійні стосунки, допомагає уникнути конфліктів і непорозумінь, а також допомагає досягти високих результатів у навчанні та професійній діяльності.

Філіпенков К.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Унікальні умови сучасності, особливо для України в цей складний час, надзвичайно підсилюють необхідність в глибокому розумінні та вдосконаленні комунікативних компетенцій серед студентської молоді. У 2024 році, коли країна зіткнулася з викликами, пов'язаними не лише з глобалізацією та цифровізацією, а й з військовим конфліктом, комунікативні навички стають критично важливими не тільки для особистісного розвитку та професійного зростання, але й для виживання та адаптації в непростих реаліях. Володіння комунікативними навичками дозволяє ефективно взаємодіяти у різноманітних ситуаціях, будувати міцні відносини та досягати взаєморозуміння. Особливо актуальним стає питання їх розвитку в умовах, що склалися в Україні.

Сучасні трансформації в освіті та бізнесі, викликані глобалізацією, цифровізацією та військовими діями, ставлять перед суспільством нові виклики. Ефективна комунікація стає ключовим інструментом не тільки для професійного зростання і соціальної інтеграції, а й для мобілізації ресурсів, координації дій у кризових ситуаціях та підтримки стійкості суспільства.

Теоретичні основи формування комунікативних навичок, що охоплюють мовленнєві, невербальні та міжкультурні аспекти комунікації, набувають нового значення в контексті сучасних змін. Розуміння цих аспектів є критично важливим для розробки програм навчання, що здатні адаптуватися до швидкозмінних умов та викликів. Освітні заклади та бізнес-структури України зіткнулися з необхідністю перегляду своїх підходів до розвитку комунікативних компетенцій, враховуючи високі рівні стресу та емоційну напругу.

Переходи до дистанційного навчання, обмеження можливостей для проведення живих інтерактивних занять, а також психологічний тиск вимагають інноваційних підходів до навчання. Оцінка ефективності існуючих підходів до навчання комунікативних навичок показує, що велику роль відіграють практичні заняття, інтерактивні методики та використання сучасних технологій. Програми, які включають роботу в групах, проекти, рольові ігри та симуляції, сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвитку вмінь реальної взаємодії. Крім того, актуальним є залучення студентів до міжнародних проектів та програм обміну, що дозволяє розвивати міжкультурні комунікативні навички та розширювати світогляд. Не менш важливою є підтримка стресостійкості та розвиток

емоційного інтелекту, які допомагають підтримувати продуктивну взаємодію навіть у надзвичайно складних умовах.

Унікальні умови, що склалися в Україні, вимагають не тільки адаптації існуючих методик, але й розробки нових стратегій навчання, що враховують специфіку кризових ситуацій та можливості сучасних технологій. Освітні програми мають забезпечувати розвиток гнучкості мислення, відкритості до нових ідей та готовності до неперервного навчання, що є ключовими для успішної адаптації до світу, що змінюється.

Попри численні виклики, ситуація в Україні також пропонує унікальні можливості для інновацій у сфері освіти та комунікації. Розвиток комунікативних навичок в такий час може стати не лише засобом подолання поточних складнощів, а й фундаментом для майбутнього розвитку, дозволяючи підготувати молоде покоління до ефективної взаємодії в різноманітних професійних та соціальних контекстах.

Таким чином, враховуючи вищезазначене, стає очевидним, що для ефективного формування та розвитку комунікативних компетенцій українського студентства необхідно комплексно підходити до процесу навчання, інтегруючи теоретичні знання з практичними навичками та використовуючи переваги сучасних технологій. Такий підхід дозволить підготувати осіб до ефективної взаємодії в різноманітних професійних та соціальних контекстах, забезпечивши їм переваги в сучасному динамічному світі.

Секція V

Communicative competence as a key employability skill (Комуникативна компетенція як найважливіша навичка для успішного працевлаштування)

Novykoва A.

BUILDING UP EMPLOYABILITY SKILLS THROUGH INTERNATIONAL INTERNSHIPS

Internships play a crucial role in shaping a student's professional journey and Germany with its robust economy and renowned industries attracts many students from around the globe. The purpose of the research is to analyse internships landscape in Germany based on the overview of the statistics, surveys, professional work experience in the field of HR Management at German companies and provide some insights and tips on having a successful internship.

German companies offer diverse internship programs in engineering, technology, finance and more. According to recent data, approximately 65% of students engage in internships during their academic journey, leveraging the country's strong emphasis on practical experience [1; 5]. Internship durations vary, but it is common for students to engage in internships ranging from three to six months. Longer internships provide a more comprehensive experience and allow interns to contribute significantly to ongoing projects.

Germany is known for valuing fair compensation for work. Consequently, the majority of internships in the country are paid. This commitment to providing fair wages reflects the country's dedication to supporting students financially during their professional development [3; 5]. Germany's internship culture often serves as a bridge to full-time employment. Many companies view internships as extended interviews, with a significant percentage of interns securing permanent positions within the same organization upon completing their academic studies.

The Internship Survey by CLEVIS Consult and Otto von Guericke University analyzes intern satisfaction, drawing insights from over 45,000 internships since 2010 [2]. The 2022 results from 5,183 participants reveal an 80% satisfaction rate despite over 45% working overtime. Interns are motivated by the diverse factors, with the primary driver being the desire to learn. Practical experience, application of theoretical knowledge, and personal development are cited as crucial. Industry exploration and career-related incentives follow closely, emphasizing the role internships play in shaping career paths.

Despite the positive picture, HR managers note challenges in the internship market. Increased demands on interns and a gap in application quality and requirements pose difficulties. Personal and social skills, technical knowledge, and Microsoft Office proficiency are highlighted as desirable intern qualities. Interns face a tougher battle for roles due to increased competition among employers. HR managers express concerns about the quality of applications and emphasize the importance of applicants showcasing their personal strengths, such as experience abroad.

Analising my professional experience related to the internships in the German company, certain things should be mentioned. Students embarking on internships in Germany often expect

a hands-on learning experience with the opportunity to apply theoretical knowledge in real-world scenarios. Common tasks include project assistance, research, and collaboration with experienced professionals, fostering a dynamic learning environment [3; 4]. Interns' feedback is generally positive, highlighting the supportive work culture, exposure to cutting-edge technologies, and opportunities for personal and professional growth. Many students appreciate the emphasis on a healthy work-life balance prevalent in German workplaces.

Among the challenges the international interns experience are language barriers, cultural adjustments, and adapting to workplace dynamics. Additionally, some encounter difficulties in aligning their academic knowledge with practical demands. Internship terminations may occur due to various reasons, such as a mismatch between the intern's skills and the job requirements, inadequate performance, or issues related to communication [4]. Cultural differences and misunderstandings can also contribute to premature terminations.

Recommendations and tips may include 1. Cultural Awareness: Familiarize yourself with German workplace culture to facilitate a smoother integration. 2. Proactive Learning: Take initiative in acquiring new skills and seek opportunities to contribute to projects [5]. 3. Effective Communication: Clear communication is the key. Ensure you understand tasks and expectations and seek clarification when needed [5]. 4. Networking: Build professional connections during your internship. Networking can open doors for future opportunities. 5. Adaptability: Embrace change and be adaptable. The ability to navigate challenges demonstrates resilience and professionalism.

To sum up, embarking on a student internship in Germany is a great start, providing a gateway to unparalleled learning experiences. By understanding and addressing potential challenges, students can make the most of their time in a German workplace leaving with valuable skills and memories that will shape their future careers.

Reference

1. Interns revealed. A survey on internship quality in Europe. European Youth Forum. [online]. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-brussels/documents/genericdocument/wcms_175791.pdf (P. 36). [Accessed 1 Mar. 2024].
2. *Die Top-Arbeitgeber für Praktikanten 2024* [online]. Available at: <https://www.praktikum.info/karrieremagazin/gehalt/praktikantenspiegel> [Accessed 1 Mar. 2024].
3. When choice excels obligation: about the effects of mandatory and voluntary internships on labour market outcomes for university graduates. [online]. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10734-019-00466-5> [Accessed 1 Mar. 2024].
4. International Internships: Their Value and a Guide to Setting Them Up. [online]. Available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-73831-0_7 [Accessed 1 Mar. 2024].
5. Internships in Germany: a complete guide for international students. [online]. Available at: <https://www.cbs.de/en/blog/internship-in-germany> [Accessed 1 Mar. 2024].

Levina P.

THE IMPACT OF STRONG COMMUNICATION SKILLS ON CAREER EMPOWERMENT

In today's rapidly evolving global world, communicative competence is a key factor in professional success, transcending industries and roles. Drawing from my experiences as an educator, cross-cultural explorer, and problem-solver, I've witnessed firsthand the transformative power of effective communication.

In my journey as both a teacher and a tutor, I've come to realize that communication is not just about conveying information but fostering understanding, empathy, and collaboration. Whether it's simplifying complex concepts for students, resolving conflicts or arousing curiosity, effective communication is at the heart of my profession.

Moreover, my experience abroad further enriched my communication skills. Immersed in unfamiliar cultures, languages and customs, I was forced to deal with a variety of social, medical and legal issues with clarity. Each interaction was a lesson in intercultural communication and adaptability, broadening my horizons and enhancing my ability to connect across borders.

However, communicative competence extends far beyond the classroom or international experiences. It permeates every facet of professional life, from teamwork and leadership to client relations and problem-solving. Effective communication is essential for fostering positive team dynamics, inspiring and motivating others, understanding client needs, and navigating complex challenges with clarity and empathy.

In today's dynamic and fast-paced work environments, adaptability and resilience are essential qualities for success. Individuals with strong communicative competence are better equipped to navigate change, whether it's adapting to new technologies, organizational restructuring, or shifting market trends.

In conclusion, communicative competence is not just a skill; it's a fundamental attribute that empowers individuals to thrive in their careers and make meaningful contributions to their organizations and communities. By honing our ability to connect, adapt, and navigate challenges with clarity and empathy, we pave the way for personal and professional growth in an ever-changing world.

References

1. *How to Be an Effective Communicator in 7 Easy Steps* [online]. Available at: <https://www.waldenu.edu/programs/communication/resource/how-to-be-an-effective-communicator-in-7-easy-steps> [Accessed 1 Mar. 2024].
2. Mukerjee, A. (2023). *Navigating Success Through Effective Communication Skills* [online]. Available at: <https://elearningindustry.com/navigating-success-through-effective-communication-skills> [Accessed 1 Mar. 2024].
3. Northup, G. (2023). *10 Communication Skills for Your Life and Career Success* [online]. Available at: <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/communication-skills> [Accessed 1 Mar. 2024].

Tarusin V.

VALUES AND PRINCIPLES OF CONTEMPORARY STUDENTS THROUGH THE PRISM OF CORPUS-BASED CONTENT ANALYSIS OF BACCALAUREATE SPEECHES

Baccalaureate speeches constitute a unique genre of the university discourse. It is an oration given to graduating students during a Baccalaureate service which integrates choir performance and poetry held alongside the commencement ceremonies at the American and British top universities. University President's Baccalaureate speeches serve to provide reflections, motivation, and guidance to the graduating class as they move forward into their post-graduation endeavors. The term "baccalaureate" originally referred to the degree of Bachelor of Arts or Bachelor of Science, but in contemporary usage, it commonly denotes the ceremony itself rather than the specific degree. The university Presidents often select for their wisdom or experience and address themes such as the value of education, challenges and opportunities ahead, and the potential for making positive contributions to society. Baccalaureate speeches draw from personal stories, literature, philosophy, or cultural insights to inspire graduates to pursue their aspirations and contribute meaningfully to the world. In essence, they offer encouragement and wisdom as students transition to the next phase of their lives. The ceremonies are usually held in religious settings such as university chapels a day or two before the commencement ceremonies. However, the specific location can vary depending on the traditions and preferences of the educational institution hosting the event [1].

The corpus-based content analysis of the Ivy League university Presidents (e.g. Harvard, Yale etc.) Baccalaureate speeches within the period of 2018-2023 identified the ideals and standards offered to the graduates who are considered to be influential members of society. Voyant semanticize utility tool helps identify key clusters of the magnet collocates with its collocations singling out the according themes of the Baccalaureate speeches [2]. Based on the corpus-based traced key collocates such as 'transformation', 'career', 'service', 'time', and 'education' together with their clusters we identified the following principles articulated by the university leaders to the graduates.

Transformation. The transformation is differentiated from change. The transformation is described as a thorough and often radical process that creates a new form out of a familiar thing with a positive direction. It is contrasted with mere change, emphasizing transformation's depth and positivity. Personal transformation leads to social responsibility. The graduates are depicted as the ones who have undergone personal transformations during their time at Harvard, leading them to embrace broader societal responsibilities, such as activism and advocacy for worthy causes. The graduates are viewed as "transformative agents" who should carry the "spirit of transformation" beyond the university, recognizing the "transformative power of their education and experiences" and committing to making positive changes in the world.

Career. The university Presidents emphasize the importance of making choices in one's career path based on freedom of choice, personal desires and aspirations rather than external expectations. The grads are encouraged to embrace freedom and be open to serendipity in shaping their professional journey. During career planning decision-making, students have clear career goals, while others may still be searching. The academic leaders highlight advice to handle the

challenge of career planning with introspection and consultation, acknowledging that the path forward may be unclear but ultimately will make sense in retrospect.

Service. The orators promote a principle of service that encompasses active engagement with communities, civic leadership and ethical conduct. In addition, they underscore the importance of taking responsibility for the well-being of society emphasizing the role of service activities in combating the decline in social capital and promoting individual well-being. The graduates should continue their commitment to service as they embark on their future endeavors, reflecting the university's mission to improve the world while remaining attuned to the interdependent communities in which they live and work.

Time. This principle underlines the significance of how individuals spend their time emphasizing the value of making the most of opportunities and experiences using authenticity in navigating life's choices. By recognizing the finite nature of time and embracing opportunities for personal growth and fulfillment, people can create a meaningful and purposeful life journey that contributes positively to their own well-being and the world around them.

Education. It is pointed out that a liberal arts education prepares individuals to view the world with fresh perspectives, fostering empathy, imagination, and critical thinking. It highlights the importance of leveraging education to understand and address complex global challenges. Also, it emphasizes the importance of integrating education with community engagement, encouraging graduates to continue the university's tradition of civic service.

To sum up, the standards and ideals for the contemporary educated youth encompass education that integrates transformative efforts to improve society, engaging in civic and ethical leadership with a thoughtful and authentic interest in career planning using time meaningfully.

References

1. Harvard university, (2014). *Baccalaureate service for the class of 2014 in Harvard College* [online]. Available at: <https://www.harvardmagazine.com/sites/default/files/baccalaureate.pdf> [Accessed 1 Mar. 2024]
2. Voyant tools, (2016 –). [online]. Available at <https://voyant-tools.org/docs/#!/guide> [Accessed 1 Mar. 2024].

Zhytskyi V.

COMMUNICATION TECHNIQUES FOR A SUCCESSFUL JOB INTERVIEW

Even though there is plenty of information available about how to sail successfully through your job interview, one of the most common applicants' mistakes is being not properly prepared. Apart from studying and thinking over typical interview questions, a candidate is supposed to do deep research of the company website. It may give them available information about the company culture, mission, and values so interviewees will have no difficulty explaining why they chose this particular company to work for, what value they will bring to it, what makes them think they fit into the company culture and could contribute to the company success. Good research will also result in meaningful questions to the interviewers which is also a chance to produce good impression at the interview.

Within a job interview, it is normal to discuss your salary expectations, which requires a bit of preparation as well. To find out what salary it is appropriate to ask for, you may have to research

specialized website aimed to help an applicant to calculate an approximate salary in the industry regarding your location, education, and experience.

Talking too much, communicating your thoughts in a confusing way, making long pauses between words is not appropriate. To avoid making this mistake, consider your self-presentation an elevator pitch. See examples of elevator pitches available on the Internet, use them to make your own elevator pitch concise and compelling, and practice it before you perform it in front of the board of interviewers. Naturally, your potential employers will want to know what your previous job experiences were like and why you decided to leave your current employer. At this point, talking negatively of your colleagues, authorities, or the company you are working for is one of the biggest mistakes one can make. Companies are looking for problem-solvers rather than complainers. Focus on what you gained and learned doing your current and previous jobs and how you expect to grow personally and professionally.

References

1. (2023). Everything you need to know about job interview etiquette. [online]. Available at: <https://www.indeed.com/career-advice/interviewing/job-interview-etiquette> [Accessed 1 Mar. 2024].
2. *Things to do before, during, and after your interview* [online]. Available at: <https://www.careereducation.columbia.edu/resources/things-do-during-and-after-your-interview> [Accessed 1 Mar. 2024].
3. (2024). *What to expect in an interview and 10 steps to prepare* [online]. Available at: <https://www.indeed.com/career-advice/interviewing/what-to-expect-in-an-interview> [Accessed 1 Mar. 2024].

Kurylo M.

EFFECTIVE COMMUNICATION STRATEGIES FOR BUSINESS NEGOTIATION

Business negotiators can fully understand limitations of hard trading and importance of win-win negotiation leading to a satisfying both parties agreement. Partners happy with their negotiation experience are more likely to build mutual trust, rapport, and long-lasting successful business partnership. Experts at Harvard Law School recommend practical steps that will put into practice this approach to negotiations.

1. Demonstrate your flexibility and willingness to generate mutual gain by putting several offers on the table instead of just one. Even if your counterpart finds all your offers unacceptable, you can always ask which of them they like best, and this will give you a strong clue about what your partners needs and preferences are.

2. To reduce risks of future uncertainty, it is recommended to sign a so-called contingent agreement – negotiated and agreed ‘if, then’ agreement where parties include their expectations and requirements, predict possible pitfalls and obstacles, set penalties for noncompliance or breaking deadlines, as well as incentives and rewards for compliance. A contingent agreement may start with both sides writing how they expect their cooperation or a project work in the future. Different views on what the future may be like are often the reason why an agreement is not reached. Responding to this difference is a great way to generate a win-win deal.

3. Sometimes it is useful to negotiate with your partner the possibility to review a reached agreement if there is a chance to improve the outcome. It works if either counterpart can reject a revised agreement if it doesn't create a better value for both of you. Often even if partners feel satisfied after making a deal, with post-thought they may think that they could have got a better value, but it is normally believed that one can't express their doubts after the papers are signed. A decision that taking another look at the agreement and exploring a chance of even a better deal will be possible, may establish trust essential for a win-win cooperation.

Win-win strategies lead to positive negotiation experiences, encourage healthy working relationships between all parties, make them want to collaborate in future negotiations, allow partners to explore a wider range of options and, as a result, develop innovative solutions with beneficial outcomes.

References

1. *Is Win/Win Really a Thing in Negotiation?* [online]. Available at: [online]. <https://negotiate.org/win-win-is-only-one-option/> [Accessed 1 Mar. 2024].
2. Reddy, N. (2018). *Successful Strategies for a Win-Win Negotiation* [online]. Available at: <https://www.forbes.com/sites/forbescoachescouncil/2018/04/09/successful-strategies-for-a-win-win-negotiation/> [Accessed 1 Mar. 2024].
3. *Win-Win Negotiation* [online]. Available at: <https://www.mindtools.com/ajh8pyd/win-win-negotiation> [Accessed 1 Mar. 2024].

Miroshnychenko D.

NAVIGATING THE PATHWAYS TO PROFESSIONAL SUCCESS THROUGH EFFECTIVE COMMUNICATION AND NETWORKING

The path to success for a student is a journey marked by dedication, perseverance, and continuous learning. As they navigate through lectures, assignments and exams, each experience becomes a stepping stone toward personal and academic growth. Success is not only measured by grades but also by the development of critical thinking, time management skills, and the ability to adapt to challenges. Building a strong foundation through education, seeking mentorship, and embracing a proactive mindset are key elements that contribute to a student's triumphant journey toward success.

Here are some keys that can help to define whether a student is successful.

1. Motivation and goal setting. Each student has a strong sense of motivation. Setting clear and realistic goals provides a roadmap for his academic journey. These goals help students stay focused and committed to their studies.
2. Effective time management. Time is a valuable resource, and a successful student understands the importance of managing it correctly. Prioritising tasks, creating schedules, and avoiding procrastination are key components of effective time management. Also it prepares a student for the demands of the professional world.
3. Active engagement in learning. Participating in class discussions, asking questions and seeking clarifications are indicators of a student's activity in learning. It involves critical thinking, collaboration, that helps in intellectual growth.

4. Effective communication skills. Success extends beyond individual achievement and involves collaboration. Strong communication skills, both written and verbal, give students an opportunity to express themselves clearly, work effectively in a group and build positive relationships with groupmates and teachers. Especially these skills are important for disabled students. It helps them in many situations. When a disabled student needs help, they can ask other students for it without being shy.

5. Adaptability. The ability to adapt to new situations is a mark of a successful student. In a rapidly changing world, those who embrace new information, technologies and methodologies have more chances to be successful.

6. Being prepared for the challenges. Each student in their educational journey can have some obstacles to be avoided. A successful student views these obstacles as an opportunity for growth.

I asked my groupmates and classmates whether they are successful students and what makes them successful. Here are some of the answers.

‘I am a successful student. My life is full of various events and plans, and I strive to fulfil them. However, it is not always possible to achieve everything that is planned, because various obstacles and difficulties arise in life that can slow down or even stop the process of reaching goals. As a successful student, I understand that I need to constantly improve myself and strive for new heights. I try to analyse my mistakes, because I don’t want to repeat it in the future, and also I look for new opportunities to develop my skills. But I noticed that my group-mates are more successful than me. This may be because of many factors such as talent, luck or social environment. However, I don’t consider this as a reason for disappointment, and it motivates me to work even harder to reach my goals. In conclusion, only hard work and desire for self-development will allow me to reach great heights. Motivation and determination bring me success. When I have a goal, I try to work to reach it.’

‘I am a successful student. My vision of success is not only good grades, although I have good grades, but also interest and activity in university events. In this way, a student acquires the necessary skills and abilities during the studies. Then the student becomes not only a successful student, but also a successful graduate. I think that my success is due to such traits as curiosity, perseverance and hard work. Also, at the university I found myself in an environment that is focused on improvement. This environment gives me motivation to move on and it is worth considering.’

‘I am a successful student. I study well. I also try to participate in many events at the university, read the necessary literature and ask teachers questions. Moreover, I have friends, who can help me if I need it. I think that knowledge acquired at the university will help me in life.’

‘I am a successful student. The timely completion of the assigned tasks and the opportunity to apply in practice the acquired knowledge and skills, which are necessary in mastering the chosen profession, bring me success.’

‘I consider myself a successful student. Hard work, achieving my goals and adaptability bring me success.’

So, as you see, students understand that when you want to make your students’ life interesting, and when you want to reach the goals you set for yourself, you have to work hard and engage yourself in different activities.

As for me, I also consider myself a successful student. My students' life became interesting since my first year at university. I found many friends here. But to be honest, at first it was very difficult for me to find friends. As in my school life I was among non sighted people, I was afraid whether I can find new friends. But later I did it. Moreover, I try to participate in many activities at the university, such as a poetic translation competition. This opportunity opened such skill as creativity. When I find an interesting activity here, I will do it with enthusiasm. I am a motivated student, and even the disability to see something with my eyes doesn't stop me.

In conclusion, if we want to be successful, we must develop ourselves, and reach the goals that we want.

References

1. *8 Pathways to Every Student's Success* [online]. Available at: <https://www.edutopia.org/blog/8-pathways-every-students-success-marilyn-price-mitchell> [Accessed 1 Mar. 2024].
2. *Leveraging Career Pathways to Maximize Student Opportunities* [online]. Available at: <https://all4ed.org/future-ready-schools/emerging-practices-guides/leveraging-career-pathways-to-maximize-student-opportunities/> [Accessed 1 Mar. 2024].
3. *Pathways to Student Success: A Guide to Translating Good Intentions into Meaningful Impact* [online]. Available at: <https://www.impact.upenn.edu/wp> [Accessed 1 Mar. 2024].

Slesarenko M., Sydorenko O.

INTERCULTURAL COMPETENCE AND UKRAINIAN BUSINESS CULTURE AWARENESS

In today's world, the acquisition of foreign language skills cannot be separated from the development of intercultural competence. The globalization of national economies has increased the need for intercultural communication. Future professionals will have to deal with culturally diverse staff, suppliers and customers. With culture influencing all aspects of our lives, from dress code to the way business is done, young specialists must develop intercultural communication competence to succeed both at home and abroad. Raising awareness of intercultural communication competence with its various aspects and corporate communication style of Ukrainians is the task for the current research.

Intercultural competence requires a certain level of cultural sensitivity and constant training. The prerequisites for effective intercultural interaction include sensitivity and self-awareness of their own culture; understanding the behavior of others, their way of thinking; the ability to express one's own point of view clearly, and being articulate while remaining as flexible and transparent as necessary. These abilities are extremely useful in negotiation, peace-making and post-conflict reconciliation processes [2].

Effective ways to acquire intercultural competence consider solving practical problems, working with different cases, paying attention to communication and behavioral strategies, and studying authentic materials. Development programs with intercultural communication components provide an excellent opportunity to improve the skills that students will need after graduation. One of the examples is a joint Ukrainian-Austrian negotiation online intercultural communication class organized by Kharkiv University of Humanities "People's Ukrainian Academy" and WU (Vienna

University of Economics and Business) where students had an opportunity to develop their intercultural communication skills [1].

To understand better the communication style of Ukrainians in the corporate context, we held a survey where 31 participants (mainly Ukrainian employees and employers) evaluated the Ukrainian business culture based on Erin Meyer's cultural dimensions –communicating, evaluating, persuading, leading, deciding, trusting, disagreeing and scheduling [3]. The purpose was to know what Ukrainians think about themselves in terms of the given parameters and how non-Ukrainians who closely work/ed with Ukrainians view them. We compared the obtained results to the given data on Germans, the French, the Chinese and the Japanese [3]. The results are as follows:

1). Ukrainians are *low-context* communicators. When they say 'Yes', they mean 'Yes', 'No' means 'No', i.e. they say things clearly. This places them close to Germans. While the French, the Chinese and the Japanese are prone to *high-context* communication. 2). Ukrainians use direct and indirect strategies while criticizing. That places them somewhere near the Germans and the French. The Chinese and the Japanese criticize inexplicitly. 3). When forming a solution, Ukrainians tend to consider arguments based on certain *principle/s* and ideals but also take into account *application* and practical aspects. That places Ukrainians near Germans and the French who pay attention to the principle, whereas the Chinese and the Japanese mind mainly *applications*. 4). In terms of leadership, Ukrainians are lined between *hierarchical* and *egalitarian*, which places Ukrainians close to the French and Germans, while the Chinese and the Japanese have more *hierarchical* leadership evaluation. 5). In decision-making, Ukrainians are flexible. In some cases, they follow *top-down* solutions while in others they seek *consensus* in the team. 6). Ukrainians win trust based on both the *completed projects* and *relationships* like Germans, the French and the Japanese. The Chinese are strictly *relationship* focused. 7). Ukrainians are somewhat *confrontational*. That places them between the French and Germans on one side. The Chinese and the Japanese are *non-confrontational*. 8). Ukrainians' scheduling skills are more *linear* which means they are serious about timing and deadlines. That places Ukrainians close to Germans and the Japanese. The French and the Chinese are more *flexible* in this matter.

In sum, within intercultural corporate communication, based on the 'culture map' metrics, Ukrainians show themselves pretty clear, adaptable and flexible, strategic in communication. This places Ukrainians close to Germans and the French in most cases which can be explained by the deep impact of the European culture on Ukrainians due to territorial proximity and cultural propagation. With further analysis to be gained with more participants, the results of the current research lead us to the conclusion that Ukrainians and Europeans can efficiently cooperate in international companies due to good understanding and common communication principles.

References

1. Komori-Glatz, M., Molodcha, N. (2024). *Ukrainian-Austrian business negotiations in the format of intercultural educational collaboration* [online]. Available at: https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2024/02/matetialu-konferenciyyi-nua-9.02.2024_.pdf [Accessed 28 Feb. 2024].
2. Fernández-Soutoa, A. B., Gestala, M. and Pesqueira, A. (2014). Business and Intercultural Communication [online]. In: *Prague 2nd Global Conference on Business, Economics, Management and Tourism*. Available at: https://www.academia.edu/106904586/Business_and_Intercultural_Communication [Accessed 28 Feb. 2024].

3. Meyer, E. (2014). *The Culture Map. Decoding how People Think, Lead, and Get Things Done Across Cultures* [online]. New York. Available at: https://www.academia.edu/17522509/The_Culture_Map [Accessed 28 Feb. 2024].

Heinemann P.

THE IMPORTANCE OF BUILDING TRUST AND COMMUNICATION WITHIN A COMPANY

Having trust and good communication within an organization is often seen as a part of favourable company culture affecting staff morale and job satisfaction. On the other hand, financial losses caused by a lack of trust are often neglected, whereas considering trust in terms of company performance seems reasonable. There are several areas of financial losses, in this paper we are going to call them ‘taxes on low trust’.

Lack of trust in organizations normally results in excessive control, ‘unless people are supervised, they won’t do their jobs properly’, this is a common belief of low trust organizations. To ensure control additional layers of management are built, their functions overlap, which is extremely costly.

Multiple approval levels generate lots of documents and meetings after meetings, bureaucracy adds complexity and inefficiency, therefore costs.

Low trust offices encourage all kinds of dishonest behaviours, such as rivalry, withholding information, operating with hidden agendas, backbiting. These behaviours result in waste of time, energy, resources, talent and brain drain.

Those who don’t quit and continue working in a such company do only bare minimum not to get fired without investing their talent, creativity, and energy into their jobs. This way low trust brings disengagement.

As we have already mentioned, staff turnover is typical of low trust companies, but even more money is lost because of the turnover of stakeholders: customers, suppliers, distributors, and investors.

Considering all these additional taxes imposed on organizations by lack of trust shows that building trust and effective communication within a company is definitely worth doing.

References

1. Emry, M. (2020). *Leadership: The High Cost of Low Trust* [online]. Available at: <https://medium.com/@theagiledisciple/leadership-the-high-cost-of-low-trust-fd956b4ff739> [Accessed 1 Mar. 2024].

2. *The 7 Low-Trust Organizational Taxes* [online]. Available at: <https://howtohealourdivides.com/the-7-low-trust-organizational-taxes/> [Accessed 1 Mar. 2024].

Секція VI

Роль комунікативних компетенцій в міжкультурному студентському середовищі

Климова А.

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

У сьогоденному світі, переповненому різноманітністю та багатогранністю культур та постійним потоком інформації, перекладач відіграє провідну роль у встановленні ефективного спілкування та комунікації між різними групами людей. У світі, де міжкультурне спілкування та взаємодія є невід'ємною частиною життя, через мовні бар'єри особливо значущою є здатність перекладача володіти високим рівнем комунікативних компетентностей в міжкультурному середовищі. Швидкий розвиток глобалізації та потреби у взаєморозумінні між різними культурами й зумовлюють актуальність цієї роботи.

Комунікативна компетентність – це здатність особистості встановлювати, застосувати і підтримувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії та необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок роботи у групі, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування.

Комунікативною компетенцією називають можливість ефективно та адекватно взаємодіяти за допомогою мови в певному мовному середовищі. Крім граматичних та лексичних аспектів вона включає в себе й розуміння культурного середовища, уміння точно усвідомлювати контекст, а також брати до уваги міміку та інтонацію. Це насамперед чутливість у виявленні відмінностей інтерпретації думок та ідей у різних культурах. Саме комунікативна компетенція дає змогу перекладачу результативно взаємодіяти з аудиторією та забезпечити адекватність та надійність перекладу під час міжкультурного спілкування.

Культурні відмінності є важливим фактором у міжкультурній інтерпретації. Представники різних культур можуть використовувати під час спілкування фразеологізми та метафори, які можуть спричинити непорозуміння або втрату змісту інформації при перекладі. Саме тому відмінності менталітету та інших аспектів вимагають від перекладача особливої уваги до змісту висловлювання та контексту. Ключем до ефективної міжкультурної комунікації є знання. По-перше, дуже важливо, що люди розуміють потенційні проблеми міжкультурної комунікації та свідомо докладають зусиль, щоб подолати їх. По-друге, важливо усвідомлювати, що самі зусилля не завжди будуть успішними, і коригувати свою поведінку відповідним чином [1].

Взаємодії невербальних та мовленнєвих елементів також приділяється особлива увага. Саме невербальні елементи – міміка, інтонація та жести – можуть привести до важливих змін у тому, як людина сприймає повідомлення в конкретному міжкультурному середовищі.

Формування такого середовища передбачає, як базовий посил, розуміння того, що групові культури не дорівнюють культурі однієї людини. Тут важлива гранична обережність в установках, оцінках, висновках. Усі люди різні. І в цьому цінність людства, яке дуже

й дуже різноманітне. Здатність адаптуватися до особливостей аудиторії певної культури, застосування навичок міжкультурної чутливості, а саме емпатії відіграють важливу роль у процесі вирішення міжкультурних комунікативних викликів.

У роботі перекладача в різних культурних середовищах психологічна готовність є не менш важливим аспектом. Вміння сприймати нову інформацію, пристосовуватися та розуміти інших відіграють одну із найважливіших ролей у досягненні високого рівня комунікативної компетентності і, як наслідок, комунікативної компетенції.

Бібліографічні посилання

1. Universe (1998). *Міжнародна програма Інтернет-тренінгу з нерозв'язних конфліктів*. Available at: <https://eustudiesweb.com/mizhkulturni-strategiyi-komunikatsiyi/> [Accessed 11 Feb. 2024].

Євдокимова Г.

ЯВИЩЕ МУЛЬТИМОДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Всесвітня мережа Інтернет є яскравим прикладом глобалізації суспільства. Сучасна комунікація здебільшого здійснюється у мережі, що є дуже зручним та швидким способом передачі інформації. Але питання достовірного та правильного декодування вихідного повідомлення отримувачем в сучасному глобальному світі залишається відкритим, бо поняття модальності безпосередньо пов'язане з органами чуття людини, які служать посередниками в передачі інформації. На даний момент немає єдиного бачення сутності перекладу, що у свою чергу формує певні проблеми інтернет-комунікації [2, с. 38].

Варто відмітити, що інтернет-комунікація в сучасному світі відіграє важливу роль. Вона стала вже чимось більшим ніж засіб передачі інформації. Вона змінила характер соціальної взаємодії і перетворилася вже на самостійне явище, тісно пов'язане з процесом глобалізації. Глобалізація формує свого роду єдине символічне середовище, в якому вільно циркулюють потоки медіаконтенту незалежно від національної та територіальної приналежності їх творців [3, с. 341].

Зміст мультимодального тексту, як особливості інтернет-комунікації, розкривається за допомогою двох і більше семіотичних систем. Всі семіотичні системи розуміються завдяки органам чуття (зору, слуху, нюху, дотику, смаку), однак вони переплітаються та можуть сприйматися різними способами [1, с. 39–40].

Поява комп'ютерних технологій глибоко вплинула на спілкування та обмін інформацією і в англomовному середовищі в тому числі. Розвиток електронного середовища створив нечувані раніше можливості для створення та прийому повідомлень. Тому особливого значення в англomовній інтернет-комунікації набуває саме мультимодальний текст, який включає кілька семіотичних систем, таких як вербальний текст, фотографії, графіка, аудіо- та відеoelementи.

Бібліографічні посилання

1. Бабелюк, О. А. (2018). *Стилістика мультимодальності: від витоків до здобутків та перспектив. У: Любовь к слову: филологические заметки в честь юбилея профессора В. А. Кухаренко*. Одесса: КП ОГТ, с. 37–52.

2. Бобошко, Т. М. (2016). Мультимодальність як форма наукового спілкування. У: *Лінгвістика XXI століття*. Київ, с. 38–45.

3. Макарук, Л. Л. (2018). *Мультимодальність сучасної англомовної масмедійної писемної комунікації*. Луцьк: Вежа-Друк, 424 с.

Бірюкова А.

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Сучасне суспільство вимагає від випускника одночасно бути високоефективним фахівцем і культурною людиною, яка має загальнокультурні компетенції. У навчанні іноземної мови загальнокультурний та міжкультурний аспект залишається найактуальнішим питанням. Аналіз наукової літератури, присвяченої проблемам впровадження міжкультурної комунікації у процесі вивчення іноземної мови показав, що ця проблема займає вагомe місце в науково-методичних дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених [1].

Вивчаючи іноземну мову, студенти не лише знайомляться з культурою країн мови, що вивчається, а й проводять паралель з особливостями своєї національної культури. Що стосується безпосередньо навчання німецької мови, то тут величезну допомогу надають автентичні навчальні комплекси. Особливістю цих комплексів є соціокультурна інформація про різні сторони життя в Німеччині та на заняттях студенти знайомляться із загальнолюдськими цінностями, що викликає у тих, хто навчається інтерес до предмета, мотивує їх і далі вивчати мову та культуру. В цій науковій роботі була проаналізована доцільність використання на заняттях із дисципліни «Німецька мова» таких способів реалізації принципу міжкультурної орієнтації як робота з автентичними текстами, аналіз відеоматеріалів та публікацій, презентація проєктів, круглі столи, віртуальні подорожі, проведення вечорів німецької культури, які забезпечують не тільки якісне вивчення мови, а й оволодіння інформацією про Німеччину.

З поширенням глобального он-лайн навчання з'явилися нові можливості для контактів з представниками німецької культури, які можуть відбуватися за допомогою Web-камери, для запрошення носіїв німецької мови на заняття та особистого спілкування з ними. На сьогодні значущу роль відіграють он-лайн технології, які відкривають нові можливості для роботи над формуванням міжкультурної комунікації. Вони значно спрощують й уможливають ґрунтовне вивчення реалій німецькомовних країн. Безліч автентичних дидактизованих матеріалів, які розміщені і можна знайти у вільному доступі на сайтах, слугують як для розвитку вмінь аудіювання, так і отримання країнознавчої інформації, вони охоплюють майже всі, або принаймні більшість країнознавчих тем, а також, є достатньо актуальними [2].

На нашу думку перехід до дистанційної форми навчання останніх років, дає можливість в більшій мірі поки що визначити ступінь ефективності такої роботи методом спостережень, але ствердження про ефективні види роботи потребує ще детального дослідження цього процесу.

Бібліографічні посилання

1. Костенко, Д. (2018). Міжкультурна комунікація в сучасному світі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, [online] 30, с. 80–85. Available at: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/209> [Accessed 23 Jan. 2024].
2. Булгару, Н. (2019). Технологія викладання німецької мови в умовах використання різних моделей дистанційного навчання. *Науковий вісник МНУ: Педагогічні науки*, [online], 4 (67), с. 41–46. Available at: <https://mdu.edu.ua/ped-visnik-67-2019-9> [Accessed 23 Jan. 2024].

Лахман О.

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ЦИФРОВІ ТА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ

Технологічні інновації, зокрема цифрові та онлайн-платформи, відіграють значну роль у сучасній освітній системі. Спостерігається тенденція до все більшого використання масових відкритих онлайн курсів (МВОК) як інструментів змішаного навчання (blended learning) та особистісного розвитку, що відбувається як у формальному, так і у неформальному освітньому середовищі. За допомогою цифрових та онлайн-платформ студенти, викладачі та спеціалісти можуть отримувати доступ до різноманітних навчальних ресурсів, спілкуватися та обмінюватися знаннями та досвідом, а також здійснювати навчання у зручній для них час і місці [1].

На сьогоднішній день існує велика кількість платформ для онлайн-навчання, серед яких виділяються такі як Coursera, edX, Udey та інші. Кожна з цих платформ має свої особливості, переваги та недоліки. Наприклад, Coursera та edX відомі своєю співпрацею з університетами та наданням доступу до курсів від визначених викладачів та інституцій. У той же час, Udey відкрита для будь-якого, хто бажає створити та продати свій курс, що призводить до більшої різноманітності та доступності курсів на різні теми [2].

Крім того, варто відзначити тенденцію до розвитку регіональних та спеціалізованих платформ для онлайн-навчання. Наприклад, українська платформа Prometheus надає доступ до якісних навчальних матеріалів від українських викладачів та університетів. Такі платформи сприяють розвитку місцевої освіти та враховують специфіку потреб користувачів у конкретній країні чи регіоні.

У порівнянні платформ для онлайн-навчання важливо враховувати такі критерії, як якість навчальних матеріалів, доступність, ціна, можливість отримати сертифікат про успішне закінчення курсу, а також технічна підтримка та зручність інтерфейсу. Вибір платформи для навчання повинен відповідати потребам та цілям конкретного користувача.

Бібліографічні посилання

1. Бродкевич, В. (2021). Онлайн навчання: еволюція MOOC і LMS в епоху постковіда. новітні задачі освітньої сфери. *Інформаційні технології та суспільство*, [online] 1, с. 6–18. Available at: <https://journals.maup.com.ua/index.php/it/article/view/1134/1639> [Accessed 29 Jan. 2024].
2. Ikonnikova, M., Komochkova, O. (2019). Modern Online Platforms and Digital Technologies in Teaching Linguistics in the US Higher Education Practice. *Information Technologies and Learning Tools*, [online] 73, pp. 125–134. Available at:

Мінатулласва М.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ МІЖКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному світі, де глобалізація та інтернаціоналізація є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, роль перекладача стає важливішою та водночас ставить нові виклики. Зросла потреба висококваліфікованих перекладачів, які володіють не лише відмінними мовними навичками, але й вищим рівнем комунікативної компетентності. Метою даного дослідження є ретельний аналіз та визначення ролі комунікативних компетенцій у функціонуванні перекладацької діяльності в сучасному міжкультурному середовищі.

За визначенням А. Солодкої, «адаптація до культурних особливостей стає визначальним елементом у виконанні перекладацької роботи» [2, с. 233]. Перекладач повинен бути гнучким та чутливим до відмінностей у культурних концепціях, щоб ефективно впроваджувати їх у перекладений текст [3, с. 165].

Комунікативні компетенції представляють собою важливий елемент успішної роботи перекладача в сучасному міжкультурному середовищі, а їх роль в роботі перекладача включає наступні аспекти. Вони:

- забезпечують перекладачу здатність визначати та враховувати нюанси контексту, щоб забезпечити точність та адекватність перекладу;
- дозволяють перекладачу ефективно пристосовувати свою мовленнєву стратегію до вимог різних культур;
- передбачають володіння мовленнєвими засобами та стилем, що відповідає як стандартам мовлення, так і особливостям специфічного жанру чи типу тексту;
- включають в себе вміння вибирати оптимальні мовні засоби для досягнення конкретних комунікативних цілей, забезпечуючи зрозумілість та відтворення задуманого сенсу [1, с. 143-144].

Усі ці аспекти об'єднуються, створюючи необхідний фундамент для успішної роботи перекладача в умовах сучасного міжкультурного спілкування.

Поруч із швидкими змінами у світі технологій та культурних взаємин, перекладачі повинні активно розвивати свої комунікативні компетенції. Засвоєння нових підходів, вивчення актуальних тенденцій у сучасному міжкультурному спілкуванні та використання передових технологій – це необхідні кроки для збереження високого стандарту професійності в перекладацькій сфері. Тільки такий підхід дозволить перекладачам ефективно впливати на сприйняття та обмін інформацією в умовах різноманітності та динамічного розвитку сучасного світу.

Бібліографічні посилання

1. Краєвська, О. Д. (2016). Формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів засобами психологічного тренінгу. У: *Наукові записки Тернопільського*

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка, 1, с. 141–147.

2. Солодка, А. (2018). Дослідження впливу культурно-детермінованих факторів на перекладацький процес. У: *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: лінгвістика*, 31, с. 231–235.

3. Pershyna, L., Talanova, L. (2021). Peculiarities of Translation in a Multicultural Environment. In: *International Humanitarian University Herald. Philology*, vol. 2, 52, p. 164–168.

Назарова Д.

КОМУНІКАТИВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА ТА ЇХ ВАЖЛИВІСТЬ У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ

Швидкі темпи змін політичної та культурної ситуації у світі вимагають організації такої поведінки людини в мультикультурному середовищі, яка б не спричинила конфліктів між комунікантами, а замість цього сприяла максимальному взаєморозумінню та досягненню усвідомлення спільності загальнолюдського розвитку. Зараз, під час війни в Україні, багато людей виїхало за кордон і намагається інтегруватися в новому середовищі. Дуже часто виникає потреба в кваліфікованому перекладачі, який буде виступати зв'язуючою ланкою в процесі двомовного спілкування. Саме це зумовлює актуальність нашого дослідження. Метою нашої роботи є визначення ролі головних компетенцій перекладача в роботі.

Перекладацька компетенція – це охоплення набору знань, умінь та навичок які є різними у кожної людини [2]. Термін «професійна компетентність» визначає професіоналізм перекладача, який складається з умінь відбирати, комбінувати і мобілізувати компетенції, які є в його розпорядженні.

Тому слід казати про фахову компетентність перекладача, яка складається з наступних компетенцій: білінгвальна, екстралінгвістична, перекладацька, особистісна і стратегічна [1].

Білінгвальна компетенція включає мовну (тобто знання двох мов) та мовленнєву (володіння ними у тих видах мовленнєвої діяльності, які задіяні у перекладі) субкомпетенції.

Екстралінгвістична компетенція включає усі знання, що виходять за межі лінгвістичних та перекладознавчих. Це може включати фонові (енциклопедичні, тематичні тощо) і предметні (інформація певної галузі людської діяльності) знання.

Перекладацька компетенція включає знання загальних принципів перекладу, а також навички та уміння його здійснення. До перекладацької компетенції слід також віднести інструментальну (використання документальних та технологічних ресурсів, що мають відношення до роботи перекладача) та дослідницьку або пошукову (здатність швидко знайти інформацію, необхідну для розв'язання перекладацьких завдань) субкомпетенції.

До складу особистісної компетенції слід включити психофізіологічний компонент (пам'ять, увага, психологічна стійкість тощо), морально-етичну субкомпетенцію (скромність, ввічливість, дотримання конфіденційності), субкомпетенцію самовдосконалення (готовність та потреба у постійній самоосвіті), фахово-соціальна субкомпетенція (прийоми та норми спілкування у професійному середовищі).

Стратегічна компетенція розглядається як уміння перекладати, що ґрунтується на координації решти компетенцій у процесі здійснення перекладацької діяльності.

Компетентність перекладача є дуже важливим та необхідним засобом міжкультурної комунікації та відіграє надзвичайну роль у підтримці безпосередніх зв'язків між комунікантами, які належать до абсолютно різних лінгвокультурних ареалів. Тому перекладацька діяльність вимагає від перекладача спеціальних знань, умінь і навичок, які він повинен постійно прагнути збагатити та поглибити. Вище перелічені компетенції взаємодіють одна з одною, виявляються в процесі рішення важливих професійних задач різного рівня складності в різних контекстах, що пояснює їх важливість в роботі перекладача.

Бібліографічні посилання

1. Черноватий, Л. М. (2014). Зміст поняття «Фахова компетентність перекладача» як складової методики навчання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 74, с. 84–86. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/20572114.pdf> [Accessed 24 Feb. 2024].

2. Kirsten M. (2009). What is translation competence? *Rev. franç. de linguistique*, XIV-1, pp. 121–134. Available at: https://www.cairn.info/load_pdf.php?download=1&ID_ARTICLE=RFLA_141_0121 [Accessed 06 Mar. 2024].

Порфіров А.

КРОС-КУЛЬТУРНЕ СПРИЙНЯТТЯ ТА ЙОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ КОМУНІКАТИВНИМИ КОМПЕТЕНЦІЯМИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному світі, де глобалізація стає все більшою реальністю, важливість міжкультурної взаємодії студентів сильно зростає. Комунікативні навички відіграють ключову роль у забезпеченні успішної взаємодії між студентами різних культур і не тільки. У цьому дослідженні ми розглянемо вплив комунікативних компетенцій в контексті міжкультурного студентського середовища, зосередившись на аспекті розуміння різних культур.

«Комунікативні компетенції грають важливу роль у сприянні взаєморозумінню та побудові ефективних відносин між студентами різних культурних та мовних середовищ» [3, с. 86]. Комунікативні компетенції в міжкультурному середовищі визначаються як набір умінь, знань і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію та розуміння інших у ситуаціях спілкування. «Розвиток крос-культурного сприйняття серед студентів сприяє формуванню толерантності та взаєморозуміння у міжнародному студентському колективі» [1, с. 47].

Міжкультурна взаємодія вимагає високих комунікативних навичок для успішної адаптації та взаєморозуміння між студентами з різних культур. «Студенти з високим рівнем комунікативних компетенцій виявляють більшу готовність до співпраці та ефективного спілкування з колегами з різних країн» [2, с. 118].

Крос-культурне сприйняття є вмінням розуміти та оцінювати культурні відмінності, а також ефективно взаємодіяти в міжкультурних ситуаціях. Університетське середовище стає платформою для розвитку цього сприйняття, де студенти з високим рівнем крос-культурного сприйняття можуть легше інтегруватися в міжнародному студентському колективі та розвивати свої комунікативні здібності.

Комунікативні компетенції в міжкультурному середовищі сприяють взаєморозумінню та співпраці між студентами з різних країн. Вони також сприяють академічному розвитку, полегшуючи обмін ідеями, сприяючи колективному навчанню та підвищуючи його якість.

Отже, розвиток наших комунікативних навичок відкриває перед нами можливості та перспективи для успішного навчання і студентського життя.

Бібліографічні посилання

1. Гончаренко, В. (2018). Крос-культурне сприйняття в університетському середовищі: вплив на міжкультурну комунікацію студентів. *Журнал міжнародних досліджень*, 5(2), с. 45–58.

2. Ковальчук, Н. (2017). Вплив комунікативних компетенцій на міжкультурну співпрацю студентів: досвід українських університетів. *Київський соціологічний журнал*, 3(4), с. 78–91.

3. Луценко, О. (2020). *Роль комунікативних компетенцій у міжкультурному взаєморозумінні: аналіз сучасних підходів*. Київ: Видавництво «Університет».

Саприкіна А.

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Під поняттям «комунікативна компетенція» розуміють сукупність навичок та вмінь учасників міжкультурної комунікації, необхідних для ефективного спілкування в різноманітних умовах з різними людьми, а також вміння ефективно застосовувати мовні і немовні засоби комунікації в конкретних соціально-побутових ситуаціях [1]. Комунікативна компетенція включає у себе мовну і мовленнєву компетенції, знання студентами складних дефініцій яких сприятиме розвитку їх комунікативної компетенції в цілому. Так, мовна компетенція включає мовні знання (фонетичні, лексичні, граматичні); мовленнєва компетенція – чотири види комунікацій: аудіювання, говоріння, читання і письмо [2].

У наш час, коли світ зазнає динамічних соціально-економічних змін, виникає потреба постійно спілкуватися, тому вивчення різноманітних мов стало основним засобом міжкультурної комунікації та розвитку комунікативної компетенції у студентів-перекладачів. Під час занять з іноземних мов студенти мають можливість взаємодіяти з іноземним міжкультурним середовищем завдяки використанню викладачем численних автентичних та напівавтентичних матеріалів [4] (тексти, аудіо та відео матеріали мовою оригіналу), які вони опрацьовують усно в парах або у групі. Це сприяє підвищенню комунікативно-пізнавальної мотивації та якісному формуванню багатьох навичок спілкування – складових комунікативної компетенції, таких як уміння орієнтуватися в ситуації спілкування та сприймати комунікативні сигнали, вільне володіння власними вербальними та

невербальними засобами соціальної поведінки, здатність розуміти логіку розвитку складних ситуацій міжособистісних взаємин.

Комунікативні компетенції відіграють велику роль у фаховій культурі майбутніх перекладачів. Завдяки тісній взаємодії з міжкультурною комунікацією, вони дозволяють глибше вивчити процес перекладацької діяльності як соціокультурної взаємодії. Ефективне спілкування з носіями мови дозволяє перекладачу підвищувати рівень знання цільової мови (збільшувати свій словниковий запас, дізнаватися нові мовні звороти тощо) та знання культури, внаслідок чого швидше пристосовуватися до різноманітних ситуацій, які можуть виникнути в процесі усного перекладу.

Отже, завдяки набутим навичкам комунікації студенти мають змогу не тільки спілкуватися з носіями інших мов на одному рівні, а й застосовувати отримані знання у своїй перекладацькій діяльності, адже процес перекладу – це прагнення зрозуміти іншу культуру, а розвиток комунікативних компетенцій сприяє розвитку професійної мовної особистості перекладача та рівню його культури [3].

Бібліографічні посилання

1. Крашеніннікова, Т.В. (2016). *Комунікативна компетентність працівника національної поліції* [online]. Дніпро, с. 5–6, 11. Available at: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/083014.1.pdf> [Accessed 11 Jan. 2023].
2. Лопатинська, Н.А. (2015). Мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції у студентів вищих навчальних закладів як складники фахової культури майбутнього корекційного педагога. У: *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*, [online], с. 187–188. Available at: <https://fkspp.at.ua/Bibl/Dr5-2.pdf#page=187> [Accessed 27 Feb. 2024].
3. Солодка, А. (2018). *Дослідження впливу культурно-детермінованих факторів на перекладацький процес* [online]. с. 231–235. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/704464.pdf> [Accessed 11 Jan. 2023].
4. Юрченко, Л.В. (2021). Застосування автентичних матеріалів для формування мовних компетенцій на заняттях з іноземної мови. У: *Trends in the scientific development*, [online]. с. 268–269. Available at: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=ZCdGEEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA268&dq=#v=onepage&q&f=false> [Accessed 11 Jan. 2023].

Чашей Ю.

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Комунікація є одним з найважливіших чинників розвитку людини на протязі всієї історії людства, через який здійснюється становлення особистості та вбудовування її в суспільство. В ході взаємодії відбувається психоемоційний, інтелектуальний, світоглядний взаємообмін між суб'єктами комунікативного процесу. Тому під «комунікацією» розуміємо обмін думками і досягненнями взаємного порозуміння між людьми у процесі спілкування.

Міжкультурну комунікацію можна розглядати як наступний крок комунікативних відносин між людьми і спільнотами. Що стосується поняття «міжкультурна комунікація»: вважається, що Хол Е. і Трагер Д. започаткували міжкультурну комунікацію, як академічну дисципліну у своїй книзі «Культура як комунікація» («Culture as Communication»), яка була

видана в 1954 році. У цій роботі автори вперше запропонували для широкого вживання термін «міжкультурна комунікація», що відображала, на їхню думку, особливу галузь людських відносин [2]. За думкою О.П. Кучмій міжкультурна комунікація це фактично «сукупність різноманітних форм стосунків і спілкування між індивідами і групами, які належать до різних культур. Цей процес відбувається як в політиці, так і в міжособистісному спілкуванні людей у побуті, родині, неформальних контактах, тобто на макро- та мікрорівнях» [1].

Міжкультурна комунікація відіграє важливу та наростаючу по значущості роль в сучасному світі, яка стала ключовою через глобалізацію, міграцію, стрімкий розвиток інформаційних технологій, тотальне розширення культурних, політичних та економічних зв'язків між країнами.

Перекладацька діяльність є основним та центральним механізмом міжкультурної комунікації. В процесі перекладу необхідно враховувати культурно-мовну специфіку іншомовного тексту, яка може призвести до конфлікту культур. Для досягнення взаєморозуміння необхідно, щоб комуніканти володіли спільною когнітивною базою. Це вимагає від перекладача знання національної специфіки іноземної мови, особливостей національного характеру її носіїв, під якими розуміється стійка сукупність специфічних для даної культури цінностей, настанов і поведінкових норм.

До критеріїв ефективної міжкультурної комунікації можна віднести: сприйняття відмінностей середовища іншої культури, тобто розуміння ключових міжкультурних цінностей і відмінностей, розширення світогляду та переосмислення уявлень про інші культури; прийняття та повага різноманітності в суспільстві та відсутність вибіркового відношення до інших; володіння мовою іншої культури що є важливим критерієм для ефективної міжкультурної взаємодії, оскільки воно дозволяє адекватно розуміти культурні особливості цієї країни сприяє більш успішному міжкультурному діалогу і досягати взаєморозуміння, подолання мовного бар'єру з урахуванням неспівпадіння слів, фраз та концепцій.

Бібліографічні посилання

1. Кучмій, О. П. (2004). Міжнародні комунікації. У: *Українська дипломатична енциклопедія у 2-х т.* Київ: Знання України, т. 2, 812 с.
2. Hall, E.T., Hall M. (1990). *Understanding Cultural Differences. Germans, French and Americans.* Yarmouth: ME.: Intercultural Press.

Секція VII

Лінгвокультурні компетентності сучасного студентства

Леженіна В.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

«Міжкультурна комунікація є сукупністю різноманітних форм стосунків і спілкування між індивідами та групами, що належать до різних культур.»

Поняття міжкультурної комунікації було введено у 1950-х американським культурним антропологом Едвардом Холлом у рамках розробленої ним за завданням Державного департаменту США програми адаптації американських дипломатів та ділових людей за кордоном. Цим поняттям Холл позначив «ідеальну мету, до якої повинна прагнути людина у своєму бажанні якнайкраще та ефективніше адаптуватися до навколишнього світу». Значення міжкультурної комунікації у світі, що все більше глобалізується та стикається з різноманітністю культур, стає все більш важливим. У цьому контексті прагматика, яка вивчає вживання мови в конкретних ситуаціях спілкування, грає ключову роль. Розуміння культурних норм, стереотипів та конвенцій допомагає побудувати ефективну комунікацію з представниками різних культур. Прагматичний підхід до вивчення міжкультурної комунікації допомагає розуміти, як культурні контексти впливають на спосіб сприйняття та використання мови.

Аналізуючи мовленнєву поведінку в різних культурних середовищах, можна виявити як відмінності, так і схожості. Інтеркультурні місцеві й загальноприйняті прагматичні моделі комунікації є важливим об'єктом досліджень, а їх розуміння може допомогти в практичній діяльності, особливо такі аспекти, як невербальна комунікація, мовна ввічливість, культурні стереотипи та взаєморозуміння.

Міжкультурна комунікація також має значний вплив на розвиток міждержавних відносин, бізнесу та міжнародної співпраці. Проте, існують виклики та перешкоди, такі як мовні бар'єри, непорозуміння та конфлікти, які необхідно подолати задля успішної комунікації.

Річард Портер є відомим американським дослідником у галузі міжкультурної комунікації. Його роботи часто зосереджуються на вивченні впливу культурних різниць на міжкультурну взаємодію. Одна з його ключових робіт – «Культурні аспекти міжнародного бізнесу» – пропонує комплексний підхід до аналізу взаємодії різних культур у бізнес-середовищі. У цій роботі Портер розглядає важливі аспекти міжкультурної комунікації, такі як культурні різноманітності, спільні цінності та етичні норми, які можуть впливати на успіх бізнесу в міжнародному контексті.

Таким чином, вивчення прагматики мовлення та врахування культурних контекстів є важливими для ефективної співпраці та взаєморозуміння між представниками різних культур. Саме Портер підкреслює необхідність розвитку міжкультурної компетентності для спілкування в глобальному світі. Практичне застосування результатів досліджень у міжнародному бізнесі, дипломатії та міжнародній співпраці може сприяти побудові

гармонійних міжкультурних відносин та сприяти розвитку світового співтовариства на основі взаєморозуміння та поваги до культурного різноманіття.

Бібліографічні посилання

1. Porter, R. E., & Samovar, L. A. (1997). *Intercultural communication: A reader*. Cengage Learning, pp. 50-75
2. Петрова, Н., & Васильєва, Т. (2010). *Міжкультурна комунікація: психологічні та мовні аспекти [online]*. Київ: Вид-во "Київський університет". Available at: <https://eprints.cdu.edu.ua/4248/1/konf19.pdf> [Accessed 28 Feb. 2024].
3. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage [online]*. Cambridge University Press, 335 p. Available at: https://www.academia.edu/26395652/Politeness_Some_universals_in_language_usage [Accessed 28 Feb. 2024].

Фоміна О.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФРАНГЛІЗМІВ

Французька мова, як і багато інших мов під впливом англійської мови, зазнає бурхливого імпульсу до творення нових слів, зокрема за допомогою власних словотвірних засобів. Мовні інновації проявляються у креативних новотворах, зокрема у новотворах з суфіксом англійського походження –ing. Такі гібридні новотвори називаються франглізмами. Франглізми широко представлені в молодіжному слензі. На відомому лінгвістичному форумі Forum Babel представники різних вікових категорій молоді обговорюють відхилення у значеннях слів, що збігаються на структурному рівні і мають схожу фонетико-графічну форму і подібну вимову. Наприклад, лексема *dancing* у французькій мові не має того значення, яке воно має в англійській мові: англ. *dancing* «танці». Французька лексема *le dancing* походить від англ. *dancing-house* < *dancing* (дієприкметник теперішнього часу) < *to dance*. Позначає ця лексема не дію, а місце, де танцюють; «*établissement public où l'on danse*», тобто *dancing-room*.

Лексема *le paging*, що позначає пристрій з отримання смс-повідомлень, збереглася в ужитку разом з позначуваням нею предметом – пейджером, незважаючи на круговерть стільникових телефонів, які заповнили життєвий простір більшості людей на планеті. У Франції пейджером масово користується медперсонал у медичних закладах, саме там, де у підвальних приміщеннях не ловить мобільний телефон, або навіть його заборонено заносити в операційні, оскільки він може негативно впливати на чутливі прибори. А ще й тому, що для медперсоналу зв'язок є надзвичайно важливим, саме тому на цей пристрій є попит у медичній сфері. Цей аналог «*radiomessagerie*» є функціональним засобом виробничої комунікації, його найменування є відповідно частотно вживаним.

Le Fooding – креативне найменування організації, бренду, є своєрідним виразником слогану цієї організації, створеної у 2000 році у Парижі. Ця організація виступає за права і свободи тих, хто бажає «непристоїно» харчуватися і поєднувати смак їжі зі своїми відчуттями на протигагу дорогим зірковим паризьким ресторанам. *Le Fooding* є своєрідним Michelin для недорогих маленьких ресторанів і кафе, однак з якісною кухнею, які бажають отримати схвалення.

Наведемо ще інший приклад креативного найменування з формантом –ing, яке не співвідноситься з жодним із англійських слів у цьому значенні. З повного виразу цього найменування залишилася тільки перша частина еліптичної конструкції: Le Sporting club [de Paris] – le Sporting. У перекладі: Французький футзальний клуб, відомий у Франції та поза її межами. Він має розвинену мережу філіалів. На його емблемі розміщено також напис Sporting Слово є частотно вживаним серед шанувальників мережі цього спортивного закладу.

Запозичення і новотвори на –ing на сучасному етапі розвитку французької мови не сприймаються як чужинні, вони досить швидко адаптуються до чужомовного середовища. Втім, це ще не може засвідчувати їх входження до словника французької мови. Спосіб творення слів є продуктивним і належить до креативного словотвору. Для подібних новотворів доволі складно, без додаткового вивчення, визначити прототип і встановити мову-джерело. Дослідження історії походження навіть окремої лексеми є доцільним і перспективним.

Ачкасова К.

ПРОЦЕС ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: МОВНИЙ ФАКТОР

На шляху до Євроінтеграції в нашій країні дуже велике значення має вивчення англійської мови на всіх рівнях, адже саме знання мови дозволить пришвидшити цей процес. Тому в нашій роботі ми розглядаємо шляхи оптимізації цього процесу.

У школах та університетах потрібно збільшити кількість годин англійської мови, а також додати різноманітні курси та програми для дорослих.

Англійську мову потрібно вивчати вже з дитинства, щоб це не стало проблемою для дитини в подальшому. Вивчення англійської мови з дитячого садочка має ряд переваг, як для дітей, так і для їхніх батьків. Ось деякі з них: діти, які починають вивчати англійську мову з раннього віку, мають більші шанси стати білінгвами; вивчення англійської мови допомагає дітям розвивати свої розумові здібності; вивчення англійської мови відкриває дітям світові можливості.

Вивчення англійської мови в молодших класах сприяє загальному розвитку дитини. Воно розвиває пам'ять, увагу, мислення, творчість та комунікативні навички.

Вивчення англійської мови у школі потрібно починати з простих речей, використовувати ігри та розваги, створити позитивну атмосферу на уроках. Також для більшої заохоченості дітей до вивчення мови важливо проводити інтерактивні позакласні заходи англійською мовою.

Неймовірно корисними та цікавими будуть заняття зі спілкуванням з носіями англійської мови. Це сприятиме покращенню навичок говоріння та слухання, розширенню словникового запасу та граматичних знань, підвищенню мотивації до вивчення англійської мови. Ознайомлення з культурою англійських країн позитивно впливатиме на розвиток крузору дитини.

Для вивчення іноземної мови існує безліч ресурсів: різноманітні онлайн-ресурси та платформи, використання новітніх технологій та методів навчання.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. І. (ред.) (2005). *Євроінтеграція та освітня система України: проблеми і перспективи*. Харків : Вид-во НУА, 182 с.

Бєлая Л.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Останніми роками у освітрянському просторі зростає тенденція до впровадження сучасних технологій і практик з метою покращення загального освітнього досвіду. Новітні системи управління навчанням, гейміфікація навчального процесу, використання віртуальних технологій є аргументованим свідченням того, як технологічні новели впливають на мотивацію освітньої діяльності студентів. Поговоримо про використання штучного інтелекту (ШІ) в освіті, з огляду на міжнародний досвід. Він говорить про наявність багатьох переваг, які принесли передові технології в освіту. Але слід зазначити, що паралельно з цим існує також занепокоєння щодо їх впливу на діяльність освітніх закладів.

У всьому світі розвиток онлайн-освіти та збільшення доступності освітніх ресурсів в Інтернеті викликає стурбованість багатьох традиційних університетів і коледжів своїм майбутнім. З огляду на це, багато вищих навчальних закладів прикладають зусилля, щоб йти в ногу зі швидкими технологічними змінами, і шукають як адаптуватися і залишатися затребуваними в епоху цифрових технологій.

Штучний інтелект – це технологія, спрямована на розробку систем і програм, здатних імітувати людський інтелект і виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського втручання. Він базується на використанні алгоритмів і складних математичних моделей, які дозволяють машинам обробляти інформацію, розпізнавати закономірності, приймати рішення на основі отриманих даних і адаптуватися до нових ситуацій.

З появою ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer, генеративний попередньо навчений трансформер) чат-бота зі штучним інтелектом, розробленого американською науково-дослідною організацією OpenAI, що займається розробками в галузі штучного інтелекту, який наразі штурмує соціальні мережі, стає зрозумілим занепокоєння деяких традиційних закладів освіти. Всім користувачам Інтернету відомо, що ChatGPT – це комп'ютерна програма, розроблена для розуміння та реагування на людську мову в природній, людській манері. Він може виконувати роль віртуального асистента або чат-бота, який може розуміти та реагувати на письмову або усну мову людини. Він був навчений на великому наборі текстів з Інтернету і може використовуватися для різноманітних завдань, таких як: відповіді на запитання, переклад і навіть написання творчих текстів. Також він може бути використаний в освіті для створення інтелектуальної системи навчання, яка, в свою чергу, зможе розуміти і відповідати на різноманітні запити здобувачів освіти.

Розглядаючи переваги використання штучного інтелекту в освіті, треба зазначити, що однією з найбільших його переваг є можливість персоналізації освітнього процесу. ШІ дозволяє створювати контент на основі сильних сторін і сфер вдосконалення учнів, отримуючи таким чином загальний позитивний освітній досвід. Іншою перевагою ШІ є наявність зворотного зв'язку в процесі реалізації освітніх завдань під час виконання вправ,

проходження тестів та іспитів, і це є ще одним позитивним моментом, оскільки він допомагає зменшити нерівність, що виникає в різних контекстах.

За допомогою технологічних інструментів штучний інтелект допомагає здобувачам освіти навчатися на різних платформах, в яких реалізуються різні навички викладання, що робить процес навчання більш результативним.

ШІ також може впливати на процес навчання студентів, відстежуючи їхній прогрес і вказуючи на їхні слабкі сторони, щоб допомогти викладачам оперативного усунути їх. Наступною перевагою ШІ є його застосування в адаптивному навчанні, під час якого він може автоматизувати значну частину аналізу даних, необхідних для відстеження прогресу учнів, звільняючи вчителів від рутинної праці для того, щоб вони могли зосередитися на навчальних завданнях, які потребують більшої людської допомоги.

Аналізуючи переваги ШІ, мусимо зазначити що, не зважаючи на його популярність в освіті, яка пояснюється зростанням досвіду здобувачів освіти, не варто забувати, що ці можливості повинні використовуватися в поєднанні з людським інтелектом. Якби пропозиції не надавав ШІ, треба пам'ятати – остаточне рішення і відповідальність за результат залишається за людиною.

Штучний інтелект має великий потенціал для розвитку прогресу та інновацій, але він також може створювати певні проблеми. Важливо усвідомлювати виклики та недоліки, пов'язані із впровадженням штучного інтелекту в освіті. Досвід його використання в освітньому процесі в різних країнах прогнозує такий його недолік як можливе погіршення людської взаємодії під час навчального процесу. У міру того, як передові освітні технології стають все більш поширеними, підкреслюється необхідність підтримувати належний баланс між використанням ШІ і безпосереднім залученням вчителів та учнів, заохочуючи спілкування, співпрацю і розвиток соціальних навичок.

Іншим недоліком є те що ШІ має відповідати академічній моделі навчального закладу. Адже процес впровадження цього типу технологій вимагає регламентації того, куди вони можуть втручатися, щоб зробити здобуття освіти більш ефективним, де вони можуть найбільше допомогти кожному з учасників навчального процесу. Окремо потрібно зазначити той факт, що впровадження штучного інтелекту в освіту вимагає значних інвестицій у технологічну інфраструктуру та підготовку викладачів. Важливо, щоб вони були навчені ефективного використанню інструментів штучного інтелекту і розуміли, як правильно інтегрувати їх у процес викладання та навчання.

І на закінчення слід приділити увагу такому виклику, яким є питання конфіденційності та безпеки використання даних, адже використання ШІ передбачає збір та аналіз особистої інформації учнів, що викликає питання про те, як ці дані зберігаються і захищаються.

Дмитренко А.

ЕКСТАРЛІНГВІСТИЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС МОВЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

За даними дослідників, успішність мовленнєвої комунікації і її невдачі залежать не лише від вибору мовлених форм, а й від різноманітних екстарлінгвістичних факторів, які включають потребу в спілкуванні, комунікативну зацікавленість, вміння слухача зрозуміти

задум доповідача, зовнішні обставини, такі як присутність сторонніх осіб та фізичний стан, і знання норм етикету мовного спілкування.

Екстралінгвістичні фактори впливають на процес мовної комунікації через контекст та невербальні засоби комунікації. Ці фактори, які використовуються для виразного передання емоційного стану під час мовленої комунікації, включають такі аспекти, як паузи, кашель, сміх, зітхання, плач. Кожен з цих аспектів має власний вплив на сприйняття інформації [1]. Це дозволяє людині не лише говорити словами, а й активно регулювати потік мови, збагачуючи її, підсилювати, уточнювати або навіть змінювати значення словесного повідомлення. Особливу увагу можна звернути до екстралінгвістичних факторів, як паузи. Вони можуть бути короткими, фізіологічними, наприклад, для вдиху. Паузи також можуть бути тривалими, виразними для привернення уваги або для створення напруження в мовленні [3].

Для успішної комунікації важливо брати до уваги ці екстралінгвістичні фактори, оскільки вони часто відображають сутність та емоційний стан співрозмовників. Голос, як інструмент комунікації, є джерелом інформації та засобом впливу, володіючи унікальним потенціалом у передачі сигналів та інформації, що виходять за межі словесного [2].

В залежності від ситуації, співрозмовники можуть використовувати різні мовні конструкції, тон та стиль мовлення. Невербальні елементи комунікації, такі як жести, міміка та інтонація, можуть впливати на вибір слів, їх темп та інші аспекти мовлення. Наприклад, у формальній або професійній ситуації люди можуть використовувати більш формальний вид спілкування, тоді як у неформальній атмосфері мовлення може бути більш розмовним та емоційним. Тому, екстралінгвістичні фактори впливають на спосіб, яким ми виражаємо свої думки та ідеї мовленими засобами. [3]

Екстралінгвістичні фактори, як дослідження невербальних аспектів комунікації, збагачують наше розуміння процесу спілкування. Цей напрям допомагає нам усвідомлювати роль міміки, жестів, інтонації та інших невербальних елементів у передачі повідомлень та емоцій. У висновку, екстралінгвістичні фактори полягають в тому, що мовленнєва комунікація є набагато більш складною, ніж просто вживання слів.

Бібліографічні посилання

1. *Екстралінгвістичні і просодичні засоби комунікації*, (2024). [online]. Available at: <https://studentam.net.ua/content/view/3469/97/> [Accessed 29 Feb. 2024]
2. *Екстралінгвістика – що це таке?* (2024). [online]. Available at: <https://urok.pp.ua/serednya-osvta/6730-ekstralingvistika-ce-scho-take.html> [Accessed 28 Feb. 2024]
3. *Екстралінгвістичні фактори, що впливають на успішність мовного спілкування*, (2024). [online]. Available at: <http://um.co.ua/3/3-2/3-21532.html> [Accessed 28 Feb. 2024]

Єременко К.

ОСОБЛИВОСТІ МОВОВЖИТКУ І СТАТУС ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ КАНАДІ

Французька мова вважається державною мовою багатьох країн світу. Внаслідок історичних подій французька мова кожної держави зазнавала змін, що й зумовлює її особливості. Канада є країною з двома державними мовами, англійською і французькою.

Основне франкомовне населення зосереджене в провінції Квебек, яка залишається єдиною франкомовною на території Канади. Квебекський варіант французької мови почав формуватися ще з часів освоєння територій Північної Америки французами. Французьку мову, якою вони розмовляли, швидко оточила англійська. Тому французька мова Квебеку лінгвістично еволюціонує у свій власний спосіб.

Можна помітити чимало особливостей, характерних лише для квебекської французької мови. Літературну французьку від жителя Канади можна почути, якщо він викладач, або африканець за походженням. Місцеві ж говорять на своєму неповторному діалекті.

У квебекському варіанті є чимало особливостей. Серед них, наприклад, тенденція впроваджувати фемінітиви для всіх назв професій. До того ж поширені англіцизми. У ході освоєння нового материка французькі колоністи зіткнулися з незвичними явищами, яких немає у Франції. Це зумовило появу нової лексики, яка або запозичувалась, або створювалася. Тож мова нагасичена неологізмами. До цього типу відносять й слова, які виникли за допомогою спільних для обох варіантів мов словотвірних елементів, але поєднуються вони по-різному.

Історичні події вплинули на поширення індіанізмів у квебекській французькій. Індіанськими назвами французькі переселенці називали нові для них явища, з якими вони зустрілися у новій Франції. Найбільше індіанізмів можна знайти у топонімії Канади.

У французькій мові Канади міститься велика кількість архаїзмів та діалектизмів. Архаїзмами можуть бути окремі слова, які колись були словами літературної французької мови. Також це слова, що належать різним діалектам. Існують фонетичні архаїзми, тобто слова, що зберегли своє застаріле звучання.

Французька мова франкоканадців варіюється в залежності від регіону та приналежності до тієї чи іншої етнокультурної групи. Можна дійти висновку, що французька мова Квебеку розвивалася інакше, ніж французька мова Франції. На її розвиток вплинула велика кількість внутрішніх та зовнішніх чинників. Хоча квебекська французька є цілісною та стандартною системою, вона не має об'єктивної норми, оскільки сама організація, якій належить її створити, Квебекська рада французької мови, вважає, що об'єктивна стандартизація французької мови Квебеку призведе до зниження взаємної зрозумілості з іншими французькими спільнотами в усьому світі. Але мова не йде про тотальний розрив, культурний обмін триває, а з розвитком технологій помітну роль відіграють радіо, телебачення та Інтернет.

Калина Я.

ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

За часи свого існування сучасна Україна перебувала у складі різних держав. Зокрема за останні століття була окупована Російською імперією та СРСР. За умов відсутності суверенності, що характерно для захоплених територій, відбувається культурна та мовна асиміляція. Територіальна близькість до росії та подібність російської до української не є основними причинами поширення російської мови в Україні. Оскільки є мови набагато більш подібні до української. Зокрема білоруська та польська. Але хоча розуміти їх

середньостатистичний українець, безумовно, може, та ними мало хто спілкується. Мови наших інших сусідів хоча також часто є умовно зрозумілими, особливо жителям прикордонних територій, такого масштабу поширеності в Україні не набули.

Основними причинами поширення російської мови на території сучасної України є послідовна політика з боку сусідньої держави. Це численні заборони української мови, найяскравішими з яких були Ємський указ та Валуєвський циркуляр. Репресії по відношенню до українських митців та громадян, що мали прихильність до національних цінностей. Також відбувалася політика щодо змінення складу населення задля запобігання супротиву у майбутньому шляхом депортацій, штучного спричинення голоду(Голодомор). Найяскравіше наслідки таких дій спостерігаємо на українському Сході, однак зросійщення у той чи іншій мірі торкнулося всієї території.

Після настання Незалежності поступово простору для національних ідей стає більше. Приймаються закони на захист та підтримку державної мови. Після початку війни у 2014 багато українців починають переходити на українську.

Ще одна хвиля відбувалось після початку повномасштабного вторгнення.

Сьогодні можемо спостерігати за тим, як хоча і під час трагічних подій, як війна розквітає українська культура.

Бібліографічні посилання

1. DATATOWEL.IN.UA, (2022). [online]. Available at: <https://datatowel.in.ua/pop-composition/languages-census-1897> [Accessed 23 Nov. 2023].
2. Harvard University, (2024). [online]. Available at: <https://gis.huri.harvard.edu/great-famine-project> [Accessed 24 Nov. 2023].
3. Державний комітет статистики України, (2003-2004). [online]. Available at: https://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/graphic [Accessed 11 Nov. 2023].
4. Лисиченко, Л. А. (2013). *Говірки Східної Слобожанщини: поліаспектний аналіз [монографія]*. Харків: Вид-во ХНПУ імені Г. С. Сковороди, т.1, 123 с.

Нощенко А.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ У ЗВО УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі, де такі події, як пандемія COVID-19 та війна, стають все більш нормою, студенти стикаються з непростими викликами у навчанні. Ці події суттєво впливають на процес навчання, вимагаючи від студентів та освітніх установ адаптації до нових умов навчання.

Пандемія COVID-19 змусила університети вперше переходити на дистанційне навчання, що створило ряд викликів для студентів. Вони повинні були самостійно організувати свій час, вирішувати технічні проблеми та забезпечити всі необхідні умови для навчання вдома.

У той же час, студенти, які навчаються під час війни, стикаються з іншими викликами. Вони можуть переживати постійний страх за свою безпеку та безпеку своїх близьких, що впливає на їх здатність зосередитися на навчанні. Крім того, доступ до освіти може бути обмеженим через знищення інфраструктури або евакуацію. Студенти України

вимушені пристосовуватись до нинішніх умов навчання – життя продовжується, а з ним і потреба здобувати освіту.

Війна це завжди стрес для людей, а особливо це впливає на молодь, оскільки вони є найбільш уразливою частиною суспільства в період свого розвитку та суспільного росту. Та на жаль, сьогодні в Україні малорозвинена сфера психологічної підтримки, тому українцям важче вийти з важкого морального стану. Послаблення морального стану може спричинитись багатьма різними факторами, а зокрема: переїзд в іншу область або країну, втрата близьких та рідних людей, розмовний бар'єр з однолітками за кордоном, що тягне за собою ще одне порушення потреб – живе спілкування, невпевненість у майбутньому і відсутність чітких планів.

Ще один неприємний фактор, що неабияк впливає на освітній процес – це саме дистанційна форма навчання, яка розділила студентів та викладачів ще 4 роки тому під час пандемії. Студенти, які починали здобувати освіту в період 2020-2022 роки – не знають як це, просинатись раніше для того щоб встигнути доїхати до школи або університету, Обмеження візуального спілкування з викладачами та однолітками може призвести до затримки у соціальному та суспільному розвитку, необхідному для формування навичок самоорганізації та підготовки до подальшого навчання в інших навчальних закладах. Також воно ускладнює повноцінне засвоєння певних навчальних предметів.

Частина студентів продовжила навчання у дистанційній формі, що обмежило їх можливості у повноцінному освітньому процесі. Багато з таких сімей опинилися в розлученні: батько залишився в країні, а діти з матір'ю перебувають по інший бік кордону. Виникає питання про продовження навчання в іноземних освітніх закладах, зокрема через пропозиції багатьох закладів про спрощену систему вступу. Для продовження навчання за кордоном українцям потрібно опанувати іноземну мову та адаптуватися до нового способу життя.

Щоб забезпечити ефективне навчання під час пандемії та війни, важливо надати студентам підтримку. Це може включати психологічну підтримку, надання технічних засобів для дистанційного навчання та створення безпечних умов для навчання в умовах конфлікту. Також важливо створювати умови для відкритого спілкування та взаємодії між студентами та викладачами, щоб забезпечити якісне навчання.

У цих важких умовах студенти проявляють надзвичайну силу духу та волюві якості, щоб продовжувати своє навчання. Освіта під час пандемії та війни стає викликом, який потребує комплексного підходу та гнучкості з боку освітніх інституцій. Важливо забезпечити безпеку студентів і можливість отримувати якісну освіту незважаючи на різні напружені обставини. Навчальні заклади повинні бути готові до різних сценаріїв та надавати студентам необхідні ресурси та підтримку для успішного навчання, навіть у складних умовах.

Осмакова А.

ІСПАНОМОВНИЙ СЛЕНГ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Сучасний студент, завжди прагнув збагатити мову різними лінгвістичними засобами, зокрема таким популярним і затребуваним є сленг. Ця мовна одиниця, завжди була і буде, вона є швидкоплинною і дуже важливо зрозуміти її «течію».

Ціль дослідження – проаналізувати актуальність використання сленгу, виокремити його класифікацію і звернути особливу увагу на сленг іспаномовних студентів. Для досягнення цілі поставлено, такі завдання:

- розглянути визначення сленгу дані вітчизняними мовознавцями;
- з'ясувати, як саме позначають та розподіляють сленг у іспаномовних країнах;
- звернути увагу на характеристику творення та вживання сленгу в іспанській мові.

Серед вітчизняних дослідників, які вивчали обрану тему, слід звернутися до Л. Ставицької, яка розділила сленг на окремі різновиди [3], або до Л. Пустовіта, який виклав свої думки, щодо визначення поняття «сленг» у своєму словнику [2]. Також дуже цікавою для нас є точка зору науковиці Л. Заводної [1], яка наділяє сленг певними ознаками.

Дуже докладно тему сленга іспанської мови розкрито у роботі М.М.Чанг Чіу [6], яка розглядає мову як засіб інтелектуального розвитку, та Ф. Родрігеса [5], який докладно розповідає про мову і молодіжну контркультуру між поколіннями іспанської молоді.

Тема сленгізмів, їхній вплив на мову та культуру давно привертає увагу лінгвістів, але кожний має власне бачення на означення сленгу. Так Л. Ставицька дослідила структуру сленгу [3]. За структурою сленг поділяється на загальний (відносно стійкий для певного періоду, широко поширений і загальнозрозумілий шар лексики та фразеології в середовищі живого розмовного мовлення, неоднорідний за своїм генетичним складом і ступенем наближення до літературної мови, що має яскраво виражений експресивно-оцінний характер) і спеціальний (військовий, молодіжний, медичний, музичний, сленг підлітків, університетський сленг, шкільний сленг, футбольний, морський сленг, космічний та ін.).

Л. Пустовіт розуміє сленг інакше: як жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають певного емоційно-експресивного забарвлення [2].

Л. Заводна [1] подає сленг як різновид розмовної мови, яку суспільство оцінює як підкреслено неофіційну і яка характеризується динамічною зміною лексичного складу, що поповнюється за рахунок інших мовних засобів. Науковиця з-поміж усіх різновидів виділяє молодіжний сленг і обґрунтовує його як сукупність постійно трансформованих мовних засобів високої експресивної сили, що використовуються в спілкуванні молодими людьми. Вона вважає, що головною метою молодіжного сленгу є намагання молодих людей не тільки поінформувати, а й висловити свої почуття в мовленні, продемонструвати свій характер, свою особистість.

В іспаномовному середовищі сленгом називають сукупність усіх мовних засобів, і еквівалентом цього слова виступає «jerga».

Зазвичай терміни, що використовуються в «jerga» певних груп, є тимчасовими (за винятком професійних різновидів), виходять з ужитку незабаром після їх прийняття.

Ми дійшли висновку, що сленг (*Lenguaje jergal*) – це спеціальна мова окремої соціальної або професійної групи, що використовується її носіями тільки серед членів цієї соціальної групи.

Розмірковуючи про ці слова і про розмовну мову взагалі, слід виділити певні чинники, які у той чи інший спосіб, впливають на його прояви. У сучасній лінгвістиці виділяють такі аспекти, як стать, вік, соціальний клас, рівень освіти, професія, походження, територіальна приналежність, раса та етнічна приналежність. Кожен із перелічених аспектів тією чи іншою мірою відображається у мові носіїв.

Вживання «jerga» відображає настрої мовця, його бачення світу тощо. Але водночас це може свідчити про приналежність до іншої соціокультурної групи, оскільки нерідко молодіжні рухи, через бажання ідентифікуватись та відмежуватися один від одного, віддають перевагу використанню певного сленгового варіанту, але також подібна лексика може допомогти визначити до якого регіону країни відноситься та чи інша людина. Такими регіональними рисами відрізняються кілька діалектів іспанської мови: андалузький, арагонський та мадрридський діалекти [4].

Інші дослідники пов'язують активну появу молодіжного іспанського сленгу з падінням політичного режиму у 1970-х. Криза, розчарування і політичні зміни вплинули на формування нового мовного прошарку серед університетської молоді [5].

Лексичний інвентар молодіжної мови відображає певні риси поколінневої ідентичності. Багато слів і виразів відзначаються творчістю та інноваційністю, що характерно для молоді. Деякі вирази можуть перейти за межі покоління та збагатити мовлення інших груп. Можна розглядати молодіжну мову як бідну чи маргінальну, лише якщо приймати стандарти нормативності. Мова відображає культурні зміни та адаптується до потреб користувачів, що призводить до змін у способах спілкування різних поколінь [7].

Отже, вивчення мови, яку використовують студенти в повсякденному спілкуванні, є важливим завданням. Дослідження показує, що цей особливий мовний стиль відображає не лише їхню культуру, але й служить способом вираження себе. Зокрема, в іспаномовних країнах сленг відображає не лише спосіб говоріння, а й соціокультурний контекст та ідентичність. Таке дослідження мовних явищ допомагає краще розуміти, як мова змінюється та адаптується до сучасних реалій.

Бібліографічні посилання

1. Заводна, Л.М. (2013). *Сучасний погляд на молодіжний сленг*. Рівне, 7 с.
2. Пустовіт, Л. О. (2000). *Словник іношомовних слів/уклад*. Київ: Довіра, 903 с.
3. Ставицька, Л. О. (2005). *Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови*. Київ: Критика, 464 с.
4. Covarrubias, S. (1992). *Las variedades regionales de español*. Madrid, 987-995 pp.
5. Gonzalez, F.R. (2002). *Lenguaje y contracultura juvenil anatomía de una generación*. Alicante, 29 p.
6. Chang Chiu, M. M. (2016). *El lenguaje cotidiano e los alumnos universitarios*. México, 192 p.
7. Morant, R. (2002). *El lenguaje de los estudiantes: un paseo por las aulas*. Valencia, 264 p.

Сеспедес Г.

ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ СПІЛЬНОТІ (НА ПРИКЛАДІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В США)

Лінгвокультурологія є ключовою галуззю для розуміння різноманітності культур та сприяє побудові взаєморозуміння між народами. Її вивчення допомагає уникати непорозуміння та конфліктів, сприяючи гармонійному співіснуванню різних народів і культур у глобальному світі. Наприклад, вивчення лінгвокультурології допомагає розуміти особливості комунікації та менталітету американців, їхньої історії та способу побудови взаємовідносин з іншими народами, що сприяє покращенню міжкультурного спілкування та взаєморозуміння. Це дозволяє уникати стереотипів та негативних уявлень про інші культури, що є важливим для побудови діалогу та співпраці на міжнародному рівні [1, с. 40].

Для українських студентів, які планують співпрацювати з американськими колегами та партнерами, важливо мати чітке уявлення про історичні рамки взаємовідносин, що існують між американцями африканського походження та білими американцями. Студенти також можуть здобути знання про значні культурні тонкощі та соціальні відмінності, аналізуючи культурні відмінності між Сполученими Штатами та Україною, досліджуючи історію взаємодії між латиноамериканцями, афроамериканцями та білими американцями. Не зважаючи на те, що боротьба за громадянські права завершилася, а закони про рівність були прийняті, все ще існують деякі соціокультурні перешкоди та проблеми, які продовжують впливати на зв'язок між представниками різних груп [3, с. 16].

Наприклад, на сьогоднішній день дійсно існує неймовірна кількість успішних людей незалежно від кольору шкіри, але, на жаль, латиноамериканці та афроамериканці все ще сприймаються як люди нижчого класу. Це прослідковується в їхній манері висловлювання «the white one», «the black one» «the brown one». Більш того, слова «the white people» дуже часто використовують латиноамериканці, щоб висловити свою неприязнь або образу по відношенню до працівників європейського походження, які ведуть себе нетактовно і ставляться до латиноамериканця не шанобливо [2].

Тобто, українець, який не знає історичного контексту взаємодії між латиноамериканцями, афроамериканцями та білими американцями, може ненавмисно використати або підтримати такі характеристики, які можуть сприйматися як «образливі». Як наслідок, це призведе до втрати довіри та здатності працювати разом з американськими партнерами, а також спричинить негативну реакцію з боку американських колег. Після ознайомлення з такими історичними подіями, як работоргівля, боротьба за громадянські права та встановлення системи сегрегації того часу з'явиться чітке розуміння фундаментальних проблем, які лежать в основі зв'язку між латиноамериканцями, афроамериканцями та білими американцями.

Це сприятиме побудові успішних взаємовідносин на основі взаємоповаги та розуміння. Важливо також пам'ятати про культурну чутливість та вміння адаптуватися до різних поглядів та переконань. Крім того, за сучасних умов важливо розвивати свій культурний інтелектуальний потенціал, а розуміння значення культурних відмінностей у дискусіях між українцями та американцями сприятиме підвищенню ефективності міжнародних переговорів з делегатами з інших країн.

Розуміння культурних відмінностей у спілкуванні сприяє аналізу стратегій ведення переговорів, які використовують українці та американці. Досліджуючи переговорні практики українців та американців через культурну призму, можна досягти глибшого розуміння відмінностей в стилях комунікації. Наприклад, на відміну від своїх американських колег, українці часто віддають перевагу початку предметної розмови, позбавленої випадкових жартів, оскільки вважають таку взаємодію непродуктивною і схильні надавати перевагу прямолінійності. Проте для українців важливо розуміти що латиноамериканці, афроамериканці та білі американці мають спільні правила ведення перемовин, але виходячи з особливостей їхнього історичного минулого та манери лінгвокультурних особливостей рідних мов, вони все ж таки поведуться по-різному під час перемовин. Так, білі американці вважають за краще починати розмову з невеликої бесіди, оскільки переконані, що вона є ключем до побудови добрих стосунків. Латиноамериканці дуже емоційні, прямолінійні та запальні, оскільки в іспанська мова є більш емоційною і експресивною. Натомість для афроамериканців дуже важливо, щоб до них була виявлена повага на високому рівні, оскільки дуже тривалий час їх вважали рабами, їх не сприймали як розумних та освічених особистостей, тому навіть на сьогоднішній день у них залишається неусвідомлене бажання боротися за свої права [4].

Підсумовуючи, слід зазначити, що значення лінгвістичних і культурологічних досліджень у сприянні взаєморозумінню між представниками різних культур і мовних традицій є надзвичайно важливе. Сучасний світ стає все більш взаємопов'язаним, здатність орієнтуватися в культурних нюансах і ефективно спілкуватися поза межами кордонів має важливе значення для побудови гармонійних стосунків і вирішення конфліктів. Вивчаючи лінгвістичні та культурологічні аспекти, люди отримують цінну інформацію про історію, стилі спілкування та соціальну динаміку різних культур, що дозволяє їм долати розбіжності та розвивати взаємну повагу.

Бібліографічні посилання

1. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія / В. І. Кононенко. – К.: Вища школа, 2008. – 327 с. (<https://www.scribd.com/document/>)
2. Стаття "Расова та етнічна ідентичність", написано Американською психологічною асоціацією. (2015). (<https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/bias-free-language/racial-ethnic-minorities>)
3. Подолання комунікативних та культурних бар'єрів хоуп в. Твітчелл Південно-східний університет - лейкленд (<https://firescholars.seu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1115&context=honors>)
4. https://www.google.com/books/edition/Intercultural_Communication/L33LDQAAQBAJ?hl=en&gbpv=1

Секція VIII

Інформаційно-технологічні та математичні комунікаційні компетенції сучасних студентів

Беспалов І.

КОГНІТИВНІ МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ КОМУНІКАЦІЯХ У ОСВІТІ

Штучний інтелект (ШІ) швидко розвивається і вже має значний вплив на наше життя. Він використовується в таких сферах, як освіта, медицина, фінанси, транспорт та багато інших. В освіті технології штучного інтелекту обіцяють трансформувати навчальні процеси, роблячи їх більш доступними, ефективними та інноваційними [1].

Один із напрямків досліджень – розвиток когнітивних можливостей ШІ.

Когнітивні можливості ШІ – це його здатність сприймати, обробляти та розуміти інформацію. Ці можливості включають в себе:

1. Здатність вчитися на основі досвіду.
2. Можливість зберігати і відтворювати інформацію.
3. Можливість вирішувати проблеми та генерувати нові ідеї.
4. Здатність спілкуватися з людьми та іншими системами ШІ.

Незважаючи на швидкий розвиток ШІ, наше розуміння його когнітивних можливостей все ще залишається неповним.

Існує багато теорій когнітивної архітектури ШІ. Ці теорії намагаються пояснити, як системи ШІ сприймають, обробляють та розуміють інформацію. Деякі з найвідоміших теорій когнітивної архітектури ШІ включають:

1. Символьний штучний інтелект, теорія стверджує, що ШІ може бути досягнутий за допомогою символів та правил.
2. Конекціонізм, теорія стверджує, що ШІ може бути досягнутий за допомогою нейронних мереж.
3. Еволюційні алгоритми, теорія стверджує, що ШІ може бути досягнутий за допомогою еволюційних процесів.
4. Емпіричні дослідження. Найбільш поширена теорія.

Одне із основних напрямків досліджень ШІ – порівняння з людськими можливостями:

1. знань. ШІ може добре виконувати завдання, для яких він був навчений, але йому складно узагальнювати ці знання на нові ситуації.
2. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків. ШІ може встановлювати кореляції між подіями, але йому складно розуміти причинно-наслідкові зв'язки.
3. Креативне мислення. ШІ може генерувати нові ідеї, але йому складно мислити нестандартно та креативно.
4. Пам'ять. ШІ може зберігати і відтворювати величезні обсяги інформації протягом довгого часу. Людська пам'ять має обмеження ємності і може бути схильна до помилок. Однак люди мають кращу довгострокову пам'ять на емоційні події та знання, які мають особисту значущість.

5. Розуміння. ШІ може розуміти складні концепції і взаємозв'язки між даними. Люди мають краще розуміння причинно-наслідкових зв'язків і можуть робити висновки на основі неповної інформації. Люди також краще розуміють емоції та соціальні сигнали.

Штучний інтелект швидко розвивається і його когнітивні можливості постійно зростають. Розуміння когнітивних можливостей ШІ є ключем до його кращого використання та контролю, особливо у освіті.

Бібліографічні посилання

1. Осборн, М. Дж., Клегг, Н. (2022). Штучний інтелект в освіті: обіцянки та небезпеки. *Harvard Business Review*, 90(1), pp. 78–85.

Євтушенко А.

ВАЖЛИВІСТЬ РІЗНИХ АСПЕКТІВ У ВИВЧЕННІ ЕКОНОМЕТРИКИ ЯК ДИСЦИПЛІНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД (УНІВЕРСИТЕТ БОККОНІ)

Студентам важливо розвивати критичне мислення для аналізу та оцінки отриманої інформації. В сфері прикладної економіки це означає уміння бачити повну ситуацію, а також розуміння причинно-наслідкових зв'язків та правильна інтерпретація результатів. На мою думку, економетрика як дисципліна дозволяє студентам краще навчитися користуватися такими навичками. Економетрика – це наука, що базується на розробці статистичних методів для оцінки економічних взаємозв'язків, тестування економічних теорій та оцінки ефективності урядової та бізнес-політики [1].

За моїми спостереженнями, обов'язкове використання розбору вже існуючих наукових економічних досліджень (case study) на лекціях та практиках з економетрики має значущий вплив на навчання студентів. Це дозволяє їм побачити практичне застосування теорії і її використання у професійному світі. Крім того, такий підхід сприяє підвищенню рівня професійної компетентності студентів, оскільки вони навчаються краще розуміти та критично оцінювати наукові публікації. Це корисно як для їхньої подальшої освіти, так і для майбутньої роботи у сфері економіки. Окрім окремого розбирання кейсів, також важливо постійно наводити приклади з реальними даними у процесі вивчення теорії. Ця постійність і реальність прикладів, на мою думку, мають ключове значення у викладанні економетрики. Постійність прикладів допомагає студентам краще засвоювати матеріал, зв'язок між різними концепціями та їх застосуванням, тоді як справжність прикладів дозволяє студентам побачити, як теорія перетворюється на практику через застосування економетричних методів до реальних даних. Крім того, правильні приклади дозволяють студентам побачити різноманітність застосування економетричних методів у різних галузях та сферах діяльності, що розширює їх розуміння предмету та застосування знань у різних контекстах.

Практична робота, така як домашні завдання та групові проекти, має величезне значення у вивченні економетрики. Ці види завдань допомагають закріпити теоретичні знання через їх практичне застосування. Виконання домашніх завдань дає студентам можливість самостійно застосовувати теоретичні концепції до конкретних випадків та задач, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Також, застосування практичних вправ допомагає підготувати студентів до ситуацій у майбутній професійній діяльності, де вони зможуть

застосовувати свої навички та знання економетрики для аналізу реальних економічних проблем і ситуацій.

Багато викладачів можуть комбінувати використання різних інструментів під час вивчення економетрики, надаючи студентам можливість вибору та експериментування з різними програмами залежно від їхніх потреб та вподобань, позначаючи плюси і мінуси різних інформаційних інструментів, таких як STATA та Excel. Обидва ці інструменти мають як свої переваги, так і недоліки. STATA – це спеціалізоване програмне забезпечення для економетричного аналізу, але воно не підходить для використання великої кількості даних. В той же час Excel, хоч і не був створений саме для економетричного аналізу, є простим у використанні, так як інтерфейс є знайомий. Але при його використанні дуже легко зробити помилки, крім того він підходить тільки для базового аналізу даних. Додатково, використання різних програмних засобів, таких як R, може бути також досить корисним для студентів, оскільки він надає безкоштовний доступ до широкого спектру аналітичних інструментів та пакетів для статистичного аналізу. Це може бути особливо корисно для студентів, які мають бажання вивчати більш складні методи аналізу даних та розвивати свої програмувальні навички.

Бібліографічні посилання

1. Wooldridge, J. M. (2012). *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. 5th Edition, 910 p.

Безрядіна О.

ЯК ПРАВИЛЬНО ВИКОРИСТОВУВАТИ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАННІ НА ПЕРЕКЛАДАЧА: МІЙ ДОСВІД

Сьогодні ми живемо в тісно пов'язаному світі з великою кількістю мов і тому потребуємо кваліфікованої допомоги у комунікації. Тож значущість перекладу сьогодні велика, як ніколи. Для опанування професії перекладача буде у нагоді допомога багатьох сучасних ефективних засобів. Дуже корисним інструментом у навчанні майбутнього перекладача може бути штучний інтелект (ШІ). Це технологія, що надає інтелектуальним машинам здатність виконувати деякі завдання, що зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як навчання, розв'язання проблем і прийняття рішень. Можна навести декілька можливостей використання його у сфері навчання перекладачів.

Перш за все, існує багато засобів, що допомагають удосконалювати володіння іноземною мовою в різних аспектах. Прикладом може бути додаток TalkAI [1]. Це робот-компаньйон зі штучним інтелектом, що був розроблений спеціально для покращення іноземної мови та для підтримки спілкування у процесі її вивчення. Заснований на технології ChatGPT, він може вести природні та вільні розмови на будь-яку тему, підтримувати безперервний діалог з людиною, яка навчається. При цьому він друкує вимовлений текст, підкреслює в ньому та виправляє помилки людини у режимі реального часу, може надавати персоналізовані рекомендації. Сервіс допомагає покращити розмовну мову, сприйняття на слух, розширити словниковий запас, практикувати граматику. І все це для більш ніж десятка різних мов.

Інший підхід – використовувати автоматичне оцінювання штучним інтелектом якості перекладу шляхом порівняння варіанту перекладу з автоматично згенерованим. Це може допомогти у виявленні помилок та навчанні на власних помилках. Наприклад, додаток Wordtune [2] завдяки використанню технології обробки природної мови NLP дозволяє переписати будь-який документ на професійному рівні, наближеному до носіїв мови, зробити його більш зрозумілим. Цей інструмент здатний переформулювати текст, якщо в ньому зустрічаються багато подібних слів або фраз, пропонувати альтернативи термінів і змінювати структуру речень. Таким чином, цей інструмент можна використовувати для удосконалення навичок перекладача.

Крім того, у випадку складнощів з певною темою чи завданням можна замовити виконати незрозуміле завдання на деякому прикладі або показати деякий зразок, щоб далі можна було робити самостійно, з повним усвідомленням.

І звичайно, дуже корисне використання ШІ для автоматизації рутинних процесів та пошуків. Скажімо, ШІ-боти з генеративним ШІ – такі як ChatGPT – здатні працювати в діалоговому режимі, підтримують запити природною мовою. Наприклад, на запит «une quantité négligeable що це?» негайно надійде відповідь з перекладом виразу та роз'ясненням тонкощів його використання.

Оскільки ChatGPT часто дає досить структуровані відповіді на запитання, це також економить час. Наприклад, мені дуже допоміг цей бот у підготовці до іспиту з англійської мови. За точним списком усних тем слід було знайти їх, прочитати, а потім розповісти деяку тему на іспиті. Результати пошуку інформації за допомогою штучного інтелекту були дуже структуровані, за пунктами, отримані дуже швидко, що надало можливості сконцентруватись на вивченні самих тем та невимовно сприяло їх кращому розумінню та засвоєнню.

Безумовно, слід враховувати, що у відповідях генеративного ШІ завжди є елементи випадковості, самі відповіді можуть бути правдоподібними, але хибними і навіть включати неіснуючі факти: якщо відповіді немає, система може її видумати. Тому застосування цих систем має бути обережним, наразі не для вирішення складних нетипових задач, не для логічних висновків, не для перевірки фактів – а от для зручного та швидкого пошуку з уточненням, для неформальних запитів, для первинного аналізу, для підбору чи огляду літератури, для автоматичного реферування текстів саме те.

Таким чином, штучний інтелект у навчанні перекладачів дозволяє студенту отримувати вправи, адаптовані до рівня його знань, швидкий зворотний зв'язок, ефективно використовувати час і ресурси, а також підвищує мотивацію. Усе це сприяє досягненню високих стандартів у навчанні перекладу.

Бібліографічні посилання

1. TalkAI – *Talk With ChatGPT* [online]. Available at: <https://www.ilovepdf.com/uk> [Accessed 10 Mar. 2024].
2. *Wordtune*. (2023). [online]. Available at: <https://www.wordtune.com> [Accessed 10 Mar. 2024].

Білик О.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОДНА ІЗ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРИ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Компетенції в галузі інформаційно-технологічних комунікацій включають у себе вміння аналізувати інформацію з різних джерел, проводити аналіз даних, захищати свої дані та забезпечувати інформаційну безпеку [1].

Таким чином, розвиток інформаційно-технологічних комунікаційних компетенцій є необхідною умовою успішного навчання та професійної діяльності сучасного студента. Ці навички допомагають їм бути конкурентоспроможними на ринку праці та ефективно взаємодіяти в цифровому світі.

Інформаційна безпека відіграє важливу роль у сучасному світі інформаційно-технологічної комунікації. Особливо важливо усвідомлювати цю компетенцію для студентів, оскільки вони є активними учасниками цифрового суспільства. У повідомленні розглянемо значущість інформаційної безпеки для студентів, основні загрози та методи захисту, а також роль освітніх установ у формуванні цієї компетенції [2].

Інформаційна безпека являє собою сукупність заходів і методів, спрямованих на захист інформації від несанкціонованого доступу, витоку, псування або знищення. У контексті інформаційно-технологічної комунікації це особливо актуально, оскільки студенти активно використовують різні цифрові пристрої та інтернет для навчання, спілкування та роботи. Основні загрози інформаційній безпеці, з якими стикаються студенти, включають віруси і шкідливе програмне забезпечення, кібератаки, крадіжку особистої інформації, фішинг і соціальну інженерію. Усі ці загрози можуть призвести до серйозних наслідків, починаючи від втрати особистих даних і конфіденційної інформації до фінансових втрат і порушення репутації.

Для захисту від загроз інформаційної безпеки студентам необхідно оволодіти відповідними навичками та знаннями. Важливо розуміти основні принципи безпечної поведінки в мережі, вміти розпізнавати потенційно небезпечні ситуації та знати, як правильно реагувати на них. Також необхідні навички роботи з антивірусним програмним забезпеченням, використання надійних паролів, шифрування даних і регулярного оновлення програм і додатків.

Освітні установи відіграють важливу роль у формуванні компетенції з інформаційної безпеки у студентів. Виші та коледжі мають надавати студентам доступ до актуальних освітніх ресурсів, проводити спеціальні курси та тренінги з інформаційної безпеки, а також інтегрувати цю тему в основні освітні програми.

Загалом, інформаційна безпека є важливою компетенцією для сучасних студентів, яка допоможе їм ефективно захищати себе та свою інформацію в цифровому світі. Розуміння основних загроз, методів захисту та правил безпечної поведінки в мережі є невід'ємною частиною сучасної освітньої програми та допоможе студентам успішно адаптуватися до цифрового середовища, яке швидко змінюється.

Бібліографічні посилання

1. Генсерук, Г. Р. *Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів* [online]. Available at: <https://medialiteracy.org.ua/bezpeka-mediaprostoru-v-umovah-tsyfrovyh-transformatsij-zakonodavchi-initsiatyvy-chy-informatsijna-kultura/> [Accessed 2 Mar. 2024].
2. Головка, О., Баранов, О. [2020]. *Безпека медіапростору в умовах цифрових трансформацій: законодавчі ініціативи чи інформаційна культура?* [online]. У: *Портал Медіаосвіти і Медіаграмотності* Available at: <https://medialiteracy.org.ua/bezpeka-mediaprostoru-v-umovah-tsyfrovyh-transformatsij-zakonodavchi-initsiatyvy-chy-informatsijna-kultura/> [Accessed 10 Mar. 2024].

Достоєвська А.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНІЙ МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ

Інформаційно-технологічні засоби є важливим фактором сучасної освіти, який впливає на якість та доступність навчання, формування ключових компетентностей та розвиток особистості студентів. Математична освіта є однією з основних складових загальної освіти, яка сприяє розвитку логічного мислення, аналітичних здібностей, креативності та інших важливих навичок для успішної адаптації до сучасного інформаційного суспільства [1].

Використання ІТЗ у математичній освіті має ряд переваг, таких як: підвищення мотивації та зацікавленості студентів, забезпечення індивідуалізації та диференціації навчання, збільшення обсягу та різноманітності навчальних матеріалів, підтримка взаємодії та співпраці між учасниками навчального процесу, розширення можливостей для самостійної роботи та самоконтролю, підвищення ефективності контролю та оцінювання навчальних досягнень.

Використання ІТЗ у математичній освіті також має ряд недоліків, таких як: високі вимоги до матеріально-технічного забезпечення, кваліфікації та підготовки викладачів, ризик виникнення технічних проблем та збоїв, можливість зниження якості знань та умінь студентів через надмірну залежність від ІТЗ, недостатня регламентація та стандартизація використання ІТЗ, загроза порушення авторських прав та етичних норм.

Застосування ІТЗ у математичній освіті вимагає врахування особливостей дисципліни, цілей та завдань навчання, рівня підготовки та інтересів студентів, а також вибору найбільш адекватних та ефективних типів ІТЗ. До найпоширеніших типів ІТЗ, які використовуються у математичній освіті, належать: інтерактивні дошки, комп'ютерні програми, онлайн-платформи, електронні підручники, мультимедійні презентації, відео- та аудіоматеріали, електронні тести, ігри, симуляції тощо [2].

Використання ІТЗ у математичній освіті потребує розробки та застосування ефективних педагогічних практик, які б сприяли досягненню навчальних результатів та розвитку математичної компетентності студентів. До таких практик належать: використання ІТЗ як засобу підтримки та розширення традиційних методів навчання (лекції, семінари, практичні заняття, лабораторні роботи тощо), використання ІТЗ як засобу організації

інтерактивного навчання (дискусії, дебати, проектне навчання тощо), використання ІТЗ як засобу реалізації дистанційного навчання (онлайн-курси, вебінари, онлайн-консультації, електронні портфоліо тощо), використання ІТЗ як засобу формування інформаційної культури та критичного мислення студентів (пошук, аналіз, оцінка, використання та створення інформації, захист власної позиції, розв'язання проблем тощо) [3].

Висновки:

– ІТЗ є важливим фактором сучасної освіти, який сприяє підвищенню мотивації, індивідуалізації, інтерактивності, дистанційності та інформаційності навчання, формуванню ключових компетентностей та розвитку особистості студентів;

– математична освіта є однією з основних складових загальної освіти, яка вимагає застосування ІТЗ для підтримки та розширення традиційних методів навчання, організації інтерактивного навчання, реалізації дистанційного навчання, формування інформаційної культури та критичного мислення студентів;

– використання ІТЗ у математичній освіті потребує врахування особливостей дисципліни, цілей та завдань навчання, рівня підготовки та інтересів студентів, а також вибору найбільш адекватних та ефективних типів ІТЗ, таких як інтерактивні дошки, комп'ютерні програми, онлайн-платформи, електронні підручники тощо;

– використання ІТЗ у математичній освіті вимагає розробки та застосування ефективних педагогічних практик, які б сприяли досягненню навчальних результатів та розвитку математичної компетентності студентів, таких як використання ІТЗ як засобу підтримки та розширення традиційних методів навчання, використання ІТЗ як засобу організації інтерактивного навчання, використання ІТЗ як засобу реалізації дистанційного навчання, використання ІТЗ як засобу формування інформаційної культури та критичного мислення студентів.

Бібліографічні посилання

1. Шахіна, І. (2014). *Використання інформаційних технологій у навчальному процесі* [online]. С. 39–45. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/228635696.pdf> [Accessed 21 Feb. 2024].
2. Свіщова, Є. В. (2020). Ігрофікація в математичній освіті. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 26, с. 170–179.
3. Кірвас, В. А., Козиренко, В. П., Дьячкова, О. В. та Свіщова Є. В. (2023). *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: глосарій*. Харків: Вид-во НУА, 208 с.

Лазебна В.

ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПИСЬМОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

При використанні комунікації – як письмової, так і будь-якої іншої – можуть виникати певні перешкоди та бар'єри. Для ефективного їх подолання слід володіти різними засобами, технологіями та прийомами, що можуть бути корисними для підвищення якості комунікаційних процесів.

Дуже часто для електронної письмової комунікації застосовують подання текстів у файлах формату PDF. Він дозволяє зберігати шрифти, зображення, макети документів

незалежно від платформ чи додатків, де його було створено. Це часто використовуваний та універсальний формат файлів, у багатьох галузях його визнають загальносвітовим стандартом. Відповідно, для опрацювання документів цього формату існує безліч різних програмних засобів.

Багато з них мають власні переваги та недоліки, серед яких – їхній функціонал, вартість, зручність інтерфейсу, захист даних та багато інших характеристик. Стандартом для програм редагування PDF-файлів є чудовий PDF-редактор Adobe Acrobat, але він є платним, а його безкоштовна пробна версія поставляється лише з базовими рішеннями.

При виборі додатку слід враховувати також коло комунікаційних задач, у вирішенні яких він буде використовуватись. З мого досвіду роботи в бюро перекладів, однією з найбільш ефективних в цій царині програм-редакторів PDF-файлів виявився iLovePDF [1]. Серед моїх функцій як асистента-перекладача в одному з приватних бюро перекладів є наступні дії: перевірка документів, зшивання їх (тобто оригінал із перекладом, а також із фотографіями), конвертування отриманих файлів у формат PDF. Ці файли потрібно об'єднувати та коректно зберігати. Якщо отримані документи мають завеликий обсяг, мені потрібно стиснути розмір їхніх файлів.

Саме для такого, а також швидкого та зручного редагування pdf-документів вищеназаний додаток iLovePDF виявився дуже ефективним. Він надає можливість конвертувати файли будь-яких форматів у формат PDF або навпаки – перетворювати PDF у будь-який формат. Можна об'єднувати файли та упорядковувати в будь-якому порядку, розділяти файли, зменшувати розміри файлів, конвертувати в легко редаговані документи, конвертувати зображення у формат PDF та швидко редагувати документи тощо. Ця програма справді економить час та зусилля, використовуючи та оформлюючи документи в легкий та ефективний спосіб.

Цей досвід став мені у нагоді при вивченні дисципліни «Інформаційно-аналітичні технології референта-перекладача», де на одному із занять ми досліджуємо засоби підготовки текстів до перекладу, їхнього розпізнавання, форматування, корекції, конвертації форматів тощо. У ході практичних занять кожний з нас додав до власного арсеналу певний інструментарій роботи з текстовими файлами.

Таким чином, опанувавши відповідні засоби, ми з легкістю можемо готувати, редагувати, перетворювати документи, тексти, таблиці, оформлювати увесь макет документів, тим самим підвищувати ефективність своєї діяльності.

Бібліографічні посилання

1. iLovePDF | *Онлайн-інструменти для поціновувачів PDF-формату* [online]. Available at: <https://www.ilovepdf.com/uk> [Accessed 10 Mar. 2024].

Любич Н.

АДАПТАЦІЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ ДО ВИМОГ ЦИФРОВОЇ ЕРИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

В умовах розвитку цифрового суспільства, швидких змін у технологіях сучасна освіта переживає цифрову трансформацію, яка базується на високотехнологічних засобах навчання і характеризується надзвичайною плінністю, універсальністю та фундаментальністю. Наука

в усьому світі потребує вчених, здатних вирішувати глобальні наукові проблеми, розробляти загальнонаукові теорії та спеціалізуватися на сучасних цифрових технологіях. Міжнародний ринок праці потребує кваліфікованих фахівців, які володіють гнучкими та оперативними інформаційними системами та вміють застосовувати їх у відповідних галузях, здатні швидко адаптуватися до технологічних змін, розвивати та оновлювати власний рівень освіти та володіти цифровими інструментами. Сучасна вища освіта має відповісти на цей виклик темпів технологічного розвитку та глобальної інтеграції шляхом внесення фундаментальних змін в освітній процес, включаючи зміни у змісті та методах викладання. Ключовою вимогою для забезпечення якості освіти є висока цифрова компетентність освітян та викладачів [1].

Щодо викликів, які стоять перед системою математичної освіти, то важко ігнорувати швидкі темпи технологічного розвитку. До них належать інформатика, розробки в галузі штучного інтелекту та обробка даних, які вимагають постійного оновлення та модернізації навчальних програм і методів навчання. Математична освіта має включати в себе вивчення комп'ютерних програм і використання спеціалізованого програмного забезпечення та алгоритмів, а також традиційних методів. Нерівний доступ до комп'ютерів та інтернету може стати перешкодою для впровадження цифрових інструментів у навчальний процес. Вчителі мають бути підготовлені та навчені ефективному використанню цифрових технологій у математичній освіті [2].

Сучасні студенти хочуть мати можливість використовувати свої знання та здібності одразу на практиці. Їм потрібно показати, як застосовувати їх у різних ситуаціях в реальному житті. Демонструвати актуальний рівень вимог до їхньої професії та до наявності певних компетенцій. Для цього необхідно встановити тісні стосунки із зацікавленими сторонами. Свого часу зв'язок між університетами та реальним ринком було втрачено, внаслідок чого випускники не могли знайти роботу за фахом, тоді як у професійному середовищі, особливо серед менеджерів середньої ланки, значна частина тих, хто працює без базової освіти, але володіє хорошими практичними навичками, спроможний і тому може конкурувати з випускниками. Сьогодні конкуренція за абітурієнтів вимагає від університетів тісної співпраці з роботодавцями, щоб пов'язати освітні процеси з поточними потребами ринку праці та дати студентам як необхідні практичні навички, так і впевненість у тому, що вони зможуть у майбутньому знайти роботу за своєю спеціальністю. Сучасні реалії також вимагають зміни нашого уявлення про навчальні простори. Не йдеться про односторонні стосунки між викладачами та академічними групами в аудиторії. З одного боку, йдеться про створення простору, де студенти можуть обмінюватися ідеями та думками, зустрічатися з представниками фахових груп, занурюватися у свою майбутню професію та створювати проекти і продукти. А з іншого боку, одна з найважливіших вимог нашого часу: персоналізація, врахування індивідуальних особливостей і потреб. Хоча багато університетів досі розглядають дистанційну освіту як тимчасовий захід, варто замислитися про постійний розвиток цього формату. Переваги дистанційної освіти очевидні. Відсутність географічних обмежень значно розширює коло потенційних абітурієнтів; можливість заощаджувати та раціонально використовувати час робить освіту доступною для багатьох людей, особливо тих, хто працює; можливість варіювати обсяг і тривалість навчальної програми знову

розширює коло потенційних клієнтів вишів; процес навчання має бути зручним, доступним та адаптованим до конкретних потреб.

Крім того, цифрове століття відкриває можливості для використання наявних ресурсів та вдосконалення методів навчання. Візуалізації, анімації та інтерактивні завдання можуть зробити вивчення математики цікавішим і зрозумілішим для студентів. За допомогою інтерактивних онлайн-ресурсів можна створювати індивідуальні програми навчання для кожного учня з урахуванням його індивідуальних потреб і темпу. Вивчення математики в цифрову епоху допомагає розвинути навички аналітичного та критичного мислення, необхідні в сучасному суспільстві. Інтернет та онлайн-матеріали надають студентам широкий доступ до додаткових матеріалів, вправ і завдань для поглибленого вивчення математики.

На зміну індустріальній системі освіти має прийти щось радикально нове – надіндустріальна система освіти. Головне, чого ця система має навчити людей, – критично мислити, орієнтуватися в мінливих реаліях і передбачати події. Інструментами такої системи Е. Тоффлер вважає комп'ютерне навчання, електронний відеозапис і голографію. Освіта має бути безперервною і здійснюватися протягом усього життя людини. Традиційні лекції мають поступово замінюватися новими методами навчання, запозиченими з галузі ігор і розваг, такими як рольові ігри та комп'ютерні конференції [3].

Адаптація математичної освіти до цифрового століття вимагає комплексного підходу, що включає оновлення навчальних програм, підготовку викладачів і створення доступних та інтерактивних навчальних ресурсів. Необхідно дати студентам не тільки базові математичні знання, а й навички роботи з сучасними технологіями. Нині українська вища освіта потребує дедалі значніших змін, оскільки змушена впроваджувати та вивчати можливі варіанти, щоб дати можливість молодому поколінню відповісти на нові виклики цифрового світу.

Бібліографічні посилання

1. Русаков, С. (сост.). (2022). *Цифрові трансформації в освіті, культурі та мистецтві: нові можливості й досвід* [online]. 128 с. Available at: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38933/pidvyshchennia%20kvalifikatsii.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Accessed 8 Mar. 2024].

2. Котуха, О. С., Фонарюк, О. Ю. та Коцан-Олинець, Ю. Я. (2023). *Діджиталізація вищої освіти: пріоритети, виклики, завдання* [online]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/367411802_Didzitalizacia_visoj_osviti_prioriteti_vikliki_zavdannia [Accessed 8 Mar. 2024].

3. Кірвас, В. А., Козиренко, В. П., Дьячкова, О. В. та Свіцова Є. В. (2023). *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: глосарій*. Харків: Вид-во НУА, 208 с.

Ляховольська Я.

ЯК МОЖЕ ДОПОМОГТИ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Наш світ тісно пов'язаний з мовами та комунікацією, тож взаєморозуміння стає надважливим аспектом життя. Оскільки не кожна людина має здатність вивчити всі мови світу або хоча б знати як мінімум дві мови, то робота перекладача виходить на новий рівень

важливості. Щоб стати кваліфікованим перекладачем, потрібно володіти сучасними інструментами. У цьому випадку на поміч приходить штучний інтелект (ШІ). Йому ми можемо делегувати деякі завдання, наприклад рутинні операції чи розв'язання типових проблем, а самі ухвалювати рішення, проаналізувавши усі «за» та «проти».

Упродовж підготовці перекладача можна використовувати ШІ як персонального ШІ-репетитора, що забезпечує персоналізоване навчання. Наприклад, існує декілька мобільних додатків, що використовують штучний інтелект і технологію розпізнавання мовлення для перевірки та виправлення англійської вимови. Один з них – додаток Elsa Speak. Цей сервіс здатен аналізувати вимову людини та порівнювати її з носієм мови, надаючи зворотний зв'язок для поліпшення. Програма пропонує користувачеві читати речення або тексти, записує його голос і виділяє помилки вимови у тексті. Для кожного слова надається детальний опис неправильно вимовлених звуків і можна послухати, як їх слід вимовляти. Додатку вдається точно визначити конкретні звуки та артикуляцію, які потрібно покращити.

Ще більш вагомим буде використання генеративного штучного інтелекту (ГШІ) – наприклад, таких як чат-бот ChatGPT або онлайн-сервіс Type.AI. ГШІ здатен породжувати текст, зображення та ін., використовуючи питання та підказки природною мовою. Серед іншого він має незрівняну перевагу у тому, що за допомогою запитів (prompts) можна керувати стилістикою тексту. Скориставшись цим, майбутній перекладач може замовити варіанти тексту – більш розмовний / діловий / дружній / в стилі носіїв мови тощо та, аналізуючи відповідь, дослідити тонкощі мови, що вивчається.

Інший приклад використання ШІ – інтернет-ресурс Tome. Це онлайн-платформа, яка використовує штучний інтелект для створення презентацій. Tome – це комбінація двох механізмів: ChatGPT і DALL-E 2. За допомогою першого програма генерує тексти, а за допомогою другого малює зображення. Принцип доволі простий та типовий, користувач формує текстові підказки, які максимально точно описують запит, побажання, тематику та вміст презентації. Дотримуючись підказок, Tome створює близько восьми слайдів із відповідними зображеннями та текстами. Необов'язково використовувати згенерований текст, проте саме таким чином користувач може заощадити час на підбір кольору, макету, зображень тощо, а тому приділити більше часу на підготовку якісного текстового матеріалу.

Можна скористатися у навчанні сервісами ШІ для пошуку інформації, інструкцій, пояснень. Наприклад, зручно таким чином віднайти влучний синонім, визначити термін за його описом або замінити певне слово. Система надасть підказки, як виконати певну операцію в текстовому редакторі, як розпізнати текст або конвертувати його до іншого формату, навіть допоможе з деякого нечіткого опису проблеми сформулювати питання для подальшого пошуку. Якщо саме так шукати інформацію, необхідну для виконання творчих завдань, – тоді можна сконцентруватися на творчій компоненті, на більш складних аспектах завдань. Або коли не знаєш, як підійти до проблеми, можна поступово уточнювати власні запити природною мовою.

Варто пам'ятати, що результати відповідей ШІ не завжди будуть задовольняти очікування користувача, проте в таких випадках є можливість редагувати чи робити нові запити.

Таким чином, можемо зробити висновок, що штучний інтелект багатий на спектр можливостей, які допомагають перекладачу навчатись і можуть полегшити та покращити його роботу.

Попова М.

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ В БІЗНЕС-ОСВІТІ

Фінансовий успіх підприємства та його позиція на ринку багато в чому залежить від правильної стратегії. Щоб вибрати оптимальні варіанти управління, потрібно передбачити можливі ситуації, вплинути на них і керувати підприємницькою діяльністю для досягнення цілей. Раціональне управління всією економічною системою вимагає врахування змін у всіх її елементах, а вирішення конфліктів без використання економіко-математичних інструментів не є таким простим завданням [1].

Такі вчені, як Буркинський Б. В., Вітлінський В. В., Грабовецький Б. Є. Здрок В. В., Лепа М. М., Осипов В. І., Прокопов С. В., Слуцький Є. Є., Туган-Барановський М. І. та інші внесли значний внесок у розвиток практичного використання методів математичного моделювання в економіці та фінансах. З їх допомогою були побудовані теорії, проведені розрахунки, сформульовані висновки і зроблені прогнози щодо ризику багатьох економічних явищ і процесів.

Інноваційний розвиток підприємств – це постійний процес, заснований на впровадженні інновацій, які покращують якісні та кількісні показники діяльності підприємства, зміцнюють його позиції на ринку та створюють умови для поступового розвитку. Активізація інноваційних процесів є одним з ключових факторів, що забезпечують безперервне функціонування підприємств і галузей в цілому. Інноваційні процеси сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства, якості продуктів або послуг, оптимізації використання ресурсів та інших аспектів [2].

Процес створення та впровадження інноваційних рішень вимагає значних витрат і є ризикованим. Тому важливо розробити та застосувати економіко-математичні моделі управління інноваційними процесами, які допоможуть оцінити доцільність та ефективність цих процесів. Такі моделі повинні відображати суть інноваційних процесів і служити основою для прийняття компетентних управлінських рішень.

Процес розробки моделі управління інноваційними процесами включає аналіз структури та діяльності підприємства, виявлення його слабких місць, аналіз самих процесів, вибір конкретних видів інновацій, побудову моделі, підготовку даних для нього, аналіз та оцінку результатів.

Економічно-математичні методи і моделі дозволяють точно визначити положення економічної теорії, формально описати зв'язки між економічними змінними, вирішити проблеми оптимізації і управління, реагувати на зміни умов, отримувати інформацію про об'єкт і його функціонування, прогнозувати поведінку об'єкта в майбутньому. Такі методи допомагають приймати обґрунтовані управлінські рішення, що сприяє розвитку підприємств і галузей економіки.

Усе це свідчать про те, що вивчення математичного моделювання та прогнозування повинно стати необхідною складовою частиною бізнес-освіти, щоб підготувати майбутніх лідерів, які зможуть успішно конкурувати в сучасному бізнес-середовищі [3, 4].

Бібліографічні посилання

1. Волинець, В. І., Волонтир, Л. О. *Значення математичних моделей для економіки підприємства* [online]. Available at: <https://cutt.ly/vw2er4g3> [Accessed 10 Mar. 2024].
2. Рибак, Н. В. *Економіко-математичне моделювання в управлінні діяльністю підприємства* [online]. Available at: <https://cutt.ly/jw2eyB5W> [Accessed 10 Mar. 2024].
3. Свіщова, Є. В. (2022). Про роль та функцію математичної освіти в системі фундаментальної підготовки сучасного економіста. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 28, с. 193–198.
4. Свищева, Е. В. (2016). Трансформація преподавания математических дисциплин студентам математического профиля обучения. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 22, с. 188–194.

Svishchov O.

THE NEGATIVE IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGY ON THE QUALITY OF EDUCATION OF UKRAINIAN STUDENTS

We live in the epoch of information technology, which has radically changed all areas of our lives in just a few decades. And the educational system is certainly no exception. As in other areas of our lives, the comprehensive penetration of information technology into the educational industry has both positive and negative elements. I would like to dwell in more detail on the negative impact of information technology on the quality of education of Ukrainian students.

The first challenge for the educational system is that almost every modern student has a computer at home and a smartphone in his pocket. Even a few decades ago, the power of computers made it possible to almost instantly solve any problems in mathematics, physics and other exact sciences studied in higher educational institutions. This led to the creation of specialized software to solve corresponding problems. Now you only need to enter the conditions of the problem and receive not only a ready-made answer, but also a detailed solution with explanations. This allows you to do your homework without any mistakes, quickly and without making any effort – neither time nor knowledge is needed for this. The same fully applies to the humanities. For example, there is the ability to automatically translate text from English into Ukrainian and vice versa in the appropriate computer program [1].

The situation became even worse with the advent and rapid development of mobile phones. The large screen and powerful hardware of modern smartphones puts them on par with the capabilities of computers, the only difference being that the phone is always in your pocket, including classes at the university. That is, if previously the problem concerned only homework, now it also applies to classes in a university auditorium. And this, in fact, applies not only to lectures and practical classes, but also, which is more important, to tests and exams. Adequately assessing students' knowledge has become even more difficult.

The second challenge is the availability of high-speed Internet, both on home computers and on smartphones, especially in conjunction with distance learning. Now almost all students use instant messengers, for example, they use Telegram. This allows you to ask your classmates in text mode for help completing assignments directly during Zoom classes and receive an answer without

attracting the teacher's attention, as happens in the classroom. You can also use Internet resources, Youtube service and social networks for these purposes [2].

However, legal solutions could be sought. For example, it can be done by introducing liability in the form of expulsion from the university caused by dishonest studies at the legislative level, or at least at the level of educational institutions themselves, as is done in many highly developed countries of the world. In Ukraine, this issue remains largely unregulated by law, and therefore the problem is more of an ethical nature than a legal one, which, of course, does not stimulate students to honest independent study.

References

1. Seaman, J., Allen, I. E. and Ralph, N. (2021). *Teaching Online: STEM Education in the Time of COVID* [online]. Available at: https://www.bayviewanalytics.com/reports/stem_education_in_the_time_of_covid.pdf [Accessed 20 Dec. 2023].
2. Klisowska, I., Sen, M. and Grabowska, B. (2021). *Advantages and Disadvantages of Distance Learning* [online]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/357439249_Advantages_and_disadvantages_of_distance_learning [Accessed 2 Mar. 2024].

Семененко В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДИСЦИПЛІН

Інформатизація, як провідна тенденція соціально-економічного розвитку в сучасному світі, є об'єктивним процесом у всіх сферах людської діяльності, в тому числі і в освіті [1].

У розпорядженні КМУ України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» наголошено, що впровадження інформаційних технологій, частиною яких є технології штучного інтелекту, є невід'ємною складовою розвитку соціально-економічної, науково-технічної, оборонної, правової та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Також зазначені проблеми, серед яких:

- низький рівень цифрової грамотності, інформованості населення щодо загальних аспектів, можливостей, ризиків та безпеки використання штучного інтелекту;
- відсутність або недосконалість правового регулювання штучного інтелекту (в тому числі у сферах освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони), а також недосконалість законодавства про захист персональних даних;
- недостатній рівень якості вищої освіти та освітніх програм, спрямованих на підготовку спеціалістів у галузі штучного інтелекту в закладах вищої освіти;
- відсутність сучасних програм підвищення кваліфікації для викладачів закладів вищої освіти у галузі штучного інтелекту;
- низький рівень математичної компетентності випускників закладів освіти;
- низький рівень інвестицій у проведення досліджень із штучного інтелекту у закладах вищої освіти.

У контексті математичних та інформаційних наук, штучний інтелект відіграє значну роль у наступних аспектах [2]:

1. Безпосереднє вивчення математичних моделей, алгоритмів та структур даних, мов програмування. Так, Chat GPT та Bard створюють якісні коди, допомагають виконувати

тестування та налагодження програм. Підтримка Python, Pandas та інших поширених систем програмування відкриває значні можливості для математичної та інформаційної підготовки як ІТ спеціальностей, так і підготовки фахівців інших напрямків. Прикладом постійного розвитку інновацій є включення у Bard (<https://bard.google.com/chat?hl=uk>) передачі кодів Python до записнику Colaboratory. Можливість тимчасово обмежена для України, але це питання часу.

2. Аналіз та обробка даних. Штучний інтелект дозволяє створювати алгоритми для автоматизованого аналізу великих обсягів даних. Це допомагає в ідентифікації закономірностей, трендів та кореляцій у великих наборах даних.

3. Прийняття рішень на основі даних. Штучний інтелект може створювати системи для прийняття рішень, які аналізують великі обсяги даних і рекомендують оптимальні варіанти дій. У вивченні математичних та інформаційних наук, це може бути використано для оптимізації процесів управління інформацією.

4. Розпізнавання та синтез інформації. Штучний інтелект може бути використаний для розпізнавання образів, мови та тексту.

5. Створення інтелектуальних інформаційних систем. Штучний інтелект може використовуватися для розробки інтелектуальних систем для взаємодії з користувачами та надання допомоги в розв'язанні математичних та інформаційних завдань.

Застосування штучного інтелекту у сфері освіти відкриває нові можливості для вдосконалення навчальних процесів, але також вносить певні ризики та виклики (<https://chat.openai.com>):

1. Нерівність. Технології штучного інтелекту можуть призвести до нерівності у доступі до якісної освіти. У регіонах з низьким рівнем технічної інфраструктури або фінансовими обмеженнями, де доступ до сучасних технологій обмежений, деякі викладачі та студенти можуть бути виключені з можливості використовувати ці вигоди.

2. Приватність та конфіденційність. Використання штучного інтелекту може створити питання приватності даних. Інформація про студентів, їхні здібності та успішність може бути зібрана і використана в невідомі або неправомірні способи, порушуючи їхню конфіденційність.

3. Вірогідність помилок та прихованих упереджень. Алгоритми штучного інтелекту можуть бути вразливі до системних помилок або упереджень, які можуть призвести до некоректних рішень у процесі оцінки або рекомендацій для студентів. Це може вплинути на об'єктивність та справедливість в навчальному процесі.

У цілому, штучний інтелект революціонізує підхід до обробки, аналізу та використання інформації у багатьох галузях, зокрема в математичних та інформаційних науках, роблячи навчання більш ефективним, швидшим та інноваційним.

Бібліографічні посилання

1. Козыренко, В. П. (2015). Інформаційні освітні технології в умовах соціальних трансформацій. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*, [online] т. 22. Available at: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/1292> [Accessed 2 Mar. 2024].

2. Бондаренко, В. В., Гаврилюк, О. В. (2022). *Штучний інтелект в інформаційних технологіях*. Харків: Вид-во НТУ "ХПИ"

Сорочкіна Л.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАТЕМАТИЦІ: ЗА ТА ПРОТИ

Вчені-математики не просто знають про штучний інтелект (ШІ), а й досить давно вже використовують можливості машинного мозку в своїй роботі. ШІ вони застосовують для масштабних обчислень, а також для того, аби підтвердити чи спростувати якісь твердження [1].

Цікаво і те, що самі вчені не відразу признали цінність інформації, отриманої від штучного інтелекту. Більше того, спочатку вона була навіть відхилена. Але ШІ від компанії Deep Mind зміг спростувати це твердження, що стало справжнім проривом. Вчені зрозуміли, що помилилися стосовно можливостей штучного інтелекту. Машина разом з вченими-математиками змогла розробити теорему про структуру вузлів. Суть теореми полягає в тому, що при дослідженні структури вузлів було створено мотузки, кінці якої були поєднані. Потенційно вона включає в себе приклади з квантової теорії та неевклідової геометрії. ШІ дослідив математичні конструкції, виявив їх закономірність, знайшов нові, як, наприклад, нову величину, над пошуком якої математики билися досить довгий час [2].

Одна з основних галузей математики, яка використовується у штучному інтелекті, – це теорія ймовірностей і статистика. Вони дають змогу моделювати випадкові події та ґрунтувати ухвалення рішень на ймовірнісних моделях. Використання теорії ймовірностей і статистики дає змогу штучному інтелекту прогнозувати майбутні події, а також оцінювати ризики та ймовірності різних сценаріїв.

Іншим важливим елементом математики в контексті штучного інтелекту є логіка. Логіка допомагає штучному інтелекту формулювати й описувати правила та закони, а також здійснювати логічний висновок у процесі ухвалення рішень. Не дивлячись також на серйозність всіх зроблених штучним інтелектом обчислень, вони працюють лише в рамках алгоритмів. Поки що ШІ просто неспроможний досягти рівня людського розуму та зрівнятися з ним по гнучкості сприйняття нової, не характерної для алгоритмів інформації, яка може бути отримана в результаті досліджень. Також через це машина не може й обрати адаптивні рішення в таких ситуаціях.

При застосуванні штучного інтелекту у вищій математиці виникають певні складнощі. По-перше, потрібна велика кількість обчислювальних ресурсів і висока продуктивність для обробки великих обсягів даних. По-друге, існує проблема інтерпретації результатів, отриманих штучним інтелектом, тому що він працює на основі математичних моделей і алгоритмів, які не завжди можуть бути зрозумілими для людини [3].

У своєму дослідженні вчені розглядали проблему машинного навчання, яку вони називають "оцінкою максимуму". Йдеться про веб-сайт, який намагається відобразити цільову рекламу для відвідувачів, які найчастіше його переглядають, хоча заздалегідь невідомо, хто саме з користувачів у певний момент часу відвідує інтернет-ресурс. Тобто, залежно від обставин, у штучного інтелекту може бути інформація про уподобання або тільки частини відвідувачів сайту в цей момент, або всіх із них. Таким чином, поставлене перед штучним інтелектом завдання стає схожим на відомий математичний парадокс –

континуум-гіпотезу, яка стверджує, що будь-яка нескінченна підмножина континууму є або лічильною, або континуальною. Гіпотеза континууму пов'язана з математикою, яка ніколи не може бути істинною або хибною. У цьому випадку стандартні аксіоми математики не можуть бути використані для розв'язання проблеми і штучний інтелект зіткнеться з вічною патовою ситуацією.

Результати дослідження показують, що створити універсальний штучний інтелект, який зможе розв'язати будь-яку задачу, буде важче, ніж вважалося раніше.

Бібліографічні посилання

1. Formula.co.ua, (2023). *Чи замінить штучний інтелект математиків* [online]. Available at: <https://formula.co.ua/blog/will-artificial-intelligence-replace-mathematicians/> [Accessed 10 Mar. 2024].

2. Григорьев, М. (2021). *Искусственный интеллект раскрыл скрытые закономерности в цифрах* [online]. Available at: <https://techno.bigmir.net/discovery/5931928-ichskusstvennyj-intellekt-raskryl-skrytye-zakonomernosti-v-cifrah> [Accessed 10 Mar. 2024].

3. Ракурс, (2019). *Математики назвали проблему, яку штучний інтелект не зможе вирішити* [online]. Available at: <https://racurs.ua/ua/n116802-matematyky-nazvaly-problemu-yaku-shtuchnyu-intelekt-ne-zmoje-vyrishyty.html> [Accessed 10 Mar. 2024].

Спаський А.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МІЖОСОБИСТІСНІ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя студентів, впливаючи на їхні міжособистісні комунікації та взаємодії. Ці платформи створюють нові можливості для обміну інформацією та думками, але також приносять нові виклики та ризики для молодих людей. Соціальні мережі дозволяють студентам підтримувати зв'язок з друзями та родиною навіть на великій відстані, що особливо важливо в сучасному глобалізованому світі, де люди часто живуть та навчаються далеко від дому. Ці платформи також відкривають можливості для знайомства з новими людьми та розвитку професійних зв'язків, що може бути корисним для кар'єри та особистісного розвитку.

Водночас залежність від соціальних мереж може призвести до зниження якості реальних міжособистісних відносин студентів, знижуючи їхню здатність до емпатії та глибокого спілкування в реальному житті. Часте використання соціальних мереж може також викликати почуття самотності та ізоляції, оскільки віртуальні взаємодії не завжди можуть замінити реальне спілкування та емоційну підтримку [1].

Іншою проблемою є вплив соціальних мереж на самооцінку молодих людей, особливо коли вони порівнюють себе з ідеалізованими зображеннями інших людей в Інтернеті. Це може призвести до нереалістичних очікувань щодо власного життя та зовнішності та викликати негативні емоції, такі як заздрість або невдоволення собою.

Також важливо відзначити, що соціальні мережі можуть сприяти поширенню неперевіреної або неправдивої інформації, що може мати серйозні наслідки для формування поглядів та переконань студентів. Молоді люди повинні бути обізнані про ризики, пов'язані з

використанням соціальних мереж, та навчитися критично ставитися до інформації, яку вони там знаходять.

Однак не можна ігнорувати позитивний вплив соціальних мереж на міжособистісні комунікації студентів. Ці платформи дозволяють молодим людям знаходити підтримку та розуміння серед однодумців, вони стають місцем для обговорення актуальних тем та важливих питань, що сприяє розвитку критичного мислення та обізнаності.

Соціальні мережі також надають можливість для вивчення нових культур та поглядів, що розширює світогляд студентів і сприяє формуванню більш толерантного та відкритого суспільства. Використання цих платформ для навчальних цілей також може бути дуже ефективним: студенти можуть обмінюватися навчальними матеріалами, порадами та досвідом, що сприяє підвищенню їхніх академічних досягнень.

У той же час важливо розвивати навички критичного мислення та медіаграмотності серед студентів для того, щоб вони могли ефективно використовувати соціальні мережі як інструмент для навчання та спілкування, а не як засіб для уникнення реальності або самоізоляції.

Збалансоване використання соціальних мереж може значно поліпшити міжособистісні комунікації студентів, дозволяючи їм розвивати позитивні взаємовідносини та будувати міцні соціальні зв'язки.

Таким чином, соціальні мережі мають глибокий вплив на міжособистісні комунікації студентів, пропонуючи нові можливості та виклики для молодих людей. Важливо використовувати ці інструменти з розумом та обізнаністю для підтримки позитивних відносин та особистісного розвитку. Соціальні мережі можуть бути потужним інструментом для зміцнення зв'язків між студентами та підтримки їхнього академічного та особистісного розвитку, якщо вони використовуються відповідально та критично [2].

Бібліографічні посилання

1. Бодя, М. С. (2023). *Вплив соціальних мереж на міжособистісні стосунки та психологічне здоров'я* [online]. Available at: <https://vseosvita.ua/blogs/vplyv-sotsialnykh-merezh-na-mizhosobystisni-stosunky-ta-psyholohichne-zdorovia-86886.html> [Accessed 19 Jan. 2024].

2. Якущенко, Ю., Глущенко. К. (2021). Соціальні мережі як провідний вид віртуального спілкування. [online] У: *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*, с. 413–417. Available at: https://ifsk.sumdu.edu.ua/images/doc/konf_IFSK_2021.pdf#page=414 [Accessed 19 Jan. 2024].

Ткаченко М.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМЕТРИКИ В ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасний світ відзначається невідомим пошуком шляхів підвищення якості освіти та забезпечення стабільного економічного розвитку. Важливість освіти підтверджується її впливом на три ключові сфери політики. По-перше, освіта є важливим детермінантом росту та процвітання, оскільки сприяє формуванню людського капіталу, що є ключовим стимулятором економічного зростання. По-друге, умови високої нагороди за кваліфікацію викликають значні відмінності у рівнях доходу та нерівності через розподіл людського

капіталу. По-третє, зі зростанням нерівності зросло і зацікавлення у соціальній мобільності, а зв'язок між людським капіталом та соціальним походженням є важливим фактором в цьому процесі.

Зростання важливості освіти для економічного розвитку та соціальної стабільності ставить завдання розуміння та оптимізації навчальних процесів. У цьому контексті, економетрика – це інструмент, який може виявитися корисним та практичним для аналізу даних та прогнозування результатів у навчальних закладах. Аналіз даних за допомогою економетрики дозволяє отримати об'єктивну оцінку впливу різних факторів на навчальні результати, виявити ефективні стратегії навчання та розробити стратегії, спрямовані на підвищення якості освіти [1].

Розглянемо деякі можливості практичного застосування економетричних інструментів.

Використання регресійного аналізу для визначення впливу різних факторів на успішність студентів є поширеним методом в області освітнього дослідження. Цей аналітичний підхід дозволяє оцінити статистичні зв'язки між незалежними змінними (факторами) та залежною змінною (успішність студентів) і визначити, як ці фактори впливають на результати навчання [2].

Моделювання студентської активності та її впливу на якість навчання через методи економетрики такі, як моделі регресії, методи кластерного аналізу чи панельні дані, може бути корисним інструментом для аналізу та оптимізації навчальних процесів.

Прогнозування та управління зростанням чисельності студентів за допомогою моделей економетрики є важливим для навчальних закладів, оскільки це дозволяє планувати ресурси, розробляти стратегії залучення та утримання студентів та ефективно управляти ростом університетської популяції.

Визначення ефективності використання фінансових ресурсів у закладі освіти за допомогою методів економетричного аналізу, наприклад, за допомогою регресійного чи дисперсійного аналізу та застосування методу інструментальних змінних (різновид МНК), може допомогти навчальним закладам оптимізувати свої бюджети та ресурси для досягнення кращих результатів.

Визначення взаємодії між викладачами та студентами за допомогою коваріаційного аналізу може бути корисним для розуміння впливу викладацьких стилів та підходів на успішність студентів. Використання аналізу коваріацій дозволяє визначити, наскільки схожі або різняться методи викладання та комунікації викладачів із учнями та як це впливає на академічні результати студентів.

Зважаючи на розмаїття факторів, що впливають на навчальні результати та якість освіти, економетрика надає засоби для об'єктивного аналізу цих впливів та розробки ефективних стратегій поліпшення освітнього процесу. Вона дозволяє проводити дослідження, які базуються на об'єктивних даних та використовують статистичні методи для визначення оптимальних шляхів розвитку освітніх систем.

Отже, сучасна освітня сфера стає все більш складною та вимагає постійного удосконалення та оптимізації. Прагнення до підвищення якості навчання та досягнення максимальних результатів для кожного учня є основною метою багатьох освітніх систем, і в досягненні цього економетрика є одним з інструментів, який варто застосовувати. Фокус на

аналізі ефективності навчання, розуміння економічних аспектів освіти та оптимізації навчальних процесів через призму економетрики свідчить про те, що використання статистичних та економетричних методів стає необхідністю в сучасній освіті.

Таким чином, знання та використання економетрики в освіті відкриває шлях до більш ефективного та інноваційного підходу до управління навчальними процесами.

Бібліографічні посилання

1. Burgess, S. (2016). *Human Capital and Education: The State of the Art in the Economics of Education*. SSRN [online]. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2769193> [Accessed 9 Mar. 2024].

2. Chang, C.-L. (2020). Editorial for Applied Econometrics. *Journal of Risk and Financial Management*, [online] vol. 13, 9, pp. 187. Available at: <https://doi.org/10.3390/jrfm13090187> [Accessed 9 Mar. 2024].

Філіпова С.

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ КОМУНІКАЦІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Сучасне навчання стало неможливим без використання інформаційних технологій, що призвело до розвитку нових навичок та компетенцій серед студентської громади [1]. Студенти володіють вражаючими навичками швидкого та ефективного пошуку і аналізу інформації. Завдяки різноманітним онлайн-ресурсам та пошуковим системам, вони можуть легко знаходити актуальну інформацію для підготовки проектів та виконання завдань. Вони активно використовують соціальні мережі для взаємодії, обміну інформацією та спільної роботи. Це сприяє розвитку їхніх навичок віртуальної комунікації та створює платформу для обговорення актуальних питань [2].

Самостійна здатність студентів вивчати новий матеріал в Інтернеті робить їх гнучкими та самостійними в навчанні. Це важливо для розвитку креативності та постійного вдосконалення. Сучасні студенти володіють навичками роботи з цифровими інструментами, що значно полегшує навчальний процес. Використання віртуальних платформ, електронних підручників та програмних засобів стає невід'ємною частиною їхнього навчання [3].

Вміння ефективно користуватися електронною поштою та іншими комунікаційними платформами для взаємодії з викладачами, колегами та іншими учасниками навчального процесу, сприяє ефективній комунікації.

Сучасні студенти вивчають навички критичного мислення та оцінки достовірності інформації. Це є важливою складовою для уникнення поширення недостовірних даних та фейкових новин. Вони успішно співпрацюють у віртуальних командних проектах, використовуючи онлайн інструменти для спільної роботи та обміну ідеями. Це розвиває їхні навички командної роботи та взаємодії в віртуальному середовищі.

У сучасному світі інформаційних технологій, навички інформаційно-технологічних комунікацій стають невід'ємною частиною успішного навчання та підготовки молодого покоління до викликів майбутнього. Отже, студенти, які володіють цими компетенціями, мають гарантовано більше можливостей у сучасному інформаційному суспільстві.

Бібліографічні посилання

1. Кирвас, В. А. (2018). *Формирование информационно-коммуникационной компетентности студентов гуманитарных вузов в процессе профессиональной подготовки*. Харьков: Изд-во НУА, 348 с.
2. Кірвас, В. А. (2023). Цифровізація освітнього процесу – провідний важіль привабливості сучасного навчального закладу. У: *Привабливість навчального закладу: складові та тренди*. Харків: Вид-во НУА, с. 94–98.
3. IIEP Learning Portal (2023). *Information and communication technology (ICT) in education* [online]. Available at: <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/issue-briefs/improve-learning/information-and-communication-technology-ict-in-education> [Accessed 9 Mar. 2024].

Шевцова М.

ОНЛАЙН-ОСВІТА ЯК ІНТЕРАКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На даний час багато знавців зосереджують увагу на темі онлайн-освіти для студентів. У монографії Т. Васильєвої [1] розглядаються технічні аспекти та виклики безпеки, що супроводжують онлайн-курси в Україні, а також їх роль у забезпеченні доступу до освіти під час військового конфлікту. В роботі В. Лиходєєвої [2] акцент робиться на психологічних аспектах дистанційного навчання та адаптації студентів і викладачів до нових умов, а також на необхідності підтримки високої якості освітнього процесу. Проблеми, пов'язані з авторським правом, аутентифікацією користувачів та високою трудомісткістю розробки навчальних матеріалів, підкреслюючи важливість їх розв'язання для подальшого розвитку онлайн-освіти, розглядав Л. Наливайко [3].

Аналізуючи стан онлайн-освіти в Україні на фоні військового конфлікту, можна відзначити динамічний розвиток та адаптацію освітньої системи до нових викликів. Військовий конфлікт прискорив перехід до онлайн-освіти, підкреслюючи її значення у забезпеченні безперервності освітнього процесу. Цей перехід сприяв розширенню доступу до освіти, зменшенню транспортних витрат та забезпеченню екстериторіальності навчання [1]. Дистанційне навчання допомагає утримувати освітній процес під час обмежень, пов'язаних з безпекою, та адаптується до змінних умов життя в країні. Водночас онлайн-освіта стикається з рядом викликів, зокрема з питаннями авторського права, аутентифікації користувачів під час перевірки знань, що вимагає подальшого вдосконалення системи онлайн-освіти [3].

Одним з ключових викликів є підтримка високої якості навчального процесу в умовах віддаленого доступу, що включає в себе не тільки створення якісного контенту, але й забезпечення ефективної взаємодії між викладачами та студентами. Разом з тим, онлайн-освіта пропонує можливості для розширення доступу до освіти, зокрема для людей з обмеженими можливостями та тих, хто проживає в віддалених регіонах [1].

Важливим аспектом розвитку є необхідність адаптації освітніх програм до потреб сучасного ринку праці, що вимагає від освітніх інституцій гнучкості та інноваційного підходу до навчання. Це також підкреслює значення підготовки випускників, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці, що є одночасно викликом та можливістю для освітньої системи [2].

Необхідно зосередити зусилля на розробці ефективних механізмів оцінювання знань студентів в онлайн-форматі, а також на забезпеченні викладачів необхідними ресурсами для створення якісного навчального контенту. Також важливим є врахування індивідуальних особливостей студентів при розробці онлайн-курсів, що може стати вагомим перевагою дистанційної освіти [3]. Оптимізація процесу створення та використання онлайн-ресурсів вимагатиме спільних зусиль усіх зацікавлених сторін: від держави до окремих освітніх інституцій.

Варто звернути увагу на підвищення мотивації студентів через впровадження гнучких форм навчання, що дозволить студентам самостійно планувати свій навчальний процес, а також через використання ігрових елементів у навчанні [3]. Важливо вкладати ресурси в розробку якісного навчального контенту, інтерактивної мультимедійної взаємодії, різномірних тестів, щоб забезпечити ефективність навчання. Проведення моніторингу щодо оцінювання рівня підготовленості допоможе адаптувати онлайн-курси до потреб ринку праці та забезпечити високу якість освіти [4].

Бібліографічні посилання

1. Васильєва, Т. А. (2023). *Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти*. Суми: СДУ, 125 с.
2. Лиходєєва, Г. В., Хмельницька, О. С. та Київська, К. І. (2023). Інноваційні технології в дистанційному навчанні: відкриті ресурси, онлайн-курси та інші можливості. *Академічні візії*, 20, с. 94–103.
3. Наливайко, Л. Р. (2020). Сучасний погляд на перспективи розвитку дистанційного навчання у вищій освіті. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 57 с.
4. Свищева, Е. В. (2019). Массовые открытые онлайн-курсы: плюсы и минусы. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 25, с. 111–117.

**КОМУНІКАЦІЇ СВІТУ НАУКИ:
ПІДХОДИ, ТРЕНДИ, ПРОТИРІЧЧЯ**

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ
XXXI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Керівники секції:

Гога Н. П., канд. психол. наук, доц. кафедри соціології та гуманітарних дисциплін Народної української академії;

Калюжна Ю. І., канд. політ. наук, доц. кафедри політології, соціології та культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Панасенко Л. О., аспірантка кафедри соціології та гуманітарних дисциплін Народної української академії

Секретар

Ткаченко Д. І., аспірант кафедри соціології та гуманітарних дисциплін Народної української академії

ДОПОВІДІ

Берест К. В.

аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія

Corporate communication in the context of remote work

Науковий керівник проф. доц. *Іванова О. А.*

Думченко Б. В.

аспірант кафедри германо-романської філології та перекладу,
Народна українська академія

Комунікації світу науки: комунікація університет-суспільство

Науковий керівник проф. *Змійова І. В.*

Гога Н. П.

канд. психол. наук, доц. кафедри соціології та гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

Напрямки впровадження та популяризації комунікації в науці

Калюжна Ю. І.

канд. політ. наук, доц. кафедри політології, соціології та культурології,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ChatGPT як персональний асистент науковця: комунікативний кейс prompt engineering

Нємцев А. Л.

аспірант кафедри соціології та гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

Особливості комунікації в сучасному бізнес-середовищі

Науковий керівник проф. *Михайльова К. Г.*

Панасенко Л. О.
аспірантка кафедри соціології
та гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

*Комунікаційні аспекти подолання гендерної
нерівності: погляд крізь призму концепції
другорядності жінок*

Науковий керівник проф. Михайльова К. Г.

Смірнов С. М.
аспірант кафедри політології,
соціології та культурології,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

*Наукові соціальні мережі: інструмент комунікації та
формування персонального бренду молодого вченого*

Науковий керівник доц. Калюжна Ю. І.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Величко Т. П.
аспірантка кафедри соціології
та гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

*Теоретичні та практичні аспекти аналізу сучасної
соціальної комунікації у контексті онлайн
комунікативних практик*

Науковий керівник проф. Михайльова К. Г.

Данько А. Т.
аспірант,
Науково-дослідний центр
індустріальних проблем
розвитку НАН України

*Комунікація як ефективний інструмент у сучасному
бізнес-середовищі*

Науковий керівник акад. Кизим М. О.

Івахненко А. О.
канд. філол. наук, доц. кафедри
перекладознавства
імені Миколи Лукаша,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна;
доц. кафедри германо-
романської філології та
перекладу,
Народна українська академія

*Розвиток міжкультурних комунікативних компетенцій
у сучасних студентів та молодих учених*

Костинський К. А.
аспірант кафедри соціології та
гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

*Тенденції розвитку сучасної освіти: онлайн проти
офлайн засобів комунікацій*

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Лавінда М. Б.
аспірант кафедри економіки
та права,
Народна українська академія

*Особливості формування стратегічних
маркетингових комунікацій*

Науковий керівник доц. Рубан Л. О.

Лісовол А. С. *Communicative support for the formation of human capital in Ukraine*
аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Рубан Л. О.

Макасеєв О. В. *Щодо основ наукової комунікації в цифрову епоху*
аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. Компанієць В. В.

Михайлов М. В. *Комунікація та конкуренція закладів вищої освіти*
аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Іванова О. А.

Монастирський Г. О. *Розвиток комунікаційних каналів в українській науковій спільноті: від європейської інтеграції до інновацій*
аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Цибульська Е. І.

Овчаренко К. В. *Наукові комунікації в умовах інформатизації суспільства*
аспірантка кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Цибульська Е. І.

Полупан Д. О. *Формування творчої активності здобувачів вищої освіти в навчальній діяльності як засіб комунікації*
аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Іванова О. А.

Путятін О. О. *Впровадження результатів науково-технічного прогресу для поліпшення комунікації світової наукової спільноти*
аспірант кафедри економіки та права,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Іванова О. А.

Сааков С. О. *Гібридність як супертренд сучасної освіти та науки*
аспірант кафедри політології, соціології та культурології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Науковий керівник доц. Калюжна Ю. І.

Ткаченко Д. І.
аспірант кафедри соціології
та гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

*Використання онлайн-платформ для співпраці та
комунікації в сучасному науковому середовищі: виклики
та перспективи*

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Умріхін Д. А.
аспірант кафедри економіки
та права,
Народна українська академія

Особливості комунікації в науці

Науковий керівник доц. Цибульська Е. І.

Чекотило В. І.
аспірант кафедри соціології та
гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

*Профіцит інформації як комунікаційна проблема
сучасного суспільства*

Науковий керівник проф. Михайлова К. Г.

Чемоданова М. Ф.
канд. філол. наук, доц. кафедри
теорії та практики перекладу,
Народна українська академія

*Важливість ефективної комунікації в науковій
спільноті*

Юрченко О. К.
аспірант, Науково-дослідний
центр індустріальних проблем
розвитку НАН України

*Цифровізація у формуванні комунікативних
компетенцій сучасного бізнесу*

Науковий керівник проф. Хаустова В. Є.

Яценко Д. М.
аспірант кафедри соціології
та гуманітарних дисциплін,
Народна українська академія

*Комунікативні компетентності науковця в цифровому
середовищі*

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Berest K. V.

CORPORATE COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF REMOTE WORK

Remote work has become a dominant trend in modern companies, driven by technological advancements, changing attitudes toward work-life balance, and globalization. Enabled by high-speed internet and cloud-based tools, remote work offers flexibility for employees to manage their schedules and responsibilities, leading to higher satisfaction and retention.

Moreover, remote work fosters seamless collaboration among distributed teams while providing significant cost savings for employers by eliminating office-related expenses. Additionally, it opens access to a global talent pool, driving innovation and competitiveness.

The COVID-19 pandemic accelerated the adoption of remote work, highlighting its role in ensuring business continuity during crises.

Remote work is a perfect solution for many modern employees. However, the impact of this phenomenon is quite complex. Remote work can significantly impact corporate communication in several ways:

- It often reduces spontaneous interactions and informal communication that naturally occur in an office setting, potentially hindering the exchange of ideas and collaboration. However, it also reduces distractions, which may lead to better or more accurate results for some teams [1].
- Remote work heavily relies on digital communication tools like email and messaging platforms, which can lead to information overload and misinterpretation of messages, affecting the quality of communication. However, digital literacy training and effective resource management may also help turn these downsides into effectiveness boosts.
- Time zone differences in global teams can complicate synchronous communication and coordination of meetings. On the other hand, remote work with asynchronous active times may help staff remain more effective in their 'productive hours' [2].
- Finally, remote work can contribute to feelings of isolation and social disconnect among team members, impacting morale and engagement [4].

The last point is worth elaborating on because joining a new team or a company with a remote-first work style is a challenge that many people have gone through recently. Joining a remote-working company can present advantages and challenges compared to joining a traditional office-based company [3]. The benefits include location flexibility (which expands one's job opportunities and eliminates the need to relocate for work) and access to global talent because remote companies often hire talent from around the world, providing one with the opportunity to work with diverse teams and gain exposure to different cultures and perspectives. In the worst-case scenario, remote workers get a perk of reduced commute (without the need to commute to an office, one can save time and money on transportation costs, leading to a more convenient and stress-free work experience) [2].

Many people also consider that entering a remote position is more accessible due to enhanced work-life balance because remote work often provides greater flexibility in managing one's schedule, which makes it easier to accommodate personal commitments and responsibilities [1].

However, on the other hand, entering a remote position also has significant downsides, including communication challenges and limited networking opportunities. Building relationships and integrating into a remote team can be challenging due to the need for face-to-face interaction. Remote work may also limit one's opportunities for informal networking and relationship-building

compared to office-based environments. Building professional connections and advancing one's career may require more deliberate effort [2].

Remote workers also require more effort from themselves and the hiring company during onboarding. Joining a remote company involves a virtual onboarding process, which may need more hands-on training and support than in traditional office settings. Adjusting to remote workflows is more challenging. Hence, one's experience of joining a remote company will depend on adaptability, communication skills, and the ability to navigate the remote work environment effectively [4].

In conclusion, remote work has recently become one of the most common corporate communication trends. As a communication trend, remote work affects company competitiveness in several ways.

Remote work increases company competitiveness by providing access to global talent - remote work enables companies to hire the best talent regardless of location. It also boosts productivity and efficiency by eliminating the time and energy spent on commuting, allowing employees to work during their most productive hours, and boosting employees' satisfaction and retention through enhanced work-life balance, which employees highly value [1].

On the other hand, the downsides of remote work for company competitiveness include communication challenges, as remote work can lead to communication barriers and misalignment among team members, impacting collaboration and productivity. Without face-to-face interaction, remote teams may experience lower cohesion and camaraderie, potentially affecting morale and engagement. Moreover, supervising remote teams requires different management techniques and may present challenges in monitoring performance and providing support.

Despite these challenges, proactive strategies such as regular check-ins, transparent communication, and effective use of collaboration tools can help mitigate the impact of remote work on communication within the company, allowing the teams to take the best out of this recent trend.

References

1. Coffey, R., Wolf, L. (2018). *The challenge and promise of remote work*. Argonne.
2. Ferreira, R., Pereira, R., Bianchi, I.S. and da Silva, M.M. (2021). Decision factors for remote work adoption: advantages, disadvantages, driving forces and challenges. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7 (1), p. 70.
3. Flores, M.F. (2019). Understanding the challenges of remote working and its impact on workers. *International Journal of Business Marketing and Management*, 4(11), pp.40–44.
4. Koehne, B., Shih, P.C. and Olson, J.S. (2012). Remote and alone: coping with being the remote member on the team. In: *Proceedings of the ACM 2012 conference on Computer Supported Cooperative Work*, pp. 1257–1266.

Думченко Б. В.

КОМУНІКАЦІЇ СВІТУ НАУКИ: КОМУНІКАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТ-СУСПІЛЬСТВО

XXI століття принесло суспільству не тільки еволюцію у технічному, технологічному та інформаційному контексті. Подібний прогрес кидає нові виклики, змушує змінюватися усі сфери людської діяльності – від побутових звичок до наукового й освітнього розвитку. Той

поступ, який відбувається, змінює погляди й вимоги також до всіх інституцій, які супроводжують суспільство й людину як його складову протягом усього життя. Однією із таких інституцій є університет як центр наукових та освітніх послуг. Зміни, що відбуваються, зачіпають і зміни поглядів на діяльність цих закладів освіти. Від них вимагається більша відкритість, прозорість, комунікація. Причому останнє стосується не тільки спілкування у форматі «університет-університет», а навіть більшою мірою у площині «університет-суспільство».

Перша мета університету – забезпечення якісного освітнього процесу. Друга – стати центром інновацій та провідних досліджень. Третя ціль складається з двох аспектів: активне використання наукових розробок для вирішення суспільних проблем та перехід технологій та інновацій до приватного і публічного академічного сектору.

Третя місія – це не тільки традиційна освіта, націлена на виняткові навчальні програми, фундаментальні дослідження, комерційні проекти із залученням прибутку та зосередженості на собі, коли ініціативи приймаються лише за умови використання університетської спільноти. Ці всі напрямки є необхідною складовою успішного університету. Однак, третя місія покликана зосереджуватися на відчутних результатах, які призначаються суспільству за межами академічної сфери [Освіта задля обслуговування].

Протягом останніх десятиліть увага у всьому світі зосереджується на впливі вищої освіти на суспільство. Однак основний акцент політики та практики університетів на третій місії, яка виражає соціальну відповідальність та відкритість до потреб суспільства, зазвичай приділяється економічному значенню університетів. Це включає комерціалізацію досліджень, співпрацю університетів з бізнесом та актуальність навичок для ринку праці. Проте в останні часи спостерігається зсув у напрямку більш широкого суспільного впливу університетів, а також зростання міжнародного визнання їхньої соціальної відповідальності та ролі в забезпеченні суспільних благ і сталому розвитку. Це відображається в обговореннях на міжнародному рівні щодо виконання Порядку денного сталого розвитку ООН до 2030 року. На європейському рівні це проявляється у зростанні популярності відповідних досліджень та інновацій з 2011 року, а також у вперше включенні теми залучення громад у політику ЄС на вищому рівні в сфері освіти за Оновленим порядком денним вищої освіти Європейської Комісії [6, с. 219].

Якщо говорити про саме визначення терміну «комунікація», то при всій багатоваріантності дефініції, одним з найширших і чітких розшифрувань є наступне визначення: «Комунікація – це і шлях спілкування, і форма зв'язку, і акт спілкування, і повідомлення інформації, у тому числі повідомлення інформації за допомогою технічних засобів». Комунікація може виконувати ряд специфічних функцій, серед яких можна виділити наступні:

- 1) Спостереження за навколишнім світом.
- 2) Забезпечення взаємозв'язку між різними частинами суспільства відповідно до змін у середовищі.
- 3) Передача соціального досвіду від одного покоління до іншого [3, с. 282].

Сфера освіти є однією з найширших сфер, де комунікативна взаємодія має велике значення. Процес освіти сам по собі є формою комунікації, що включає обмін інформацією між викладачем (вчителем) та студентом (учнем). Дослідники І. Грищенко та Н. Крахмальова вважають, що «у сьогоднішніх умовах діяльності комунікацію необхідно розглядати як

підсистему вищого навчального закладу з її основними функціями: поширення стратегії розвитку ВНЗ; інтеграція й регулювання освіти, науки і бізнесу; формування громадської думки; розвиток і поширення іміджу ВНЗ» [2]. Вони розглядають комунікаційну діяльність ВНЗ як «сукупність процесів передавання інформації, даних про стан і діяльність вищого навчального закладу, які піддаються цілеспрямованому регулюванню та використовуються для формування іміджу, ідеологічного впливу на оцінки, думки й поведінку споживачів освітніх та наукових послуг» [2]. При цьому важливо розуміти, що комунікація – це не лише передача інформації, а взаємний обмін інформацією, що можна порівняти з інформаційним кругообігом. Оскільки від споживачів та інших учасників ринку освітніх та наукових послуг також надходить інформація у відповідь на дії вищих навчальних закладів, дії останніх, при правильному плануванні, повинні бути відкориговані з урахуванням реакції ринку. Тільки в такому випадку комунікація стане повноцінною. Отже, щодо комунікації на ринку освітніх послуг можна сказати, що це постійний обмін інформацією між освітньою організацією та її зовнішнім середовищем, спрямований на максимальне задоволення потреб студентів (учнів) шляхом повного врахування їхніх вимог [3, С. 283].

Організації в освітньому секторі для взаємодії з ринком традиційно використовують комплекс маркетингових комунікацій, що також відомий як комунікаційний мікс. Цей комплекс включає різноманітні елементи, зокрема: рекламу, стимулювання збуту, персональний продаж, взаємовідносини з громадськістю, прямий маркетинг, а також різноманітні синтетичні методи, такі як виставки та ярмарки, спонсорство, брендинг, інтегровані маркетингові комунікації в місцях продажу [1, с. 409]. Вищі навчальні заклади систематично розповсюджують інформацію про свою діяльність на ринку освітніх послуг. Це досягається через використання різних засобів комунікації, таких як реклама, масові медіа, профорієнтаційна діяльність, Інтернет, розповсюдження безкоштовних буклетів та інші форми комунікації [2, с. 219].

Дослідниками А. Дейнегою та М. Андрощук було запропоновано такі основні типи зовнішніх комунікативних потоків, що використовуються в діяльності організацій на ринку освітніх послуг [3, с. 283]:

Основні типи зовнішніх комунікативних потоків, що використовуються в діяльності організацій на ринку освітніх послуг

Характеристика типу комунікативного потоку	Назва типу комунікативного потоку			
	розповідь знайомого	профорієнтаційні заходи	газета	телебачення
Аудиторія	випадкова	свідомо зібрана	свідомо вибрана	переважно випадкова
Зміст	яскрава подія	згідно з планом заходу	аналітика	фактаж
Час	минуле	поза часом	вчорашня подія	сьогоднішня подія
Регулярність	випадкова	запланована	щоденна	щогодинна
Яскравість події	сама яскрава	емоційно забарвлена	будь-яка	візуальна
Професійність	реалізується випадковими особами	переважно професійно організована	професійно організована	професійно організована
Вартість	безплатно	доступно	доступно	дорого

Елементами комунікативного комплексу є брендинг, спонсорство. Важливим для комунікації «університет-суспільство» є такий зовнішній комунікативний потік, як соціальні мережі. Їм потрібно приділяти особливу увагу, оскільки з кожним роком цей елемент суспільного життя займає все більший сегмент у справі популяризації, просування та комунікування [Кількість користувачів Facebook в Україні]. Організаціям, які прагнуть закріпитися у своїй ніші на ринку освітніх послуг, варто більше уваги приділяти і брендингу, оскільки вдало сформований образ освітнього закладу, який максимально відповідає очікуванням цільової аудиторії, може забезпечити йому максимальну наповненість учнівських (студентських) груп [3, с. 283].

З метою трансформації сектору вищої освіти та поглиблення і покращення рівня його впливу на суспільне життя започатковуються та впроваджуються різні міжнародні освітні проекти, серед яких: Програми ЄС Erasmus+: Модуль Жана Моне «Соціальна згуртованість в освіті та управлінні: європейські дослідження» (SCEGES); Проект Жана Моне «Європейські цінності різноманітності та інклюзії для сталого розвитку» (EVDISD); Кафедра Жана Моне «Соціальні та культурні аспекти досліджень ЄС» (SCAES), Центр досконалості Жана Монне «Європейські Студії соціальних інновацій в освіті» (ESSIE). У їх фокусі – соціальна згуртованість, сталий розвиток, просування соціальних інновацій та поширення найкращих практик ЄС. Такі проекти мають стати інструментом, який допоможе університетам, в тому числі й українським, у виконанні їх соціальної місії: «зробити значний стрибок у переосмисленні вищої освіти як основи для побудови безпечного, більш справедливого, демократичного та сталого світу». Теоретичні та практичні аспекти взаємодії між університетами та громадами у контексті міжкультурного спілкування були основною темою Міжнародної літньої школи з культурологічних досліджень та культурного діалогу, яка відбулася у місті Генуя (Італія) з 24 по 28 липня 2023 року. Ця подія була спрямована на привернення уваги широкого кола учасників до важливості культурного діалогу в міжкультурному середовищі. Літня школа проходила в рамках імплементації проекту Центр досконалості Жана Монне «Європейські Студії соціальних інновацій в освіті» – СОЕ та у синергії з проектами напряму Еразмус+ КА2 «Університети-Громади: Посилення співпраці» та Кафедра Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» (SCAES)620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR [6, с. 223-224].

Комунікація на ринку освітніх послуг є постійним обміном інформацією між освітніми організаціями та їхнім зовнішнім середовищем, спрямованим на максимальне заповнення студентських (учнівських) аудиторій шляхом врахування їхніх потреб. Сьогодні в діяльності організацій на ринку освітніх послуг основними типами зовнішніх комунікативних потоків є рекомендації від знайомих, заходи профорієнтації (відкриті дні, візити в школи та підприємства, відкриті лекції і т. д.) та реклама в ЗМІ. Кожен тип зовнішньої комунікації освітніх організацій має свої особливі характеристики [3, с. 284].

Війна спричинила загострення кризового стану в українській освіті та суспільстві. Зусилля з об'єднання та подолання цих викликів базуються на розвитку та зміцненні спільнот. Для університетів та інших вищих навчальних закладів ці спільноти включають як суспільні, так і освітні спільноти. Ефективність університету визначається його відкритістю перед внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами та ефективністю комунікації з різними спільнотами. Перші спільноти, з якими потрібно налагоджувати комунікацію для

університету, це студентські спільноти, як поточні, так і випускників. Вони визначають реальний вплив університету на суспільство. У контексті зростання конкуренції та фінансових труднощів лояльність випускників стає ключовим фактором для виживання та успіху університетів [6, с. 222]. Українські університети тривалий час були відірвані від європейського та світового освітніх процесів. Тому зараз однією із місій є наздогнати міжнародну університетську спільноту в контексті інтеграції у суспільний розвиток, діалогу «університет-громади», розуміння та забезпечення освітніх потреб суспільства. Уже після початку бойових дій в Україні започатковувалися проєкти, спрямовані на досягнення зазначених місій. Так, з 1 лютого 2023 р. в УДУ імені Михайла Драгоманова впроваджено національний структурний проєкт програми Еразмус + напряму КА2 (розбудова потенціалу вищої освіти) – «Університети-громади: посилення співпраці». Подібні ініціативи спрямовані не тільки на розвиток університетських спільнот, системи вищої освіти України в цілому, а й на розвиток суспільства, шляхом розвитку громад, посилення їх співпраці з університетами [6, с. 227].

Використання досвіду іноземних партнерів у сфері комунікації між громадами та закладами вищої освіти є важливим елементом у побудові сильного, демократичного, розвинутого суспільства в Україні. Таке завдання є особливо важливим в умовах, які викликані військовими діями на території нашої держави, та обов'язковим сегментом для Програми повоєнного розвитку України.

Бібліографічні посилання

1. Гаркавенко, С. С. (2002). *Маркетинг*. Київ: Лібра, 712 с.
2. Грищенко, І.М., Крахмальова, Н. А. (2013). Ефективність комунікаційної діяльності вищих навчальних закладів. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. 4, т. 2, с. 218–224.
3. Грищенко, І. М, Крахмальова, Н. А. (2006). Роль комунікацій у функціонуванні вищих навчальних закладів. [online] У: *Київський національний університет технологій та дизайну*. Available at: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/International_editions/Gryshchenko_Krakhmaleva_6.pdf [Accessed 6 March 2024].
4. Дейнега, І. О, Андрощук, М. С. (2016). Комунікації на ринку освітніх послуг: загальне та специфічне. *Економіка та суспільство*. 7, с. 279–285.
5. *Media sapiens*. (2019–2024). [online]. Available at: http://osvita.mediasapiens.ua/web/social/kilkist_koristuvachiv_facebook_v_ukraini_pochala_rosti_shvidshe/ [Accessed 7 March 2024].
6. Нестерова, М. О., Стойка, А. В. (2023). Ефективні комунікації університети-громади для сталого розвитку суспільства. *Актуальні питання у сучасній науці*, 9 (15), с. 217–230.
7. Український католицький університет (2024). *Освіта задля обслуговування: суспільно орієнтоване навчання і третя місія університетів* [online]. Available at: <https://ucu.edu.ua/news/osvita-zadlya-sluzhinnya-suspilno-oriyentovane-navchannya-i-tretya-misiya-universytetiv/> [Accessed 7 March 2024].

Гога Н. П.

НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ В НАУЦІ

Різні аспекти вивчення питань комунікації в наш час набувають нового значення. Наприкінці ХХ – початку ХХІ сторіччя основними напрямками розповсюдження наукового знання стали процеси демократизації та впровадження принципів «відкритої науки», як виховання сучасної особистості, які гнучко реагує на трансформаційні процеси та опановує нові форми поведінки.

В широкому сенсі комунікація в науці – це вид взаємин, спілкування вчених та інших агентів наукової діяльності. Але окрім спілкування в науковій спільноті, можна говорити й про формування наукового світогляду, інформування спільноти щодо наукових відкриттів, взаємодію щодо вирішення різноманітних соціальних питань.

Романчук С. М. зазначає, що оскільки основною метою науки є одержання наукового знання, комунікацію вчених можна розуміти як одну з умов створення нового знання. Критерієм при виділенні комунікаційної підсистеми із цілісної науково-інформаційної системи є взаємодія вчених, яка набуває різноманітних форм: формальне та неформально спілкування для одержання інформації, співробітництво в дослідженні, співавторство (особливо в публікаціях в журналах, які входять в наукометричні бази), взаємини науковців при передаванні інформації [2].

До наукових комунікаторів, окрім суто науковців або науково-педагогічних співробітників може бути віднесено широке коло фахівців (наукові консультанти, експерти, журналісти тощо).

Для активізації комунікації в науці необхідно розуміти можливі засоби та форми її впровадження. На формальному рівні можна виділити наукові часописи, індивідуальні та колективні монографії, автореферати, об'єднані електронні каталоги інформації («репозиторії»). Неформальна комунікація окрім взаємодії комунікаторів також може мати за мету й популяризацію наукового знання. Виділяють наступні способи донесення інформації [3]: 1. засоби масової інформації; 2. суспільні заходи в форматі живих виступів; 3. онлайн-взаємодія. Перевагами засобів інформації була можливість широкого охоплення аудиторії, але була практично відсутня можливість діалогу, до того ж автор публікації не мав вплив на якість інформації та не міг протидіяти дезінформації. З розвитком Інтернет та соціальних мереж актуальність традиційних ЗМІ впала.

Друга категорія, яка включає в себе різноманітні заходи, які проводяться наживо (дебати, наукові музеї або окремі виставки наукового мистецтва, публічні лекції, краудсорсінгова наука). Саме краудсорсінг став потужним інструментом підвищення інтересу до суспільних та наукових проектів широкого кола спільноти.

Одним з найбільш вдалих прикладів об'єднання заходів наживо та онлайн-взаємодії з метою інформаційно-просвітницької діяльності, є функціонування некомерційної організації TED (Technology Entertainment Design), яка с 1990 року проводить щорічні конференції, спрямовані на поширення нових ідей та надання доступу до знань та інформації як найбільшій кількості людей по всьому світу. TED включає в себе проведення конференцій, премію TED Prize, TED Talks (збірку найкращих виступів з безкоштовним

доступом в інтернет). В 2012 році були створені TED-ed (відео уроки для викладачів) та TED Radio Hour (партнер, що розповідає історії з TED Talks слухачам громадського радіо) [4]. З 2009 року в Україні проводяться події в форматі TEDx, з заручення спікерів з різних галузей науки та суспільства, діяльність не припинилась й після 2022 року [1]. В Україні для активізації наукового інтересу серед школярів та студентів регулярно проводились наукові форуми, «Наукові пікніки», «День науки», «Ніч науки» тощо. Також цікавим досвідом стало проведення наукових змагань в форматі Science Slam, як неакадемічної форми наукової комунікації.

На сучасному етапі найбільш активно розвивається напрямок наукової та науково-популярної онлайн-взаємодії в форматі подкастів, блогів, груп за інтересами, груп та чатів в телеграм-каналах. Онлайн-формат відкрив вільну можливість комунікації та наукової дискусії та всіх рівнях, з урахуванням різних точок зору. Таким чином, можна зробити висновок, що комунікація в науці продовжує розвиватися з використанням сучасних засобів та форм.

Бібліографічні посилання

1. Костиренко, І. (2024). *TEDxKyiv. Життя під час війни* [online]. Available at: https://tedxkyiv.com/magazine/life_during_the_war [Accessed 10 Marth 2024].
2. Романчук, С. М. (2010). *Формальна та неформальна наукова комунікація: соціологічний аспект* [online]. Available at: <https://pgk.ffs.npu.edu.ua/--1/34-2010-11-23-19-02-49> [Accessed 5 Marth 2024].
3. Bultitude, K. (2011). *The Why and How of Science Communication* [online]. Available at: https://web.archive.org/web/20120813110819/http://www.ucl.ac.uk/sts/staff/bultitude/KB_TB/Karen_Bultitude_-_Science_Communication_Why_and_How.pdf [Accessed 4 Marth 2024].
4. (2024). *History of us* [online]. Available at: <https://web.archive.org/web/20200511211246/https://www.ted.com/about/our-organization/history-of-ted> [Accessed 7 Marth 2024].

Калюжна Ю. І.

CHATGPT ЯК ПЕРСОНАЛЬНИЙ АСИСТЕНТ НАУКОВЦЯ: КОМУНІКАТИВНИЙ KEY PROMPT ENGINEERING

Якщо Джеймс Баррат у книзі «Останній винахід людства» в алармістській тональності шукає відповіді чи не матиме створення штучного інтелекту (*далі ШІ*) катастрофічних наслідків і не стане врешті кінцем епохи Homo sapiens [3], то Кріс Болл у нещодавній публікації демістифікує ШІ та за допомогою провідних галузевих експертів і технологічних візіонерів пропонує гайд у найближче майбутнє, в якому алгоритми машинного інтелекту зовсім не суперники людині, а високотехнологічні помічники, що вирішують велику кількість задач у економіці, бізнесі, політиці, військовій справі, екології, медицині, освіті та ін. [2]. Означена полярність думок, щодо потенціалу ШІ обумовлена складністю предмета дискусії та його малодослідженістю.

Точкою відліку, коли світ перейшов від повсякденних практик життя у цифровому світі до нової гіперцифрової реальності, у якій ШІ стає звичайним продуктом мас-маркету – стало 22 листопада 2022 року, дати коли команда OpenAI презентувала громадськості

чат-бот ChatGPT. ChatGPT – це перший масовий продукт індустрії ШІ, нейромережевий персональний асистент, функціонал якого дозволяє значно підвищити продуктивність у роботі, навчанні, творчості та інших сферах.

Функціональні можливості ChatGPT спроможні допомагати й науковцям, зокрема при вирішенні численних рутинних завдань в рамках науково-дослідної діяльності, таких як:

- попереднє узагальнююче дослідження та інтерпретація даних для розуміння якості дата-сету;
- очищення та попередня обробка даних;
- формулювання гіпотез та проведення статистичного аналізу з поясненням отриманого результату;
- генерування програмного коду для візуалізації даних, формулювання пропозицій щодо створення різних звітів тощо;
- допомога щодо створення, вдосконалення, перевірки на присутність помилок та їх виправлення в тексті;
- тлумачення та пояснення різних аспектів аналізу даних для різних фахівців;
- аналіз соціальних мереж;
- формулювання ідей для тестування або опитування респондентів та ін. [1], а також переклад текстів, уніфікація списку літератури, організація і планування дослідження, здійснення інформаційного пошуку, моделювання і стимулювання та ін.

Окрім перерахованого, ChatGPT як персональний асистент може бути корисним в якості «генератора ідей», тобто сприяти розкриттю евристичного потенціалу науковця, пропонуючи нестандартні відповіді та рішення на поставленні завдання.

Оскільки в архітектурі ChatGPT закладено інструменти синергетичного ШІ та специфічні мовні моделі, що призначені для ефектів взаємодії, самоорганізації, самонавчання і адаптації, то для продуктивної роботи з чат-ботом науковцю потрібно розвивати свої навички *prompt engineering*. Простими словами *prompt engineering* – це підбір (формулювання) таких запитів до ChatGPT, які дадуть якісний результат. Серед ключових принципів *prompt engineering*:

- звуження контексту;
- коректне і чітке формулювання запиту;
- перерахування вимог до очікуваного результату;
- урахування *hallucination* та *false citations* (необхідно самостійно перевіряти згенеровані матеріали, цитати тощо).

Тож, правильне застосування комунікативного кейсу *prompt engineering* дозволяє перетворити GPT на ефективного персонального асистента, який виконує значну частину рутинної роботи із текстами, масивами даних та ін.

У контексті означеної проблематики логічно постає питання морально-етичного та дисциплінарно-правового характеру, що перебувають у площині академічної доброчесності: яким є персональний доробок науковця, який послуговується у своїй дослідницькій практиці ChatGPT? В якості відповіді наведемо цитату зі статті Луїса Енріке Порталес Дербеса розміщеної на сайті Міжнародного центру академічної доброчесності (ICAI): «ChatGPT не використовує етичних параметрів, пов'язаних з академічною чесністю. Це інструмент, який генерує текст на основі шаблонів, отриманих із різних джерел даних, і не має вбудованого

розуміння етичних міркувань. Відповідальність за етичність використання ChatGPT і забезпечення академічної чесності лежить на користувачах» [4]. Оскільки прогнозованим є стрімке зростання розвитку і застосування інструментів ШІ в науково-дослідній діяльності, зокрема чат-боту ChatGPT та його нових версій, про що власне йдеться у аналітичному звіті Horizon Report 2023 [5], важливо вже зараз розпочати роботу над формуванням у науковій спільноті і загалом у суспільстві – чітких критеріїв щодо мети, принципів і цінностей, які слід використовувати під час роботи з ШІ.

Бібліографічні посилання

1. Скіцько, В. І. (2023). Аналіз даних із використанням генеративного штучного інтелекту: можливості та виклики. *Проблеми економіки*, [online] 4 (58), с. 217–225. Available at: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2023-4_0-pages-217_225.pdf [Accessed 17 February 2024].
2. Ball, K. (2023). *Tomorrow's Artificial Intelligence: A Futurist's Guide to Understanding and Harnessing AI Technology That Is Shaping Our World*. Kindle Edition, 179 p.
3. Barrat, J. (2013). *Our Final Invention: Artificial Intelligence and the End of the Human Era*. Thomas Dunne Books. 322 p.
4. Derbez, L. P. E. (2023). *La tecnología no tiene moral, las universidades... deberían*. [online]. Available at: <https://academicintegrity.org/resources/blog/474-la-tecnologia-no-tiene-moral-las-universidades-deberian> [Accessed 19 February 2024].
5. 2023 *EDUCAUSE Horizon Report*. [online]. Available at: <https://library.educause.edu/media/files/library/2023/4/2023hrteachinglearning.pdf> [Accessed 17 February 2024].

Панасенко Л. О.

КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ПРИЗМУ КОНЦЕПЦІЇ ДРУГОРЯДНОСТІ ЖІНОК

Взаємини чоловіків і жінок – це первинні відносини не тільки з точки зору фізіології. Можна сказати, що це перші соціальні відносини, що заклали основу всім наступним відносинам на різних рівнях, на сьогодні, досить складного і структурованого суспільства. Усі мови, елементи культури, засоби спілкування та взаємодії виникли на рівні жінки та чоловіка, як двох колективних одиниць, що об'єдналися задля спільного побуту, виживання, народження та турботи про нащадків. Тому, навіть із цих простих міркувань, можна зробити висновок, що чоловік і жінка на початку були створені рівними. Сучасні археологи все більше визначають, що не завжди можна одностайно дізнатися про стать за скелетом, що раніше вважалося найбільш достовірним методом, і сьогодні є потреба в більш ширшому використанні тестування ДНК. Також хімічні дослідження кісток показують невелику різницю між статями. І натомість замість цього показують різницю між чоловіками та жінками різних соціальних верств та різного способу життя, наприклад між більш і менш забезпеченими [3, с. 54]. З розвитком цивілізації, розділенням праці нерівність між чоловіком і жінкою на користь чоловіка збільшуються як фізіологічна (наприклад, розмір мозку, фізична сила, зріст, вага), так і інтелектуальна. Дюркгейм писав: «Один із відмінних атрибутів теперішньої жінки – м'якість, мабуть, не належала їй спочатку» [2, с. 60].

Таким чином, ідея слабкості жінки, у тому числі фізичної, концепція, що жінка – це істота, яка потребує захисту, заступництва та домінування – все це є «досягненнями» цивілізації, в трансляції яких значну роль відіграє соціальна комунікація.

Сьогодні ситуація змінилася на законодавчому та загально соціальному рівні. Формально вже у багатьох країнах світу чоловік і жінка мають рівні права, сприймаються як рівні і комунікаційні механізми працюють на тиражування саме такого погляду на взаємовідносини жінок та чоловіків.

В період економічних криз, пандемій і війн це питання починає набувати виражено економічного характеру. Згідно досліджень, саме за рахунок досягнення гендерної рівності в суспільстві можливе подальше процвітання та економічне зростання не лише в окремій країні, а й у всьому світі. Яскравий приклад - дослідження McKinsey Global Institute (MGI), які говорять, що якщо кожна країна буде впроваджувати активні дії в напрямку гендерної рівності, до 2025 року світовий ВВП може зрости на 12 трильйонів доларів. У цій ситуації усі країни світу можуть підвищити ВВП на 8%. А за максимально сприятливого сценарію, коли жінки максимально можуть виконувати чоловічі ролі на всіх позиціях і в усіх секторах, то до світового ВВП до 2025 року з'явиться можливість додати 28 трильйонів доларів або 26% [4].

Перспектива вражає, але реальні дані щодо світового прогресу у питанні гендерної рівності говорять скоріше про протилежне. У своєму звіті ООН за 2023 рік про досягнення глобальних цілей у сфері гендерної рівності наголошує, що поставлених цілей до 2030 року не буде досягнуто. Більше того, у звіті йдеться про наступне: «У багатьох сферах прогрес йде надто повільно. За збереженням нинішніх темпів нам знадобиться, за оцінками, 300 років, щоб покінчити з дитячими шлюбами, 286 років, щоб усунути прогалини у правовому захисті та скасувати дискримінаційні закони, 140 років, щоб забезпечити рівну представленість жінок у владних структурах та на керівних посадах і 47 років, щоб досягти рівної представленості в національних парламентах» [5]. Дивлячись на цю статистику, можна сміливо сказати, що жодна людина, яка сьогодні проживає на планеті Земля, не застане моменту, коли відновиться рівність між чоловіками і жінками, і найближчі кілька поколінь у тому числі. Сьогодні існує ситуація, коли дві від природи рівні сутності досі перебувають у становищі, коли одна сторона має переваги перед іншою.

У цьому ключі ми можемо послатися на деякі висновки із дослідження, проведеного в Україні. По суті, низька оцінка себе жінками в суспільстві та комплементарне доповнення у вигляді ставлення чоловіків є частиною глибинної культури суспільства, яка не усвідомлюється: «неузгодженість гендерних установок та реальної поведінки як жінок, так і чоловіків, зокрема “терпимості” до дискримінації, слід шукати в більш глибинних соціальних нормах і правилах, на основі яких власне і сформовано гендерну культуру в суспільстві, яка відтворює відносини між чоловіками та жінками як ієрархічні, підлеглі, нерівні» [1, с. 205].

Незважаючи на всі законодавчі заходи щодо подолання гендерної нерівності, які вживаються на рівні держави і суспільства, у глибокій свідомості, як і раніше, є традиційне бачення жінки, яка більш схильна до виконання сімейних обов'язків, а відповідно й обмежена щодо самореалізації та кращих умов праці. Оскільки ця ситуація не визначається як гендерна дискримінація, то, по суті, можна сказати, що підтримка такої концепції

другосортності жінки є глибоко підсвідомою гендерною культурою, яка властива чоловікам і жінкам в рівній мірі і має глибоке історичне коріння.

Цікавим у цьому плані є аналіз механізму зміцнення та подолання ідеї другорядності з використанням оригінальної авторської концепції, яка була представлена американськими вченими у другій половині 20-го століття Ч. К. Тойч та Дж. М. Тойч [6; 7; 8]. Ця концепція була названа авторами «ІДЕАЛ-метод», виходячи з аббревіатури: individualized – індивідуалізований, directive – задаючий напрямок/той, хто показує життєву орбіту, explanatory – дає пояснення/розуміння, action – пропонує конкретну програму дії, log – сформульований у логічному вигляді. Метод дозволяє досягати швидких та ефективних результатів як в індивідуальному консультуванні, так і в аналізі індивідуальних та колективних процесів та рушійних сил.

Тойчі у своїх роботах висувують оригінальну концепцію, що вся людська взаємодія керується принципом комплементарності, що визначається як функціональне ціле. Згідно з цією концепцією, воно складається з двох ключових компонентів: один - негативний, або очікуваний фактор; другий - позитивний, або фактор, що виправдовує очікування. Дві сторони взаємодії функціонують не як окремі компоненти, але як частини одного цілого. Така взаємодія може стосуватися різних сфер життя чи то сім'ї, бізнесу, чи взаємодії жертви і переслідувача. Але цей механізм діє у зворотному напрямку. За принципом функціонального цілого можна сформувати нову комплементарну взаємодію, яку загалом Тойчі називають як «благоодержувач-благадавач». По суті, через зміну очікування можливо сформувати сприятливий досвід як на індивідуальному, так і на колективному рівні. Тойчі пропонують підхід, який спрямований на перенавчання, починаючи з окремого індивідуума, думати, говорити і діяти по-іншому. Цей підхід чи процес вони назвали девіктимізацією (victim (англ.) – жертва) – звільнення від свідомості жертви. Даний підхід заснований на свідомому та підсвідомому перенавчанні як на індивідуальному рівні, так і на колективному рівні.

Очевидно, що важливим шляхом вирішення проблеми гендерної рівності є не просто нормативне врегулювання процесів цього кола питань, а створення певної якості комунікаційного середовища у соціумі, яке тиражуватиме ідеї та успішні практики, змінюватиме свідомість та цінності, сприйняття обома статями комплементарної цінності один одного. Відповідно мова йде про зміни у комунікаційному контенті, його акцентах, ролей комунікантів, форм їх комунікації тощо.

Таким чином, проблема коренів гендерної нерівності у суспільстві досить багатогранна і має потужний методологічний супровід [9]. Спираючись на нього, можна сказати, що просто дій, спрямованих на покращення становища жінок та досягнення рівності у всіх сферах між чоловіками та жінками недостатньо. Більш того, поява різноманітності гендерів ситуацію також не змінить, оскільки ідея другосортності і тенденція відігравати роль жертви, як результат цієї ідеї, змінює згодом модальність і призводить лише до зміни ролей «жертва-переслідувач-жертва», згідно з теорією Тойч. Основа дій – це зміна розуміння причини ситуації, згодом глибинних переконань жінок щодо себе. Важливо бачити свою роль і свій внесок у ту чи іншу взаємодію, зміна очікувань щодо себе та чоловіків як на рівні окремих людей, так і на рівні великих груп. Ідеї подружжя Тойч в даному аспекті можуть бути корисними і прийнятими за основу в подоланні ідеї другосортності на рівні окремих

індивідумів і на рівні малих і великих груп, що сприятиме з часом зниженню рівня насильства, конфліктів, починаючи з сім'ї, та сприятиме довгостроковому процвітанню суспільства в загалом. Важливу роль в цьому грає соціальна комунікація.

Бібліографічні посилання

1. Центр Разумкова (2016). *Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України*. 244 с.
2. Дюркгейм, Э. (1900). *О разделении общественного труда. Метод социологии*. Одесса, 348 с.
3. Brettell, C., Sargent, C. F. (eds). (2017). *Gender in Cross-Cultural Perspective*. 7th edition. New York: Routledge, 742 p.
4. McKinsey Global Institute (2020). *Ten things to know about gender equality* [online]. Available at: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/diversity-and-inclusion/ten-things-to-know-about-gender-equality> [Accessed 15 Jan. 2024].
5. United Nations (2023). *The Sustainable Development Goals Report 2023* [online]. Available at: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2023/09/press-release-the-gender-snapshot-2023/> [Accessed 15 Jan. 2024].
6. Teutsch, J. M., Teutsch, C. K. (1974). Victimology: the result of the action of consciousness, interpersonal dynamics and human physics. *International journal of criminology and penology*, 2 (3), pp. 249–274.
7. Teutsch, J. M., Teutsch, C. K. (1975). *From Here to Greater Happiness or How to Change Your Life for Good!* New York: Price/Stern/Sloan, 178 p.
8. Teutsch, J. M., Teutsch, C. K. (1975). *Criminality as a function of Mental genetics*. Sao Paulo.
9. Panasenکو, L. (2023). The deep concept of second-class as a cause of gender inequality, *Journal of Humanities and Social Sciences Academy*, 3/1 (June 2023), pp. 18–31.

Смірнов С. М.

НАУКОВІ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ МОЛОДОГО УЧЕНОГО

Революція у світі інформаційно-комунікативних технологій, яка за мірками історичного хронометражу охоплює вузький період часу (кінець ХХ – початок ХХІ століть), докорінно змінила поняття простору, часу, відстані і комунікації. У сучасному цифровому світі інформація, знання, технології та способи їх передачі стають рушійною силою інноваційних і глобалізаційних процесів, які визначають вектори розвитку особистостей, соціальних груп, суспільств та впливають на світовий порядок.

Розмірковуючи над розвитком інформаційних і комунікаційних технологій та їх впливом на суспільство Ханс-Дітер Кюблер зазначає, що перехід у вимір цифрового світу «надав можливість необмеженого зберігання та передачі інформації з можливою конверсією у будь-які формати, що забезпечує мультимедійність, інтерактивність та постійний

обмін» [3, с. 59], а також необмеженої комунікації між усіма хто має доступ до віртуальної мережі.

Означені революційні зміни, щодо технологій з обміну інформацією і комунікаційних можливостей створили для сучасної людини по справжньому поза бар'єрне глобальне віртуальне середовище. Саме те середовище, у якому інформаційні потоки нівелюють поняття простору та роблять кордони умовними. Ці концептуальні зміни влучно пояснює Е. Гідденс, наголошуючи на домінуванні просторових характеристик у визначенні глобалізації та ролі комунікативних взаємозв'язків на конструюванні нової соціальної реальності, насамперед через простір, горизонти якого максимально розсуваються [1].

На сьогодні інформаційно-комунікативні технології дозволили зробити світ науки по справжньому безбар'єрним для комунікації та максимально розсунути горизонти досліджень. Зокрема, спеціалізовані соціальні мережі та електронні платформи, що орієнтовані на наукову спільноту стали корисним інструментом для комунікації та професійного зростання сучасного науковця. Серед найбільш популярних сервісів для науковців можна відзначити такі, як Academia.edu, ResearchGate, Google Scholar, LinkedIn, ORCID, ResearcherID, Mendeley, Zenodo, Adult Learning in Europe (EPALE), Scientific Social Community, Bielefeld Academic Search Engine (BASE) та ін.

В узагальненому вигляді зазначені соціальні мережі та платформи включають такі функціональні можливості та інструменти:

- реєстр науковців та засоби пошуку у ньому;
- інструменти для створення професійного резюме чи портфоліо;
- бібліотека наукових публікацій, завантажена учасниками з засобами пошуку, обговорення та цитування;
- база вакансій світових університетів;
- інструменти статистики, що дають змогу проаналізувати, хто, з яких країн, за якими пошуковими запитами та як часто знаходить вашу сторінку чи конкретні публікації;
- засоби приватного листування [4, с. 16].

Тож, спеціалізовані соціальні мережі та платформи відкритих електронних реєстрів наукових робіт сприяють продуктивній професійній комунікації, обміну досвідом і результатами наукових досліджень, пошуку однодумців і грантових партнерів, прокладанню містків для нових міждисциплінарних досліджень та ін., і в цілому, – є простором для інновацій у конкретній науковій галузі та зростанню науковців.

Окремо слід наголосити на ролі спеціалізованих соціальних мереж і електронних платформ у формуванні персонального бренду молодого ученого. Адже, як зазначає С. Касян: «Коли глобальними соціальними мережами розганяються потоки інформації про досягнення науковців це позитивно і мультиплікаційно впливає на формування і просування їх персонального бренду. Такий персональний бренд системно відображає інноваційний досвід, через залучення до наукових івентів, комунікаційну функцію транслює до цільових аудиторій» [2, с. 225].

Для молодих науковців спеціалізовані соціальні мережі та електронні платформи це не просто майданчик для ознайомлення і опрацювання наукових матеріалів (статей, монографій, дисертаційних досліджень та ін.), а й можливість належним чином представити себе світовому науковому товариству. Робота над персональними науковими сторінками (профілем) та покращенням індексів цитування – це необхідний крок для підвищення власної впізнаваності, презентації персонального наукового доробку, здобуття авторитет і довіри серед колег, можливості стати частиною глобального інформаційного потоку у вимірі світової науки.

Бібліографічні посилання

1. Гіденс, Е. (2004). *Нестримний світ : як глобалізація перетворює наше життя*. Київ: Альтерпрес, 100 с.
2. Касян, С. (2022). Просування персонального бренду в науковій сфері: участь в івентах, співпраця. [online] У: *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* Available at: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/272024> [Accessed 27 February 2024].
3. Кюблер, Х.-Д. (2010). *Міфи про суспільство знань*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 264 с.
4. Семенець, А. В., Марценюк, В. П. (2015). Про підхід до застосування наукових соціальних мереж для максимізації представлення інформації про наукові публікації. *Медична інформатика та інженерія*, (4), с. 15–28.

Величко Т. П.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ОНЛАЙН КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК

Уся система ставлення людини до інших людей реалізується у спілкуванні, комунікації та соціальній взаємодії. Ефективність спілкування та комунікації вказує на себе як на вкрай необхідне вміння, більш загально – фундаментально цінний особистісний ресурс, що забезпечує активну діяльність у соціумі.

Комунікативний процес розглядається як процес передачі інформації. Саме тому значну роль відіграє поділ комунікації на вербальну та невербальну. І якщо вербальна – це звичайне використання мови, то невербальна – міміка, жести, пози, одяг, зачіска, інтонація та тембр голосу тощо [2]. У сукупності розвиток комунікативної компетентності передбачає вдосконалення як вербального, так і невербального компонентів комунікації. Більш того, можна говорити про явні та латентні компоненти комунікації.

Вчені виділяють декілька підходів до аналізу комунікації, які, по суті, репрезентують аспекти комунікативного процесу. Зокрема, Г. Г. Почепцов радить використовувати такі наукові підходи до цього об'єкта [1]:

1. Традиційний підхід, що користується поняттями:
  - риторики – мистецтва правильного мовлення, науки про те, як впливати на людей своїм мовленням;
  - філософії та логіки – наук, які тільки й дали змогу створити моделі реального спілкування людей.

2. Загальнотеоретичний підхід, що базується:

– на теорії комунікації – науці про теоретичні концепції стосовно загальних питань людського спілкування.

3. Прикладний підхід, що базується на:

– діловій комунікації – науці, яка вивчає найраціональніші способи розв'язання ділових проблем;

– теорії комунікативних обмінів – науки про стратегію і тактику людської поведінки під час обміну інформацією.

4. Філологічний підхід з використанням:

– лінгвістики – науки про мову, яка пояснює мовні форми, за допомогою яких саме й відбувається комунікація;

5. Психологічний і соціологічний підходи, що використовують:

– психологію – науку про поведінку окремого індивідуума, групи людей або народу в цілому згідно з менталітетом;

– соціологію – науку, що вивчає відносини соціальних структур.

Використання цих підходів дає можливість осмислювати комунікативні процеси з різних аспектів, але ефективність кожного з них випробовує на собі вплив соціальних умов, в яких здійснюється комунікація. Більш того, врахування різних аспектів стає важливим у різних соціальних ситуаціях [3].

Останні роки набуває обертів та переважаючою стає онлайн комунікація. Віртуальне середовище змінює звичну нам комунікаційну форму спілкування. Загальний погляд на таку комунікацію дозволяє систематизувати його плюси та мінуси.

До позитивних моментів онлайн комунікації зазвичай відносять [4; 5]:

- можливість вчитися та спілкуватися в будь-якій точці світу;
- можливість використовувати онлайн комунікацію як інструмент для саморозвитку та заробітку;

- гнучкість;
- мобільність;
- доступність (навчання онлайн може зробити освіту доступнішою для людей з малозабезпечених верств населення або людей з обмеженими можливостями);
- охоплення (можливість охопити ширшу аудиторію та запропонувати курси більшій кількості студентів) та інші.

Поряд з цим, важливими є і мінуси онлайн комунікації. Одним із найбільш істотних недоліків онлайн є те, що воно менш інтерактивне, ніж очне спілкування, те, що людина втрачає звичку реального спілкування. В онлайн спілкуванні майже відсутня невербальна комунікація - пози та жести. Слід зазначити, що здійснюючи онлайн комунікацію, люди часто також не дотримуються правил граматики та пунктуації, використовують мізерний словниковий запас, а емоції як комунікаційну невербальну поведінку замінюють смайлами [4; 5]. Це негативно позначається на комунікації у реальному світі.

Відсутність прямої взаємодії може утруднити і мотивацію важливої дії, оскільки може бракувати підтримки та зворотнього зв'язку, на відміну від традиційного навчання та спілкування. А у разі одиночного проходження курсу студент може зіткнутися із почуттям ізоляції.

Отже онлайн комунікація має доповнювати звичайне спілкування, а не заміщати його. А розглянуті теоретичні підходи можуть бути гнучко скомбінованими для аналізу феномену соціальної комунікації.

Бібліографічні посилання

1. Почепцов, Г. Г. (1999). *Теорія комунікації*. Київ: Вид. центр «Київський університет», 308 с.
2. Шевченко, І. С., Шевченко, Є.І. та Морозова, І.С. (2003). Дискурс як мислекомунікативна освіта. *Вісник нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*, 586, с. 33–37.
3. Bannikova, K., Mykhaylyova, K. (2023). *Effective Global Recruitment Strategy* [online]. Available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a61/> [Accessed at 10 Febr. 2024].
4. Dan-it.com.ua (2022). *Онлайн та оффлайн навчання: різниця, плюси та мінуси* [online]. Available at: <https://dan-it.com.ua/uk/blog/onlajn-ta-offlajn-navchannja-riznicja-pljusi-ta-minusi/> [Accessed at 10 Febr. 2024].
5. Webakula.ua (2017). *Соціальні мережі: плюси та мінуси* [online]. Available at: <https://webakula.ua/uk/blog/socialni-merezhi-plyusi-ta-minusi> [Accessed at 10 Febr. 2024].

Данько А. Т.

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

В сучасному бізнес-середовищі комунікація потрібна для обміну інформацією, залученні клієнтів та партнерів, обміну думками, складання планів та пропозицій, досягнення згоди, виконання рішень, виконання замовлень та проведення продажів. S. W. Hussaini в своєму дослідженні [1] визначає, що хороша комунікація в наш час є основним потоком зростання і розвитку організації. Комунікація впливає на всі сфери бізнесу, а успіх компанії ґрунтується на ефективній та результативній комунікації. Ефективна ділова комунікація має вирішальне значення для успіху організації, оскільки вона сприяє формуванню продуктивних команд, робочій співпраці та розвитку динамічної культури праці.

Також, за словами S. Kalogiannidis [2], комунікація є ключовим інструментом для налагодження корпоративної ефективності та розвитку. Більшість компаній покладаються на міцні комунікації як з клієнтами, так і з працівниками, щоб генерувати продажі та розширюватися. Організаційне управління, а також незадовільні комерційні результати, як правило, є результатом неефективної або недостатньої взаємодії.

Здатність компанії ефективно комунікувати має вирішальне значення для її успіху. Практика передачі повідомлень від одного джерела до іншого, як всередині, так і поза корпоративним середовищем, називається діловими комунікаціями. Термін «ділові комунікації» походить від загальної комунікації, яка пов'язана з бізнесом [3]. Іншими словами, під бізнес-комунікацією мається на увазі спілкування між діловими сторонами або особами з метою виконання завдань, пов'язаних з бізнесом. Без зворотного зв'язку ділове спілкування неповне. Чим більше рівнів в організації, тим складніше нею керувати. Комунікація має вирішальне значення в процедурах керівництва та контролю робочої сили організації. Можна отримати швидку реакцію і, якщо потрібно, усунути непорозуміння.

Ефективна комунікація між начальством і послідовниками, а також між фірмою і суспільством в цілому має вирішальне значення в кожній організації [3].

Корпоративні комунікації – це спосіб, за допомогою якого дані або інформація про фірму передаються декільком зацікавленим сторонам бізнесу, таким як споживачі, постачальники, корпоративні клієнти, працівники, а також з метою досягнення ефективного управління бізнесом. Крім того, це вимагає безперервного потоку інформації та зворотного зв'язку, що розглядається як життєво-важливий аспект діяльності компанії. Ділове спілкування відіграє важливу роль у багатьох управлінських обов'язках, таких як планування, координація, організація, керівництво, а також управління, завдяки різним етапам ієрархії та залученню великої кількості людей.

Крім того, комунікація використовується, серед іншого, для реклами, обміну ідеями, залучення та інформування людей. Комунікація – це засіб, за допомогою якого люди можуть висловити свою думку щодо запропонованих ініціатив або знайти рішення проблем, дозволяє співробітникам бути ближчими, завдяки діалогу працівники розвивають міцні зв'язки та забезпечують командну роботу, створює відчуття доброзичливого робочого середовища, заохочуючи робітників до продуктивної роботи. Це також дає робітникам відчуття захищеності та безпеки.

Також, важно відмітити, що сучасні цифрові технології роблять комунікаційні процеси в бізнесі швидшим і ефективнішим. Цифрова комунікація значно покращує бізнес-процеси, покращуючи їх ефективність, співпрацю, обслуговування клієнтів та збільшує рентабельність. Наприклад, електронні листи та платформи обміну миттєвими повідомленнями дозволяють швидко та легко спілкуватися між співробітниками, відділами та навіть різними галузями бізнесу. Це означає, що рішення можна приймати швидше, проєкти можна завершувати за більш короткий термін, а продуктивність може бути підвищена. Крім того, інструменти цифрового спілкування, такі як відеоконференції та програмне забезпечення для спільної роботи, дозволяють командам працювати разом незалежно від їхнього географічного розташування. Що стосується обслуговування клієнтів, цифрові комунікації відкрили нові канали для взаємодії компаній зі своїми клієнтами. Соціальні мережі, живий чат і підтримка електронною поштою дозволяють компаніям відповідати на запити та скарги клієнтів у режимі реального часу, підвищуючи задоволеність і лояльність клієнтів. Нарешті, цифрові комунікації розширили глобальне охоплення бізнесу. Завдяки Інтернету компанії можуть легко спілкуватися з клієнтами, постачальниками та партнерами по всьому світу. Це дозволило навіть малим підприємствам вийти на міжнародні ринки, підвищивши їхній потенціал зростання та прибутковості [2].

Підсумовуючи, комунікації мають вирішальне значення для успіху сучасної компанії. Комунікація має важливе значення для розвитку довіри всередині фірми. Крім того, сучасні цифрові комунікації відіграють вирішальну роль у ефективній комунікації, сприяє співпраці, покращує обслуговування клієнтів і розширює глобальне охоплення, що забезпечує підприємствам конкурентну перевагу в сучасну цифрову епоху.

Бібліографічні посилання

1. Hussaini, S. W. (2021). Influence of effective communication on business affluence. *International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology*, [online], pp. 596–599. Available at: <https://doi.org/10.48175/IJARST-1078> [Accessed 01 Mar. 2024].

2. Kalogiannidis, S. (2020). Impact of effective business communication on employee performance Eur. *European Journal of Business and Management Research*, [online] 5(6). Available at: <https://doi.org/10.24018/ejbmr.2020.5.6.631> [Accessed 01 Mar. 2024].

3. Olkkanen, R., Tikkanen, H. and Alajoutsijärvi, K. (2000). The role of communication in business relationships and networks. *Management Decision*, [online] 38(6), P. 403-409. Available at: <https://doi.org/10.1108/EUM0000000005365> [Accessed 01 Mar. 2024].

Івахненко А. О.

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ

За останні роки міжкультурна компетентність потроху зайняла місце в переліку базових кваліфікацій і ключових навичок сучасного робітника [3], через що Фонд Бертельсманна навіть пропонує назвати міжкультурну компетентність «ключовою кваліфікацією XXI століття» [3]. Ми сьогодні живемо у відкритому, мультикультурному світі якщо хочемо досягти в ньому успіху, маємо самі мати навички міжкультурного порозуміння і навчити їм своїх студентів. Загальна відкритість для культурного розмаїття, серед іншого, включає розуміння власної унікальної культури, а також – того факту, що «мови, традиції і соціальні відносини можуть бути однаковими, схожими або відмінними від власної спадщини та досвіду» [3].

Сьогодні через нову ситуацію глобалізованого ринку, скорочення державного фінансування та, в останні два роки, війну між росією та Україною, університети багатьох європейських країн відкривають свої двері і для студентів, і для викладачів з-за кордону, зокрема і з України, внаслідок чого відбувається процес інтернаціоналізації освітніх програм. [2] В принципі, останнім часом інтернаціоналізація спостерігається як у викладанні, так і в проведенні наукових досліджень на різних рівнях, що неминуче ставить нові завдання перед університетами по всьому світу, і в першу чергу – в Європі. Серйозно зростає мобільність студентів і викладачів, збільшується кількість міжнародних навчальних програм, пропонуються короткострокові і тривалі гранти на проведення досліджень, організуються «літні» та «зимові» резиденції, заохочується міжнародне наукове співробітництво. Однією з потужних програм академічної мобільності є програма Еразмус+, якою жваво користуються студенти, викладачі, дослідники; стажування пропонується різними підрозділами Європейської комісії; навіть окремі кафедри запрошують до себе українських викладачів працювати та/або проводити дослідження.

На цьому фоні важливим завданням професійної освіти будь-якого спрямування стає підготовка здобувачів освіти до використання іноземної мови у своїй професійній діяльності, до здійснення міжкультурної комунікації. [2] Знання мови сьогодні не означає лише вміння спілкуватися на професійні теми на виробництві чи в офісі, а передбачає знання культурних та соціальних особливостей того чи іншого народу, готовність сприймати і враховувати позамовну і невербальну інформацію в процесі спілкування. Така обізнаність, сформована заздалегідь, у стінах вищого навчального закладу, допоможе їм більш адекватно реагувати на повторювані соціокультурні ситуації, невимушено спілкуватися з представниками іншої культури, знаходити шляхи вирішення міжетнічних конфліктів, а також розвинути в собі такі

корисні якості, як толерантність, взаємоповага, готовність вислухати позицію співрозмовника [2].

Обізнаність у власних культурних цінностях та цінностях інших народів демонструє високий культурний рівень фахівця, допомагає йому чи їй швидко і безболісно адаптуватися до нової спільноти, чітко і злагоджено виконувати свою роботу, знаходити друзів та зав'язувати корисні знайомства.

Науковці зазначають: серед головних завдань, що висувуються зараз до освітніх закладів різних рівнів, стоїть створення таких умов, які б сприяли набуттю здобувачами освіти певного досвіду міжкультурного спілкування — як відомо, саме в процесі спілкування і формується міжкультурна компетенція людини [2].

Завдяки глобалізаційним процесам, що отримали додаткового стимулу в результаті широкомасштабного вторгнення через масовий «відтік» освічених громадян України за кордон, неабиякої актуальності набуває інтегрування українських закладів вищої освіти до міжнародної системи. Цей процес неминуче стимулює активне вивчення мов Європейського союзу для успішного інтегрування в суспільство країни, що приймає біженців, а через вивчення мови і набуття навичок спілкування з місцевими жителями сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності українців. Кваліфіковані фахівці, що були змушені виїхати з України, шукають способи утвердження в новому колективі й доходять висновку, що ефективність їхньої роботи дуже значною мірою залежить не лише від рівня володіння мовою країни, що надає прихисток, а і того, наскільки вони розуміють особливості робочої культури в країні. [1] У такій ситуації стає зрозумілим, що стандартний процес вивчення мови «зادля спілкування» обов'язково повинен містити окремих, вищий «розділ» — іноземна мова професійного спрямування із культурологічним / країнознавчим компонентом. Адже процес утворення іншомовної професійної компетентності включає в себе, серед іншого, переплетення іншомовних навичок із навичками професійними під час виконання конкретних робочих завдань. Тому не дивно, що сьогодні, коли українська вища освіта переживає активне реформування, науковці розглядають утворення іншомовної професійної компетентності як одну зі стратегічних цілей підготовки фахівців [1].

Окрім інтеграції в освітній процес у Європі, активізації професійних навичок під час входження в новий робочий колектив та проведення наукових досліджень за грантами, існує і така форма міжкультурної взаємодії, як проведення наукових конференцій та/або участь у них наших дослідників різних рівнів освіти. Сьогодні більшість конференцій передбачають змішаний чи повністю онлайн-формат, що уможливорює спілкування з іноземними науковцями, не виходячи з дома. Цей вид наукової діяльності передбачає мінімальне залучення міжкультурних компетентностей учасників і тому може бути рекомендований як один із перших етапів входження персоналії в міжкультурних освітній простір.

Таким чином, розвиток і активне використання міжкультурних комунікативних компетенцій у студентів та молодих науковців може здійснюватися наступними шляхами: участь у конференціях, навчання за кордоном за програмами академічної мобільності, отримання грантів на проведення конкретного дослідження, викладання в іноземному університеті тощо.

Бібліографічні посилання

1. Василюшина, Н. М. (2022). Професійна англомова комунікативна компетентність як невід'ємна складова ефективної міжкультурної взаємодії студентів ЗВО у процесі фахової підготовки. У: *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку*. Львів; Торунь: LihaPres, ч. 3, с. 27–31.
2. Воробель, М. М., Романчук, О. В. та Юрко, Н. А. (2021). Сучасні моделі міжкультурних і транскультурних комунікативних процесів вивчення іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 78, с. 38–44.
3. Дабагян, І. М. (2019). Особливості формування міжкультурних компетенцій студентів Німеччини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 42, т. 3. с. 116–120.

Костинський К. А.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ОНЛАЙН ПРОТИ ОФЛАЙН ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЙ

Освіта завжди передбачає собою трансформацію, адаптацію до актуальних умов, викликів свого часу та зміни упродовж усієї своєї історії. У ХХІ сторіччі, безумовно, через глобалізацію та цифровізацію довколишнього простору українська освіта набула дуже стрімких змін, і ті підходи, ті інструменти комунікації та робочий студентський/педагогічний/науковий простір, що були на початку "нульових", мають дуже серйозні відмінності від попередніх десятиріч.

Освіта стала доступнішою, популярнішою, і через це наразі науковий світ має дуже студентоцентралізований підхід та будує методики навчання, виходячи з якісних характеристик та звичок студентів, які були сформовані та отримані під час набуття шкільної освіти.

Через виклики часу (ковід, війна) майже ціле покоління здобувачів освіти навчаються та комунікують повністю дистанційно або частково в онлайн-форматі. Освіта в цифровому середовищі набирає обертів. І дискусія щодо переваг та недоліків онлайн та офлайн-форматів комунікації стає все більш актуальною.

При цьому слід зазначити, що мета освітнього процесу, незважаючи на відмінності онлайн та офлайн-формату, залишається незмінною - надати здобувачу освіти можливість отримати якісну підготовку.

Офлайн-формат комунікацій ми можемо віднести до традиційного, перевіреного сторіччями формату, який тримав монополію майже 99% часу від того часу, коли з'явився перший вчитель. Він має багато перевірених підходів, методик. Проте це не робить його занадто консервативним, не здатним до трансформацій та експериментів.

Онлайн-формат – це відносно новий формат комунікації в освітньому просторі, який спочатку лише доповнював або дублював офлайн-формат (наукові сайти, університетські сайти, онлайн-бібліотеки тощо). Проте з початком цифровізації та ускладненням соціального контексту онлайн-лекції стали більш масовими та вимушеними.

В офлайн-форматі викладач має більший авторитет, адже виступає джерелом інформації. Його авторитет у офлайн-форматі підвищує і більша концентрація здобувачів

освіти через прямий контакт та максимальну залученість до лекції. Його авторитет вище через спроможність оцінювати якість знань "тут і зараз" або контролювати засвоєння матеріалу студентами через академічну доброчесність (обмежується формат підказок через цифрові пристрої, списувань тощо).

На відміну від зазначеного вище, викладач через онлайн-засоби має менше змоги впливати безпосередньо на кожного здобувача освіти через певні бар'єри комунікації, адже немає прямого впливу, зменшується можливість приділити більше уваги окремому студенту, вступити у дискусію, розгорнути його думки тощо. В онлайн-форматі викладач уже не виступає централізованим джерелом інформації та стає більше залежним від того, як здобувачі опрацюють самостійно матеріал за додатковою літературою або іншими джерелами. Підвищується ризик недотримання правил академічної доброчесності, складніше провести якісний контроль знань.

Формування освітнього простору завдяки онлайн-засобам комунікації стало більш гнучким та менш ресурсно затратним, як з боку слухачів, так і з боку закладу вищої освіти. На відміну від офлайн-формату, є можливість з будь-якої точки планети залучатися до освітніх процесів незалежно від місця перебування. Для людини, яка має високий рівень дисципліни, це, безумовно, велика перевага. Проте більшість студентів, особливо першого року навчання, має ще низький рівень самоконтролю та самодисципліни.

Офлайн-простір та побудова комунікацій між студентом та викладачем, на відміну від онлайн-формату, потребує більше часу, має більше традиційних систем мотивації та вимагає повної концентрації та інтеграції до освітніх процесів. Це більш "живий" та соціалізований формат, який передбачає не лише формальну лекцію у студентській аудиторії, а ще й неформальну можливість обговорити наукове питання, а також такий розвиток відносин як студент-студент, що у тому числі якісно впливає на якість формування конкурентного середовища.

Конкурентне середовище значно вище між студентами, які перебувають у офлайн-комунікації. Вони мають змогу більш відверто обговорювати наукові питання та реагувати на отриманні знання. Через "живу" реакцію викладач має змогу глибше бачити, які думки та асоціації виникають у студентів. Онлайн-простір же зменшує навантаження відносно конкурентного середовища, студент більш зосереджений "на собі" та має менше можливостей порівнювати себе з іншими, має менше маркерів та орієнтирів, які будуть неформально стимулювати його та викликати реакцію.

Слід звернути увагу на поєднання теоретичної та практичної складових. Є певні напрями знань, які потребують серйозного обладнання для засвоєння практичної складової, певної наукової інфраструктури та бази, яку неможливо перенести до онлайн-формату.

Таким чином, ми зробили порівняння між онлайн та офлайн-форматами комунікацій. Ми бачимо, що онлайн-засоби комунікації інноваційні за своєю складовою. Вони гнучкі, максимально цифровізовані та відповідають запитам та можливостям тих, хто знається на освітньому контенті та готові до більш поглибленої самостійної роботи. Офлайн-засоби же традиційні, мають ліпший контроль якості та передачі знань. У офлайн-форматі викладач завжди матиме більший авторитет серед здобувачів та більший вплив на освітні процеси.

Офлайн-засоби комунікації не потребують якісної оцінки, адже мають під собою багатовіковий ґрунт з практик, методологій та реалій сучасного швидкозмінного суспільства.

Щоб надати комплексну порівняльну оцінку онлайн-засобам комунікацій, необхідно, щоб цілісна система, яка передбачає навчання людини протягом свого життя, працювала повністю за однією послідовною ідеєю та мала гнучкий та систематизований перехід від онлайн-школи до онлайн-університету. І ми зараз лише на початку цього шляху, де результатом буде зміна поколінь та майбутнє, яке почнуть будувати люди, які пройшли свій шлях та соціалізацію через онлайн-простір.

Лавінда М. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

У сучасному бізнес-середовищі комунікаційні стратегії набувають все більшого значення як передумова їх ефективного функціонування. Передача правильно викладеної комунікаційної інформації суб'єкта цільовій групі може закласти хорошу основу для діяльності в системі господарських відносин та сприяти здобуттю громадської підтримки для захисту інтересів та репутації суб'єкта господарської діяльності. Тому стратегічна комунікація в суспільствах знань стає системною складовою сучасної цивілізації та умовою трансформації її глобальних змінних. Водночас адаптація технік стратегічної комунікації до соціальної комунікаційної структури суспільства та країни є важливою складовою її успішного функціонування.

Особливості стратегічної маркетингової діяльності підприємств зумовлені існуванням широкого кола проблем, пов'язаних із розподілом готової продукції та рухом товарів від виробників до споживачів за кордоном.

Суть стратегічної комунікації полягає в тому, щоб повідомлення, сформульовані для різних цільових аудиторій, не конфліктували між собою (не суперечили одне одному). Цей тип стратегічної комунікації вважається ефективним, коли він не обмежується орієнтацією на певну цільову аудиторію, а враховує можливі наслідки сприйняття конкретного повідомлення всіма іншими можливими цільовими аудиторіями

Розповсюдження готової продукції в міжнародній маркетинговій діяльності компанії може мати як прямий, так і опосередкований характер, в контексті різного характеру експортної продукції компанії (продукція для промислового використання та наукомістка, високотехнологічна продукція для особистого та домашнього використання). Споживання). З цієї точки зору процес формування стратегічних маркетингових комунікацій на різних рівнях партнерства насправді є процесом, який впливає на поведінку різних типів споживачів: іноземних організаційних споживачів та іноземних індивідуальних споживачів.

Тому для оцінки ефективності процесу формування маркетингових комунікацій у зовнішньоекономічній діяльності підприємства необхідно вміти оцінити, як маркетингові комунікації впливають на поведінку різних іноземних споживачів та експортних підприємств.

У науковій літературі [1, 2] під прямою дистрибуцією розуміють продаж продукції безпосередньо від виробника організованим споживачам в обхід збутових посередників («нульовий рівень»). Подібні види дистрибуції мають місце, якщо товар є унікальним або

спеціалізованим і торгується на основі попередніх замовлень, або якщо продукт є високотехнологічним і вимагає монтажу, складання, налаштування виробником. Якщо виробник пропонує асортимент товарів широкого вжитку з метою захоплення значної частки ринку, доцільним вважається продаж через посередників (організованих споживачів) – непрямий розподіл. У цьому випадку іноземні посередники беруть на себе певні функції в рамках збутової мережі та збувають продукцію відповідним окремим споживачам.

Таким чином, стратегічна маркетингова комунікація з іноземними організованими споживачами передбачає обмін інформацією між вітчизняними виробниками та оптовиками, дистриб'юторами, дилерами тощо в рамках «розподільного» елемента комплексу маркетингу. Організовані споживачі – це самостійні, незалежні від виробників, юридичні чи фізичні особи, які реалізують продукцію під своїм ім'ям і за свій рахунок, отримуючи прибуток і компенсацію понесених витрат за рахунок торгових надбавок на ціну продукції [2]. Маркетингова комунікація з іноземними індивідуальними споживачами – це опосередкована інформаційна взаємодія, яка реалізується через комунікаційні функції «товарів», «цін», «акції» та інших елементів маркетингового комплексу підприємства.

З метою зменшення ризику невизначеності при формуванні та реалізації маркетингових комунікацій для підприємств, які реалізують промислові споживчі товари через іноземних посередників, рекомендовано враховувати проживання в різних на душу населення Зміст потреб окремих споживачів країни (потреби платоспроможності) за рівнем доходу та конкретною ситуацією віртуального маркетингового комунікаційного комплексу [2]. Терміни «реальний» і «віртуальний» комплекси маркетингу були введені для пояснення того як комплекси маркетингу розробляються на основі результатів сегментації споживачів, які дозволяють споживачам зосередитися на конкретних, відповідних сферах. Цільовий ринок, елемент маркетингового комплексу (товар, ціна, місце продажу та просування) [3].

У свою чергу комплекс віртуального маркетингу, можна охарактеризувати як найважливішу характеристику цільового ринку – це сукупність існуючих стереотипних очікувань, ціннісних орієнтацій і вимог, сформованих у тій чи іншій соціальній сфері та здійснюється на основі використання опитувань споживачів [3]. Щоб зрозуміти особливості формування віртуальних маркетингових комплексів серед споживачів у різних країнах світу, необхідно зрозуміти, які саме мотиваційні чинники призводять до тих чи інших уявлень і стереотипів. З огляду на це, комплекс віртуальних маркетингових комунікацій вітчизняних підприємств рекомендується розглядати як перелік наявних у окремих споживачів стереотипних очікувань, ціннісних орієнтацій та вимог до корпоративної маркетингової комунікації.

Важливо зазначити, що реальний комплекс маркетингових комунікацій вітчизняних підприємств – це певна кількість змінних маркетингових комунікацій, придатних для адаптації, узгодження їх із змінними віртуального комплексу маркетингових комунікацій споживачів у різних країнах світу, що дозволить сприяти іноземним споживачам фактом придбання продукції українських виробників [2, 4] Тому успіх процесу маркетингових комунікацій українських експортерів залежить від того, чи зможуть останні переконати

іноземних споживачів на різних рівнях співпраці в тому, що українська продукція має конкурентну перевагу порівняно з продукцією інших виробників.

Іншим варіантом є творчий пошук співробітниками відділу міжнародного маркетингу відповідних комбінацій заходів для мотивації різних типів споживачів, тобто використання певних прийомів для формулювання цих заходів, системи організаційних процедур із методами її регламентації, етапами та послідовністю їх реалізації. Водночас пошук відповідних комбінацій ґрунтується на аналітичній діяльності, яка досліджує мотивацію поведінки різних типів іноземних споживачів.

Таким чином, розробка справжнього комплексу маркетингових комунікацій для підприємств для індивідуальних споживачів у країнах з різним рівнем економічного розвитку та ціннісними орієнтаціями вимагає врахування різноманітних принципів, що формують поведінку індивідуального споживача при побудові маркетингових комунікацій першого рівня.

Бібліографічні посилання

1. Кордзая, Н.Р. (2018). *Основи інтернет-маркетингу*. Херсон: Олді-плюс, 164 с.
2. Окландер, М. А. (2014). *Маркетингові комунікації промислових підприємств в умовах інформаційної економіки*. Одеса: Астропринт, 232 с.
3. *Українська асоціація маркетингу* (2023). [online]. Available at: <https://www.uam.in.ua/ukr/about/> [Accessed 1 March. 2024].
4. Чухрай, Н.І. (2014) *Оцінювання і розвиток відносин між бізнес-партнерами*. Львів: вид. «Растр-7», 360 с.

Lisovol A. S.

COMMUNICATIVE SUPPORT FOR THE FORMATION OF HUMAN CAPITAL IN UKRAINE

Worldwide, human capital is becoming a key element of economic development. It is a set of knowledge, skills, experience and abilities of an individual, which are used to create additional value and turn into capital. However, to effectively use the potential of human capital, it is necessary to understand the importance of communication in the process of personnel management and development of competencies. In this regard, as early as 1980, John Stuart Mill wrote: "I do not consider the person himself... as wealth. But her acquired abilities, existing as a means and generated by work, with full reason, I believe, fall into this category. And further: "The skill, energy and perseverance of the workers of a country are considered as much its wealth as their tools and machines" [1].

Communication processes play a significant role in determining human capital management strategies. However, these processes are not always organized effectively, which can lead to underutilization of staff potential and low labor productivity. It is important to note that effective communication between management and employees contributes to a deeper understanding of goals, exchange of opinions and solving professional problems, determines the success of interaction between people in the working environment. Thus, the main problem is the need to develop and apply communication strategies in the context of human capital management, which

would contribute to the effective formation of employee competencies and increase the overall productivity of the organization.

In turn, the formation of professional competences is the result of the application of various methods and forms of training (trainings, seminars, distance learning, coaching, etc.) in combination with a specific situation, values, abilities and knowledge. For example, successful team leadership can be the result of effective training in the use of such methods as job evaluation interviews, business meetings, giving feedback, and task management [1].

In addition, communicativeness contributes to the formation of a professional reputation and a personal brand. People who have good communication skills often become leaders and attractive candidates for advancement on the career ladder.

It is necessary to emphasize the importance of human capital for the successful functioning of companies, and attention is also drawn to the effective management of this resource. An important component is the exchange of knowledge and experience between employees, which is directly related to their work activities. These individual components simultaneously become the main object of effective management in companies, from which the names of specific types of management are subsequently derived, such as knowledge management, talent management, competent management, crisis management, generation management, etc [2]. In the context of the conference on communication in the world of science this highlights the importance of communication within an organization to ensure the effective use of human capital.

It is emphasized that an important internal result of the company is the exchange of accumulated knowledge and experience. This exchange becomes part of the effective use of human resources, especially in the context of expanding existing human resources through investment in employee education and development. It is important that in this exchange of knowledge and experience, which is directly related to work activity, both means of direct communication and means of information and communication technologies are used [2].

The main recommendation for implementing the proposed model requires setting up, monitoring and evaluating the process of motivating employees. This involves not only the use of various motivational tools, but also effective communication with employees to maintain their motivation.

Important elements of employee motivation are their satisfaction with their own work and loyalty to the company. Communicating with employees that understands their needs and values can increase job satisfaction and commitment to the company.

Management implications of motivation research point to the need for widespread use of mentoring and coaching, which are also forms of communication that can influence employee motivation [2].

The need to create a connection between the concept of human capital management (HCM) and the overall strategic management of the company involves not only the development of a strategy, but also its active communication with employees. Open and effective communication with staff helps them understand the company's goals and strategic direction.

Conducting a SWOT analysis in the field of human resource management requires not only technical work, but also involves discussion and exchange of views with employees and management. This allows you to identify weaknesses and potential threats, as well as identify opportunities for improvement [2].

It should be noted the importance of effective communication in solving problems related to management, overtime of employees, integration of information systems and other shortcomings in human resource management. Communication helps solve these problems through open discussion and finding solutions with the entire team.

Thus, successful human resource management and achievement of the company's strategic goals are impossible without effective communications both within the company and with its external environment.

As part of the marketing approach to state regulation of the formation and development of human capital in Ukraine, it is necessary to pay attention to the mechanism for managing communications between government, business and society in the context of the implementation of state policy on the formation and development of human capital [3]. This mechanism is proposed to be conceptually combined using the communication tools of strategic marketing, partnership marketing and internal marketing.

When creating a multi-level and multi-subject coordination mechanism, depending on the ability of subjects of public communications to develop a common point of view and mobilize various competencies to distribute responsibility and legitimize management decisions in the field of formation and development of human capital.

Achieving consensus is achieved through the procedure of general formation of public management decisions that consider the interests of various communication agents in the process of formation and development of human capital.

The proposed communication management mechanism is aimed at creating conditions for achieving mutual understanding and constructive interaction between state authorities, local governments, political parties, public associations and organizations, [3] as well as market institutions in the process of implementing socially significant projects aimed at the formation and development of human capital.

Important elements are a system of corporate standards, state branding, positioning and communication tools [3].

Thus, the importance of developing and implementing effective communication management mechanisms for the successful implementation of state policy in the field of formation and development of human capital in Ukraine is emphasized.

Effective communication support plays a key role in the process of formation and development of human capital in Ukraine. The creation of a multi-level and multi-subject coordination mechanism capable of ensuring consensus, mobilization of competencies and legitimization of management decisions is a necessary condition for the successful implementation of state policy on the formation and development of human capital. At the same time, this emphasizes the importance of modern methodological approaches that consider globalization, informatization and decentralization of power as factors influencing communication processes in modern society. Thus, the development and implementation of effective communication support strategies become a key tool for achieving goals for the formation and development of human capital in Ukraine.

References

1. Voronkov, D. K., Hrynyov, A. M. (2009). Interdependence of human capital and professional jurisdictions of workers of enterprise. *Economic Bulletin of Donbass*, 4, pp. 33-39.

2. Plaksiuk, O., Horváthová, V. and Yakushev, O. (2023). Human capital as a factor increasing the efficiency and competitiveness of an enterprise, *Academic review*, [online] 1(58), pp. 160-174. Available at: doi 10.32342/2074-5354-2023-1-58-12 [Accessed: 28 February 2024].

3. Tereshchenko, D. (2019). State regulation of formation and development of human capital under the conditions of innovative economy: theoretical aspects, *Theory and Practice of Public Administration*, [online] 4 (67), pp. 115-122. Available at: doi: 10.34213/tp.19.04.15 [Accessed: 25 February 2024].

Макасеєв О. В.

ЩОДО ОСНОВ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Наукова комунікація виступає фундаментом для прогресу в науці і є його головним каталізатором. Вона є необхідною на кожному етапі життєвого циклу дослідження, починаючи від формування його концепції та пошуку співробітників для спільної роботи, і закінчуючи розповсюдженням отриманих результатів, здійсненням їх експертизи колегами. Тому важливо зрозуміти її сутність, функції, змістовні блоки, стратегії, притаманні певним етапам наукового дослідження, інструменти, особливо з урахуванням того, що сучасні науковці працюють за допомогою цифрових інструментів та технологій.

Наукова комунікація – це процес обміну науковою інформацією, знаннями, ідеями та результатами досліджень між науковцями та дослідниками, який сприяє розвитку науки шляхом взаємодії, співпраці та відкритого обговорення [1].

Основними функціями наукової комунікації є [2]:

- фіксування нових ідей або досліджень;
- підтвердження якості проведених досліджень;
- поширення інформації про дослідження та його результати;
- збереження результатів досліджень для майбутніх досліджень та використання.

Наукова комунікація в сучасному світі, який активно застосовує різні цифрові інструменти, складається з п'яти основних змістовних блоків, які необхідно засвоїти кожному досліднику:

1. Складові та стратегії наукової комунікації, використання сучасних веб-застосунків на всіх етапах життєвого циклу дослідження, особливо при інформаційному пошуку та поширенні результатів дослідження.

2. Наукова інформація: основні типи джерел; спеціалізовані пошукові системи та бази даних; стратегії ефективного пошуку у мережі Інтернет.

3. Наукова стаття в рецензованому журналі як основна одиниця наукової комунікації. Розгляд різних аспектів наукових публікацій та публікаційної стратегії.

4. Основні поняття наукометрії та бібліометрії. Web of Science та Scopus.

5. Відкрита наука. Управління даними дослідження. Архівування даних дослідження. Авторське право.

В нашій публікації ми дуже стисло розглянемо перші чотири.

Наукова комунікація відіграє критичну роль у всіх етапах наукового дослідження. І на кожному етапі має свої стратегії. Наведемо деякі стратегії та способи наукової комунікації на різних етапах життєвого циклу дослідження [2]:

1. Ідея та пошук партнерів для колаборації:

- участь у конференціях та семінарах для обговорення своєї ідеї та знаходження зацікавлених колег;
- використання наукових соціальних мереж, таких як ResearchGate або Academia.edu, для обговорення ідей та знаходження співавторів.

2. Проведення дослідження:

- документування процесу дослідження шляхом публікації проміжних результатів, наприклад, у формі попередніх повідомлень або попередніх статей;
- відкритий обмін даними та методами для стимулювання співпраці та перевірки результатів.

3. Поширення результатів:

- публікація статей у рецензованих наукових журналах для встановлення кредитної довіри та поширення знань у відповідній галузі;
- проведення презентацій на конференціях та семінарах для привертання уваги до ваших результатів та отримання обґрунтованої критики.

4. Отримання експертизи від колег:

- обмін знаннями та ідеями на форумах, вебінарах або майстер-класах;
- організація «реєг-ревію» процесу для отримання обґрунтованих коментарів та рецензій з боку експертів у вашій галузі. Найефективнішим оцінюванням є система «реєг-ревію» – незалежного експертного оцінювання кожної статті (контроль за якістю дослідження через оцінку колег – рівних).

Наведені стратегії допомагають не лише розвинути наукове дослідження, а й вплинути на розвиток науки в цілому, створюючи основу для подальших досліджень та інновацій. Кожне попереднє дослідження спричиняє нове, кожне нове знання породжує потребу в подальшому дослідженні.

Як відомо, основними ланками життєвого циклу наукового дослідження є: народження ідеї, проведення дослідження, підтвердження результатів та поширення результатів (публікація в журналі, представлення на конференції тощо).

Причому основною одиницею наукової інформації, базовим проміжним результатом досліджень, а також основою для наукової комунікації є наукова стаття. І важливим для науковця в цифрову епоху стають, по-перше, питання пошуку важливої інформації (актуальних наукових тем, досліджень, цитованих авторів тощо), по-друге, питання вибору місця публікації.

Наукова база даних – це сукупність організованих та структурованих даних, до яких можна отримати доступ для проведення наукових досліджень та виконати певний аналіз даних. Вони відрізняються від веб-сайтів та пошукових систем тим, що містять значно більший обсяг інформації, яка зберігається у сховищі і доступ до якої можна отримати за допомогою пошукових запитів.

Простіше кажучи, база даних надає доступ до наукових публікацій, має структуровану форму і містить різноманітні метадані, такі як назва статті, інформація про авторів, журнал, рік видання, ISSN, номер випуску, анотацію, список посилань, DOI та інші дані. Вона особливо корисна, якщо науковцю потрібна конкретна наукова інформація щодо певної

теми, оскільки дозволяє цілеспрямовано здійснювати пошук і надає доступ до детальних даних, які не завжди можна знайти за допомогою пошукових систем.

Зупинимось на спеціалізованих пошукових системах та наукових базах даних. Найпопулярнішими спеціалізованими пошуковими системами наукової інформації є «Google Scholar Google Академія» та «Microsoft Academic Search».

Google Scholar Google Академія проводить пошук серед різних наукових дисциплін та джерел, включаючи рецензовані статті, дисертації, книги, анотації, статті академічних видань, професійних асоціацій, сховища препринтів, сайтів вищих навчальних закладів та освітніх організацій.

Microsoft Academic Search – це розробка Microsoft Research Asia, що фокусується не лише на профілях авторів, а й організацій та журналів. Цей спосіб є одним з найбільш інноваційних рішень у сфері наукової інформації, наявної в Інтернет. Він повністю черпає свої дані з бази даних CrossRef і використовує автоматичний індекс цитування.

Наукометричні (або бази цитувань) – це ліцензійні наукові бази даних, які не містять повнотекстових ресурсів, проте мають інструменти для відстеження цитувань наукових публікацій. Це також пошукові системи, які формують статистику, що характеризує стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій (Web of Science, Scopus, Dimensions, Google Scholar, Microsoft Academic Search) [3-6].

При використанні Web of Science ми отримуємо масив наукової інформації з 1898 року, можливість пошуку і аналізу літератури, збереження інформації в зручному форматі, використання Reference Manager EndNote та можливість отримати точні наукометричні оцінки, можемо розрахувати індекс Гірша або імпаکت-фактор [7].

Scopus – це база даних, яка не містить повних текстів наукових статей, але може містити посилання на повні тексти у вихідних джерелах, а також списки всіх бібліографічних посилань, зазначених у кожній публікації. Це дозволяє отримати найповнішу бібліографію за темою, переглянути індекс цитування публікації, h-index автора та вибрати журнал для публікації. Scopus містить базові метрики для документів, журналів та авторів, що надає можливість оцінити вплив конкретного наукового документу, автора або видання.

При виборі місця публікації дослідники як правило приймають сьогодні не тільки вартість, але й репутацію журналу, його вплив або імпакт-фактор. Імпакт-фактор розраховується лише для двох колекцій на платформі Web of Science Core Collection (SCIE та SSCI, природничі та суспільні науки) [4]. Наукометрична база даних Scopus не обраховує для своїх видань імпакт-фактор, натомість має інші показники оцінки значущості, вагомості журналу. При цьому необхідно зазначити, що останнім часом з'являються нові альтернативні методики вимірювання впливу наукового дослідження: не тільки стаття та її цитування, але, наприклад, кількість завантажень, поширення через соцмережі тощо.

Отже, кожному сучасному досліднику, який бажає долучитись до наукової спільноти і створити наукові дослідження, що стануть цінними та відомими для дослідників з певної предметної галузі, необхідно оволодіти основними знаннями щодо основ наукової комунікації в цифрову епоху.

Бібліографічні посилання

1. Наукова бібліотека НаУКМА. *Наукова комунікація та наукове видавництво* [online]. Available at: <https://library.ukma.edu.ua/korystuvachu/doslidnyku/21-korystuvachu/doslidnyku/360-naukova-komunikatsiia-ta-naukove-vydavnytstvo> [Accessed 07 Mar. 2024].
2. Ярошенко, Т., Борисова, Т. (2015). Наукова комунікація в цифрову епоху: з точки зору дослідників, видавців, бібліотекарів. *Вісник Книжкової палати*, 4, с. 44–49. Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4481> [Accessed 05 Mar. 2024].
3. Garfield, E. (1955). Citation indexes for science: a new dimension in documentation through association of ideas. *Science*, [online] 122 (3159), pp. 108–111. Available at: <https://doi.org/10.1126/science.122.3159.108> [Accessed 05 Mar. 2024].
4. Garfield, E. (1998). The use of journal impact factors and citation analysis for evaluation of science [online]. Available at: [http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/eval_of_science_CBE\(Utah\).html](http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/eval_of_science_CBE(Utah).html) [Accessed 05 Mar. 2024].
5. Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, [online] 102 (46), pp. 16569–16572. Available at: <https://doi.org/10.1073/pnas.0507655102> [Accessed 05 Mar. 2024].
6. Тихонкова, І. О. (2017). *Платформа Web of Science та її можливості для презентації й оцінювання наукових результатів*. С. 55–64.
6. Clarivate analytics, (2020). *Web of Science Core Collection* [online]. Available at: https://images.webofknowledge.com/WOKRS534DR1/help/WOS/hp_search.html [Accessed 05 Mar. 2024].

Михайлов М. В.

КОМУНІКАЦІЯ ТА КОНКУРЕНЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта є важливим елементом суспільного розвитку, але умови її функціонування постійно змінюються. У закладах вищої освіти виникають проблеми зі зростаючою конкуренцією. Вони повинні не тільки пропонувати високоякісну освіту, а й брати активну участь у процесі спілкування з різними організаціями, щоб залучити студентів. Ми розглядаємо заходи ефективної комунікації та конкуренції для закладів вищої освіти у сучасному світі.

Ефективна комунікація є важливим елементом стратегічного управління закладами вищої освіти. Вона дозволяє ефективно спілкуватися студентів, викладачів, дослідників, абітурієнтів, роботодавців та громадськість. Комунікаційні стратегії можуть бути спрямовані на підвищення обізнаності про освітні програми та можливості кар'єри, створення позитивного іміджу закладу, підтримку наукових досягнень та взаємодію з різними соціальними групами [1].

Комунікація відіграє ключову роль у закладах вищої освіти з певних причин. По-перше, це спосіб залучити студентів розкриваючи потенційним кандидатам інформацію про програми навчання, факультети, можливості та культурне середовище. Ефективна комунікація також допомагає налагодити та підтримувати стосунки з випускниками, спонсорами та іншими.

Безумовно, технологічні інновації відіграють важливу роль у забезпеченні ефективної комунікації у закладах вищої освіти. Розглянемо кілька аспектів, у яких технології трансформують комунікаційні практики:

Онлайн-платформи для навчання: Платформи для дистанційного навчання, такі як Moodle, Coursera, edX та інші дозволяють закладам вищої освіти пропонувати онлайн-курси та програми, розширюючи своє охоплення аудиторії за межами географічних рамок. Це також надає можливість студентам з різних країн та культур навчатися у закладах вищої освіти.

Соціальні мережі та віртуальні спільноти: Платформи соціальних мереж, такі як Facebook, Twitter, LinkedIn, Instagram, надають закладам вищої освіти можливість взаємодії з поточними та потенційними студентами, дослідниками, викладачами та іншими зацікавленими сторонами. Це полегшує обмін інформацією, просування активностей та подій установи.

Вебінари та віртуальні конференції: Технології вебінарів та віртуальних конференцій, такі як Zoom, Microsoft Teams, WebEx та інші, надають можливість закладам вищої освіти організувати та брати участь у заходах, які не потребують фізичної присутності. Це особливо важливо в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану коли багато подій перейшли до онлайн-формату [2].

Електронні бібліотеки та ресурси: Заклади вищої освіти активно використовують електронні бібліотеки, бази даних та інші онлайн-ресурси для надання доступу до актуальних наукових публікацій, навчальних матеріалів та інформації для досліджень.

Університети та коледжі розробляють власні мобільні програми, які надають студентам доступ до розкладу занять, академічних матеріалів, інформації про події та заходів, а також іншим корисним ресурсам. В умовах конкуренції, що посилюється, заклади вищої освіти розробляють стратегії, щоб виділитися серед інших. Однією з таких стратегій є створення унікального бренду, який підкреслює її особливості та переваги [3].

Іншою важливою стратегією є підтримка мережі партнерських відносин з іншими установами та державою на постійній основі. Це дозволяє закладам вищої освіти реалізовувати проєкти, ідеї та досвід, що сприяє їх розвитку та конкурентоспроможності.

Однак важливо пам'ятати, що при використанні технологій вищої освіти слід дотримуватися високих вимог до конфіденційності та захисту даних, щоб забезпечити безпеку своїх студентів та персоналу [4].

Конкуренція між закладами вищої освіти повинна бути конструктивною та сприяти загальному розвитку освітнього сектору. Важливо уникати недобросовісних методів конкуренції, таких як неправдива реклама або дискредитація конкурентів, що може негативно вплинути на довіру громадськості до вищої освіти в цілому.

Комунікація та конкуренція є невід'ємними складовими сучасного вищого освітнього простору. Ефективна комунікація дозволяє закладам вищої освіти будувати відносини зі своїми студентами та створювати позитивний імідж, тоді як конкуренція спонукає їх до інновацій та покращення якості освітніх послуг. Забезпечення балансу між цими двома аспектами допоможе створити сприятливу середу для розвитку вищої освіти та забезпечення доступу до якісної освіти для всіх громадян.

Бібліографічні посилання

1. Musselin, C. (2018). New forms of competition in higher education. *Socio-Economic Review*, 16(3), pp. 657–683.
2. Прус, Л., (2006). Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів. *Вісник Тернопільського державного економічного університету. Економічні науки*, (2), с. 114–123.
3. Скороварова, Є. В., (2013). Комунікація в інформаційну епоху. *Гілея*, вип. 78 (11), с. 182–184.
4. Чайка, І. П., Кононенко, О. А. (2020). *Заклади вищої освіти України в транскордонному економічному співробітництві* [online]. Available at: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10816> [Accessed 9 Mar. 2024].

Монастирський Г. О.

РОЗВИТОК КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВІЙ СПІЛЬНОТІ: ВІД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ІННОВАЦІЙ

Процеси інституціональної глобалізації є невід'ємно частиною сучасного світу. В таких умовах інформація виступає не тільки як цінний актив в економічній площині, а і як фундаментальна основа для наукових досліджень та інновацій, обмін якими стає ключовим фактором для розвитку науки та освіти в цілому [1]. Саме тому край важливим є не лише підтримання класичних каналів комунікації в європейській академічній спільноті, а і подальший розвиток нових підходів наукової кооперації. Українське академічне товариство сьогодні активно інтегрується до загальноєвропейського простору. Цей вектор є сталим. Наші наукові спільноти кооперуються, обмінюючись безцінним науковим досвідом, підходами та методами досліджень.

Глобальна європейська академічна спільнота стає все більш різноманітною. Розвиток каналів комунікації повинен враховувати цю різноманітність та створювати умови для взаєморозуміння та співпраці між науковцями різних країн та культур. Українське наукове товариство в умовах інтеграції стикається з низкою викликів, одним з яких є мовний бар'єр. За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології, 32% респондентів не володіє жодною іноземною мовою [2]. Також тільки 23% можуть читати, писати та спілкуватися англійською мовою на побутовому і навіть на професійному рівнях [2]. Уряд вже запровадив національний проєкт з популяризації англійської мови Future Perfect, в межах якого буде реалізована освітня програма вивчення англійської мови незалежно від фінансового стану чи місця проживання громадянина [3; 4]. Окрім того, трансформація статусу англійської як мови міжнародного спілкування в Україні — це важливий крок до членства в ЄС, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність української науки та освіти [3].

Глобальна комплексифікація світу викликає необхідність для академічної спільноти розвивати та посилювати соціальні зв'язки, а зрештою і комунікаційні канали. Це особливо важливо в контексті міждисциплінарних досліджень, які відображають усвідомлення того, що багато складних проблем сучасного світу не можливо вирішити з точки зору лише однієї

наукової дисципліни. Розвиток комунікаційних каналів дозволяє науковцям з різних галузей обмінюватися ідеями, методами та даними, що сприяє появі нових підходів та рішень.

Крім того, розширення комунікаційних каналів допомагає не лише відповідати на складні питання, але й ставити нові дослідницькі завдання. Ліберальний підхід до обміну інформацією створює сприятливе середовище для обміну науковим знанням так і для появи нових ідей та гіпотез, відкриваючи нові горизонти досліджень і сприяючи подальшому сталому розвитку науки та технологій.

Однією із побічних особливостей становлення постіндустріального суспільства є поява потреби в кіберсоціалізації людини [5]. Соціальні мережі дозволяють не тільки знехтувати дальністю відстані, що розділяє користувачів, а і вибудувати системно нові соціальні зв'язки. Тобто соціальні мережі відіграють інтегративну функцію, нерідко залучаючи в процес комунікації нових суб'єктів. Саме тому однією зі складових наукової кооперації є використання наукових мережевих платформ як ResearchGate, Academia.edu та інших. Такі платформи стають майданчиками для обміну результатами досліджень, сприяючи побудові соціальних зв'язків всередині наукового товариства. Такий формат інформаційного обміну дозволяє не лише збагачувати науковий діалог, але й сприяє виникненню нових ідей, підходів та спільних досліджень.

Схожу роль відіграють Scopus та подібні бібліографічні та реферативні бази даних. Вони є невіддільною частиною сучасного дослідницького процесу. Їхня роль у розвитку наукової спільноти полягає в забезпеченні глобального доступу до інформації, визначенні наукового внеску та стимулюванні наукового розвитку. Використання цих інструментів є необхідністю для ефективної інтеграції у сучасну наукову парадигму. Scopus є однією з найбільш визнаних бібліографічних баз та забезпечує високу якість індексації публікацій [6]. Вона дозволяє вченим відстежувати цитування, отримувати метрики впливу та взаємодіяти з іншими науковцями.

Екзогенні фактори ризику як збройна агресія або епідеміологічна загроза провокують глобальні кризи. Для часткового подолання негативного впливу таких факторів українське наукове товариство в останні роки активно проводило свою цифровізацію. В умовах загроз життю та здоров'ю учасників наукового процесу важливою стає можливість проведення віртуальних конференцій та вебінарів. Міністерством освіти та науки України продовжує створювати інституційний фундамент щодо вжиття заходів для забезпечення захисту учасників освітнього процесу, працівників і майна закладів освіти; здійснення в разі потреби евакуації учасників освітнього процесу; забезпечення особливих умов навчання (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки тощо) для тих здобувачів освіти, які перебувають у лавах ЗСУ або в підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю [7]. За воєнний період із цих питань було видано понад 110 наказів МОН [8]. Це не лише дозволяє науковцям зберігати соціальні зв'язки, але й робить знання доступним для більшого кола дослідників без прив'язки до фактичного географічного знаходження суб'єкта.

Підбиваючи підсумки, розвиток каналів комунікації в європейській академічній спільноті є ключовим фактором для досягнення високих стандартів в науці та освіті. При використанні сучасних технологій та підходів ми можемо створити відкриту, динамічну та спільноту, яка сприяє науковому розвитку та вирішенню глобальних викликів.

Бібліографічні посилання

1. Седікова, І. О. (2016). Інформація як ресурс управління соціально-економічними системами. *Економіка і суспільство*, 6, с. 208–214.
2. Яшник, М. (2023). *Рівень володіння англійською та іншими іноземними мовами в Україні* [online]. Available at: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1210&page=1> [Accessed 24 Feb. 2024].
3. МОНУ, (2023). *Future Perfect: в Україні стартує національний проект з популяризації англійської мови* [online]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/future-perfect-v-ukraini-startuie-natsionalnyi-proekt-z-populiaryzatsii-anhliiskoi-movy> [Accessed 24 Feb. 2024].
4. Дія. Освіта. *Future Perfect: мовна програма* [online]. Available at: <https://osvita.dii.gov.ua/future-perfect> [Accessed 24 Feb. 2024].
5. Данько, Ю.А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство : політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*, вип. 2, с. 179–184.
6. Симоненко, Т. В. (2015). Бібліометричні системи Scopus і Google Scholar: сфери використання. *Бібліотечний вісник*, 2, с. 10–13.
7. Mon.gov.ua, (2022). *Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану* [online]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-roboti-zakladiv-fahovoyi-peredvishoyi-vishoyi-osviti-na-chas-voennogo-stanu-2021> [Accessed 24 Feb. 2024].
8. Mon.gov.ua, (2022). Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану» [online]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20perednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf> [Accessed 24 Feb. 2024].

Полупан Д. О.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

В умовах глобалізації суспільства увагу суттєво приділяється аспектам формування творчої особистості. Така особливість характерна та об'єктивно необхідна для багатьох сучасних фахівців. Особливий акцент цей напрямок має для фахівців в сфері освіти. Освітнє середовище потребує майбутнього педагога здатного творчо підходити до рішення поставлених завдань. Логічне продумане співвідношення прийомів та методів, що використовуються в процесі навчання здобувачів вищої освіти, повинно бути спрямоване на створення умов, необхідних для оптимізації процесу навчання та розкриття творчого потенціалу майбутнього педагога. Саме через творчий підхід до освітньої діяльності майбутній педагог отримує можливість на практиці підготуватись до активної практичної педагогічної діяльності. Творча активність може бути реалізована в умовах ефективної комунікації, яка допоможе розкрити творчі активності усіх учасників освітнього процесу.

Завдяки реалізації різних форм та напрямків навчальної діяльності, крім безпосередньо учбового процесу, формування комунікативних та творчих здібностей як компетентностей сучасного фахівця формується на різних етапах.

Процес формування творчої активності здобувачів вищої освіти в навчальній діяльності включає три етапи [1]:

- підготовчий етап, що виявляє рівень мотивації, наявність потреби в задоволенні пізнавального бажання, спрямований на формулювання базових завдань;
- центральний етап – пошук рішень, знаходження їхніх принципів та перетворення в усвідомлений алгоритм;
- заключний етап, що обґрунтовує знайдені рішення.

При поетапному вирішенні питання формування творчої активності майбутніх педагогів завдання викладача закладу вищої освіти полягає в тому, щоб забезпечити не загальну активність студентів, а вибіркочу, креативну діяльність, спрямовану на оволодіння провідними знаннями і способами діяльності. В систему засобів формування творчої активності студентів повинні бути включені так само засоби, які активізують дії, спрямовані на оволодіння прийомами аналітико-синтетичної діяльності та загальними навчальними вміннями (планування, самоконтроль) [2]. Важливу роль у вирішенні проблеми формування творчої активності майбутніх професіоналів грає підвищення ефективності контролю знань, умінь і навичок. Творча активність у навчанні дозволяє успішно засвоювати соціальний досвід, розвивати комунікативні здібності, формує позитивне відношення до оточуючої дійсності, створює позитивну професійну мотивацію.

Навчальний заклад в сучасних умовах ведення навчального процесу, в тому числі в онлайн форматі стикається з проблемою вибору таких форм формування комунікативних творчих здібностей. Однією з таких форм може бути використана наукова діяльність. В сучасних умовах наукова робота в навчальних закладах є важливою складовою якості підготовки фахівців на основі нових досягнень, залучення до навчального процесу сучасні науково-педагогічні кадри, використання сучасних педагогічних методик, які побудовані на науковому пошуку, науковій творчості.

Конкретизуючи алгоритм вирішення поставленої проблеми, можна виділити ключові елементи, при включенні яких до алгоритму побудови ефективної системи формування комунікативних та творчих здібностей буде здійснюватися такий процес. Наприклад, участь у наукових заходах: конкурсах, турнірах, конференціях. Це можливість обміну думками, участі у науковій дискусії, нові контакти та взаємодія різних міждисциплінарних учасників

Основні цілі організації НДР в академії:

- об'єднання академічної науки та науки, що реалізується в рамках навчального закладу;
- надання допомоги випускникам у самовизначенні на науковому полі діяльності;
- забезпечення підготовки кваліфікованих спеціалістів та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації на основі новітніх досягнень науки, культури та освіти;
- розробка наукових проблем навчальних дисциплін, що вивчаються в академії [3].

Необхідно зауважити, що в сучасному суспільстві формується комплекс чинників, що обумовлюють необхідність постійного оновлення отриманої освіти, стає можливим використовувати якісно нові технології оновлення знань. Бажано навчитися швидко поповнювати знання, іншими словами – «навчитися вчитися» – знати, де можна отримати потрібну інформацію. Необхідно виробити у себе такі якості, як: дисциплінованість, відповідальність, ініціативність, творчий підхід до справи в умовах комунікативного світу.

Бібліографічні посилання

1. Зязюн, І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії*. Вид. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 608 с.
2. Іванова, О. А. (2022). Організація наукової роботи в системі безперервної освіти. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 28, с. 74–80.
3. Іванова, О. А. (2021). Комплексний підхід до організації науково-дослідної роботи в навчальному закладі неперервної освіти. *Новий Колегіум*, 2, с. 31–37.

Путятін О. О.

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ ДЛЯ ПОЛПШЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ СВІТОВОЇ НАУКОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Загальна робота при зацікавленості всіх суб'єктів часто призводить до позитивного результату. Комунікація – це те, що призводить до ефекту синергії праці кожного суб'єкта при об'єднанні зусиль. Це також може стосуватися наукової спільноти і чималу роль у розвитку комунікацій між науковими секторами різних країн відіграє науково-технічний прогрес.

Науково-технічний прогрес (НТП) – це постійний процес створення нових та удосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва та кінцевої продукції з використанням досягнень науки [1]. Важливість науково-технічного прогресу неможливо переоцінити, це нескінченний процес подолання проблем різними методами, оскільки НТП можна трактувати як реакція людства на соціальні та економічні проблеми, у результаті необхідно знайти інноваційне рішення кризових ситуацій. Це можна спостерігати на прикладі технологічних укладів, де кризові ситуації у світовій економіці часто спричиняли відкриття нового технологічного укладу.

Розвиток технологій торкнувся всіх галузей світової економіки на різних часових відрізках, система освіти та наука не виняток. На сьогоднішній момент комунікація світової спільноти відбувається набагато простіше ніж 150 років тому, спочатку через розвиток технологій у сфері комунікацій. Те, що раніше необхідно було фізично доставити, зараз можна відправити через один із безлічі доступних девайсів за секунди, не втрачаючи величезну кількість грошей та часу. В результаті це якісно позначається на роботі, тому що всі фінанси і доступний час можна витратити на щось важливіше ніж рутинна робота, яка не приносить жодної користі світовій науці.

Безліч наукових сфер держав комунікують між собою за допомогою обміну інформації або спільною роботою над проектами. Сьогодні є безліч ресурсів, які допомагають вченим з різних куточків планети обмінюватися своїми науковими роботами. Наприклад, бібліографічні бази даних (Scopus, World of science, Google scholar). Ці ресурси витісняють традиційні друковані каталоги та збірники наукових праць. Самі каталоги та журнали мають свої цифрові варіанти, після пандемії багато хто випускає лише цифровий варіант.

Держава також повинна стимулювати впровадження інновації у соціальні та економічні сфери. Прикладом може бути «Концепція розвитку цифрової економіки та

суспільства України на 2018–2020 роки». Концепція передбачає здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначає критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій [2]. Головною метою Концепції є реалізація прискореного сценарію цифрового розвитку як найбільш релевантного для України з точки зору викликів, потреб та можливостей [2].

Одне з найголовніших напрямків цієї концепції - гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами. Перш за все це інтеграція української науки до європейського дослідницького простору, забезпечити можливість розвитку передових наукових ідей, участь у міждисциплінарних проектах, що зосереджуються на перспективних ідеях, технологіях та інноваціях.

Основними напрямками гармонізації наукових ініціатив України з Європейським дослідницьким та інноваційним простором є: розбудова інтероперабельних цифрових інфраструктур для потреб закладів освіти та науки, підключення до освітньої мережі GEANT та системи розподілених обчислень, збору, зберігання та обробки даних європейської грид-інфраструктури [2];

відкриття доступу до даних та публікацій, здійснених за рахунок державного фінансування, створення технологічних “дорожніх карт” державно-приватного партнерства, комерціалізація наукових розробок для промисловості та соціальних викликів [2];

розроблення відкритих та інтероперабельних цифрових рішень для запуску та розвитку інноваційних екосистем у різних секторах промисловості, розроблення та використання відкритих стандартів та платформ для нових продуктів та послуг [2].

В цілому концепція має на меті відкрити доступ до більшої кількості осіб через збільшення навичок необхідних для інтеграції в цифровізоване середовище. При цьому зробити це на максимальній кількості пристроїв з різними параметрами, що спростить комунікацію як наукового сектора, так і інших сфер. Зрештою, це допоможе вийти на новий рівень кооперації наукових кіл Європи та України.

Ще одним методом інтеграції технологій є створення платформ, що об’єднують інституції в одну екосистему. Наприклад: «Sikorsky Challenge Україна» (SCU). Є відкрита до участі в ній університетів, наукових установ, інноваційних вітчизняних та міжнародних компаній, підприємств оборонно-промислового комплексу, фондів, громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування. До початку 2022 року SCU об’єднала 25 університетів із їх стартап-школами, 15 регіональних/міських інноваційних

кластерів, десятки підприємств, бізнес-асоціацій та фондів. Крім того, SCU має 10 представників у п’яти країнах (США, Ізраїль, Польща, Китай, Азербайджан).

Основне завдання платформи Створювати, розвивати та підтримувати стартап школи на базі розвинених (з точки зору науки та інноватики) університетів України. Відбір стартапів, пошук інвестицій, виготовлення прототипів, захист інтелектуальних прав тощо [3].

Працює у великій кількості галузей:

Оборона та безпека: оборонно-промисловий комплекс;

Інформаційні технології, кібербезпека;

Промисловий Хайтек. Авіація та космос;
Цивільна та військова інфраструктура;
Екологічна та енергетична безпека;
Біомедична;
інженерія та здоров'я людини;
Аграрна інженерія та продовольча безпека;
Транспорт та логістика [3].

Через війну можна дійти невтішного висновку що зараз розвиток технологій дає великі можливості у розвитку кооперації наукового співтовариства. Все це можливе лише завдяки розвитку НТП та бажанню міжнародного наукового сектору кооперуватися заради розвитку світової економіки та науки.

Бібліографічні посилання

1. Івасів, І. Машлій, Г. (2016). Науково-технічний прогрес та його значення в економіці і суспільстві. [online] У: *Збірник тез міжнародної наукової конференції молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки»*. С. 68. Available at: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18537?locale=en> [Accessed 28 January 2024].
2. Rada.gov.ua, (2020). *Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20200917#Text> [Accessed 28 January 2024].
3. *Всеукраїнська Інноваційна екосистема «Sikorsky Challenge Україна»* [online]. Available at: <https://www.sikorskychallenge.com/> [Accessed 28 January 2024].

Сааков С. О.

ГІБРИДНІСТЬ ЯК СУПЕРТРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

На тлі наукового дискурсу попередніх століть, поняття «гібридність» мало підкреслено негативну конотацію, так за твердженням нідерландського дослідника Яна Недервесеа Пітерза «гібридність виступала негативним тропом, відповідно до якого змішання та мутація вважались негативними тенденціями, які знижують первозданну чистоту» [4, с. 86] будь-якого предмета, явища чи процесу. Однак, швидкоплинні та масштабні трансформації ХХІ століття, які перш за все, позначились на технологіях і комунікаційних практиках, кардинально змінили світоглядне сприйняття гібридності, зробили її конгруентною і конвергентною для багатьох сфер суспільного буття, зокрема політики, дипломатії, економіки, соціології, культури, а також – освіти і науки.

У широкому сенсі, під гібридністю слід розуміти «взаємопроникність», «змішування», «взаємозалежність», «зближення», «стирання границь», «асимільованість» тощо, тобто мова йде про утворення нових інноваційних систем, які за рахунок синергії окремих підсистем (зберігаючи специфічні властивості та не зазнаючи руйнівного впливу самих підсистем), надають нові можливості та траєкторії розвитку для цих гібридних утворень. Презентуючи широкий спектр семантичних конструкцій, щодо розкриття сутності поняття гібридності, вітчизняні експерти Т. Мірончук і Н. Одарчук наголошують на таких іманентних ознаках як «нелінійність», «багатовимірність», «множинність», «варіативність», «багатовекторність» та ін. [3, с. 17], тож на сьогодні гібридність – це синонім «новаторства», «високотех-

нологічності», «ефективності», «багатозадачності», «інтерактивності», «комбінованості» та ін. [3, с. 16–19], усього того що сприяє інтелектуалізації і розвитку суспільства.

У сучасному вимірі, гібриди і гібридність – це інноваційні системи, що вирізняються взаємопроникненням різноманітних сфер і логік, які покликані долати прогалини, знаходити нові рішення та відкривати горизонти можливостей. Вкрай перспективними виглядають гібридні системи, в архітектуру яких вбудовано інструменти синергетичного штучного інтелекту, що призначені для моделювання ефектів взаємодії, самоорганізації, адаптації, де тісно переплітаються інтелект людини і потужні можливості техніки.

Загальновідома теза, що інтелект не має кордонів, у наш час набуває практичного втілення, – завдяки цифровим і інформаційно-комунікативним технологіям людство успішно подолавши карантинні обмеження спричинені пандемією COVID-19 та протестувавши дистанційний формат навчання і наукової діяльності відкрило для себе нові комунікаційні перспективи. Нові інструменти і технології, зокрема, Zoom, Meet, Canva, Kahoot!, Mentimeter, Wooclap, Flipgrid, Nearpod, Quizizz, Edpuzzle та інші, дозволи перетворити звичайний освітній процес на гібрид, у якому вдало поєднуються традиційні методи навчання із захопливими інтерактивними практиками. Така гібридність в освітньому середовищі дозволяє здобувачам вищої освіти бути активними суб'єктами освітнього процесу, а викладачам підтримувати ефективну комунікацію за рахунок зворотного зв'язку. Відзначимо, для покоління сучасних студентів і молодих науковців, які звикли до інтерактивної взаємодії у соціальних мережах і месенджерах, такий формат навчання і комунікації є зручним й звичним.

Нові цифрові рішення докорінно змінили й можливості комунікації для науковців. Конференції, вебінари, воркшопи, дискусійні панелі та інші науково-практичні заходи, що проходять у змішаному або гібридному форматі (онлайн і офлайн учасники), фактично перетворили наукові площадки на open space, без жодних обмежень і привілеїв. Окремо відзначимо, спеціалізовані наукові соціальні мережі та електронні платформи (Google Scholar, Academia.edu, ResearchGate, Mendeley, Adult Learning in Europe (EPALE), Scientific Social Community, Zenodo, BASE (Bielefeld Academic Search Engine) та ін.), які створенні для професійного спілкування, пошуку команди однодумців та реалізації грантових проєктів, моніторингу результатів наукових досліджень, відстеження новин у відповідній галузі знань та іншого, що безумовно, сприяє виходу наукової комунікації на глобальний рівень.

Розмірковуючи над перспективами вищої освіти і науки у XXI столітті, Скотт Гелловей спрогнозує: «Наріжним каменем майбутньої трансформації вищої освіти і науки стануть технології» [1, с. 158], а науковці Гревіль Рамбл і Кіт Гаррі досліджуючи траєкторії майбутнього університетської освіти наголошують на тому, що гібридні рішення в освіті і науці є єдиним життєздатним варіантом в епоху системного розвитку нових технологій [5]. Схожої думки дотримується й українська дослідниця Юлія Калюжна, яка прогнозує настання нової хвилі технологічного прогресу, цифрової революції, розвитку індустрії штучного інтелекту та інших інновацій XXI століття, стверджує про подальше спонукання наукової і освітянської спільноти до пошуку нових гібридних моделей навчально-освітньої та науково-дослідної взаємодії [2, с. 266]. Підтримуючи позицію науковців та спираючись на досвід успішних гібридних проєктів у освіті і науці, зазначимо, – гібридність є супертредом у

сучасному цифровому світу та опцією, яка пропонує нові рішення і відкриває додаткові можливості.

Бібліографічні посилання

1. Гелловей, Ск. (2021). *Посткорона. Від кризи до нових можливостей*. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 240 с.
2. Калюжна, Ю. І. (2023). Чат-бот як інструмент гібридної освітньої взаємодії в сучасному університетському середовищі. У: *Proceedings of the scientific and pedagogical internship*. Wloclawek, рз. 265–268.
3. Мірончук, Т. А., Одарчук, Н. А. (2019). Поняття гібридності в сучасному україномовному інформаційному просторі: мовознавчий аспект. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 1 (13), с. 15–20.
4. Пітерз, Я. Н. (2013). Глобалізація як гібридизація. В: М. Фезерстоуна, С. Леша та Р. Робертсона, ред. *Глобальні модерності*. Київ: Ніка-Центр, 400 с.
5. Rumble, G., Harry, K. (2018). *The Distance Teaching Universities*. London: Routledge, 258 p.

Ткаченко Д. І.

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ ДЛЯ СПІВПРАЦІ ТА КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Поява технологій справила глибокий і далекосяжний вплив майже на всі сфери людського життя, особливо на сферу наукових досліджень і співпраці. Інтернет, а точніше онлайн-платформи, перетворилися на стрижневу основу наукового дискурсу, докорінно змінивши способи спілкування, співпраці та проведення досліджень науковців.

Ми ж заглибимося у визначення ролі, яку ці платформи відіграють у сучасному науковому середовищі, висвітлимо їхні виклики та перспективи, які вони відкривають для майбутнього наукових досліджень і співпраці.

В епоху сучасної науки і технологій онлайн-платформи стали незамінними інструментами, які значно спростили процес комунікації та співпраці між науковцями в усьому світі. Ці платформи фактично стерли географічні кордони і часові пояси, надавши вченим глобальну сцену для обміну результатами своїх досліджень, участі у збагачуючих дискусіях і співпраці над міждисциплінарними дослідницькими проектами в режимі реального часу.

Поява цих платформ переосмислила ландшафт наукової співпраці, усунувши обмеження фізичної близькості. Тепер науковці можуть взаємодіяти зі своїми колегами у всьому світі, сприяючи формуванню більш інклюзивної та різноманітної наукової спільноти, яка використовує широкий спектр поглядів та досвіду. Кульмінацією цього стало помітне розширення масштабів і глибини наукових досліджень, оскільки вчені тепер мають доступ до ширшого спектру ресурсів, даних і можливостей для співпраці, ніж будь-коли раніше.

Окрім сприяння комунікації та співпраці, онлайн-платформи також функціонують як величезні сховища ресурсів і даних. Вони забезпечують скарбницю наукової літератури,

експериментальних даних, дослідницьких методологій та інших ресурсів, необхідних для дослідницької роботи. Такі платформи, як ResearchGate, Google Scholar та [Academia.edu] (<http://academia.edu/>), відіграли значну роль у створенні глобальної наукової спільноти, надаючи вченим доступ до спільного пулу знань та можливість робити свій внесок.

Незважаючи на безліч переваг, які вони пропонують, використання онлайн-платформ у науці не позбавлене певних проблем. Однією з головних проблем є питання достовірності та надійності інформації. В умовах перенасиченості інтернету інформацією вченим може бути надзвичайно складно перевірити достовірність і точність наукових даних, з якими вони стикаються. Це становить значну загрозу для цілісності наукових досліджень.

Інший виклик пов'язаний із занепокоєнням щодо конфіденційності та безпеки даних. В умовах, коли кібератаки стають все більш звичним явищем, вчені повинні забезпечити безпеку своїх дослідницьких даних. Це вимагає постійної пильності й впровадження надійних заходів безпеки. Крім того, існують етичні міркування, пов'язані з конфіденційністю даних, які необхідно враховувати, особливо в дослідженнях за участю людей.

Крім того, існує проблема цифрового розриву. Вчені в менш розвинених країнах можуть не мати доступу до надійного інтернет-з'єднання, що перешкоджає їхній здатності повноцінно брати участь у глобальній науковій спільноті. Цей цифровий розрив посилює існуючу нерівність у науковому світі і є проблемою, яку необхідно вирішувати. Розв'язання цієї проблеми має бути багатограним, спрямованим не лише на подолання дефіциту інфраструктури, а й на розвиток цифрової грамотності.

Незважаючи на ці виклики, перспективи використання онлайн-платформ у науці справді багатообіцяючі. Оскільки технології розвиваються швидкими темпами, існує потенціал для розробки більш досконалих і безпечних платформ для наукової співпраці. Ці майбутні платформи можуть запропонувати розширені можливості для обміну даними, спільних досліджень та експертної оцінки, прокладаючи шлях до більш інтегрованого та ефективного наукового ландшафту.

Крім того, зростає тенденція до відкритої науки - руху, який виступає за вільний обмін науковими знаннями. Цій тенденції можуть сприяти онлайн-платформи, які можуть демократизувати наукові знання, роблячи їх більш доступними для всіх, незалежно від їхнього місцезнаходження або ресурсів. Така демократизація наукових знань може призвести до формування більш поінформованої та залученої громадськості, сприяючи розвитку культури наукової грамотності та обізнаності.

Більше того, онлайн-платформи також можна використовувати для залучення громадськості до науки. Вони можуть слугувати мостом між науковою спільнотою і широкою громадськістю, сприяючи розвитку культури наукової грамотності та обізнаності. Це може призвести до кращого розуміння і сприйняття науки громадськістю, що є корисним для наукової спільноти і суспільства в цілому. Це також може надихнути майбутні покоління на наукову кар'єру, забезпечуючи стабільний приплив наукових талантів у майбутньому.

Отже, використання онлайн-платформ у сучасному науковому середовищі має величезний потенціал для посилення співпраці та комунікації між науковцями, незважаючи на виклики, з якими вони пов'язані. Ці платформи здатні докорінно змінити спосіб проведення наукових досліджень і співпраці. Оскільки наш світ стає все більш цифровим і взаємопов'язаним, очевидно, що онлайн-платформи і надалі відіграватимуть значну роль у

формуванні майбутнього наукових досліджень і співпраці. Тому вкрай важливо вирішувати проблеми, пов'язані з їх використанням, і прагнути максимізувати їх потенціал на розвиток світової наукової спільноти.

Бібліографічні посилання

1. Шишкіна, М.П., Когут, У.П. (2020) *Розвиток цифрової компетентності вчителя у фактори формування інноваційного освітнього середовища в умовах модернізації освіти* [online]. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/738234/1/Стаття\Журнал%20Інтернаука.pdf> [Accessed 9 Mar. 2024].
2. Сисоєва, С. (2021). *Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети* [online]. Available at: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2545/ [Accessed 9 Mar. 2024].
3. МОНУ. *Цифрові платформи у вищій освіті* [online]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/cifrova-osvita/cifrovi-platformi-u-vishij-osviti> [Accessed 9 Mar. 2024].
4. Європейський фонд освіти, (2021). *Цифрові вміння та онлайн навчання в Україні* [online]. Available at: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-01/digital_factsheet_ukraine_ua.pdf [Accessed 9 March 2024].
5. Широков, Д. (2020) *Використання цифрових освітніх ресурсів у новій українській школі* [online]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/346655968_Vikoristanna_cifrovih_osvitnih_resursiv_v_novij_ukrainskij_skoli [Accessed 9 March 2024].

Умріхін Д. А.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В НАУЦІ

Феномен спілкування як процес взаємозв'язку та взаємодії соціальних суб'єктів, у якому відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом, здібностями, вміннями та навичками, а також результатами діяльності розглядається цілим рядом наук, таких як: філософія, соціологія, психологія, культурологія.

Специфічним видом комунікації є наукова комунікація, тобто процес, в якому передаються знання та інформація у постіндустріальному суспільстві.

Загалом, комунікація в науці є соціальним процесом, що відображає суспільну структуру і виконує в ній сполучну функцію. Проблема комунікації отримала найбільш розгорнуту розробку у рамках наукознавства, де кількісно та якісно досліджено такі її форми, як публікація, дискусія, інтелектуальний вплив тощо.

Наукова комунікація є видом соціальної комунікації. На думку американських дослідників соціальна комунікація є способом передачі між людьми інформації, знань, питань, інструкцій, команд, а також чуток, пліток, дезінформації, містифікації [1].

Наукова комунікація – обмін науковою інформацією (ідеями, знаннями, повідомленнями) між ученими і спеціалістами [2].

Виділяють п'ять основних елементів НК:

1) комунікант – відправник повідомлення (особа, яка генерує ідею або збирає, опрацьовує наукову інформацію та передає її).

2) комунікат – фіксована чи нефіксована наукова інформація, закодована певним чином за допомогою символів, знаків, кодів;

3) канал (спосіб передачі наукової інформації).

4) реципієнт – отримувач повідомлення (особа, якій призначена інформація і яка певним чином інтерпретує її);

5) зворотний зв'язок – реакція реципієнта на отримане наукове повідомлення [3].

Початком наукової комунікації є комунікант, який генерує наукову ідею чи теоретичну концепцію. Прикладом комуніканта є окремі вчені, колективи авторів або як дослідницькі групи, наукові школи, установи, інститути, регіони чи країни. Залежно від наукового статусу установи, наявності наукового ступеня, вченого звання, кількості публікацій, стажу наукової роботи визначається науковий статус комуніканта. Особливу роль у комунікації відіграють видатні вчені.

У науці існує кілька підходів до класифікації наукової комунікації. Однак найпоширенішим є поділ наукової комунікації на формальні і неформальні, документні і недокументні, між якими встановлено тісний взаємозв'язок [3].

Формальна НК – обмін науковою інформацією через спеціально створені структури для генерації, оброблення і поширення наукового знання. Сюди відносять видавництва, редакції газет і журналів, науково-дослідні установи, заклади вищої освіти, радіо, телебачення, бібліотеки, інформаційні центри, музеї, архіви тощо [3].

Неформальна НК – це комунікація, що встановлюється між комунікантом (відправником) і реципієнтом (отримувачем) шляхом особистих контактів, зустрічей, бесід, телефонних розмов, листування тощо [3].

Документна наукова комунікація – комунікація, опосередкована науковим документом, побудована на обміні документованою інформацією (ідеями, повідомленнями, знаннями).

Недокументна (усна) наукова комунікація – передача наукової інформації в незакріпленій на матеріальному носіїв формі. Це – телефонні розмови, публічні виступи, наради, конференції, симпозиуми, безпосереднє спілкування, бесіди тощо. Позитивним аспектом усних комунікацій є економія часу, можливість більшого порозуміння між науковцями [3].

Особливість комунікаційної дії в науці полягає в тому, що вона насамперед орієнтована на знаходження порозуміння між вченими і лише потім отримання результату – знання.

Можна виокремити такі функції комунікації у науці:

– оформлення знання у вигляді певної об'єктивованої системи, тобто як текстів (формальна комунікація);

– застосування прийнятого в даному науковому спільноті уніфікованої наукової мови, стандартів, формалізації тощо для об'єктивування знання;

– передача системи світоглядних, методологічних та інших нормативів та принципів;

– передача способу бачення, парадигми, наукової традиції, неявного знання, тобто такого знання, яке через свою природу не може бути об'єктивовано безпосередньо у наукових текстах та засвоюється вченими лише у спільній науково-пошуковій діяльності;

– реалізація діалогічної форми розвитку знання та застосування відповідно до таких «комунікативних форм» знання та пізнання, як аргументація, обґрунтування, пояснення, спростування тощо.

Таким чином, зазначені особливості процесу наукової комунікації виявляють лише невеликий клас проблем наукової комунікації, але водночас це необхідно для подальшого вивчення цього феномену.

Бібліографічні посилання

1. Rutter, M., Bailey, A. and Lord, C. (2003) *The social communication questionnaire*. Los Angeles: Western Psychological Services, 156 p.
2. Холод, О. (2018). *Соціальні комунікації: тенденції розвитку*. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: Вид-во «Білий Тигр», 370 с.
3. Самойчук, К. О., Лівин, Н. В. (2020). *Пошук наукової інформації в науково-дослідницькій діяльності*. Херсон: Таврійський державний агротехнологічний ун-т ім. Д. Моторного. Available at: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_14/page7.html [Accessed 12 March 2024].

Чекотило В. І.

ПРОФІЦИТ ІНФОРМАЦІЇ ЯК КОМУНІКАЦІЙНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

В сучасному інформаційному суспільстві значно зростає роль інформації. Темпи цього процесу викликали до життя феномен профіциту інформації, коли її кількість є занадто великою. Ця тенденція несе для особистості не лише позитивні наслідки, але й багато негативних. Але для їх визначення потрібно, на наш погляд, визначити основні напрямки прояву впливу інформації на особистість в сучасних умовах.

Перш за все, це фільтрування та аналіз інформації: в умовах інформаційного достатку люди стикаються з великою кількістю даних та фактів. Особливе значення в таких умовах набувають уміння фільтрувати, оцінювати та аналізувати інформацію, відрізняючи факти від дезінформації. Це важливий аспект критичного мислення та прийняття зважених рішень.

По-друге, засоби масової інформації та соціальні мережі. Вони відіграють важливу роль у формуванні ідей та цінностей. В умовах різноманіття інформаційних потоків у ЗМІ важливим стає уміння критично оцінювати інформацію, що отримується із ЗМІ, і свідомо обирати надійні джерела.

По-третє, міжособистісні стосунки: такі якості особистості, як емоційний інтелект і здатність до ефективного спілкування, набувають все більшого значення в сучасному суспільстві, а міжособистісні стосунки набувають різних форм, включаючи спілкування в Інтернеті.

Таким чином, в умовах профіциту інформації для особистості її комунікативні якості стають ключем до успішної адаптації, прийняття зважених рішень, навчання та особистісного розвитку, а також до ефективної міжособистісної взаємодії та управління собою в умовах інформаційного навантаження.

Багато вчених, психологів, соціологів і культурологів писали і проводили дослідження, присвячені цьому колу питань. У цій галузі існує велика кількість досліджень,

що включають питання, пов'язані з Інтернетом, соціальними мережами, цифровими технологіями та впливом інформаційного навантаження на процеси формування ідентичності тощо. Наприклад, Герберт Саймон, американський психолог і лауреат Нобелівської премії з економіки, досліджував вплив надлишку інформації на людський мозок, застерігаючи обмеженість когнітивних ресурсів. Він сформулював концепцію "інформаційного навантаження" і підкреслив, як надлишок інформації може негативно вплинути на здатність людини приймати рішення і вирішувати завдання.

Концепція інформаційного навантаження, висунута Гербертом Саймоном, зберігає свою актуальність і значимість, особливо у світі, де стрімко розвиваються інформаційні технології та доступний великий обсяг інформації.

Ніколас Карр у книзі "Поверхня. У мозку цифрового покоління" [1] досліджує вплив Інтернету та цифрових технологій на людський мозок та когнітивні процеси. У центрі уваги автора - те, як постійна доступність інформації в мережі впливає на здатність людини мислити і обробляти інформацію.

Н. Карр стверджує, що постійна доступність інформації в Інтернеті знижує здатність людини до глибокої концентрації. Часте перемикання між завданнями та постійне оновлення інформації ускладнює глибокий аналіз та критичне мислення.

Н. Карр обговорює також і вплив на когнітивні процеси: як використання Інтернету та цифрових пристроїв впливає на нашу здатність аналізувати, розмірковувати, критично мислити та узагальнювати інформацію.

Проблеми профіциту інформації у різних проявах розглядалися широким колом вчених. Але одним з наступних кроків аналізу цієї проблеми є формулювання концепції цифрового мінімалізму. Цифровий мінімалізм – концепція, запропонована Келом Ньюпортом, автором книги "Цифровий мінімалізм: Як налагодити зв'язок з цифровим світом і повернути собі свій час" [3]. Ця концепція закликає до більш усвідомленого та обмеженого використання цифрових технологій, щоб збалансувати цифрове життя та особистий час. К. Ньюпорт стверджує, що цифровий мінімалізм може підвищити продуктивність, захистити психічне здоров'я та допомогти людям відновити зв'язок із самими собою.

Центральною ідеєю цифрового мінімалізму є відновлення здатності до глибокої концентрації. К. Ньюпорт закликає нас відмовитися від нескінченних повідомлень та постійної перевірки соціальних мереж, щоб приділити більше часу глибокій та продуктивній роботі. Він пропонує використання методів, таких як "цифровий пост" та "цифровий суботник", щоб створити простір для більш глибокого занурення в завдання. В його книзі пропонуються важливі стратегії, що дозволяють збалансувати цифрове життя та особистий час. У період інформаційного навантаження, коли цифрові технології постійно впливають на наше життя, цей підхід може допомогти нам повернути контроль над своїм часом, зосередженістю та увагою. Використовуючи принципи цифрового мінімалізму, ми можемо встановити більш гармонійні відносини між цифровим світом і собою, збагатити своє життя та підвищити його продуктивність.

Бібліографічні посилання

1. Carr, N. (2020). *The Shallows; How the Internet is Changing the Way We Think, Read and Remember*. Atlantic Books. 320 p.
2. Newport, C. (2021). *Digital Minimalism*. Penguin. 128 p.

Чемоданова М. Ф.

ВАЖЛИВІСТЬ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В НАУКОВІЙ СПІЛЬНОТІ

У величезній сфері наукових відкриттів комунікація відіграє ключову роль у формуванні траєкторії поширення знань, співпраці та прогресу. Наукова комунікація слугує джерелом життєдіяльності академічного світу, сприяючи обміну ідеями, теоріями та знахідками, які просувають наше розуміння Всесвіту вперед. Ця стаття заглиблюється у фундаментальні аспекти наукової комунікації, досліджуючи її визначення, вирішальне значення, яке вона має в науковій спільноті, та надаючи глибокий огляд ключових методів комунікації, що використовуються у пошуках знань.

Наукову комунікацію можна широко визначити як процес передачі наукової інформації та знань різним аудиторіям у межах академічної спільноти та за її межами. Вона охоплює передачу результатів досліджень, методологій та ідей через безліч каналів, сприяючи спільному розумінню наукових досягнень. По суті, наукова комунікація прагне подолати розрив між творцями знань - науковцями і дослідниками - та їхньою різноманітною аудиторією, яка може включати колег, студентів, політиків і широку громадськість [1].

Комунікаційний ландшафт наукової спільноти виходить за межі традиційних письмових форматів і розвивається, охоплюючи різноманітні засоби, такі як усні презентації, наочні посібники та, віднедавна, цифрові платформи. Таке широке визначення визнає динамічний характер наукової комунікації та її здатність адаптуватися до мінливих потреб і технологічних досягнень сучасного світу.

Ефективна комунікація є стрижнем, який тримає наукову спільноту разом, забезпечуючи безперервний потік інформації та ідей. Значення зрозумілої, точної та доступної комунікації в науці неможливо переоцінити. Ось кілька ключових причин, чому ефективна комунікація має вирішальне значення в науковій сфері:

Наукова комунікація слугує основним засобом поширення нових знань, дозволяючи дослідникам ділитися своїми відкриттями з глобальною аудиторією. Таке поширення має важливе значення для розвитку існуючих знань і розширення меж розуміння.

Співпраця є наріжним каменем наукового прогресу, а ефективна комунікація – це канал, за допомогою якого дослідники з різних дисциплін можуть співпрацювати. Обмін ідеями стимулює інновації та сприяє міждисциплінарним підходам до вирішення складних проблем.

Ретельні процеси експертного оцінювання, невід'ємні для підтримки якості та достовірності наукових досліджень, ґрунтуються на прозорому та ефективному спілкуванні. Чітке представлення методів і результатів дозволяє колегам оцінювати, підтверджувати і робити свій внесок у науковий дискурс.

В академічних установах ефективна комунікація має важливе значення для навчання наступного покоління науковців. Наставництво, ще один важливий аспект наукового розвитку, значною мірою покладається на чітку комунікацію для передачі знань і спрямування дослідників-початківців.

Ландшафт наукової комунікації різноманітний і охоплює безліч методів, пристосованих до різних контекстів і аудиторій. Хоча традиційні письмові формати, такі як наукові

статті та журнали, залишаються основоположними, сучасна наука охоплює цілий спектр методів комунікації. Ось огляд ключових методів комунікації в науці [2].

Наріжний камінь офіційної наукової комунікації, рецензовані журнали публікують оригінальні наукові статті, які проходять сувору оцінку незалежних експертів. Журнали слугують сховищем наукових знань, дозволяючи дослідникам ділитися своїми висновками з академічною спільнотою.

Наукові конференції надають дослідникам платформи для презентації своєї роботи, участі в дискусіях та налагодження контактів з колегами. Ці заходи сприяють швидкому обміну ідеями і часто демонструють нові дослідницькі тенденції. Неформальне спілкування через співпрацю та нетворкінг є життєво важливим для розвитку науки. Взаємодія на конференціях, воркшопах і спільних проектах сприяє розвитку відносин, які виходять за межі дисциплінарних кордонів, породжуючи інноваційні рішення.

Платформи соціальних мереж стали для науковців потужним інструментом взаємодії як з колегами, так і з громадськістю. Дослідники використовують такі платформи, як Twitter та Instagram, щоб ділитися думками, просувати свою роботу та брати участь у ширших наукових дискусіях.

Ефективна комунікація лежить в основі наукового прогресу, а методи, які використовує наукова спільнота для поширення результатів досліджень, є різноманітними і постійно розвиваються. У цьому дослідженні підходів до наукової комунікації ми заглиблюємося у три ключові стовпи: Рецензовані журнали, конференції та симпозіуми, співпраця та мережування.

Рецензовані журнали є основою офіційної наукової комунікації. Ці видання відіграють життєво важливу роль у поширенні результатів досліджень, надаючи вченим платформу, на якій вони можуть ділитися своїми висновками зі світовою академічною спільнотою. Процес рецензування забезпечує якість і достовірність опублікованої роботи. Завдяки цій ретельній оцінці експертів у цій галузі, журнали виступають у ролі вартових, підтримуючи стандарти наукового знання.

Журнали сприяють не лише поширенню нових знань, але й створенню постійного реєстру наукових досягнень. Вони слугують архівами, до яких можуть звертатися майбутні покоління, спираючись на фундамент, закладений попередніми дослідниками. Хоча рецензовані журнали є невід'ємною частиною наукової спільноти, процес рецензування не позбавлений проблем. Однією з найпомітніших критичних зауважень є потенційна можливість упередженості в процесі оцінювання, оскільки рецензенти можуть мати власну точку зору, яка може вплинути на їхні судження. Крім того, поява хижацьких журналів – видань, які ставлять прибуток вище за якість, - викликає занепокоєння щодо цілісності системи експертного оцінювання. Дослідники повинні ретельно орієнтуватися в цьому ландшафті, щоб гарантувати, що вони роблять свій внесок у авторитетні журнали, які підтримують найвищі стандарти наукової комунікації.

Дебати навколо моделей відкритого доступу та традиційних видавничих моделей підкреслюють мінливий характер наукової комунікації [3]. Журнали відкритого доступу надають вільний і необмежений доступ до наукових статей, сприяючи ширшому поширенню знань. Ця модель відповідає принципу, що наукова інформація має бути доступною для всіх,

сприяючи інклюзивності та глобальній співпраці. Однак модель відкритого доступу створює проблеми, пов'язані з фінансуванням і стабільністю.

Наукові конференції та симпозиуми слугують динамічними форумами для обміну ідеями, сприяння співпраці та демонстрації новітніх досліджень. Ці заходи надають дослідникам можливість представити свою роботу, отримати відгуки та взяти участь у змістовних дискусіях з колегами. Інтерактивний характер конференцій прискорює поширення передових досліджень, сприяючи швидкому прогресу наукових знань. Можливості нетворкінгу на конференціях виходять за рамки формальних презентацій, створюючи простір для несподіваних взаємодій, які можуть призвести до співпраці та міждисциплінарних ініціатив. Конференції, незалежно від того, чи зосереджені вони на конкретних дисциплінах, чи на міждисциплінарних темах, відіграють ключову роль у формуванні наукового ландшафту, сприяючи перехресному запиленню ідей.

Цифрова епоха відкрила нову еру для наукових конференцій з появою віртуальних платформ. Пандемія COVID-19 прискорила впровадження віртуальних конференцій, пропонуючи такі переваги, як підвищена доступність, зниження витрат і мінімізація впливу на навколишнє середовище. Віртуальні конференції руйнують географічні бар'єри, дозволяючи дослідникам з усього світу брати участь без обмежень, пов'язаних з подорожами.

Однак, віртуальні конференції також створюють певні виклики. Відсутність фізичної присутності зменшує спонтанну взаємодію, а технічні проблеми можуть перешкоджати безперешкодному потоку презентацій. Досягнення балансу між віртуальними та очними подіями залишається предметом постійних дискусій у науковій спільноті.

Усунення цих критичних зауважень передбачає ретельний розгляд мети і формату конференцій, прагнення до інклюзивності та вивчення альтернативних моделей, які підвищують загальну ефективність наукової комунікації.

Науковий прогрес часто процвітає завдяки співпраці, оскільки дослідники з різним досвідом привносять унікальні перспективи та знання. Співпраця та нетворкінг слугують потужними інструментами для розширення сфери досліджень, стимулювання інновацій та вирішення складних проблем, які потребують міждисциплінарних підходів.

Поява цифрових технологій трансформувала ландшафт співпраці та нетворкінгу в науковій спільноті. Онлайн-платформи та соціальні мережі сприяють налагодженню зв'язків між дослідниками, надаючи можливості для дискусій, обміну ідеями та формування віртуальних спільнот.

Цифрові мережі розширюють доступ до можливостей співпраці, дозволяючи дослідникам налагоджувати зв'язки, незважаючи на географічні кордони. Однак віртуальна природа цих взаємодій також викликає занепокоєння щодо глибини та автентичності стосунків у порівнянні зі спілкуванням віч-на-віч.

Хоча міждисциплінарна співпраця має величезний потенціал, вона не позбавлена викликів. Комунікаційні бар'єри між дослідниками з різних дисциплін можуть виникати через відмінності у термінології, методології та дослідницьких парадигмах. Успішна міждисциплінарна співпраця вимагає ефективних комунікаційних стратегій, взаємної поваги та готовності орієнтуватися і приймати різноманітність.

Переваги міждисциплінарної співпраці включають можливість вирішувати складні, багатогранні проблеми та потенціал для революційних відкриттів на перетині різних галузей.

Установи та фінансові агенції все більше визнають цінність міждисциплінарних досліджень, заохочуючи ініціативи, які долають традиційні дисциплінарні кордони. Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок про складнощі екосистеми наукової комунікації та її системний вплив на загальний розвиток знань.

References

1. Thomm, E., Bromme, R. (2012). *It should at least seem scientific! Textual features of «scientificness» and their impact on lay assessments of online information* [online]. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/sce.20480> [Accessed 10 March 2024].
2. Barel-Ben, Y. D., Erez, S. G. and Baram-Tsabari, A. (2020). *Can scientists fill the science journalism void?* [online]. Available at: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0222250> [Accessed 28 Febr. 2024].
3. Pfeiffer, Th., Hoffmann, R. (2009). *Large-Scale Assessment of the Effect of Popularity on the Reliability of Research* [online]. Available at: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0005996> [Accessed 01 March 2024].
4. MacRitchie, F. (2011). *Scientific Research as a Career* [online]. Available at: https://www.academia.edu/7585485/Scientific_research_as_a_career [Accessed 03 Marth 2024].

Юрченко О. К.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

У сучасній епохі цифрового розвитку широко використовуються інформаційні технології в різних сферах життя суспільства, зокрема в економічній галузі. Процес впровадження таких технологій у бізнес-процеси організацій відомий як цифрова трансформація, що передбачає не лише модернізацію інформаційно-комунікаційних та цифрових засобів, але й значущі зміни в управлінській практиці організацій та корпоративній культурі [1].

Цифровізація включає в себе використання цифрових комп'ютерних технологій для перетворення бізнесу таким чином, щоб всі стратегічні рішення приймалися на основі зібраних даних про діяльність сучасного бізнесу. Важливо враховувати, що цифровізація не обмежується впровадженням цифрових змін в одній конкретній частині організації. Вона має бути реалізована в усіх аспектах діяльності сучасної організації, досягаючи синергії між різними сферами на єдиній цифровій платформі.

Згідно з доповіддю Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), підприємства приймають рішення інвестувати в цифрові інструменти та методи з різних мотивів, таких як впровадження інновацій, реагування на конкурентний тиск та виходження на нові ринки [1]. У кінцевому підсумку, впровадження цифрових технологій має призвести до помітних переваг для підприємства, яке обирає шлях цифрової трансформації.

Проте, важливо відрізнити цифровізацію від автоматизації. Автоматизація розглядається як передумову для цифровізації, оскільки вона спрощує реалізацію існуючих бізнес-процесів за допомогою інформаційних технологій, тоді як цифровізація змінює суть самих бізнес-процесів відповідно до підходів цифрової економіки [2].

Все це передбачає необхідність формування цифрових комунікативних компетенцій у працівників та керівників сучасних підприємств, що прагнуть бути конкурентоспроможними в цифровому світі. Визначення та аналіз таких компетентностей є дуже важливим питанням в наукових дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців [3; 4].

Найбільш важливими навичками в сфері формування цифрової культури вважаються такі: розвинене креативне мислення, висока комунікабельність, вміння ефективно працювати з великими даними, орієнтація в цифрових методах та інструментах та інше. Ключові цінності цифрової культури включають в себе такі основні аспекти, як технологічну адаптивність, розуміння цифрових технологій, цифрове мислення, здатність забезпечити цифрову безпеку, навички роботи з даними, високий рівень комунікації, етичне та сталє спрямування бізнесу. Для поліпшення рівня цифрових навичок та цифрової культури, організаціям рекомендується розробляти освітні програми для своїх співробітників чи залучати заклади вищої освіти, що мають відповідні програми у галузі цифрової трансформації або залучати до своїх компаній фахівців, які мають відповідну освіту та навички у цих напрямках.

Процеси цифровізації та формування відповідних комунікативних компетенцій бізнесу допомагають розширювати можливості для ефективного обміну інформацією, спілкування та співпраці. Цифрові інструменти, такі як віртуальні платформи, чати, електронні конференції тощо, дозволяють представникам бізнесу взаємодіяти в режимі реального часу, обмінюватися ідеями та спільно працювати, незалежно від географічного розташування. Також, за допомогою цифрових медіа можна навчати співробітників компаній ефективно використовувати візуальні засоби комунікації, створювати ілюстрації, графіки, відеопрезентації та інше. Це покращує їхні навички візуального вираження і робить комунікацію більш привабливою та зрозумілою. Крім того, цифрові технології дозволяють отримувати доступ до свіжої та актуальної інформації в реальному часі. Бізнес-професіонали можуть швидко оновлювати свої знання та взаємодіяти зі світом великої кількості джерел.

Здатність використовувати різні цифрові платформи, програми для комунікації та спільної роботи є важливою навичкою в сучасному світі. Вона стає необхідною для успішної роботи в бізнесі та покращенні професійних компетентностей. Цифрові технології зменшують відстань і забезпечують можливість глобального спілкування. Представники бізнесу можуть легко обмінюватися думками, досвідом та інноваціями з партнерами з інших країн та континентів, просувати свої послуги та продукти на міжнародному ринку. Знання цифрових інструментів, соціальних мереж, електронної пошти та інших засобів комунікації стає важливим для успішної адаптації до вимог сучасного ринку праці.

Цифровізація допомагає бізнес-професіоналам ефективно використовувати та розвивати свої комунікативні навички, що стає ключовим фактором успіху в сучасному інформаційному суспільстві.

Крім того, на сьогодні важливо визначити різні напрями цифрової трансформації в управлінні організаціями, такі як цифровізація бізнес-процесів, управління на основі даних, управління клієнтським досвідом, управління цінністю товарів та послуг, управління цифровою культурою та компетенціями, а також управління інноваціями [2; 4].

Цифровізація бізнес-процесів передбачає використання різних цифрових рішень для підвищення ефективності та керованості всього ланцюжка операційної діяльності компанії.

Для вдосконалення бізнес-процесів активно використовують методи процесної аналітики, які включають автоматичне виявлення процесів, пошук вузьких місць, моніторинг відхилень та побудову імітаційних моделей.

Управління на основі даних дозволяє приймати стратегічні рішення, підвищувати ефективність операцій та вдосконалювати продукцію та послуги. Data-driven-менеджмент інтегрує аналітичні звіти в ключові бізнес-процеси, базуючись на виявленні нових можливостей для розвитку та зменшенні транзакційних витрат.

Управлінням клієнтським досвідом акцентується на важливості аналізу та поліпшення взаємодії зі споживачами в умовах розвитку інформаційних каналів. Цифрові інструменти дозволяють швидко аналізувати клієнтську поведінку, персоналізувати продукцію та оперативно вносити зміни в сервіс та продукти, враховуючи клієнтський досвід.

Завдяки орієнтації на клієнта успішно вирішуються різноманітні завдання: збільшується прибуток від обслуговування клієнтів, зростає кількість клієнтів, підвищується їхня лояльність до продукції чи послуг, поліпшується якість повторних послуг, а також зменшуються витрати на приваблення нових клієнтів тощо.

Управління цінністю товарів та послуг включає в себе процес формування цінності продукції та послуг з урахуванням споживчих вподобань та інтересів компанії. Зараз, завдяки інтернет-майданчикам, організації все частіше використовують цифрові форми взаємодії з потенційними клієнтами. Це дозволяє виробникам вимірювати задоволеність споживачів у режимі реального часу, отримувати оперативний зворотний зв'язок та взаємодіяти з клієнтами цілодобово. Важливо зауважити, що попит на цифрові послуги зростає, що сприяє швидкій обробці запитів клієнтів та зниженню витрат на управління цінністю продуктів і послуг. Для реалізації нового підходу до управління цінністю товарів та послуг необхідна структурна зміна в організації, ініціюється створення «продуктових команд» для розуміння проблематики конкретної частини товару чи послуги з погляду клієнтів.

Управління цифровою культурою та компетенціями включає систему цінностей та компетенцій, які визначають використання інформаційно-комунікаційних цифрових технологій для взаємодії із суспільством та розв'язання завдань у професійній діяльності. Організації, що реалізують стратегію цифрової трансформації, часто стикаються з труднощами через відсутність компетентностей у працівників та неефективну корпоративну культуру.

Таким чином, управління інноваціями, в тому числі тими, що пов'язані з впровадженням цифрових технологій, є ключовим фактором для просування людської цивілізації. В сучасному світі цифровізація та відповідні компетентності робітників стають визначальними для конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Використання інформаційних платформ дозволяє бізнесу швидше та ефективніше тестувати нові продукти та послуги. Разом з тим, необхідно усвідомлювати, що існує два основних способи впровадження інновацій: адаптація найкращих практик інших організацій та впровадження інновацій на основі власного досвіду та ідей. Більш ефективним виявляється другий спосіб, який передбачає співпрацю з партнерами, ефективну співпрацю з клієнтами та замовниками, що в свою чергу обумовлює необхідність розвитку комунікаційних компетентностей, які в сучасному світі не можливі без використання цифрових технологій.

Бібліографічні посилання

1. OECD (2021). *Beyond COVID-19 Advancing Digital Transformation in the Eastern Partner Countries*. OECD Publishing, Paris. [online]. Available at: https://www.oecd.org/eurasia/Covid19_%20Advancing%20digital%20business%20transformation%20in%20the%20EaP%20countries.pdf [Accessed 01 Mar. 2024].
2. European Commission. *Digital Decade indicators and trajectories* [online]. Available at: https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/dd-trajectories/charts/dd-trajectories?indicator=dd_dii&indicatorGroup=digital_decade&breakdownGroup=digital_decade&unit=pc_ent&country=EU [Accessed 01 Mar. 2024].
3. Sebastian, I. M., Ross, J. W., Beath, C., Mocker, M., Moloney, K. G. and Fonstad, N. O. (2017). How big old companies navigate digital transformation. In: *MIS Quarterly Executive*. Pp. 197–213.
4. Томах, В. В., Сігаєва, Т. Є. та Мартиненко, М. В. (2023). Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. *Академічні візії*, [online] 18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7840221> [Accessed 01 Mar. 2024].

Яценко Д. М.

КОМУНІКАТИВНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВЦЯ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Комунікативні компетентності в цифровому середовищі – це сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного спілкування за допомогою цифрових інструментів. Зростаюча популярність онлайн-спілкування робить розуміння комунікативних компетентностей у цифровому середовищі все більш нагальною потребою. Дослідження цієї теми дає можливість глибше розуміти та використовувати цифрові інструменти для спілкування з максимальною ефективністю.

Ми розглянемо сутність комунікативних компетентностей у цифровому середовищі й виклики, з якими стикаються люди в процесі онлайн-спілкування, а також можливості, які відкриваються перед соціологами для вивчення та покращення онлайн-комунікації.

В сучасному світі, де інформаційні технології мають надпотужний вплив на спілкування, відповідні комунікативні компетентності є надважливими. Ще двадцять років тому достатньо було вміти користуватися електронною поштою і чатами, а зараз набір інструментів та застосунків збільшився удвічі, а то й утричі.

Так, за даними на кінець 2023 року, користувач глобальної мережі витрачає близько 147 хвилин на день, використовуючи різні платформи для комунікацій. В порівнянні з 2015 роком, загальна кількість часу збільшилась на 36 хвилин [1]. Причиною цього є швидкий темп розвитку технологій, зростання доступності Інтернету та збільшення числа користувачів мобільних пристроїв. Спостерігається популярність соціальних мереж серед користувачів, які шукають способи для наукового спілкування, обміну інформацією та споживання контенту в онлайн-середовищі [2].

Слід відзначити, що відмінність від традиційної комунікації полягає в мультимедійному характері спілкування, що передбачає використання тексту, зображень, аудіо та

відео. Важливу роль відіграє також інтерактивність, що дає можливість брати участь в онлайн-дискусіях, опитуваннях та інших формах наукового спілкування. Не можна ігнорувати й мережевий аспект, який дозволяє налагоджувати та підтримувати зв'язки з науковцями у всьому світі.

Розвиток цих компетентностей відкриває багато можливостей, розширює науковий дискурс: доступ до інформації та знань, спілкування з колегами, навчання та розвиток навичок.

Ще один важливий аспект, який ми не маємо права ігнорувати, це культура поведінки в цифровому середовищі. Окрім навичок чіткого й зрозумілого написання наукового тексту, ми маємо також вміти виражати свої думки та ідеї з урахуванням специфіки цифрового спілкування.

Безперечно, зміни в соціальному контексті, цифрові технології змінили й підходи до формування наукового контенту, алгоритму та особливостей комунікації, її структурних елементів. Великий обсяг доступних даних ставить перед науковцем завдання щодо обґрунтованого їх використання, фільтрації, обробки.

Одночасно йдеться про відпрацювання нових цифрових комунікативних навичок, які надають можливості вільного спілкування та презентації своїх досліджень в онлайн-спільноті представників різних наукових напрямів, працювати над глобальними проєктами, вільно володіючи різними інструментами цифрової комунікації.

Окрім того, цифрові комунікативні компетентності допомагають взаємодіяти в цифровому середовищі з різними культурними спільнотами, дотримуючись принципів етики та поваги до різноманітності.

Звісно, на перший погляд здається, що науковці досягають певного успіху в освоєнні комунікативних компетентностей у цифровому середовищі, нових програм, ШІ. Але це не завжди спрацьовує на позитивний результат. Цифрове середовище, попри свою зручність та доступність, несе в собі ряд викликів, які можуть заважати ефективній комунікації.

Бібліографічні посилання

1. Pew Research Center (2023). *Teens, Social Media and Technology 2023* [online]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/346655968_Vikoristanna_cifrovih_osvitnih_resursiv_v_novij_ukrainskij_skoli [Accessed 9 March 2024].
2. Kidd, Ch. (2023). *2023 Internet Trends Report: Mary Meeker, Stats, & Predictions* [online]. Available at: https://www.splunk.com/en_us/blog/learn/internet-trends.html [Accessed 9 March 2024].

**СУЧАСНА ШКОЛА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТИТУТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ СУБ'ЄКТІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ
XXXI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

Секція І

Культурно-освітнє середовище школи як інтегрований чинник формування комунікативних компетенцій здобувачів освіти

Керівники секції: **Снурніков І. С.**, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель історії і правознавства, спеціаліст І категорії ХПЛ Народної української академії;

Бєльчікова Л. Я., учителька зарубіжної літератури, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка ХПЛ Народної української академії

Секретар **Колісниченко Ж. О.**, учителька фізичної культури, спеціалістка вищої категорії ХПЛ Народної української академії

ДОПОВІДІ

Снурніков І. С. *Комунікативні навички дітей та підлітків: від інстинктів до компетенцій*
учитель історії і правознавства, спеціаліст І категорії, ХПЛ, Народна українська академія

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Бєльчікова Л. Я. *Культура мовлення як складова культурно-освітнього середовища навчального закладу*
учителька зарубіжної літератури, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, ХПЛ, Народна українська академія

Галака В. І. *Способи формування комунікативних компетентностей учнів на уроках української мови та літератури*
учителька української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії, старша вчителька, ХПЛ, Народна українська академія

Гончаренко В. М. *Деякі аспекти сучасного уроку*
учителька зарубіжної літератури, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, ХПЛ, Народна українська академія

Колісниченко Ж. О. *Формування інформаційно-комунікативних компетенцій на уроках фізичної культури*
учителька фізичної культури, спеціалістка вищої категорії, ХПЛ, Народна українська академія

Лимаренко В. А.
учитель фізики та математики,
спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист, ХПЛ,
Народна українська академія,
заслужений учитель України

Проектна діяльність на уроках фізики в культурно-освітньому середовищі сучасної школи

Литвин Н. І.
учителька української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, ХПЛ, Народна українська академія

Від творчості вчителя – до творчості учнів (З досвіду роботи учителя-словесника з використанням можливостей кабінету-музею)

Ніколаєва С. В.
учителька фізичної культури, спеціалістка вищої категорії, ХПЛ, Народна українська академія

Розвиток комунікативно-освітніх компетенцій на уроках фізичної культури

Секція II

Сучасна школа як ключовий інститут забезпечення комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу

Керівники секції:

Шилкунова З. І., канд. пед. наук, завкафедри початкової освіти, учителька початкових класів, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка ХПЛ Народної української академії;

Ємець А. А., канд. пед. наук, доц. кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, завідувачка Науково-консультативного центру читання та дитячої книги

Секретар

Литовченко А. А., учителька початкових класів, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка ХПЛ Народної української академії

ДОПОВІДІ

Шилкунова З. І.
учителька-методистка, ХПЛ,
Народна українська академія

Розвиток сенсорної інтеграції як ресурс формування комунікативної компетентності молодшого школяра

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Бекетова О. Г.

4 курс факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Традиції класу як засіб згуртування дитячого колективу в умовах дистанційного навчання

Горобей Л. В.

учителька початкових класів,
спеціалістка вищої категорії,
Чкаловський ліцей Чкаловської селищної ради Чугуївського району Харківської області

Формування лексичних навичок на уроках української мови та літературного читання, як основного компонента мовленнєвого спілкування

Кобзар О. Г.

учителька початкових класів,
спеціалістка вищої категорії,
учителька-методистка, ХПЛ,
Народна українська академія

Особливості розвитку мовленнєвого спілкування сучасних першокласників

Левченко А. Є.

2 курс факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Успішний зарубіжний досвід заохочення дітей до читання

Литовченко А. В.

учителька початкових класів,
спеціалістка вищої категорії,
учитель-методистка, ХПЛ,
Народна українська академія

Засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності у молодших школярів в умовах сьогодення

Назаренко А.А.

учителька початкових класів,
спеціалістка вищої категорії,
учителька-методистка, ХПЛ,
Народна українська академія

Формування комунікативної компетенції як ресурс подолання освітніх втрат

Осика Л. П.

заступниця директорки з виховної роботи,
учителька початкових класів,
спеціалістка 1 категорії,
Чкаловський ліцей Чкаловської селищної ради Чугуївського району Харківської області

Інтерактивні форми навчання у процесі формування комунікативних компетенцій школярів

Приходько С. О.
4 курс факультету початкового
навчання,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

*Використання карти мандрівок в індивідуальній роботі
з розвитку мовлення в початковій школі*

Секція III

Вивчення іноземних мов як потужний ресурс системи формування комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу

Керівники секції:

Зобова Г. М., проректор з роботи ХПЛ Народної української академії, учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії, старша вчителька ХПЛ Народної української академії;

Батманова С. М., учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії ХПЛ Народної української академії

Секретар

Чазова К. О., учителька німецької мови ХПЛ Народної української академії

ДОПОВІДІ

Циганок О. І.
учителька англійської мови,
спеціалістка вищої категорії,
старша вчителька, ХПЛ,
Народна українська академія

*Формування комунікативних навичок учнів на уроках
англійської мови в умовах змішаної форми навчання*

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Батманова С. М.
учителька англійської мови,
спеціалістка вищої категорії,
ХПЛ, Народна українська
академія

*"Focus Second Edition" course is a way of developing
young learners' communicative, social and cultural
competencies
(Курс «Focus Second Edition» як ресурс розвитку
комунікативної та соціокультурної компетенцій
молодших школярів)*

Діденко Ю. О.
учителька англійської мови,
спеціалістка вищої категорії,
ХПЛ, Народна українська
академія

*Рольова гра як засіб формування комунікативної
компетентності молодших школярів на уроках
англійської мови*

Зобова Г. М.
учителька англійської мови,
спеціалістка вищої категорії,
старша вчителька, ХПЛ, Народна
українська академія

*Музейні уроки як засіб формування комунікативних
компетентностей здобувачів освіти*

Коваленко Ю. І.

учителька англійської мови,
спеціалістка І категорії,
Чкаловський ліцей Чкаловської
селищної ради Чугуївського
району Харківської області

*Розвиток комунікативних компетенцій шляхом
удосконалення практичних навичок на початковому та
середньому етапах вивчення англійської мови*

Чазова К. О.

учителька німецької мови, ХПЛ,
Народна українська академія,
магістр філології

*Вивчення іноземних мов для розвитку картин світу
особистості*

Шаульська К. Е.

учителька англійської мови,
спеціалістка ІІ категорії,
Харківський ліцей №73
Харківської міської ради

*Застосування інтерактивних технологій на уроках
англійської мови*

Секція I

Культурно-освітнє середовище школи як інтегрований чинник формування комунікативних компетенцій здобувачів освіти

Снурніков І. С.

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ: ВІД ІНСТИНКТИВ ДО КОМПЕТЕНЦІЙ

Сучасна школа, яка включає надавачів освітніх послуг – вчителів та власне учнів, – ґрунтується на базових компетенціях, однією з яких є комунікативна компетенція. Що розуміється як: знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями, навички роботи у групі, відігравання різних соціальних ролей у колективі. Учень має вміти презентувати себе, написати лист, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію. Для освоєння даної компетентності в навчальному процесі фіксується необхідна й достатня кількість реальних об'єктів, комунікацій та способів роботи з ними для учня кожного ступеня навчання в рамках кожного досліджуваного предмета чи освітньої галузі [1].

Комунікативна компетенція, як ключова соціальна компетенція, передбачає здатність діяти в життєвих ситуаціях відповідно до норм і правил. Тому учнів слід навчати продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні соціальні ролі, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання. Загальнокультурна ключова компетенція передбачає формування: культури міжособистісних відносин, толерантної поведінки, моральних якостей культурної спадщини українського народу [2].

Ключова компетенція – уміння вчитися, це навчити учня організувати і контролювати свою навчальну діяльність для досягнення успіху в формуванні ключових компетентностей. Велику роль відвожу іграм, інтерактивним технологіям навчання, елементам розвивального навчання, диференційованій індивідуальній роботі з окремими учнями. На особистій практиці при відновленні навчання наживо у 2023–2024 рр. стикнувся з наступними проблемами:

- Нездатність розрізняти простір школи і домашнє середовище з його особливостями.
- Нездатність до сприйняття слів учителя.
- Нерозуміння емоційно забарвлених висловів, що виходять з уст учителя чи ровесників.
- Відсутність поняття приватності та як протилежність цього – повна закритість учня.
- Неспроможність на початку освітнього процесу відповідати за власні речі чи присвоєння чужих речей, продуктів харчування та ін.
- Байдужість до чужого болю та викривлене сприйняття власного недугу чи травми у формулюванні скарги на стан здоров'я.

Проте діти та підлітки, незважаючи на тривалу форму навчання дистанційно та стреси, пов'язані з повномасштабним вторгненням, зберегли, скоріш на інстинктивному рівні, ніж на соціальному, деякі комунікаційні навички. І саме з ними прийшли до школи. Слід розрізняти вікові особливості учнів середньої та старшої школи хоча б на фізіологічному рівні, мова йде про пубертатний період та препубертатний, що за сучасних умов співпадає з навчанням у 5–10 класах. Так для препубертату діти зберегли:

- Мавпування поведінки оточуючих.
- Вибудовування ієрархії в колективі.
- Включення в спільноту через гру (практично завжди в застосунках та кіберпросторі).
- Демонстраційну поведінку, що спрямована на однолітків та вчителів.
- Транслявання в шкільному колективі зразків сімейних відносин, коли учень має старших/молодших братів чи сестер.

Саме з такими «базовими налаштуваннями» довелось працювати вчителям. Саме на них спиратися у вибудові стосунків з учнівськими колективами 5–6 класів. Починаючи з 7 класу, вагому роль відіграє вплив статевого дозрівання. Та й самі учні мали більший досвід перебування в шкільних колективах наживо. Як наслідок – збереження навичок комунікації, взаємодії з учителями та однолітками. Проблемою підлітків стає скоріш невідповідність дитячої моделі стосунків своєму біологічному віку.

Інтеграція культурної складової в середню шкільну освіту може бути потужним інструментом для розвитку комунікативних навичок і сприяння глибшому розумінню різноманітності та інклюзії. У цьому контексті, як прихильника інтеграції, ваша роль є вирішальною у створенні середовища, де учні можуть вийти із зони комфорту та залучитися до широкого кола культурних перспектив.

Ось як ви можете підійти до цього. Інтеграція навчального плану: працюйте з учителями, щоб додати культурний зміст до різних предметів, таких як мова, суспільствознавство та навіть природничі науки і математика. Це може включати вивчення літератури різних авторів, вивчення історичних подій з різних точок зору та включення мультикультурних тем у проекти й завдання. Досліджуйте історичні події з різних культурних точок зору, виділяючи різноманітні розповіді та досвід, про що часто забувають у традиційних підручниках. Включіть першоджерела, усні історії та мультимедійні ресурси, щоб надати учням різні точки зору на ключові історичні події. Стимулюйте дискусії та дебати, які заохочують студентів критично досліджувати вплив культури, динаміки влади та глобалізації на історичні події.

Наука та математика: інтегруйте мультикультурні теми та приклади в уроки науки та математики, щоб продемонструвати універсальність наукових принципів і математичних концепцій у різних культурах. Досліджуйте системи знань корінних народів і традиційні екологічні практики, які пропонують альтернативні погляди на такі теми, як сталість, біорізноманіття та управління ресурсами. Залучайте учнів до проєктів, які вимагають від них аналізу наборів даних або проведення експериментів, пов'язаних із проблемами реального світу, що впливають на різноманітні спільноти, сприяючи міждисциплінарним зв'язкам із соціальними та мовними дослідженнями.

Проекти та завдання: розробляйте міжпредметні проекти, які заохочують учнів досліджувати культурні теми та концепції, одночасно розвиваючи основні компетенції в дослідженні, критичному мисленні та спілкуванні. Надайте учням можливість співпрацювати в групах, спираючись на їхній різний досвід і точки зору для вирішення складних проблем або створення мультимедійних презентацій, які демонструють їхні знання. Пропонуйте гнучкість у виборі проєктів, щоб відповідати різним стилям навчання та інтересам, дозволяючи учням вивчати теми, які перегукуються з їхнім особистим досвідом і культурною ідентичністю [4].

Включаючи культурний зміст у широкий спектр предметів, вчителі можуть створити інклюзивне навчальне середовище, яке дає змогу учням цінувати різноманітність, розвивати співчуття та ставати активними учасниками глобального суспільства. Співпраця між учителями та прихильниками інтеграції має важливе значення для того, щоб культурна інтеграція була бездоганно вплетена в тканину навчальної програми, збагачуючи навчальний досвід учнів і готуючи їх до успіху у взаємопов'язаному світі. Культурний досвід: організуйте екскурсії до музеїв, культурних фестивалів і громадських заходів, які познайомлять учнів із різними традиціями, мовами та звичаями. Заохочуйте обговорення та роздуми після цього, щоб допомогти учням опрацювати та встановити зв'язок між їхнім досвідом і навчанням. Гостьові доповідачі та семінари: запросіть доповідачів із різних культур, щоб поділитися своїм досвідом і знаннями з учнями. Розгляньте можливість проведення семінарів на такі теми, як міжкультурна комунікація, культурна чутливість і вирішення конфліктів, щоб озброїти учнів практичними навичками шанобливого спілкування з іншими.

Спільні проєкти: сприяйте співпраці між учнями різного походження через групові проєкти, які вимагають від них дослідження, обговорення та презентації на теми, пов'язані з різними культурами. Заохочуйте взаємонавчання та сприяйте шанобливому діалогу й обміну ідеями. Інклюзивне середовище в класі: створіть безпечне та інклюзивне середовище в класі, де учні почуватимуться комфортно, висловлюючи свою думку та ставлячи запитання про культурні відмінності. Негайно вирішуйте будь-які випадки упередженості чи дискримінації та використовуйте їх як навчальні моменти для сприяння співчуттю та розумінню. Професійний розвиток: забезпечте навчання та ресурси для вчителів для підвищення їх власної культурної компетентності та стратегій викладання. Заохочуйте постійний діалог і співпрацю між освітянами для постійного вдосконалення інтеграції культурного змісту в навчальну програму [5]. Впроваджуючи ці стратегії, ви можете допомогти учням середньої школи розширити свої перспективи, розвинути емпатію та повагу до інших, а також розвинути комунікативні навички, необхідні для успіху у все більш різноманітному та взаємопов'язаному світі.

Повернення до живого навчання в таких складних обставинах вимагає комплексного підходу, який відповідає різноманітним потребам учнів, складнощам змішаних форматів навчання та впливу зовнішніх факторів, таких як війна, на освітнє середовище. Ось кілька кроків, які може зробити керівництво ліцею та педагогічний колектив. Оцінка потреб у навчанні: проведіть оцінювання, щоб оцінити академічну готовність та емоційне благополуччя учнів після переходу до живого навчання. Визначте області, де учням може знадобитися додаткова підтримка або відновлення через збої, спричинені пандемією та

війною [6]. Диференційоване навчання: реалізуйте стратегії диференційованого навчання, щоб відповідати різним рівням підготовки учнів. Надайте персоналізовані навчальні шляхи, які відповідають індивідуальним сильним сторонам, інтересам і стилям навчання. Запропонуйте додаткові можливості для навчання або збагачення для учнів, яким потрібна додаткова допомога або завдання. Підтримка гібридного навчання: визнайте проблеми, пов'язані зі змішаним форматом навчання, який полягає в поєднанні онлайн і офлайн навчання. Переконайтеся, що учні, які продовжують брати участь у дистанційному навчанні, отримують справедливий доступ до ресурсів, технологій і підтримки педагогів [7]. Розробіть чіткі канали зв'язку, щоб утримувати учнів, як онлайн, так і особисто, залученими та поінформованими. Підтримка підлітків: визнайте унікальні потреби розвитку підлітків під час статевого дозрівання, включаючи їх соціальне та емоційне благополуччя. Необхідно надавати консультаційні послуги, організовувати групи підтримки однолітків, використовувати ресурси психічного здоров'я, щоб допомогти учням орієнтуватися у викликах підліткового віку, особливо в контексті триваючих конфліктів і невизначеності. Залучення громади: сприяйте почуттю спільності та солідарності серед учнів, сімей і співробітників під час кризи [8]. Організуйте спільні проекти, культурні заходи та позакласні заходи, які сприяють єдності, емпатії та стійкості. Заохочуйте відкритий діалог і мережі взаємної підтримки для вирішення проблем і зміцнення довіри в спільноті ліцею. Професійний розвиток вчителів: пропонуйте можливості професійного розвитку для вчителів, щоб підвищити їхні навички викладання з урахуванням травм, з урахуванням культурних особливостей і підтримки учнів у кризових ситуаціях. Надайте ресурси та тренінги щодо створення безпечного та інклюзивного навчального середовища, яке надає пріоритет благополуччю учнів та успіху в навчанні.

Партнерство та ресурси: зверніться за підтримкою до зовнішніх організацій, урядових установ та партнерів у громаді, щоб отримати доступ до додаткових ресурсів, фінансування та досвіду для задоволення різноманітних потреб учнів та сімей, які постраждали від війни. Співпрацюйте з місцевими неурядовими організаціями, фахівцями з питань психічного здоров'я та гуманітарними організаціями, щоб надати цілісну підтримку спільноті ліцею [9].

Гнучкість і адаптивність: залишайтеся гнучкими та адаптивними у відповідь на зміну обставин, включаючи зміни в настановах охорони здоров'я, ситуаціях безпеки та освітніх політиках. Намагайтесь постійно контролювати та коригувати методи навчання, служби підтримки та протоколи безпеки, щоб забезпечити благополуччя та успіх усіх зацікавлених сторін у спільноті ліцею [6]. Застосовуючи цілісний та спільний підхід до підтримки учнів, сімей та співробітників під час переходу до живого навчання в складних обставинах, керівництво ліцею та педагогічний колектив можуть створити сприятливе освітнє середовище, яке допомагатиме розвитку та зростанню навчальних здобутків [7].

Не можна заперечувати, що нинішня ситуація в Україні створює значні проблеми для її системи освіти, зокрема щодо того, як орієнтуватися в реаліях війни, водночас формуючи середовище, сприятливе для навчання та зростання дітей. У часи конфлікту школи повинні долати тонкий баланс між визнанням суворих реалій війни та збереженням почуття надії й оптимізму стосовно майбутнього. Педагоги стикаються з проблемою подолати страхи та занепокоєння учнів, а також прищепити їм віру в можливість позитивних змін і кращого світу. Для шкіл стає вкрай важливо забезпечити не лише академічну освіту, але й емоційну

підтримку та керівництво для дітей, які можуть пережити травму чи тривогу внаслідок конфлікту. Створення безпечних місць для самовираження, сприяння дискусіям про мир і розв'язання конфліктів, а також сприяння співчуттю та розумінню є важливими аспектами освіти під час кризи. Крім того, зусилля щодо забезпечення безперервності освіти, незважаючи на виклики, пов'язані з конфліктом, стають важливими. Це може включати впровадження альтернативних методів навчання, надання доступу до послуг психологічної підтримки та співпрацю з громадами й організаціями для задоволення унікальних потреб учнів і сімей, які постраждали від війни. Зрештою, незважаючи на те, що реалії війни, безсумнівно, становлять величезні перешкоди для української шкільної системи, існує також можливість виховати стійкість, співчуття та відновлену відданість побудові кращого майбутнього для всіх дітей, навіть попри лихоліття.

Бібліографічні посилання

1. Овсянкін, Л. (2013). Ціннісні орієнтації особистості в умовах трансформації сучасного українського суспільства. *Гілея*, 75.
2. Kluckhohn, C. K. (1951). Values and value orientations in the theory of action. In: T. Parsons and E. A. Shils, eds. *Toward a general theory of action*. Cambridge: Harvard University Press.
3. Овсянкін, Л. (2013). Ціннісні орієнтації особистості і проблеми модернізації сучасної української освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, вип. 3–4, с. 13–17.
4. Городяненко, В. Г. (2008). *Соціологічна енциклопедія*. Київ: Акад. вид., 456 с.
5. Мойсеєнко, В. В. (2020). *Асертивність як соціально-психологічний механізм вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю*. Д-р. філос. наук. Херсон.
6. Доценко, В. В. (2022). *Особливості психологічного супроводу працівників поліції в умовах війни. Забезпечення психологічної допомоги в секторі Сил оборони України*. Київ: Вид-во Людмила, с. 33–37.
7. Кокун, О. М., Мороз, В. М., Лозінська, Н. С. та Пішко, І. О. (2021). *Психологічна профілактика психотравматизації військовослужбовців Збройних Сил України*. Київ: НДЦ ГП ЗСУ.
8. Чуйко, Г., Чапляк, Я. та Комісарик, М. (2021). Психологічна безпека особистості в нестабільному світі. *Психологічний журнал*, вип. 7, 1 (45), с. 65–80.

Бельчікова Л. Я.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Культурно-освітнє середовище навчального закладу – це сукупність таких критеріїв, в яких людина живе, навчається і працює, як традиції та інновації, активна взаємодія між учасниками педагогічного процесу, формування особистості дитини.

Культурно-освітнє середовище:

- це ми, тобто фактори середовища, які створюються людиною і на які людина впливає;

- це те, що нас оточує, тобто фактори середовища які впливають на нас;
- це ми і те, що нас оточує, тобто співвідношення між людьми та оточенням.

Поняття освітнього середовища нерозривно пов'язане з поняттям особистості, а одним із показників якісного середовища є самопочуття в ньому всіх учасників навчально-виховного процесу – школярів та їхніх батьків, учителів.

В понятті «культурно-освітнє середовище» злилися воєдино освіта та культура, елементи яких служать для формування гуманістичних цінностей людей, їхніх духовних потреб, національних та загальнолюдських цінностей.

Одним з елементів загальної культури є культура мовлення – та галузь знань, яка важлива для кожної цивілізованої людини. Рівень мовленнєвої культури людини свідчить про рівень її інтелектуального і духовного розвитку, її внутрішньої культури.

Усім добре відома фраза: «Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти». Якщо її перефразувати, то не менш вагомо звучатиме: «Скажи слово, і я скажу, хто ти», тому що мовлення – це візитна картка, своєрідний маркер людини, показник рівня виховання, освіти, культури загалом.

Наша мова була і залишається основним способом комунікації. Для того щоб успішно взаємодіяти з іншими людьми в найрізноманітніших сферах нашого життя, ми завжди повинні пам'ятати про те, що важливо не тільки що ми говоримо, але і як ми говоримо. Чим багатший лексичний запас людини, тим різноманітнішим є вибір потрібних слів, точнішим і виразнішим є мовлення, менше особливих труднощів у встановленні мовленнєвих контактів з оточуючими.

Бути чуйним до слова, постійно збагачувати свій лексичний запас – одна з вимог сучасності. Професійний успіх, професійне зростання багато в чому визначається володінням словом, мовленнєвою культурою.

Грамотне, виразне, ясне мовлення, високий рівень володіння мовою є обов'язковою умовою для кожної людини, яка поважає себе, для того, щоб володіти увагою співрозмовника, справляти на нього сприятливе враження і бути переконливою у своїх висловлюваннях. Убоге і малокультурне мовлення не здатне впливати на оточуючих, часто викликає відторгнення від мовця.

Безкультур'я мовлення – наслідок загального безкультур'я. І високий рівень агресивності, аморальність, вседозволеність, що дедалі частіше проявляються в сучасному суспільстві, особливо помітні в мовленнєвій поведінці.

На жаль, у сучасному суспільстві відсутня ідея престижності володіння мовою: перестали бути орієнтиром і еталоном правильного і красивого мовлення ЗМІ, диктори телебачення, ведучі різних радіо- і телепрограм. Різноманітні форуми, пабліки, пости блогерів рясніють помилками, які при регулярному читанні сприймаються як норма. Людина не вважає за потрібне самостійно розвивати свій лексикон, підвищувати мовленнєву культуру, наводити довідки про правильне вживання слів, користуватися словниками та довідниками.

Високий рівень володіння мовою не є обов'язковою умовою для роботи навіть у тих професійних сферах, які безпосередньо пов'язані з мовленнєвою діяльністю та комунікацією. Не завжди грамотне усне та письмове мовлення є предметом осуду навіть у тому середовищі, яке має бути еталоном мовленнєвої культури – педагогічному.

Усі перелічені моменти, природно, не сприяють підвищенню рівня культури мовлення в суспільстві.

Сьогодні часто пояснюють бідність і безграмотність мовлення підлітків тим, що вони мало або взагалі не читають. А якщо й читають, то з-під палки і лише шкільну програмну літературу. Але навіть такий процес знайомства з книгою важко назвати читанням. Багато школярів просто замінюють класичну літературу сурогатом – «коротким переказом» художніх текстів. Головне для дітей у такій формі роботи з літературою – дізнатися, про що написано. І зовсім неважливо, як написано. І слово, яскраве, соковите, виразне, не збагачує їхнє мовлення, не сприяє ні розширенню словникового складу, ні вмінню точно, грамотно, логічно висловити свою думку.

Нарікаючи на відсутність інтересу до читання в дітей, ми не ставимо собі питання: а чи часто діти бачать нас, дорослих, із книжкою в руках? Як показує практика, мало хто з батьків у ранньому дитячому віці читає дитині або разом із нею казки. Але ж саме вони допомагають дітям не тільки побачити красу і влучність слова, багатство і виразність мови, а й красу вчинків героїв, їхню духовну силу. Саме казки допомагають маленькій людині зрозуміти, що є добро і що є зло, що шляхетно і що підло, вчать співчувати чужому горю. Казки викликають у дітей почуття радості, захоплення, обурення, і для того, щоб передати ці емоції, дітям потрібні слова, а цих слів у малюків поки що недостатньо. І вони приходять по допомогу до нас, дорослих. А чим можуть їм допомогти батьки, мова яких часто бідніша, ніж у дитини?

І цю місію повинна взяти на себе школа, а саме учитель – головна рушійна сила в забезпеченні процесу формування всіх видів компетентностей – соціальної, саморозвитку й самоосвіти, інформаційної, полікультурної, а не тільки мовленнєвої. Розуміючи, що сьогоdnішній учень – продукт інформаційного середовища, вчителі шукають в процесі навчання мови і літератури шляхи формування мовленнєво-комунікативної компетентності, орієнтованої на розвиток здатності ефективного спілкування в різних соціальних ситуаціях.

І від цього передусім залежать результати, яких досягнуть школярі у майбутньому.

Бібліографічні посилання

1. Биков, В. Ю. (2004). *Будова навчального середовища відкритих систем навчання і освіти*. Київ: Науковий світ, с. 11–23.
2. Зінченко, В. М., (2011). Проблема формування мовно-мовленнєвої компетенції учнів профільних класів. *Педагогіка вищої та середньої школи*, вип. 31, с. 69–75.

Гончаренко В. М.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО УРОКУ

Вчитися і не думати – некорисно,
а думати і не вчитися – небезпечно.

Конфуцій (551–479 рр. до н.е.)

Якщо вчитель має багаторічний досвід роботи, він знає, що навчання буде ефективним, якщо учні всебічно розвинені, допитливі, вміють нестандартно мислити. Тільки конкретні знання з якогось окремого предмета не дають нам сьогодні гарного учня,

а в майбутньому – талановитого спеціаліста. Всебічний розвиток особистості – це мета сучасної системи виховання та освіти. Пріоритетом у цій системі має стати робота з розвитку:

- а) моральності;
- б) логіки;
- в) креативності.

На першому місці, зрозуміло, має бути моральне виховання. Тому що тільки високо-моральна людина не вживає свої знання та вміння проти іншої особистості. Тільки людина високої моралі здатна зрозуміти міру своєї відповідальності перед державою. Тільки така людина працює не лише заради особистого збагачення, а й заради батьківщини.

Вивчати науку логіки надзвичайно захоплююче і важливо. Це дає можливість зрозуміти, як розвивається людина, що їй легше та цікавіше: аналізувати чи змінювати, розібрати за частинами чи зібрати в єдине ціле, що більше до вподоби – гра слів чи цифри? Скільки разів виникало непорозуміння між учителем та учнем, якщо вчитель схильний до узагальнення, а учень віддає перевагу деталізації тексту. І навпаки.

Розвиток креативного мислення – одна із найскладніших проблем. Людина взагалі схильна підтримувати погляд більшості, особливо коли він здається переконливим. Тому вчитель повинен знайти таке рішення, яке зможе виявити творчий потенціал учня. Це складна і дуже делікатна робота, тому що не всі в рівній мірі схильні до нестандартного сприйняття фактів та думок.

Урок, фундаментом якого буде моральність, логіка та креативність, може бути тільки уроком-діалогом. Основою такого уроку може бути тільки логіка обміркованого діалогу [1].

Діалог на різні теми, починаючи із здивування, передбачає спілкування різних, самостійних суб'єктів, тобто індивідуальностей, які претендують на особистість та не ігнорують інші точки зору. В рамках проблем людського спілкування це перетворюється на суперечку, форму спілкування, якій треба обов'язково вчити. Перш за все, тому, що право мати та відстоювати свою точку зору пов'язане з вимогою її мотивувати, тобто з ідеєю відповідальності.

Немає необхідності перелічувати численні прийоми, які допоможуть прищепити культуру ведення діалогу, кожен учитель знайде їх у відповідності зі своєю індивідуальністю та з урахуванням особливостей учнівського колективу. Головне – це пам'ятати, що кінцевий результат уроку літератури – формування читача художніх творів, який може утримувати своє неповторне розуміння тексту в слові. Тому кваліфікований читач (яким хотілося б бачити кожного учня) – це обов'язково талановитий критик та есеїст. Це можливо, якщо читання розуміється як включення людини в діалог із автором з обов'язковим збереженням особистого бачення. Треба, щоб діти побачили в прочитаній історії *meip*, точку зору іншої істоти, точку зору, яка потребує розуміння, інтерпретації, розшифрування. При цьому треба пам'ятати, що твір завжди є породженням певного історико-культурного контексту, що автор звертається не до сьогоднішнього читача, а до свого сучасника. Тому перш за все необхідні коментарі. І тільки потім ми ставимо нові питання іншій культурі, і вона відповідає нам, відкриваючи перед нами свої змістовні глибини. Сенс книги народжується під час взаємодії твору та читача. Сенс – це завжди відповідь на питання. Учні вчать розуміти книги і вступають у діалог із культурою, автором твору та його героєм.

Діалогізм – це й характерна риса світової літератури. Своєрідний діалог протягом століть ведуть автори різних країн. Процес вивчення та переосмислення класики дає можливість встановити та мотивувати різноманітні, іноді несподівані зв'язки між епохами, ціннісними орієнтирами народів, філософію вчинків героїв різних часів [2]. Початком такого діалогу став роман норвезького письменника Кнута Гамсуна «Голод» (1890 р.). Його захоплювало зображення конфліктних психологічних ситуацій, у які життя ставить його героїв, не згідних із суспільством, не до кінця зрозумівших особисті почуття. А хіба не в такому ж стані знаходиться герой роману Стендаля «Червоне та чорне»? Як і герой роману «Портрет Доріана Грея», який не бачить розумного й гуманного виходу з тієї трагедії, що панує в його житті.

Є такий методичний прийом *«перехрещення тем»*: учні самі формулюють питання, пропонують гіпотези, знаходять приклади, які зв'язують новий матеріал із будь-якою раніше вивченою темою.

І таким чином ми виходимо на розуміння загальнолюдських цінностей. Це і є те, що об'єднує людей. Спільні цінності. Але в пошуках цих цінностей ми завжди обираємо свій шлях. І в літературі, і в житті.

Бібліографічні посилання

1. Дика, Н. М. (2008). *Урок-діалог у системі інтерактивного навчання*.
2. «Урок-діалог як новітня методика викладання» (2020), Available at: <https://naurok.com.ua/urok-dialog-yak-novitnya-metodika-vikladannya-200986.html>

Колісниченко Ж. О.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО–КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сьогодні у багатьох сферах суспільного життя комп'ютерні технології відіграють провідну роль і забезпечують основу їх прогресу й розвитку. Значною мірою такі технології є визначальними і в освіті.

Сучасні технології реалізуються в нових дистанційних, модульних і інформаційних формах навчання. Як наслідок, ніби відбувається зміна ролі вчителя, якому, окрім високого рівня професіоналізму в своїй предметній сфері, треба бути готовим до діяльності у новій системі відкритої освіти. Учителю повинен уміти сам розробляти інформаційний матеріал та використовувати інші ресурси із сфери інформаційних технологій.

Навчальні заклади все більше впроваджують нові інформаційні технології, та намагаються реалізувати всі інновації в організації навчально-виховного процесу. Комп'ютерні технології у навчанні - є могутнім науковим інструментом пізнання світу і засобом навчання, який сприяє:

- підвищенню ефективності та якості процесу навчання;
- забезпеченню стимулів та активізації навчальної діяльності;
- підвищенню мотивації та пізнавальної активності;
- поглибленню міжпредметних зав'язків.

Комп'ютер є універсальним засобом навчання, його використання дає можливість учителям формувати в учнів не тільки знання, уміння і навички, а й розв'язувати набагато

важливіше завдання – формувати творчу особистість учня, задовольняти його пізнавальний інтерес [1, с. 56].

Упровадження новітніх інформаційних технологій та сучасних комп'ютерних систем – відкривають необмежений простір для педагогічної творчості, даючи змогу модернізувати й упроваджувати новітні форми навчання.

З аналізу наукових джерел і педагогічної практики можна виділити такі типи програмних продуктів для супроводження процесу навчання:

- навчальні програми;
- імітаційні й моделюючі тренажери;
- електронні підручники, словники, енциклопедії;
- системи самопідготовки та самоконтролю;
- системи контролю знань і тестування.

Під час занять фізичною культурою слід активніше використовувати сучасні педагогічні технології, такі як, комп'ютеризоване навчання та інтерактивні види і форми роботи. Вони збільшують пізнавальну самостійність учителів, учнів та їхніх батьків, мотивують потребу їхньої інноваційної культури.

Комп'ютери використовуються сьогодні практично в усіх галузях суспільного життя, тому вміння працювати із сучасними інформаційними технологіями розглядаються у нашій державі як обов'язкові та потрібні для кожної особистості. Можливості використання цих технологій у навчальному процесі – є невичерпними. Інтернет дає можливість безкоштовно як учителям, так і учням, отримати доступ до своїх оцінок, домашнього завдання, презентацій, анімаційних зображень, книг, методичних посібників та інших матеріалів, які раніше були доступні лише в паперовому вигляді. Тому доцільно активно використовувати комп'ютерні технології на уроках фізичної культури, бо це дає необмежений простір творчості, розвитку і реалізації комунікативної функції [2, с. 174].

Під час підготовки до уроку фізичної культури за допомогою комп'ютера, використовуючи необмежені можливості Інтернету, можна підготувати презентації, наочні матеріали, створити динамічні моделі, використати можливості спеціальних програм, а підготовка до уроку електронних планів-конспектів, завдяки їхній компактності, дає змогу вчителю не займатися переписуванням та друкуванням, а більш відповідальне підготуватися до заняття й бути готовим до швидкого реагування на зміни під час уроку. Також, при цьому, вирішується питання індивідуального підходу до кожного учня через їхнє сприйняття матеріалу та відповідність їхнім запитам.

Підготовлені матеріали, залежно від теми заняття, можна використовувати у різних частинах уроку:

- під час освоєння теоретично – методичних знань, коли демонструються відео та фото презентації, навчальні відеофільми, використовуються тестові завдання;
- під час практичного набуття вмінь і навичок, коли доречним стає застосування медіа технологій (техніка рухів і елементів фізичних вправ розглядається за кожним кроком виконання) [2, с. 208].

Застосування на уроці діагностичних комплексів і комп'ютерних тестів, дає вчителю змогу за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня засвоєння навчального

матеріалу всіма учнями і своєчасно його скорегувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного учня, а також одночасно вирішується питання правильності та корисності для здоров'я виконаних вправ. Для учнів дуже важливо, що відразу після виконання тесту він отримує об'єктивний результат із аналізом припущених помилок, що неможливо при усному опитуванні.

Після закінчення уроку вчитель виставляє оцінки та задає домашнє завдання, використовуючи можливості всеукраїнської шкільної мережі «Щоденник», що робить освітній процес більш оперативним і зручним, даючи змогу вчасно інформувати про поточні зміни в результатах навчання всіх учасників освітнього процесу. Завдяки мережі «Щоденник» учні та їхні батьки у будь-який час можуть ознайомитись не лише з навчальними досягненнями дитини, а й із домашнім завданням тощо. Завдяки використанню комп'ютерних технологій учні можуть отримувати задоволення від захопливого процесу пізнання, занурюючись в яскравий барвистий спортивний світ. Таке заняття викликає в них емоційний підйом, і учні більш активно працюють під час уроку.

Електронні презентації, навчальні відеофільми, електронні тести, анімаційні зображення – все це невичерпний потенціал для використання на уроках фізичної культури [3, с. 245]. Сучасне життя досить складно уявити без використання комп'ютерної техніки. В умовах значного зростання кількості нової інформації – традиційний навчально-методичний супровід не спроможний забезпечити виконання таких освітніх завдань, як оновлення змісту освіти, забезпечення особистісно орієнтованого навчання, активізації процесу розвитку творчих здібностей, умінь та навичок учнів, застосування набутих знань для розв'язування нетрадиційних завдань. Сучасні комп'ютерні технології, у процесі підготовки до уроку, дають можливість учителю якісно поліпшити процес викладання матеріалу. Об'єднання зусиль учнів і вчителів надає можливість якнайкраще розкрити індивідуальні особливості кожної дитини, зацікавити її, визначити сутність досліджуваної проблеми, досягти взаєморозуміння [3, с. 396].

Таким чином, застосування інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти і безпосередньо в діяльності вчителя – стало нагальною потребою. Впровадження їх у навчально-виховний процес учбового закладу, забезпечить поступовий перехід освіти на новий та якісний рівень. Нові інформаційні технології позитивно впливають на всі компоненти системи освіти: мету, зміст, засоби, методи та організаційні форми навчання, що дає змогу розв'язувати складні і актуальні завдання педагогіки для забезпечення розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного мислення та самостійності педагогів.

Бібліографічні посилання

1. Авер'янова, Н. І. (2018). *Інформаційний простір у системі освіти*. Вінниця, 338 с.
2. Морзе, Н.В. (2016). *Основи інформаційно-комунікаційних технологій*. Київ: Видавнича група ВНУ, 298 с.
3. Снігур, О. А. (2016). *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців*. Київ-Вінниця, 458 с.

Лимаренко В. А.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ФІЗИКИ В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Одним із основних мотивів людської діяльності є пізнавальний інтерес, який особливо актуальний у дітей шкільного віку. У процесі пізнавальної діяльності відбувається оволодіння учнями навчальним матеріалом, способами та навичками в навчанні, унаслідок яких школяр отримує гідну освіту.

Багатовіковий досвід минулого дозволяє стверджувати, що інтерес до матеріалу, який вивчається, є важливим і сприятливим фактором його засвоєння. Я.А. Каменський розглядав школу як джерело радості, знання та світла, вважаючи інтерес основною вимогою до створення успішної умови в навчанні. К.Д Ушинський бачив в інтересі основний внутрішній механізм сприятливого та успішного навчання.

Пізнавальний інтерес – один із основних чинників навчального процесу. Учителю завжди приємніше й радісніше навчати того, хто бажає вчитися, хто отримує задоволення від своєї навчальної праці, хто виявляє великий інтерес до знань. Тому результат навчання та виховання школярів залежить від того, як учитель зможе пробудити інтерес учнів до пізнання свого предмета.

Навчальний предмет фізика посідає особливе місце серед усіх шкільних дисциплін, оскільки є основною рухомою силою науково-технічного прогресу, що показує сутність наукових знань, створюючи уявлення про наукову картину світу.

Ефективними методами роботи вчителя фізики є захист творчих робіт та проєктів, у ході яких школярі систематизують свої знання, знаходять виходи із проблемних ситуацій, самостійно відшуковують інформацію, вступають у діалог, розвивають здатність мислити. Така форма роботи дозволяє формувати в школярів зацікавленість до знань, сприяючи зростанню їхньої активності на уроках та підвищенню якості знань.

Нині діалог сприймається як базовий принцип освіти, який є засобом пізнавальної діяльності учнів. Діалогічній формі спілкування «учень – учитель» властиві такі особливості: особиста рівність педагога та вихованця, суб'єктні відносини, зосередженість педагога на потребах дитини, співробітництво та злагода, свобода дискусії, передача норм та знань як особистого досвіду, що потребує прагнення до творчості, особистісного та професійного зростання, прагнення до об'єктивного контролю за діяльністю учнів, індивідуального підходу до обліку їх учинків. Істина не народжується і не знаходиться в голові окремої людини, вона народжується між людьми, які спільно відкривають істину, у процесі їх спілкування [2].

Діалог дозволяє школярам думати та розмірковувати. Засобом досягнення цього завдання є лексика, стиль і логіка мовлення, що розвиває в учнів усвідомлену, внутрішньо прийнятну навичку спілкування, яке служить формуванню всебічно розвиненої особистості [3].

Діалог на уроці передбачає творчу свободу думок, спілкування, імпровізацію, самоствердження. Поставлена педагогом проблема має бути цікава і зрозуміла дітям. Учні повинні налаштуватися на рівність у спілкуванні зі своїми однолітками. Учитель під час уроку повинен також пропонувати свої варіанти вирішення поставленої проблеми, ставити свої запитання [4].

Використання діалогу під час уроків дозволяє виділити ряд переваг над іншими способами отримання знань учнями та розвитку їх як освічених людей високої культури та моральності. По-перше, усі учні мають рівні права та беруть однакову участь у спілкуванні. По-друге, школярі розмовляють більшу частину уроку. Завдання вчителя – лише спрямовувати своїх учнів на ті чи інші форми мовної взаємодії в процесі уроку. По-третє, високий рівень мотивації на уроці, оскільки співрозмовники використовували різні джерела створення цієї мотивації. По-четверте, діалог сприяє культурі мови та культурі виховання під час уроку, сприяє вмінню слухати, відстояти свою думку, а в деяких випадках прийняти думку свого співрозмовника чи співрозмовників. По-п'яте, у процесі розмови створюються умови для використання та закріплення нових знань учнів у заздалегідь непередбачуваних ситуаціях.

У процесі навчання завжди повинна створюватись атмосфера інтересу до знань, прагнення досліджувати, створювати, знаходити потрібну інформацію. Для цього педагогу необхідно вносити «родзинку» в уроки, поживляючи їх елементами зацікавленості, практикувати індивідуальні завдання, у яких використовується додаткова література. Уроки-проекти мають важливе виховне значення, оскільки дана форма спілкування передбачає повагу до учасника діалогу як і у формі звернення до нього, так і у вираженні згоди чи незгоди з висловленою ним точки зору.

В освіті дуже важлива проблема мови та мовної грамотності. Писемність та читання, за Платоном, знищили ораторське мистецтво. Тепер комп'ютерні мережі, інтернет знищують і писемність, і читання (у їхньому класичному вигляді) [5].

Сучасні школярі мають зовсім інший, ніж у минулі роки психотип. Покоління, що виросло на мобільних телефонах та комп'ютерах, потребує постійної зорової стимуляції, швидкого динамічного освітнього процесу. Найголовніше – це зацікавленість учнів змістом досліджуваного матеріалу. Тому вчителям необхідно всіма можливими засобами урізноманітнити процес навчання, робити його цікавим та життєво важливим для конкретної дитини. Комунікативні технології, які активно розвиваються, стають новими інструментами пізнання, якими школяр опановує якраз у процесі проєктної діяльності.

Спілкування на уроці не замінює всього різноманіття освітнього процесу, але є особливим механізмом у формуванні успішної та компетентної особистості.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. І. (2013). Академічна культура як фундамент формування сучасного фахівця. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, 19 с. 21–38.
2. Белозерцев, Е. К. (2003). Нове культурне освітнє середовище: сутнісні характеристики. *Alma mater*, 9, с. 30–36.
3. Віаніс-Трофименко, К. Б. (2006). *Компетентний учитель – запорука реалізації компетентнісного підходу до сучасного освітнього процесу*. С. 54–55.
4. Коломієць, О. Л. (2017). *Розвиток мікроколективів учнів у шкільному середовищі. Проблеми сучасного педагогічного процесу*. С. 57–62.
5. Свінцицька, Л. І. (2018). Формування мікроколективів учнів як засіб підвищення ефективності навчання. *Наукові записки Кам'янець-Подільського національного університету. Педагогічні науки*, 3, с. 50–54.

Литвин Н. І.

ВІД ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛЯ – ДО ТВОРЧОСТІ УЧНІВ

(з досвіду роботи учителя-словесника з використанням можливостей кабінету-музею)

Сучасний освітній процес в Україні відзначається такими особливостями, які зумовлюють неординарний підхід до навчання як учителів, так і учнів. На моє переконання, завдання вчителя не тільки, і навіть не стільки, забезпечити оволодіння знаннями, а прищепити інтерес до пізнання світу, людини як неповторної, особливої істоти. У концепції розвитку національної школи на чільному місці – національно-патріотичне виховання, усвідомлення ролі української історії і культури в світовому контексті [1]. Зі свого педагогічного досвіду можу стверджувати, що світоглядна позиція вчителя, обізнаність його в культурній сфері має на його вихованців надзвичайний вплив. Протягом десяти років в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» кабінет-музей Т.Г. Шевченка надихає на творчість як учителів-словесників, так у учнів різних вікових груп. Експонати музею сприяють спочатку візуальному захопленню творчістю поета і художника Т. Шевченка, а потім і дослідженню творчості Кобзаря на наукових засадах у межах участі в роботі МАН.

У межах заходів до 200-ліття від дня народження Кобзаря 13 лютого 2014 року в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» відкрито кабінет-музей Т. Г. Шевченка. Ініціатором його створення стала ректор університету, доктор історичних наук, професор Катерина Вікторівна Астахова та міська громадська організація «Харківський центр українознавства». Ідею керівника було підтримано всім колективом: викладачами й студентами, учнями й батьками.

Експозиції музею містять багатий тематичний матеріал із життя та творчості видатного поета й митця. Матеріали подано в таких рубриках:

- Т. Г. Шевченко. Доля. Муза. Слава.
- Основні віхи життєвого й творчого шляху Кобзаря.
- Літературна творчість представлена в таких тематичних об'єктах, як «Спогади про дитячі роки», «Пейзажна лірика», «Образ матері в поезіях «Кобзаря»», «Образ народного співця-кобзаря».
- «Шевченко – художник» – експозиція, що ілюструє жанрову, тематичну розмаїтість його малярського обдарування.
- «У пам'яті нащадків» – такий ідейний зміст експозиції, де показано образ Шевченка в різних техніках живописного мистецтва.
- «Поети про поета» – на стенді вміщено рядки творів сучасних українських поетів, що підкреслюють неочіненне значення й актуальність Шевченківського слова.
- «Світове значення спадщини Т. Г. Шевченка». На стенді – «Заповіт» мовами народів світу.

У кабінеті діє виставка «Наша Шевченкіана», що дає можливість долучати учнів до активної навчальної діяльності, розвитку природного й набутого потенціалу. В експозиції вирізняються роботи Тихої Ксенії. Обдарована учениця присвятила Шевченкові вірш «Кобзарю», до творів поета створила талановиті ілюстрації. Цінними в музеї-кабінеті є творчі роботи учнів: малюнки до творів поета, словесні твори різних типів і жанрів,

дослідницькі роботи за спадщиною Кобзаря, які оформлено в рукописну книгу «Я відкриваю Шевченка». Дитячі роботи свідчать про розуміння віршів поета, захоплення величчю українського національного генія.

Бібліотека кабінету представлена унікальними виданнями, як-от: «Назар Стодоля» (1937 р.), «Заповіт» (2003 р.), «Художник» (2013 р.). Експонати музею поповнились і подарунками від батьків – картинами «Шевченкова ріка» (автор – дідусь Шегеди О., 6-А клас), «Мій Шевченко» (автор – мати Голуб Е, 7-А клас), вишивка «Портрет Шевченка» (автор – бабуся Ісяк В.), книга «Доля. Муза. Слава» (автори – колектив учнів 5–11-х класів і батьки).

Автори малюнків, творів, досліджень чимало працювали над вивченням життєвого та творчого шляху Т. Шевченка, читали поезії Кобзаря, вивчали малярську спадщину, знайомились з художніми творами та науковими дослідженнями про митця, дізнавались про те, як вшановується пам'ять про Великого сина України в рідному місті, в Україні, у різних країнах світу.

Кабінет-музей Т. Г. Шевченка допомагає відтворювати в уяві художні картини, зображені поетом через слово, що сприяє літературному розвитку й морально-етичному вихованню учнів. Матеріали, що зібрано в музеї, мають сприяти посиленню уваги в процесі навчання до особистості учня, його індивідуального й загального розвитку, пізнавальних інтересів і здібностей. Поетичні твори Т. Г. Шевченка сприяють зародженню у свідомості молодого покоління якостей, які є носіями позитивної, життєствердної енергії, що актуалізує пріоритет людини-гуманіста, людини-патріота, оптимістичні суспільні настрої, духовне здоров'я сучасної людини [2].

Створення кабінету-музею Т. Г. Шевченка в «Народній українській академії», який став філією музею історії ХГУ «НУА», – це вияв одного із видів колективної творчої діяльності педагогів і учнів.

Мовно-літературний гурток «Дивоцвіт» об'єднує учнів різних вікових груп, це створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей кожної дитини, дає можливість оцінювати свої результати порівняно з іншими, створюючи доброзичливий мікроклімат на засіданнях гуртка. Як керівник гуртка і завідувачка кабінетом-музеєм відзначаю, що моя важка робота з учнями різного віку, різних здібностей має тільки позитивні результати. У цьому і є для мене найбільше задоволення.

Бібліографічні посилання

1. Киридон, А. М. (2015). Музеї як інституції пам'яті. *Україна-Європа-Світ*. Серія: Історія, міжнародні відносини, вип. 16, с. 193–201.
2. Астахова, В.І. та ін. (ред.). (2003). *Невичерпне джерело духовності*. Харків: Вид-во НУА, 140 с.

Ніколаєва С. В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ОСВІТНІХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В умовах сучасного освітнього процесу важливу роль відіграє компетентнісний підхід, спрямований на розвиток в учнів компетенцій загального та спеціального характеру.

Щодо загальних компетенцій, то вони пов'язані з базовими знаннями. Натомість, спеціальні компетенції будуються довкола предметних знань.

На наш погляд, доцільно буде провести паралель загальних компетенцій з soft skills – м'якими навичками, або ж – навичками універсального характеру, які пронизують різні сфери життя людини. Розглянемо це питання саме в контексті уроків фізичної культури. Приміром, актуальними soft skills на сьогодні є адаптивність, комунікативні навички, емоційний інтелект та емпатія. Йдеться про ті якості, котрі допомагають людині краще взаємодіяти з іншими, бути стійкою до стресів та успішною в тих сферах, котрі вона бачить привабливими для власної самореалізації. Уроки фізичної культури можуть напряду вплинути на формування в учнів soft skills, пов'язаних з комунікацією та адаптивністю.

Для того, аби досягти згаданої мети, вчителю варто використовувати рухливі ігри (зокрема – командні), спрямовані на активну взаємодію учнів. Так вони навчаються бути більш уважними, опанувати навички командної гри, краще співпрацювати між собою задля спільного результату, розуміти свій внесок у колективну справу. Гра в рамках занять з фізкультури стає своєрідною метафорою професійної діяльності, до якої вже в дорослому віці учні будуть залучені в ролі фахівців, котрі працюють у трудових колективах різних підприємств. Недаремно спеціалістів, які вправно виконують роботу та покращують показники продуктивності свого лінійного підрозділу на підприємстві, часто називають хорошими командними гравцями.

З огляду на вищесказане, уроки фізичної культури здатні не просто залучити дітей до активного способу життя, а й прищепити їм розуміння важливості ефективної взаємодії між собою. Однак це можливо лише за тієї умови, коли сам вчитель правильно розставляє ці смислові акценти, комунікуючи з дітьми.

На нашу думку, особливої уваги заслуговують рухливі ігри, котрі можна побачити в посібнику «Life movement». Книга була розроблена під егідою Міжнародної ради спортивних наук і фізкультурної освіти (International Council of Sport Science and Physical Education) [3, с. 5].

Для того, щоб комунікативно-освітні компетентності учнів формувалися краще, варто застосовувати ті принципи, котрі висвітлені в цьому посібнику. А саме – йдеться про такі принципи:

- Поступовість. Учням значно легше адаптуватися, коли до складніших ігор вони переходять вже тоді, коли опанували простіші.
- Наочність. Для вчителя важливо бути вправним та переконливим, застосовуючи показ і демонстрацію.
- Доступність. Ігри не повинні бути надміру складними. Важливо, аби вони розроблялися чи обиралися з урахуванням індивідуальних вікових особливостей дітей та не створювали для них надмірних труднощів, здатних знизити загальний рівень мотивації.

Не менш значимим є акцент на правильному формуванні мотиву. Коли учні розуміють, для чого їм потрібно розвивати комунікативно-освітні компетенції саме на уроках фізкультури, їм стає значно легше включатися в ігрову діяльність, запропоновану вчителем.

Вище був розглянутий передусім комунікативний аспект компетенцій, а далі варто торкнутися і освітнього. Формування системи знань на основі розвивальної гри – цілком реалістичне завдання на уроках фізичної культури.

Не менш значимо згадати питання освітньої компетентності у її культурному контексті. Успіхи на уроках з фізичної культури сприяють тому, щоб учні могли краще розкривати свої природні здібності у різних видах мистецтва – танцювальному, театральному, перформативному. Щоб досягти цієї мети, педагогу важливо робити акцент на таких пріоритетах, як:

- навчання дітей тому, щоб вони могли виражати за допомогою рухової активності власний культурний потенціал;
- усвідомлення поняття культури рухів, удосконалення її;
- розуміння можливостей самореалізації через спорт та фізичну культуру [2].

Таким чином, завдання вчителя фізичної культури є значно більш глибоким, ніж просто залучити дітей до рухової активності. Він знайомить їх з тим, наскільки вагоме значення цей предмет має одразу в кількох аспектах:

- Світоглядний аспект. Бережливе ставлення до власного тіла, про стан якого потрібно дбати, стає основою життєвої філософії, спрямованої на проактивний підхід до свого довголіття. Можливість прожити довге та якісне в плані стану здоров'я життя розглядається у такій світоглядній парадигмі не як випадковість чи везіння, а як наслідок цілком продуманої і злагодженої системи дій.

- Аспект розуміння усіх критеріїв життєвого успіху та гармонії. Попри те, що в масовій культурі часто пропагується саме матеріальний вимір успіху, людині, яка має проблеми зі здоров'ям, не завжди допомагають і матеріальні ресурси, аби повноцінно відчувати якість життя. В цьому ключі завданням вчителя стає пояснення того, як ще з юного віку людина закладає собі фундамент фізичного здоров'я та може прямо впливати на те, щоб його зберігати і примножувати. Така позиція в постановці пріоритетів забезпечує учнів у майбутньому від того, щоб заробляти кошти ціною фізичного та/або психологічного виснаження, котре погано відобразилося б на стані здоров'я.

- Представницький аспект. Не виключено, що серед учнів вчителя фізичної культури є ті, хто в подальшому присвятить своє життя професійному спорту. Коли вчитель використовує правильно підібрані приклади з життя відомих спортсменів, на яких учням захочеться рівнятися, це значно підсилює мотиваційний компонент та сприяє тому, аби вони сумлінно шліфували свої навички.

Працюючи над тим, щоб в учнів формувалися комунікативно-освітні компетенції, вчитель фізичної культури робить більше, ніж лише викладання свого предмету. Він допомагає учням формуватися як творчим особистостям, котрі є здатними до саморозвитку [1, с. 24].

Тут буде доречно також згадати, що компетентнісний підхід дав змогу перемістити акценти з накопичення знань, умінь та навичок, які є нормативно визначеними, на площину, де учні здатні практично діяти. Це допомагає застосовувати свій досвід у конкретних практичних ситуаціях.

Якщо говорити про сказане вище більш простими словами, то знання, уміння й навички, які учень набув на уроках фізичної культури, повинні робити його більш адаптивним до життя в цілому, а не просто здатним засвоїти і відтворити навчальний матеріал на заняттях. Такий підхід передбачає те, що фізична культура сприятиме набуттю учнями *soft skills* – важливих м'яких навичок, спрямованих на те, щоб людина могла жити

успішне життя, якісно і продуктивно взаємодіяти з іншими, виявляти стресостійкість, витривалість та емпатію до довколишніх.

Фізична культура в школі допомагає дітям навчитися краще відчувати своє тіло, його потенціал та об'єктивні обмеження. Вона сприяє тому, щоб учні були проактивними у питанні ставлення до свого здоров'я та впливу на власне самопочуття. Однак цих комплексних цілей можна досягти лише тоді, коли учитель у своїй роботі дотримується компетентнісного підходу та ставить перед собою завдання, щоб ключові комунікативно-освітні компетенції учнів формувалися завдяки високому рівню його педагогічної майстерності.

Бібліографічні посилання

1. Головань М.С. (2008). Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*, 3, с. 23–30.
2. Кабінет Міністрів України, (2018). *Державний Стандарт початкової освіти* [online]. Київ, Україна. Available at: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/21/108> [Accessed 25 February 2024].
3. Wiedemann, N. Et al (2014). *Moving Together: Promoting psychosocial well-being through sport and physical activity*. KLS Grafisk Hus.

Секція II

Сучасна школа як ключовий інститут забезпечення комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу

Шилкунова З. І.

РОЗВИТОК СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК РЕСУРС ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Мозок людини здатний змінюватися залежно від завдань, які доводиться вирішувати. Яким буде мозок, залежить від адаптації до умов життя. Деякі тварини обмежені тільки тими можливостями, які дані їм природою при народженні. Мозок людини інший, він постійно змінюється, створюючи й руйнуючи внутрішні зв'язки. Це орган, що споживає дуже багато енергії. Активними залишаються тільки ті внутрішні зв'язки, які дійсно використовуються для адаптації. Якщо певні навички або знання не використовуються протягом тривалого часу, зв'язки між відповідними нейронами можуть слабшати або навіть руйнуватися. Це може призвести до забування інформації або втрати певних навичок.

Тому важливо постійно вчитися, розвиватися й підтримувати активність мозку, щоб зберегти його нейропластичність (саме так називається здатність мозку змінювати свою структуру й функцію у відповідь на досвід і навчання) і запобігати втраті навичок і знань. Активне навчання, регулярні тренування розуму, нові виклики й стимулювання інтелектуальної діяльності можуть допомогти зберегти здоров'я й функціональність мозку протягом усього життя.

Нейропластичність мозку прямо пов'язана з формуванням комунікативних умінь дитини. В основі комунікації лежить мовлення. Затримка мовленнєвого розвитку, зокрема, і функціонального розвитку сучасних дітей, у цілому, є основним викликом сучасності. Неможливо говорити про формування комунікативної компетентності, якщо не сформоване мовлення.

Наразі педагоги повинні розуміти причини змін розвитку сучасних дітей і бути здатні використовувати багато інструментів розвитку, які раніше ми відносили до корекційної педагогіки та психології.

Однією із причин уповільнення розвитку мовлення є порушення сенсорної інтеграції (сенсорна депривація, сенсорний голод, дефіцит сенсорної стимуляції) [1]. Це нерозвиненість у дитини тактильної, проприоцептивної і вестибулярної систем. Це може бути обумовлене наступними причинами.

- Обмежені сенсорні досліди: Дитина може випробовувати сенсорний голод, якщо їй не надаються достатні можливості для різноманітних сенсорних дослідів. Недостатність різноманітних текстур, запахів, звуків і рухів може призвести до незадоволеності сенсорних потреб.
- Відсутність фізичної активності: Недостатня фізична активність може обмежувати сенсорний досвід дитини, тому що багато сенсорних систем активуються й розвиваються через рух і контакт із навколишнім середовищем.

- Відсутність ігор і експериментів: Ігри та експерименти, особливо в ранньому дитинстві, відіграють важливу роль у розвитку сенсорних систем. Вони допомагають дітям досліджувати навколишній світ і розвивати свої сенсорні навички.

- Стрес і тривожність: Емоційний стан дитини також може впливати на її сенсорні потреби. Стрес і тривожність можуть призвести до сенсорної гіперчутливості або навпаки, до шукаючої поведінки (бажанню отримати більше сенсорних стимулів).

- Обмеження в спілкуванні й контакті з навколишніми: Недостатнє спілкування з навколишніми й обмежений контакт із іншими людьми й предметами можуть обмежувати сенсорний досвід дитини й приводити до сенсорного голоду.

- Відсутність можливості для гри на свіжому повітрі: Гра на свіжому повітрі надає дітям унікальний сенсорний досвід: дотик до природних поверхонь, відчуття вітру, запахи рослин і т.д. Відсутність таких можливостей може сприяти сенсорному голоду.

Очевидно, що сучасний першокласник має у своєму бекграунді всі шість плюсів по кожному пункту з урахуванням пандемії ковіда та повномасштабної військової агресії росії проти України.

Ще одним фактором, що впливає на розвиток мовлення, який ніколи раніше не перебував у полі зору сучасних учителів, є вміння дитини жувати тверду їжу. Роль цього процесу складно переоцінити для розвитку мовлення дитини, оскільки він забезпечує наступні фактори.

- М'язовий тонус і контроль: Процес жування твердої їжі вимагає сили й контролю з боку м'язів обличчя й щелеп. Цей процес сприяє розвитку м'язів і поліпшенню моторики рота й язика, що у свою чергу може позитивно позначитися на розвитку мовлення.

- Координація рухів: Жування твердої їжі вимагає від дітей погоджених рухів щелеп, язика й губ. Це допомагає розвивати координацію рухів і поліпшувати контроль над мовними органами, що може позитивно впливати на формування мовлення.

- Сенсорний досвід: Процес жування твердої їжі надає дітям багатий сенсорний досвід, який сприяє розвитку мовлення. Різні текстури й смаки їжі можуть стимулювати сенсорні рецептори в роті, що у свою чергу може підвищити чутливість і сприйняття мовних звуків.

- Розвиток звуковимови: Жування твердої їжі вимагає від дітей активного використання мовних органів, у тому числі язика, губ і щелеп. Цей процес може сприяти формуванню правильної звуковимови й поліпшенню артикуляції звуків.

- Підтримка розвитку мовлення: Повноцінне жування твердої їжі може сприяти розвитку м'язової сили й координації, що може поліпшити загальну підготовку дітей до вимови слів і фраз. Добре розвинені м'язи рота можуть полегшити процес вимови й поліпшити розуміння мовлення інших людей.

Сенсорна інтеграція набуває особливого значення в початковій школі, коли в дітей з'являється безліч нових сенсорних і когнітивних викликів. І її розвиток повинний бути в зоні особливої уваги вчителя. Необхідно включити в дитячу освітню практику наступні види робіт.

- Ігри й вправи для розвитку чутливості до дотику, які стимулюють тактильні відчуття в дітей. Це можуть бути ігри з текстурами, завдання на розпізнавання форм і розмірів, а також вправи на розвиток дрібної моторики.

- Вправи для розвитку балансу й проприоцепції: ігри на рівновагу, тренування з використанням сенсорних матеріалів (наприклад, м'ячі, подушки), а також вправи на розвиток координації рухів.

- Мультисенсорне навчання, яке включає використання декількох сенсорних каналів (бачення, слух, дотик і т.д.) для засвоєння матеріалу. Це може містити в собі використання графічних зображень, аудіозаписів, тактильних матеріалів і інших засобів для навчання.

- Ігри та вправи для розвитку сприйняття часу й простору, які допомагають дітям орієнтуватися в просторі та часу. Це можуть бути вправи на розпізнавання напрямків, завдання на порівняння розмірів і дистанцій, а також ігри на розвиток понять часу.

- Інтеграція рухових і сенсорних вправ, які сприяють розвитку координації й сенсорної інтеграції в дітей. Наприклад, ігри з м'ячем або скакалкою можуть бути поєднані із завданнями на розпізнавання форм або текстур.

Таким чином, розвиток сенсорної інтеграції у молодших школярів може стати потужним ресурсом як формування комунікативної компетентності, так і подолання освітніх втрат.

Бібліографічні посилання

1. Айрес, Е. Д., Роббінс, Д. (2022). *Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів*. 3-тє вид. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 327 с.

Бекетова О. Г.

ТРАДИЦІЇ КЛАСУ ЯК ЗАСІБ ЗГУРТУВАННЯ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Перехід сучасної системи початкової освіти до переважно дистанційного формату створив багато труднощів щодо всебічного розвитку молодших школярів. Особливо гостро постало питання взаємодії учнів, оскільки відвідування уроків онлайн значно зменшує можливості їх живої природної взаємодії.

Питання дитячого колективу займає особливе місце в освітній теорії і практиці як потужний засіб формування особистості. Різнобічні питання утворення, розвитку, впливу шкільного дитячого колективу досліджувалися різними науковцями, серед яких В. Бехтерев, О. Залужний, Я Коломінський, А. Макаренко, А. Петровський, Н. Сосновенко, В. Сухомлинський, Т. Янченко.

Особливої уваги вивченню впливу колективу надавали педагоги ХХ століття. Ще в 1926 році український науковець О. Залужний в межах рефлексології трактує поняття колектив як «згуртованість осіб, яка пов'язана взаємною діяльністю та разом реагує на певний подразник чи систему подразників» [1, с. 16].

На всіх етапах розвитку учнівського колективу саме вчителі цілеспрямовано працюють над його формуванням. Важливим у цій діяльності є система – послідовність

завдань, які ставляться перед колективом, досягнення яких сприяє переходу від простого задоволення до глибокого почуття обов'язку [2].

Серед ефективних засобів, що можуть допомогти в згуртуванні школярів, доцільним вважаємо традиції класу.

Дефініцію цього поняття Л. Омельченко розкриває як «способи спілкування й здійснення спільної діяльності, що сформовані в колективному досвіді і зберігаються тривалий час» [3, с. 54].

З часом кількість традицій у колективі збільшується, вони видозмінюються під час загального розвитку школярів, розширення їхніх уявлень та інтересів.

Уведення певних традицій у початковій школі, особливо в умовах дистанційного формату навчання, допоможе закріпити в дітей відчуття приналежності до класної спільноти і сформувати міцніші соціальні зв'язки між учнями.

Для прикладу хочемо представити результати дослідного навчання, спрямованого на формування традицій класу і в подальшому класного колективу. Дослідний етап тривав 6 тижнів і проводився на базі 3 класу.

Учням було запропоновано самостійно готувати для ранкового кола деякі матеріали у форматі усної розповіді або презентації. Тему школярі могли обирати самостійно, виходячи з власних інтересів. За охочими спробувати закріплювали певні дні, коли вони будуть представляти свої напрацювання.

На початковому етапі школярі виявляли значні хвилювання та скутість. Після прослуховування доповіді однокласники мали розказати, що цікавого вони почули для себе та відповісти на запитання юного доповідача. Взаємодія дітей була нетривалою, вони губились, не знали, що розказати та що запитати.

Перші такі ранкові кола потребували значної корекції навідними запитаннями та уточненнями. Теми, що обирали діти, стосувались переважно цікавих фактів про тварин та були представлені в усному форматі, матеріал зачитувався.

Через деякий час школярі почали залучати свої знання з «Інформатики», бо вже мали досвід знайомства з ресурсами для створення презентацій та їх використання. Особливо хочеться відзначити значну підтримку з боку батьків, які виявляли зацікавленість та залученість, допомагали дітям як у створенні наочності для розповіді, так і підтримували процес демонстрації на перших етапах.

Поступово змінилися теми доповідей – діти зрозуміли, що можна обирати те, що їм справді подобається та не боятись про це розказати, поділитись чимось чуттєвим та особистим.

Доповіді про тварин тепер були пов'язані з домашніми улюбленцями учнів, розповіді стали насиченими власними історіями дітей, слайди містили багато фотографій та інколи відео.

Значна частина школярів займалась у різноманітних секціях та гуртках (спортивних, театральних, хореографічних). Тому досить скоро ми ознайомились і з цим досвідом.

Цікаві та захопливі розповіді однокласників впливали на якість засвоєння інформації. Діти почали ставити доповідачу запитання, цікавитись його захопленнями та з радістю переповідали, що їм запам'яталось з почутого.

Ще одним позитивним аспектом стало те, що школярі почали обирати теми, пов'язані з їх читанням поза шкільною програмою. Так нас познайомили з книгами Дермот О'Лірі «Тото. Кішка-ніндзя» (серія книжок), Галини Вдовиченко «36 і 6 котів» та порекомендували їх до читання.

Така практика позитивно вплинула на взаємодію дітей, сприяла розвитку їх навичок щодо добору та підготовки власних матеріалів, умінню публічного виступу.

Іншою традицією ми ввели спільне заповнення календарів погоди в рамках спостереження за її змінами залежно від сезону.

Щотижня ми призначали головного фенолога (діти досить швидко опанували це поняття), який щодня під час ранкового кола ділився своїми висновками щодо температури на вулиці (замір робили в однаковий час), наявності опадів, стану неба (ясне, хмарне).

Фенолог ще займався пошуком прикмет та народних мудростей, які пов'язані з тижнем, за який він відповідає.

Звісно, при обговоренні погоди ми слухали також і відмінності, бо карта перебування школярів була досить різноманітною. Усі активно долучались до порівняння, наскільки відрізнявся клімат у різних частинах України та за її межами.

Використовуючи можливості ранкового кола, ми поширили його також так званою «хвилиною хвостовинкою» (назва, яку придумали школярі). Це був час, коли діти могли поділитись своїми досягненнями щодо участі в конкурсах, спортивних змаганнях. Вони розповідали про власні переживання під час підготовки, емоції від перемоги або певного місця, яке посіли, майбутні плани щодо участі. Також ділились здобутками творчості: показували малюнки, картини, відео з театральних репетицій, публічних виступів на малій сцені.

Такі «хвилини хвостовинки» чекала більшість дітей. Хоча виступали на них не всі, але слухали один одного уважно, із зацікавленістю, та щиро підтримували доповідачів, чекали з нетерпінням новин.

Звісно, дистанційна робота накладає на вчителя багато обмежень та змушує докладати більше зусиль, щоб об'єднати дітей у спільний взаємопов'язаний та чуйний колектив. Проте бажання педагога та його креативність можуть вивести стосунки учнів на якісно новий рівень, всебічно розвивати їх як особистостей та цінних учасників класної спільноти.

Бібліографічні посилання

1. Залужни, О.С. (1926). *Методи вивчення дитячого колективу*. Харків.
2. Кулаченко, О.В., Молодушкіна, І.В. (2012). *Теорія і практика формування дитячого колективу* [online]. Available at: <https://studfile.net/preview/5644084/> [Accessed 28 Febr. 2024].
3. Омельченко, Л. П. (2009). *Настільна книга класного керівника* [online]. Available at: <http://www.kk.iolya.com.ua/Настільна%20книга%20класного%20керівника%20ОС.pdf> [Accessed 28 Febr. 2024].

УСПІШНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАОХОЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЧИТАННЯ

Важко уявити сучасне життя без читання. Його користь визнають майже всі, адже воно відіграє ключову роль у розвитку дитини. Читання розширює світогляд, збагачує словниковий запас, тренує пам'ять, розвиває уяву та критичне мислення.

Незважаючи на очевидну користь, привчання дітей до читання не завжди буває легким завданням. Батьки та вчителі по всьому світу шукають ефективні стратегії, щоб зробити цей процес цікавим та захоплюючим. У пошуках дієвих методів прищеплення любові до читання дослідники вивчають досвід різних країн. Цінні поради можна знайти в педагогічних системах країн світу. У своїй роботі ми проаналізували цікавий досвід Фінляндії, Норвегії та Китаю. Обрано ці країни було не випадково, адже в них рівень читання та освіти учнів один із найвищих у світі: Китай займає найвищу сходинку за кількістю людей, які читають книгу щодня, Фінляндія і Норвегія, за результатами Міжнародного дослідження (Д. Міллер, 2016 р.), посідають перше та друге місце в рейтингу найбільш грамотних країн світу.

Сьогодні Фінляндія – визнаний лідер за рівнем освіти та за кількістю дітей, які цінують читання. Країна велику увагу приділяє розвитку читацьких навичок і бібліотечній справі. На 5 мільйонів населення Фінляндії припадає 738 бібліотек. Ці бібліотеки – це не просто сховища книг, а справжні культурні центри, де організують цікаві заходи для дітей, молоді та сімей. Наприклад, у самому центрі Гельсінкі знаходиться Oodi («Ода») – унікальний бібліотечний комплекс. В середині він розділений на кілька функціональних зон. Перший поверх обладнано просторим холлом, кав'ярнею, рестораном та кінотеатром. Другий поверх призначений для освітніх та творчих активностей, ігрових кімнат, класів для проведення майстер-класів. На третьому – знаходиться безпосередньо сама бібліотека. Цікаво, що в бібліотеці використовуються спеціально навчені собаки, які вміють уважно слухати дітей під час їхнього читання. Ці тварини спокійно сидять поруч із маленькими читачами, які тільки вчаться читати слова. Для фінів бібліотека є невід'ємною частиною повсякденного життя. Тож цілком природно, що на свій столітній день народження країна подарувала собі прекрасну нову бібліотеку [1]. За словами Тетяни Калитенко, «бібліотека – це ще одне місце, яке допомагає фінам економити кошти, особистий простір і загальні ресурси. Безумовно, це досі те місце, куди люди приходять за знаннями, але тепер вони не обмежуються книжками» [2].

У Норвегії читання – це не просто хобі, а справжня традиція, що передається з покоління в покоління. Діти, бачачи, як читають їхні батьки та інші дорослі, природним чином переймають цю звичку.

У Норвегії з 2001 року діє безкоштовна програма «Культурний рюкзак» («The Cultural Rucksack») для дітей від 6 до 16 років, що спрямована на ознайомлення школярів з усіма видами професійного мистецтва та проявами культури, таких як виконавське мистецтво, образотворче мистецтво, кіно, музика, література та культурна спадщина [3]. Норвезька програма використовує цікавий та динамічний метод для прищеплення любові до читання у дітей. Письменники вирушають у турне школами країни, де проводять різноманітні заходи, зустрічаються з вчителями та учнями.

Система освіти Норвегії також сприяє розвитку любові до читання. Згідно з програмою, кожен школяр має читати щонайменше 20 хвилин на день. При цьому навчальні заклади не обмежуються лише класикою: до списків рекомендованої літератури потрапляють і сучасні новинки, що стимулює розвиток дитячого книговидавництва.

Щороку в Норвегії виходить близько 700 дитячих книг. Це доволі значна кількість для країни з населенням 5 мільйонів людей. Така активність видавців свідчить про те, що читання в Норвегії – це не просто шкільний обов'язок, а справжня потреба та задоволення [4].

М. Нестелєєв вказує на те, що в Китаї із 2007 року успішно працює програма «Союз радісного читання «Кам'яний суп»», яка активно сприяє популяризації любові до книг та зосереджується на «емоційних та особистих аспектах читання». Основні принципи цього підходу включають в себе наявність різноманітних доступних книг, достатній час для читання та викладачів, які полюбляють читати [5].

Китайські вчителі наголошують, що найкращий шлях заохотити дітей до читання – це голосне та безперервне читання. Читання вголос має використовуватися і вдома, і в школі. «Передайте своїм дітям свої методи читання, розуміння прочитаного, читацький ентузіазм і повагу до читання» – пише популяризатор читання і педагог Аджія [6].

Ще одним ефективним методом, який успішно реалізують китайські педагоги, є створення читацького середовища та подовженого мовчазного читання. «Це найпростіший і найважчий метод виховання навичок читання у дітей. Він простий, тому що його легко реалізувати, але складний, тому що його важко дотримуватися». Цей метод безперервного читання мовчки передбачає:

1. Час і період для самостійного читання дітьми – які приблизно фіксовані, наприклад 10–15 хвилин опівдні щодня.
2. Діти мають можливість самостійно обирати матеріали для читання, але важливо утримуватися від їхньої зміни під час процесу.
3. Супровід учителів та батьків у читанні є обов'язковим, вони повинні власним прикладом демонструвати інтерес до читання.
4. Немає вимог до складання звіту про читання чи визначення балів. Останній пункт дуже важливий для сучасних шкіл України, бо не формалізує складне, але привабливе заняття долучення до світу книжок.

Отже, читання відіграє ключову роль у розвитку дитини, розширюючи її світогляд, збагачуючи словниковий запас і розвиваючи різні навички. Дослідження педагогічних систем Фінляндії, Норвегії та Китаю показують, що ефективні методи включають створення читацького середовища, голосне та регулярне читання. Позитивний досвід Фінляндії та Норвегії свідчить про те, що активна підтримка читання та розвиток бібліотечної справи можуть сприяти формуванню любові до цього заняття і в молодого покоління.

Бібліографічні посилання

1. Timaffy-Touko, L. (2019). *Óda a könyvtárról* [online]. Available at: <https://real.mtak.hu/98407/1/22-27.pdf> [Accessed 2 March 2024].
2. Калитенко, Т. (2019). Заходь, бери, читай: як працюють фінські бібліотеки. [online] У: *Читомо*. Available at: <https://chytomo.com/iak-chytaiut-u-kraini-mumi-troliv-pro-finski-biblioteku/> [Accessed 2 March 2024].

3. Christophersen, C., Breivik, J.-K., Homme, A. D. and Rykkja, L. H. (2015). *The Cultural Rucksack* [online]. Available at: <https://www.kulturdirektoratet.no/documents/10157/a7464045-2cb6-4988-9948-ffd834508a5d> [Accessed 2 March 2024].
4. Осмоловська, О. А. (2018). Популяризація читання в різних регіонах світу на початку XXI. *Integrated communications*, [online] 2(16). Available at: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/129/106> [Accessed 2 March 2024].
5. Нестелєєв, М. (2023). Книжка – теж задоволення: як популяризують читання у світі. [online] У: *Український тиждень*. Available at: <https://tyzhden.ua/knyzhka-tezh-zadovolennia-iaak-populyaryzuiut-chytannia-u-sviti/> [Accessed 2 March 2024].
6. Wenwen, Zh. (2021). *石头汤的秘密：合肥成功模式要义* [online]. Available at: https://caijing-chinadaily-com-cn.translate.google.com/202112/20/WS61c01156a3107be4979fdea8.html?_x_tr_sl=zh-CN&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=wapp [Accessed 2 March 2024].

Литовченко А. В.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сучасні умови і, особливо, умови війни, диктують свої вимоги і правила в усіх сферах життя. Освіта – це одна із найпотрібніших сфер соціалізації та становлення людини у суспільстві. Організація освітнього процесу має забезпечити регулярну та змістовну взаємодію вчителів з учнями. Для початкової освіти дистанційне навчання, а ще й в умовах війни, стає перешкодою для отримання якісної освіти. Вік дітей, їх психологічний та фізіологічний розвиток унеможлиблює високий рівень навчання. Різні чинники відволікають дітей. Щоб зацікавити учнів, розробляються нові методи й прийоми навчання. Це різноманітні презентації, відео, картинки і багато іншого інформативного матеріалу. Психологічні дослідження сприймання дитиною різних видів інформації показують, що мозок надає пріоритет більш простій інформації. Учні обирають розважальну інформацію, а не наукову. Тому завдання вчителя – це переведення учнів на споживання важливої для його розвитку інформації, зміна співвідношення між розважальним та навчально-розвивальним контентом. В дистанційній формі навчання для дітей початкової школи дуже важливо проводити урок в режимі реального часу в обраному цифровому середовищі (синхронному режимі навчання). Дуже важливо не втратити спілкування та взаємодіяти з іншими людьми, впроваджувати можливості формування інформаційно-комунікаційної компетентності у молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Нова українська школа передбачає наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Це зумовлено викликами, які постають перед сучасною освітою у зв'язку зі стрімким розвитком технологій. Питання ролі вчителя у впровадженні можливостей формування у школярів інформаційно-комунікаційну компетентність стає дуже важливим аспектом. У статті 12 Закону України «Про освіту» [1] зазначено, що досягнення мети повної загальної середньої освіти забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, серед яких інформаційно-комунікаційна компетентність, яка у свою чергу не може бути реалізована без здатності співпрацювати з іншими людьми.

Інформаційно-комунікаційна компетентність пов'язана з формуванням умінь самостійно шукати, аналізувати, добирати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її.

Ця компетенція забезпечує навички роботи учнів з інформацією, що міститься в навчальних предметах і освітніх галузях, а також в навколишньому світі. [2]

Ризиком освітнього процесу є невміння дітей працювати з інформацією. Сьогодні задача вчителів полягає не стільки формування в учнів навичок читання, скільки в забезпеченні можливостей для становлення умінь працювати з інформацією, як показником загального розвитку особистості. Працюючи з дітьми, ми бачимо, що часто вони сприймають зображення невірно. Багато дітей не можуть знаходити інформацію в тексті подану в явному та неявному вигляді. Їм важко висловлювати свою точку зору про прочитане, визначати тему і головну думку тексту.

Таким чином, проблему отримання, розуміння та застосування інформації необхідно визначити як першочергову. Від рівня сформованості зазначених вмінь залежить подальше успішне навчання дитини.

У сучасному світі розширення інформаційно-комунікативного простору підвищує значення спілкування у різних сферах життєдіяльності. Ефективність процесу спілкування залежить від здатності людини до комунікації. В результаті освіти у людини формується цілісна якість, яка дозволяє їй взаємодіяти з іншими людьми. Ця якість – комунікативна культура людини.

Комунікативна компетентність становить собою оволодіння особистістю комунікативними якостями, які пов'язані з необхідністю взаємодіяти з іншими людьми, об'єктами навколишнього світу та його інформаційними потоками, умінням знаходити, перетворювати і передавати інформацію, виконувати різні соціальні ролі в групі та колективі.

Досліджуючи структуру комунікативної компетентності, А. Захарова [3] акцентує увагу на тому, що мовленнєві умінь (оволодіння мовленнєвою діяльністю і мовленнєвими засобами спілкування) є необхідними для ефективного спілкування.

Отже, інформаційно-комунікаційна компетентність нерозривно пов'язана з мовленнєвою діяльністю і мовленнєвими засобами спілкування.

Навчання зв'язного мовлення – найголовніше завдання початкового курсу рідної мови, оскільки вільне володіння мовленням забезпечує успішне опанування учнями навчальних предметів, сприяє повноцінному спілкуванню, розвитку пізнавальних і творчих здібностей дітей. Мовленнєва компетенція виявляється в умінні молодших школярів адекватно й доречно висловлюватися в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, вести діалог, складати різні види розповідей тощо), використовуючи для цього мовні та інтонаційні засоби виразності мовлення.

Особливої актуальності сьогодні набуває питання оволодіння учнями літературними нормами державної української мови. Потрібно враховувати об'єктивні умови, в яких опиняються діти, вносити відповідні корективи в навчальний процес, підпорядковуючи його насамперед розвитку умінь комунікативного мовлення. Тому завдання вчителя полягає саме в тому, щоб навчити дітей змістовно, граматично правильно і стилістично вірно висловлювати свою точку зору, розвивати навички мислення, виробляти власне розуміння життя та ставлення до нього. Комунікативна мета навчання, формування мовленнєвої

компетенції учнів зумовлює потребу при відборі й методичної організації навчального матеріалу, а також під час організації самого процесу навчання керуватися принципами системності (системна організація мовного матеріалу) і комунікативними (сфера застосування мови).

Реалізація принципу інформаційно-комунікативної спрямованості в процесі навчання молодших школярів усному мовленню передбачає пошук ефективних прийомів створення мовленнєвих ситуацій на уроках української мови.

Одним з таких прийомів продукування мовлення є робота над літературними загадками, в процесі якої учні аналізують авторські загадки та самі виступають у ролі авторів загадок на основі отриманої інформації.

Відомо, що розгадування загадок розвиває здібності до аналізу, спілкування, формує вміння самостійно робити висновки. А складання загадок дає можливість правильно підбирати інформацію, аналізувати її, відстежувати головне та другорядне. Невеличкі за розміром, доступні за змістом, загадки допомагають розширити знання, виробляють елементарні світоглядні уявлення про взаємозв'язки між природними об'єктами та явищами, збагачують активний словник учнів. Загадка завжди містить запитання, на яке треба дати відповідь. Формування вміння аргументувати відповідь (відгадку), ставити запитання до інших є важливим аспектом комунікативної спрямованості уроку української мови. Важливий також аспект - навчитися дітям самостійно складати доречні запитання, за допомогою яких, створюється нова загадка.

Літературні загадки – важливий жанр дитячої літератури, але в сучасній початковій школі він використовується недостатньо. Літературні загадки – це загадки, які створили поети та письменники. Літературна загадка продовжує традиції народної загадки: вона ґрунтується на тому ж образному уявленні про предмет, порівнянні і зіставленні. Але літературна загадка дає опис більш повно, детальніше. Предмети та явища в ній знайомі дітям, вони взяті з сучасного життя. Водночас авторські загадки дають можливість розглянути, описати ті предмети та явища, які є традиційними в народній поезії.

Для початкової школи не існує посібника, у якому були б зібрані українські літературні загадки, де б вони були проаналізовані та класифіковані (на відміну від народних українських загадок). Саме тому виникла потреба у доборі літературного матеріалу та визначенні послідовності роботи із літературними загадками.

При роботі над загадками головну увагу необхідно приділяти мотивації учнів, яка спонукає їх до вступу у діалог, налаштовує школярів на мовленнєву дію. Наш досвід свідчить про те, що запропонований підхід до роботи із літературними загадками допомагає молодшим школярам свідомо реалізувати авторську позицію та сприяє формуванню мотивації усного мовлення.

Бібліографічні посилання

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Захарова, А. В. (1998) Генезис самооцінки / А. В. Захарова. – Тула: Тульський гос. пед. ун-т, 135 с.

Приходько С. О.

ВИКОРИСТАННЯ КАРТИ МАНДРІВОК В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ РОБОТІ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальним питанням сучасної освіти залишається проблема розвитку мовлення в учнів початкових класів, яку у свій час вивчали і продовжують вивчати українські науковці О. О. Вишник, Т. М. Котик, І. С. Марченко, К. І. Пономарьова та інші.

Розвиток мовлення є складовою мовленнєвої компетентності учнів, формування якої вимагає комплексного та системного підходу до навчання учнів.

Сучасні науковці й практики розробляють різноманітні завдання та вправи, що допомагають учням розвивати мовлення та поповнювати словниковий запас. На нашу думку, одним з ефективних прийомів розвитку мовлення є переказ. Його застосування є обов'язковим на уроках літературного читання, що зазначено в Освітніх програмах, затверджених Міністерством освіти і науки України. Прийом переказу на уроках допомагає учням не тільки описувати прочитані події твору, а й надає змогу опанувати нові фрази та словосполучення у власному мовленні.

Ми зосередили свою увагу на сучасній варіації застосування переказу із використанням карти мандрівок.

Карта мандрівок – це ілюстрація до певного твору, яка поєднує елементи карти та гри «бродилки» (у яку грають, пересуваючи на ігровому полі фішку на певну кількість кроків). Карти-ілюстрації допомагають читачеві цілісно уявити прочитаний твір та сприяють кращому його усвідомленню. На сучасному книжковому ринку сьогодні вже є книжки з використанням подібних карт. Яскравим прикладом є книга Клаудії Бордін «Атлас казок» (Книголав, 2018).

Для дітей не менше задоволення приносить і самостійне створення карти за допомогою олівців, фарб, фломастерів, роздруківок. Також можна скористатися допомогою онлайн-додатків. На нашу думку, найкращим онлайн-інструментом для створення карт є безкоштовний додаток для графічного дизайну Canva. Цей редактор доступний як для новачка у створенні дизайнів, так і для досвічених користувачів.

Карти мандрівок героїв можна використовувати як у фронтальній колективній роботі, так і індивідуально.

У дослідному навчанні ми зосередилися на індивідуальній формі роботи, що дозволяла фіксувати психологічну реакцію дитини, уточнювати проблемні місця переказу та особливості сприймання тексту. Для занять з літературного читання була обрана учениця четвертого класу, яка має гарну підготовку, добре читає, однак у неї є певні проблеми мовленнєвого розвитку, пов'язаними із обмеженим словниковим запасом та труднощами висловлення думок українською мовою, що зумовлюється мовними особливостями нашого регіону.

Для апробації матеріалів дослідження нами було розроблено кілька карт мандрівок до класичних творів дитячої літератури (Лаймен Фрэнк Баум «Чарівник Країни Оз», Брати Грімм «Гензель і Гретель» та «Білосніжка», Льюїс Керрол «Аліса в Країні Чудес», Джеймс Баррі «Пітер Пен», Ганс Крістіан Андерсен «Русалонька» та Карло Коллді «Піноккіо»). На малюнку наведено приклад карти мандрівок до казки братів Грімм «Гензель і Гретель».

Рис. Карта мандрівок до казки братів Грімм «Гензель і Гретель»

У творі було виділено ключові моменти, які на карті виглядали як окремі зупинки: 1. Перша розмова мачухи та батька. 2. Похід дітей з батьком до лісу за хмизом. 3. Створення шляху за допомогою камінців. 4. Повернення додому по шляху з камінців. 5. Друга розмова мачухи та батька. 6. Похід дітей з батьком до лісу. 7. Створення шляху за допомогою крихт від хліба. 8. Загублений шлях та стара відьма. 9. Відгодовування Гретеля. 10. Винахідлива Гензель. 11. Скарби та шлях до батька.

Спочатку ученицю було ознайомлено з правилами роботи з картою мандрівок: кожна зупинка та ілюстрація на ній відповідає певному епізоду твору; напрямок переказу вказують стрілки; на карті немає зайвих елементів.

Після виразного читання твору проводилася словникова робота, переглядалася карта мандрівок та виконувалися завдання. Наведемо їх перелік.

Першим завданням було переказати прочитаний твір, спираючись на карту мандрівок. Можна відмітити, що маючи перед собою наочність у вигляді зображення ключових моментів, переказ пройшов максимально наближено до тексту твору. Учениця бачила послідовність та пригадувала епізод з прочитаного.

Наступне завдання – переказ певного епізоду. Для цього було використано гральний кубик, а епізоди пронумеровано згідно з послідовністю у творі. У нашому випадку номери було написано на стікерах, які кріпилися до сторінки на певному епізоді. Учениця підкидала кубик, отриманий номер відповідав зупинці, яку потрібно переказати. Використання цього завдання є аналогією до настільної гри-«бродилки», де кубик вказує відповідність кроків на ігровому полі.

Завдання «Заплутаємо факти». Як і в попередньому завданні, подіям твору було присвоєно певний номер. Перед ученицею було поставлено завдання відновити правильний порядок подій твору, що було нами попередньо змінено. Учениця змогла точно відновити послідовність подій, за відносно невеликий час.

Завдання «Виокремити головне» було спрямоване на формування вміння скласти стислий переказ. Як свідчать дослідження, саме цей вид переказу викликає в учнів труднощі. Під час виконання завдання учениці ставилися уточнюючі питання, коли виникали труднощі. Оскільки завдання виконувалося на основі раніше виконаного детального переказу, то учениця змогла виділити головні моменти до певного епізоду.

Завдання «Що трапилося між епізодами». Педагог переказує два епізоди, учениці потрібно розказати події, що відбувся між ними.

Завданням «Стань учителем». Учениця ставила питання щодо епізоду твору розташованого на карті мандрівок.

Завдання «Заплутаємо факти». Воно було спрямоване на визначення вміння учня відносити епізоди до певних творів, знаходити зайвий момент, чи відновлювати систематичність подій.

Завдання «Розкажи від імені героя» вимагало творчого переказу, який досить легко виконувався, бо основні події були перед очима.

Завдання «Склади карту мандрівок» дозволило проявити творчі здібності.

Під час проведення дослідження було помічено, що використання карти мандрівок сприяє позитивному результату до усвідомленого розуміння твору. Під час переказу учениця добирала та використовувала синоніми до слів, які іноді забувала. З опорою на карту переказ відбувався систематизовано та відповідно до змісту.

Отже, складання карти мандрівок є можливістю зацікавити учнів до усвідомленого сприйняття прочитаних творів та плідної праці на уроках літературного читання. Оскільки прийом подібний до традиційного плану переказу його використання не знижує ефективність навчання. Навпаки, зацікавивши новою формою роботи, учитель не тільки привертає увагу учнів до твору, а й зберігає їхню активність довше, навіть у домашній роботі. Розглядаючи (розставляючи) зупинки як ключові моменти твору учні можуть продовжити переказ або згадати епізод. Прийом формує в учнів уміння будувати висловлювання в повному обсязі, формулювати власні думки, допомагає збільшити словниковий запас учнів, зосереджує їхню увагу на послідовності твору.

Карта мандрівок є універсальним прийомом для роботи з текстом. Окрім переказування прочитаного, виконання завдань, використання в проєктній діяльності цей прийом можна застосовувати як опору для складання учнівських творів за певною темою.

Таким чином, використання карти мандрівок в навчальній діяльності учнів початкових класів надає можливість проявляти фантазію, розвивати мовленнєві навички, поповнювати власний словниковий запас тощо. Прийом зацікавлює учнів своєю інноваційністю. Кольоровість та елемент гри активізує та зосереджує увагу учнів на прийомі, що сприяє плідній праці та закріпленню отриманої інформації.

Бібліографічні посилання

1. Вишник, О. О. (2023). *Розвиток уміння читати в учнів 1-2 класів з опорою на взаємодію різних видів мовленнєвої діяльності* [online]. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10\(3\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10(3)_10) [Accessed 09 Mar. 2023].
2. Котик, Т. М. (2013). *Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів* [online]. Available at: <http://lib.pnu.edu.ua/elib/local/pv/3253.pdf> [Accessed 09 Mar. 2023].
3. Марченко, І. С. (2017). *Спеціальна методика розвитку мовлення* [online]. Available at: https://pidru4niki.com/86460/pedagogika/spetsialna_metodika_navchannya_perekazu_hudozhnih_tvoriv [Accessed 09 Mar. 2023].
4. Пономарьова, К. І. (2009). *Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови* [online]. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8027> [Accessed 09 Mar. 2023].

Секція III

Вивчення іноземних мов як потужний ресурс системи формування комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу

Циганок О. І.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Ситуація сьогодення, зумовлена можливістю деяких закладів середньої освіти проводити навчання у змішаній формі, дала вчителям новий виклик –комбінувати онлайн або дистанційне навчання та офлайн форму для тих учнів, які мають можливість та бажання ходити до школи. Проте відсоток тих, хто продовжив онлайн навчання виявився достатньо високим, тому є підтвердженням показники у різних класах, де кількість учнів, які залишилися на дистанційному навчанні, складає в деяких класах 50%, 70% та навіть 80% учнів. Тому є зумовлені обставинами причини: виїзд і навчання в іншій школі за кордоном чи то переїзд в інші міста України. Якщо робота в офлайн режимі учням та вчителям зрозуміла, хоча, звісно, є наслідки впливу онлайн форми (у багатьох дітей, особливо у тих, хто приходить з інших шкіл, де була менша взаємодія учитель-учень на уроках), то робота з учнями, які підключаються до уроків дистанційно, потребує від вчителів особливої уваги. Працюючи з частиною учнів офлайн, учителям треба поєднувати проведення уроку та одночасно зберігати інтерес та активну роботу учнів, бути готовими до надання завдань і пояснень під час перебоїв з підключенням до уроку онлайн чи спуску у сховище.

Дистанційне навчання ще у 2020 році принесло у життя педагогів та учнів чимало нових викликів. Згодом, за пандемією COVID-19 українці зіткнулися з повномасштабним російським вторгненням, яке, окрім усіх інших негативних наслідків, спричинило неможливість вести освітній процес у звичній формі. Важливою проблемою, яка вимагає дослідницької уваги, стала підтримка мотивації учнів, які навчаються дистанційно в сьогоденніх обставинах, до вивчення англійської мови.

Свого часу формування комунікативної компетенції учнів в умовах дистанційного навчання досліджували О.П. Борзенко, О.П. Буйницька, М.М. Карпенко, Л.В. Штихно. Проте, на нашу думку, зараз українська наука потребує адаптації інформації багатьох наявних напрацювань до тих об'єктивних обставин, у яких опинилися педагоги й учні після початку повномасштабного вторгнення. Тому завданнями цієї статті є:

- проаналізувати зміни контексту, які потрібно враховувати під час адаптації до використання в практичній площині тих праць на тему дистанційного викладання англійської мови, які написані до 24 лютого 2022 року;
- детально розглянути зміни у співвідношенні важливості мотиваційного та методологічного компонентів у роботі вчителя;
- розглянути складові комунікативної компетенції та виокремити найбільш актуальні з них у нинішніх умовах;
- деталізувати варіанти застосування різних форматів дистанційних занять.

Варто відзначити, що комунікативна компетенція учнів на сьогодні є одним з ключових пріоритетів. Особливо це твердження актуалізується зараз, коли мільйони українців вимушено покинули домівки та вирушили за кордон. З огляду на той очевидний факт, що англійська є мовою міжнародного спілкування та дає можливість порозумітися з людьми з різних країн, цей предмет набуває особливої затребуваності.

Зміна геополітичної ситуації у світі стає одним з тих факторів, який торкається багатьох процесів – у тому числі, в освітній галузі. Навіть ті учні, які не планують виїздити з батьками за кордон, часто відчують більшу причетність до формування іміджу своєї країни, спілкуються онлайн з ровесниками з інших країн та розповідають про своє життя в умовах війни й потребу допомагати Україні.

Коли увесь світ гуртується довкола нашої держави, комунікативна компетенція людини та знання мови міжнародного спілкування є вкрай важливими ще з дитинства. Саме це дає можливість безперешкодно інтегруватися у простір міжнаціональної комунікації. А тому уроки англійської мови у школі набули особливої ваги. Якщо раніше мотиваційна складова занять не завжди сприймалася з точки зору практичної площини, то зараз настав час, коли контекст довкола України та інтеграція українців у міжнародну спільноту вказує на очевидність – знання англійської мови допомагає порозумітися з людьми з інших країн. Навіть діти усвідомлюють важливість своєї представницької функції та відповідальності у цьому контексті.

З огляду на все вищесказане для вчителя дуже важливо закласти правильний мотиваційний компонент занять. Сьогодні вагомість англійської мови для учнів стає очевидною не лише у вимірі далеких перспектив кар'єрного зростання у майбутньому, а й комунікації зі світом вже сьогодні, коли інтерес до України зростає. Тут ідеться про те, аби вміти доносити свою думку, розуміти інших та теж бути зрозумілими. Саме акцент на таку мотивацію сприяє тому, щоб формування у дітей комунікативних навичок на уроках англійської мови було ефективним. Психологи часто акцентують у своїй роботі момент «тут і зараз». Саме про такий момент йдеться, коли вчитель зосереджується на важливості вивчення дітьми англійської мови, яка потрібна вже у практичній площині сьогодення.

Разом з тим, вчителі англійської мови в умовах дистанційного навчання у часі війни стикаються з цілим рядом негативних факторів, які ускладнюють процес викладання предмету. Серед цих факторів знаходяться:

- перебої з мережею, що створює технічні складнощі у роботі;
- перманентний стрес самого вчителя, дітей та їхніх батьків, пов'язаний з постійною небезпекою, викликаною бойовими діями;
- проблеми з відвідуванням учнями дистанційних занять, що пов'язано з двома вищепереліченими факторами.

Коли ми аналізуємо роботу вчителя в таких умовах, коли частина дітей продовжує дистанційне навчання, вкрай важливо брати до уваги всі перелічені фактори, адже з огляду на них актуалізується потреба в акценті на мотиваційний компонент у роботі. Простіше кажучи, учні мають розуміти, наскільки вагомою є роль англійської мови для них саме в умовах сьогодення.

В цілому комунікативна компетенція складається з цілого ряду компетенцій, а саме:

- мовної або лінгвістичної;

- мовленнєвої;
- соціокультурної;
- соціолінгвістичної;
- загальнонавчальної.

Серед цих компетенцій особливо варто виділити мовну та соціокультурну. Щодо мовної компетенції, то йдеться про оволодіння мовним матеріалом з тією метою, аби потім його можна було використовувати як в усному, так і в писемному мовленні. Саме така компетенція є найбільш актуальною для тих дітей, які хочуть спілкуватися з однолітками з-за кордону та бути зрозумілими для них. Соціокультурна компетенція дає дітям змогу засвоювати культурні та ментальні особливості країни, мова якої вивчається. Аби краще розуміти цінності, культурні прояви та менталітет англомовних однолітків з інших країн, така компетенція не раз стане в нагоді.

Варто відзначити, що свого часу в матеріалі О.П. Борзенко було зазначено те, що дистанційне навчання в Україні значною мірою відрізняється від західного зразка [1, с. 6]. Однак упродовж кількох останніх років процеси інтеграції освітніх практик у руслі глобалізаційних трендів наближають український освітній простір до тенденцій, актуальних у світі. Повертаючись до вже згадуваної соціокультурної компетенції, такий підхід надає урокам більш прикладного гатунку та готує учнів до реального життя.

Попри те, що в Україні впровадження змішаної форми або тільки дистанційного навчання у прифронтових містах великою мірою асоціюється з негативними явищами на кшталт пандемії, а згодом – війни, далеко не всі дослідники сприймають цей формат взаємодії учителя та учнів як щось негативне. Приміром, ще на початку введення в освітньому просторі таких форм роботи О.П. Буйницька писала про те, що різноманітні комп'ютерні програми можуть допомагати в активізації різних видів мовленнєвої діяльності, а також – у цілому ряді інших позитивних зрушень. Серед них:

- усвідомлення мовних явищ;
- створення комунікативних ситуацій;
- формування лінгвістичних здібностей;
- забезпечення можливості для індивідуального підходу в самостійній роботі учнів [2, с. 57–59].

Тому можна зауважити, що важливим чинником для суб'єктивної оцінки вчителем переваг змішаної форми (офлайн та дистанційного навчання), є позитивний контекст його застосування, який охоплює, у тому числі, й причини для вибору цієї форми навчання. Коли воно лише впроваджувалося на хвилі популяризації ІКТ, було значно більше об'єктивних обставин для того, аби вчителі бачили у такій формі взаємодії з дітьми сучасні можливості та способи для професійного самовдосконалення. Натомість, коли дистанційна взаємодія з учнями зумовлена не просто бажанням педагога урізноманітнити формати викладання, а й об'єктивною необхідністю, це накладає відбиток на морально-психологічний аспект уроків. Воєнні дії та усі супутні складнощі, котрі були раніше проаналізовані, ведуть до того, що сприяти розвитку комунікативних навичок учнів на уроках англійської мови стає складніше.

В умовах наростання у дітей втоми та зниження здатності до концентрації уваги вчитель знаходиться у ситуації, де він бореться за цю увагу, а вже тоді реалізує безпосередні

завдання, які покладені на нього в рамках педагогічної практики. Якщо у педагога буде відсутнє розуміння цієї важливої послідовності, у його роботі випадатиме значима мотиваційна ланка. Інакше кажучи, стимулювати дітей до розвитку комунікативних навичок сьогодні – питання, котре належить більш до мотиваційної, аніж до методологічної площини. Та, попри це, методологія не повинна випадати з поля зору. Отож, звернемося до напрацювання М.М. Карпенко, де йдеться про важливі методологічні аспекти викладання англійської мови.

Отож, у згаданому матеріалі йдеться про те, що ключовим поняттям освітніх програм, які використовуються під час дистанційного навчання, має бути інтерактивність, яка забезпечує:

- наявність ефективного зворотного зв'язку учня та навчального матеріалу;
- можливість якісного групового навчання.

Ця думка конкретизується тим, що такий зворотний зв'язок сприяє тому, аби учень краще усвідомлював те, наскільки правильним є його просування від незнання до знання. Саме тому пропонується класифікувати цей зворотний зв'язок на оперативний, післяопераційний та відтермінований. Під останнім з перелічених видів йде мова про зовнішню оцінку.

Окрім того, цінними думками у матеріалі згаданого науковця є те, що також підкреслюється важливість мотивації та акцентується увага на поетапності викладення матеріалу від модуля до модуля [2, с.57-59].

Різні типи занять сприятимуть тому, щоб моделювати різноманітні варіанти практичних ситуацій та залучати школярів до їх творчого осмислення та більш активного застосування здобутих знань у практичній площині. Отож, актуальними формами змішаного формату уроку є:

- Урок-семінар. Це оптимальна можливість у тому випадку, коли діти мали велике за обсягом домашнє завдання та готували реферати й повідомлення. Виступи та обговорення допоможуть перевірити виконання таких завдань. А ще важливим аспектом є те, щоб зворотний зв'язок щодо робіт одне одного учні давали саме англійською. По-перше, так вони тренують свої комунікативні навички. По-друге, коли вчитель у цьому процесі делікатно займає менторську позицію, учні вчаться висловлювати свою думку емпатійно та коректно. Це спонукає не просто висловитися, а дати «колезі» зворотний зв'язок так, аби він мотивував до покращення своїх знань і навичок.

- Урок-казка. Хоча може здатися, що такий формат більш підійде для учнів молодших класів, насправді він є адаптивним до різних вікових груп. Спільне створення фантазійного сюжету та його виклад англійською мовою може стати тим захопливим процесом, який не лише допоможе школярам продемонструвати свої знання та навички, а й сприятиме тому, щоб діти відволіклися від тривожної воєнної реальності та перенеслися подумки в приємний казковий світ, який вони конструюють самі. Недаремно в психології існує метод казкотерапії, котрий допомагає людям досягти більш гармонійного та ресурсного стану.

- Урок-композиція. На такому занятті вчитель з дітьми має нагоду розглядати твори мистецтва та, описуючи й аналізуючи їх англійською мовою, забезпечувати розвиток комунікаційної компетенції. Аби окремо зробити акцент на соціокультурній компетенції,

вчитель може запропонувати дітям у якості домашнього завдання знайти твори на певну тему від тих англомовних виконавців, які від початку повномасштабного російського вторгнення і по сьогодні активно підтримують Україну. Таке завдання не лише спонукатиме школярів до прояву свого щирого інтересу, а й сприятиме національно-патріотичному вихованню, котре знаходиться у фокусі уваги української системи освіти.

Вище було наведено три формати проведення уроку англійської мови. Перший з них (семінар) є традиційним та часто використовуваним як під час очного, так і під час дистанційного навчання. Що стосується уроку-казки та уроку-композиції, такі форми роботи використовуються значно рідше, проте, на наш погляд, саме вони сприяють тому, щоб діти мали більше мотивації вивчати англійську мову, оскільки такі заняття є дуже цікавими для учнів.

Отож, підбиваючи підсумок, варто відзначити те, що в умовах складного сьогодення вчителю, який дійсно прагне до розвитку комунікаційної компетенції своїх учнів, варто робити великий акцент не лише на методологічний, а й на мотиваційний компонент у своїй роботі. Потрібно пам'ятати те, що до іншомовного лексичного мінімуму належить як пасивна, так і активна лексика [4, с.491]. Аби її запас збільшувався, зміст уроків та домашні завдання мають зосереджуватися довкола актуального контексту життя дитини та знань, які вона може використовувати в моменті «тут і зараз». Саме в такому руслі ми бачимо подальші перспективи роботи над цією темою.

Бібліографічні посилання

1. Борзенко, О. П. (2012). Основні категорії та поняття дистанційного навчання. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, ч. 1, 19, 254 с.
2. Буйницька, О. П. (2009). *Інформаційні технології та технічні засоби навчання*. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький, 100 с.
3. Карпенко, М. М. *Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті* [online]. Available at: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1693> [Accessed 17 Mar. 2024].
4. Штихно, Л. В. (2016). Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*, 6, с. 489–492.

Batmanova S. M.

"FOCUS SECOND EDITION" COURSE IS A WAY OF DEVELOPING YOUNG LEARNERS' COMMUNICATIVE, SOCIAL AND CULTURAL COMPETENCIES

The Ukrainian system of education has been experiencing deep transformations due to various factors. World globalization and Ukraine's integration with European Union has stressed the necessity for more profound training in foreign languages. "Teaching foreign languages at secondary school is aimed at developing young learners' communicative, social and cultural competencies to a degree sufficient for them to continue their studies at university. To help learners achieve the required language qualification our Specialized Economics and Law School is introducing new innovative teaching methods, modern technology, using up-to-date course books" [1]. Being the Pearson Company' "Insinuation Partner" we have been launching a new course book "Focus Second Edition" since September 2021 in 8-B class. I would like to share my ideas and

feelings as I work on this textbook. It is important to note that the course covers all the necessary language work appropriate for the level and follows the Common European Framework of Reference (CEFR).

This course books, on one hand, completely reflects and implements the New Trends in Foreign Language Teaching at School, on the other hand, it is still using ideas and teaching techniques that we used earlier because they still work. Although the authors believe that "... the perfect English course is an unattainable dream" [2] , they managed to create a very modern and engaging textbook in the strategic partnership between Pearson and the BBC. Besides, the textbook includes some delightful BBC clips in each unit, adding an exciting new opportunity to the course. Our students like watching short, up-to-day, authentic video clips produced by the BBC which give students an opportunity to develop their reception skills. They are enthusiastic about discussing topics covered in the videos and relating them to their own experiences, improving their critical thinking skills. Each video is accompanied by a Video worksheet for students to practice comprehension and use the extra vocabulary.

Another new opportunity is Video Blogs (Vlog) filmed on the streets of London, they feature real people answering questions that touch upon their lives and opinions. They include the topics and themes covered in the lesson the students study. They also present the grammar in a real context and in small, easy structures for the students to model their own speech on, helping them improve their own accuracy and fluency. Each vlog is accompanied by a Vlog worksheet at the back of the Student's Book. These vlogs are a new way in teaching students. They help develop students' and teachers' creativity as well. My students twice made their vlogs, the first was "What makes you happy?" and the second was "When was the last time you had a problem with technology?" The students filmed the classmates' interviews and then presented on a flat screen at class. They were happy and successful, though it was really challenging for them.

Grammar animation is not new but, as for me, I spent a lot of time surfing the Internet searching an appropriate video. What is new is that all grammar videos are given in the course. Each of these videos features two parts: an animated cartoon presenting the grammar structure in context and a teacher's explanation with the purpose of reinforcing students' understanding and learning of the structure. Sometimes I use all or only part of the video to help my students learn grammar in an engaging and attractive way. Not being part of the lesson, these videos can be used independently as an introduction to the Grammar lesson, as its summary or even mid-lesson as an extra resource to facilitate students' learning.

Role-play videos are extremely useful and helpful for teachers. The function of these short videos is to present the key Speaking lesson language provided in the SPEAKING FOCUS box by showing it used in real-life situations. They enable students to not only learn, but acquire language by offering them visual clues such as location, body language and facial expressions, which help to improve students' communication skills in terms of both reception and speaking fluency. Each video has an A and B version for the students to role-play available on Pearson English Portal only. I use the role-play videos at the end of the Speaking lessons.

All teaching and learning materials in "Focus Second Edition" are clear designed, have easy-to-understand instructions. A wide variety of engaging topics, texts and tasks that have been combined in a logical way that makes sense to me and to my students. What I like most in this course book is that the authors don't overcomplicate things. The less time we spend setting

activities up, the more time our students spend practicing the language. And practicing language is key for the core skills. "Students learn by doing. They learn reading by reading more; listening by listening more; writing by writing more; and speaking by speaking more. Let's give them more time to 'do' "[3].

I like the way in which each grammar structure and vocabulary item is presented. These materials have been designed so that they systematically recycle the language that has been presented. I have discovered that this course, with all its supporting print-based and digital materials, provides our students with the repeated exposure and practice they require. All materials are reliable and trustful. The students are confident about using Focus Second Edition.

Needless to say the materials in the course book is flexible and provide you with a reliable framework that make you feel comfortable with but it is not considered to be a teaching straitjacket as we always need options, we always need variety, we always need alternative ways of presenting and practising language. There is no sense in following a lesson plan through a set of materials if the students are not with you. Our ability to react to emerging classroom situations and adapt our lesson accordingly is a vital teaching skill. So, the lessons themselves are full of different ideas, task types and interesting information. Then the supplementary material the authors have developed, both print-based and digital, offers the teacher almost limitless flexibility. We can give extra multiple choice grammar exercises, do a communicative A/B information-gap activity or watch a specially selected BBC clip. The course is flexible and gives a great range of choice in Focus Second Edition.

This course is not only reliable and flexible it has the third characteristic that really counts. It is credibility because my students highly appreciate a wide range of modern information and believe in the materials. We can understand and assess the broad educational and methodological principles reflected in the course and the ideas and the approaches produced are really credible and they motivate students to learn more.

A famous American linguist and philosopher Noam Chomsky once said "... that almost everything in the education process was about getting the students' interest in what they're being taught" [4]. This is a starting point. Students learn best when they are interested in the material. Almost all topics, texts and tasks have been selected in such a way that engage students both emotionally and intellectually. The teacher's task is to organize the learning around things our students can relate to – things that are part of their life experience or things that they aspire to. An engaged learner is a more successful learner. The course materials can play a big part in this key area of engagement.

'Learning is remembering' is a motto of the course. The authors of the course are worried about the pressure all teachers are under to cover the syllabus, complete the course and finish the book. They understand that not enough time is spent on recycling and practice. So systematic recycling of new language became a core feature of Focus Second Edition. There is a particular emphasis on vocabulary. The linguist David Wilkins noted back in the 1970s "without grammar, very little can be conveyed; without vocabulary nothing can be conveyed" [5]. It means that without vocabulary nothing can be learnt. Words are the basic building blocks of any language, but how many times do students need to see a new word before they really remember it. It's definitely more than once! In the new Word Store sections, students using Focus Second Edition will devote valuable time to new vocabulary, as well as learning a variety of ways of recording it.

As the linguist and academic Rod Ellis reminds us that "motivation in second language learning is derived from getting meanings across successfully" [6]. Language exists to make meanings, and the learning materials reflect this. All dialogues are related to students' life and experiences and we really believe in what we do and learn. Each unit starts with a thought-provoking quote linked to the topic of the unit to get students thinking about the theme as a whole, as well as help them remember any topic vocabulary that they already know. The SHOW WHAT YOU KNOW section at the start of the unit reinforces this and helps all students start from a confident beginning.

In Focus Second Edition, a handful of Assessment for Learning techniques and activities have been integrated into each unit to give students an awareness of what and how they are learning and give you, the teacher, lots of opportunities to assess how each student is doing. In Focus Second Edition, a handful of Assessment for Learning techniques and activities have been integrated into each unit to give students an awareness of what and how they are learning and give you, the teacher, lots of opportunities to assess how each student is doing.

When we talk about Assessment for Learning, we're really talking about assessing students formatively, watching and listening to our students to see how far they understand and using this to help decide what we need to do next. This can be during any activity in class or using a test from the Assessment Package.

Throughout the unit, we can use class activities and/or the quizzes in the Assessment Package to check students' learning and deal with any misunderstandings or areas of weakness during the cycle of learning. Consider using the quizzes and other tests in alternative ways: have students work on them together or mark each other's papers. Ask them to highlight areas for revision or further work. Rather than marking papers right or wrong, indicate how many answers are wrong and ask students to work together to find the errors, using their classmates' feedback, the Internet, or reference books to help make the corrections.

To sum up, all teaching and learning materials in "Focus Second Edition" are clear designed. A wide variety of engaging topics, texts and tasks has been combined in a logical way that makes sense to teachers and to students. The materials in the course book is flexible and provide you with a reliable framework that makes you feel comfortable.

References

1. Molodcha, N., Zobova, G. (2017). *25 years of Foreign Language Teaching at Kharkov University of Humanities People's Ukrainian Academy*. Kharkiv: PUA, 76 p.
2. Raily, P., Grodzincka, A. (2018). *Focus Second Edition*. Pearson, 283 p.
3. Chomsky, N. (2012). *Democracy and Education. Counterpoints*. Peter Lang AG, 16 p.
4. Wilkins, D. A. (2009). *Linguistics in Language Teaching*. Michigan: E. Arnold.

Діденко Ю. О.

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Формування комунікативної компетентності учнів – це ключова мета, на яку спрямовані уроки англійської мови. Сьогодні, коли школярі вивчають англійську з першого

класу, перед вчителем стоїть завдання зробити цей процес не лише ефективним, а й цікавим. Зокрема йдеться про використання в освітньому процесі ігрових форм взаємодії, котрі полегшують дітям засвоєння знань і роблять цю діяльність менш трудомісткою.

Коли вчитель формує структуру і зміст уроку, він має ставити перед собою мету, аби діти не просто механічно запам'ятали іншомовну лексику, а зацікавилися нею, адже в першому випадку слова, котрі не викликають інтересу, швидко забудуться.

У Державному Стандарті початкової освіти, затвердженому Постановою Кабміну від 21 лютого 2018 року № 87, йдеться про те, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини відповідно до її психофізіологічних особливостей та потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. А одним з ціннісних орієнтирів вказана цінність дитинства, котра виявляється у встановленні таких освітніх вимог, котрі відповідають віковим особливостям дитини [2]. З огляду на це, стає зрозумілим, наскільки важливою в процесі формування комунікативної компетентності на заняттях англійської мови є саме рольова гра.

Варто розглянути різні класифікації ігор, котрими послуговується сучасна лінгвістика. Зокрема авторка Л.В. Артемова виділяє такі види ігор як:

- предметні;
- сюжетні.

Спрямованість предметних ігор відображається у пізнанні певних явищ та закономірностей, окрім сфери людських взаємин. Натомість, сюжетні ігри спрямовані саме на тему діяльності людей та комунікації між ними.

Своєю чергою, сюжетні ігри мають внутрішню класифікацію. Вони можуть бути:

- виробничими;
- тренінговими.

Не менш значимим є те, що рольові відношення у цих іграх можуть бути симетричними та асиметричними [1, с.4]. Щодо симетричних відношень, то в таких рольових іграх учасники комунікації перебувають в рамках однієї соціальної ролі, наприклад:

- учень – учень;
- вчитель – вчитель;
- брат – сестра.

Розглянемо, як це може відбуватися конкретно на заняттях з англійської мови. Приміром, за сюжетом рольової гри це може бути розмова двох школярів з різних країн, які зустрілися на екскурсії в Україні та діляться своїми розповідями про власні країни та враження від нашої. Якщо попередньо ретельно дослідити матеріал та добре підготуватися, розподіливши між дітьми цікаві для них країни, це може бути доволі захоплива рольова гра. Вертаючись до початкової класифікації, варто сказати, що така рольова гра буде сюжетною та симетричною.

Не менш важливо торкнутися питання трансформаційного потенціалу рольових ігор, котрі використовуються на уроках з англійської мови. Згаданий приклад з країнами можна використати не лише для звичайного уроку, а й для цілого свята чи тематичного дня, де діти зможуть зануритися в культуру інших куточків світу та, разом з тим, гарно представити свою країну.

Звісно, не варто забувати того, що йдеться про школярів початкової ланки, тож вчителю потрібно подбати про те, аби інформація, використовувана під час гри, відповідала їхньому рівню знань та розуміння. Інакше складність матеріалу може, навпаки, негативно вплинути на мотивацію школярів. Тож, готуючи дітей до подібних заходів з використанням елементів рольових ігор, вчителю важливо обдумати такі аспекти, як:

- інформація в рамках теми, котра буде відповідною до вікових особливостей та пізнавальних здібностей дітей;
- цікаві для них питання, котрі стимулюватимуть пізнавальний інтерес та мотивуватимуть до ретельної підготовки;
- достатня кількість репетиційних приготувань, аби під час самого заходу ніхто не почувався слабко і невпевнено.

Таким чином, грамотно продумані рольові ігри можуть бути актуальними не лише на самих уроках англійської мови, а й на тематичних святах.

А тепер розглянемо варіант асиметричної рольової гри, де учасники перебувають у різних комунікативних позиціях. Наприклад, це може бути комунікація у ролях:

- мати – дитина;
- вчитель – учень.

Очевидним є те, що учні шукають собі приклади для натхнення серед відомих людей. Це однаково притаманно для різних вікових груп. Хтось хоче бути схожим на відомого блогера з мільйонною аудиторією, хтось прагне повторити життєвий шлях видатного мандрівника, а хтось надихається прикладами акторів чи співаків. Асиметрична сюжетна рольова гра може обертатися довкола сюжету, де кореспондент бере інтерв'ю в знаменитості. Учні пробують себе у різних рольових моделях. До речі, такий сюжет теж може лягти в основу сценарію тематичного свята англійської мови.

Якщо використати такий приклад рольової гри під час підготовки святкового заходу, можна також підібрати костюми та зробити на пам'ять контент у форматі відео, де будуть записи подібних інтерв'ю. Це стане для учнів прекрасною згадкою про такий день та сформує стійкий асоціативний зв'язок з тим, що:

- вивчення англійської мови відкриває можливості для спілкування з людьми з різних країн;
- людина, котра знає англійську, має більше шансів будувати свою кар'єру та медійність на міжнародному рівні, стаючи об'єктом для інтересу ЗМІ.

В умовах перенасичення численною інформацією з різних джерел, сучасна людина вже з ранніх років має знижену мотивацію до досягнення великої кількості знань. З іншого боку, на це впливає доступність інформації завдяки мережі Інтернет. Якщо учням багатьох попередніх поколінь доводилося шукати цікаву інформацію, якої немає у підручниках, послуговуючись базами бібліотек, то сьогодні мережа Інтернет значно спростила це завдання. Водночас відбулося певне знецінення знань у масовій свідомості за рахунок їх доступності. Це означає, що знизився рівень мотивації до вивчення нової інформації.

Завдання сучасного вчителя – не констатація цих явищ і не боротьба з об'єктивною дійсністю, а пошук нестандартних шляхів для того, аби актуалізувати в дітей пізнавальний

інтерес саме до англійської мови. Коли вони розуміють, що це не нудна шкільна дисципліна, а цікавий предмет, котрий дасть їм дійсно цінні знання, це підвищує мотивацію до навчання.

Ключове для педагога – усвідомлювати те, що цінними для дітей є саме ті знання, здобуття яких асоціюється в них з життєвим успіхом, можливістю подорожувати, бути відомими та мати багато уваги від інших. Вивчення англійської мови через сюжетні рольові ігри є гарним інструментом для формування стійкого пізнавального інтересу дітей саме до цього предмета.

Варто також більш детально торкнутися поняття «ігрові педагогічні технології», котре пропонує Є. Томиткін. Окрім самої дефініції, де йдеться про широку групу методів та прийомів, спрямованих на оптимальну організацію педагогічного процесу, автор приділяє велику увагу меті використання цих технологій. Саме ігри, на його думку, дають можливість зробити буденні кроки молодшого школяра цікавими та захопливими, звівши до мінімуму тривогу і занепокоєння від складного процесу навчання, з яким стикається дитина у початковій школі [3, с. 42].

Хоча згадана думка Є. Томиткіна була висвітлена у його напрацюваннях задовго до початку повномасштабного російського вторгнення, вона особливо актуалізується у сучасних умовах, коли школярі мають об'єктивно підвищене психоемоційне навантаження від тривожного контексту довкола. Тож, з огляду на гуманістичну спрямованість професії вчителя, для педагога особливо важливими є зусилля, спрямовані на те, аби в умовах складного контексту довкола зробити так, щоб навчання школярів було менш тривожним та більш цікавим і захопливим. Рольова гра як елемент навчання дуже цьому сприяє і, вже як наслідок – допомагає підвищувати рівень комунікативної компетентності учнів.

Бібліографічні посилання

1. Артемова, Л. В. (1990). *Вчися граючись*. Київ: вид-во ТОМІС, 112 с.
2. Кабінет Міністрів України, (2018). *Державний Стандарт початкової освіти* [online]. Київ, Україна. Available at: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/21/108> [Accessed 25 February 2024].
3. Томиткін, Є. (1997). Гра у становленні особистості дитини. *Початкова школа*, 6, с. 41–43.

Зобова Г. М.

МУЗЕЙНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Діяльність музеїв в Україні регулює Закон України «Про музеї та музейну справу» від 29 червня 1995 року, що визначає правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, його правовий статус, і поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення. У Законі визначено: «Музей – це науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання

та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини» [1].

Функціонування музею значною мірою залежить від середовища, яке його оточує. Тому музеї мають займати в суспільстві гідне місце. Музей – це більше ніж окрема організація. Його функціонування дуже залежить від впливу оточення. Музеї повинні постійно підтверджувати свою значущість і не можуть спиратися лише на ту функцію, яку вони виконували в минулому. Музеї мають зосередитись на зміцненні свого становища, щоб забезпечити собі право на існування в майбутньому. Місія музею визначає напрями діяльності. Місія відповідає на питання, чому існує музей, які його унікальні особливості та яку роль він відіграє в суспільстві. В основі місії лежать норми і цінності тієї чи іншої організації.

Таким чином, музеї, поряд з бібліотеками та архівами, належать до інститутів, що мають соціально-комунікаційну спрямованість, оскільки в їхній основі – елементи зовнішньосистемної та внутрішньосистемної взаємодії, спілкування та обміну інформацією. Соціальною функцією цих інституцій є збереження пам'яті. Зазначені інституції актуалізують минуле, зберігають історичні джерела для відтворення культури, транслюють соціально значуще ретроспективне документоване знання, а також є індикаторами соціокультурних змін [2]. За визначенням Л.В. Чупрій головна місія музею історичного профілю – це генерування культури теперішнього й майбутнього на основі збереження та актуалізації всіх елементів історичної спадщини [3].

Історія Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» (ХГУ «НУА») – це історія виникнення, становлення й розвитку приватної освіти в Україні. Музей історії ХГУ «НУА» – перший в Україні музей у приватному закладі вищої освіти. Його експозиція відображає історію академії, унікального освітнього комплексу неперервної освіти, в якому функціонують дитяча школа раннього розвитку, ліцей, університет, післядипломна підготовка, аспірантура і докторантура. Експонати музею розповідають про те, коли і як виникла академія, що являє собою сьогодні, які можливості відкриває перед тими, хто тут навчається, чим принципово відрізняється від інших навчальних закладів. Музей знайомить відвідувачів з багатими традиціями, що склалися в академії: від свята Дня її народження до конкурсу «Історія моєї сім'ї» і Дня ліцеїста. Головне завдання музею історії ХГУ «НУА» – за допомогою музейних засобів відобразити та зберегти цей досвід.

Запровадження режиму воєнного стану на всій території України змусило заклади освіти і всю педагогіку перейти в режим дистанційного навчання. Сучасні технології дають змогу зробити його максимально наближеним до традиційного вербального спілкування. Застосування нових форм комунікацій є одним з пріоритетів навчання. Будь-яка подія може бути поширена електронними засобами в цифровому форматі. Необхідно поєднувати традиційні засоби культурно-освітнього впливу та нових інформаційно-комунікаційних технологій і компетентностей, що стають більш вагомими в нашому житті і надають значно більше можливостей для навчання та виховання молодого покоління під час воєнного стану. Особлива роль в цьому відведена саме музеям як культурно-освітнім та науково-дослідним закладам, призначеним для вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної та духовної культури, прилучення дітей та молоді до надбань національної і світової історико-культурної спадщини, що демонструють віртуальні експозиції. Традиційними в умовах

сьогодення стали онлайн екскурсії і в музеї історії ХГУ «НУА», які проводять студенти та ліцеїсти Народної української академії.

У сучасних умовах реформування української освітньої системи постає питання щодо нових підходів до організації і змісту навчально-виховної діяльності. Важливе місце серед них займає один із перспективних напрямів сучасної педагогіки – музейна педагогіка. Музейна педагогіка – це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного підходу через педагогічний процес в умовах музею. Основними завданнями музейної педагогіки є формування у дітей і молоді ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини, розвиток інтересу до експонатів музею, формування образу музею як зберігача предметів культурно-історичного значення.

Реалізацією принципів музейної педагогіки стало проведення музейних уроків учителями-предметниками ліцею. Вчителі історії присвячують уроки таким темам: «Історичні джерела. Літопис НУА», «Слобожанщина. Історія заселення», «Харків – великий науковий і освітній центр Східної Європи», «Харків культурний. Театри, музеї, навчальні заклади». Вчителі української мови та літератури проводять уроки з розвитку мовлення: «Усний переказ прослуханої в музеї інформації “Мій ліцей – найкращий”», «Усний твір-роздум “ Літопис НУА – літопис держави: особливості побудови, хронологія, персоналії”», «Особливості побудови опису приміщення. Музей НУА», «Твір “Мій родовід”» (на основі матеріалів виставки «Історія моєї сім’ї»). Вчителі іноземних мов обирають для роботи в музеї такі теми, як «Історія НУА: традиції і символіка», «Життєві історії відомих випускників НУА», «Історія моєї сім’ї», «Система освіти в НУА», «Досягнення відомих спортсменів НУА».

Один із провідних напрямків музейної роботи – організація тематичних виставок. На III поверсі академії розгорнуто постійно діючі виставки «Почесні харків’яни», «Ними пишається НУА», «Почесні професори НУА». В перспективі планується створення нової виставки – «Зал випускників». Щорічно в експозиційному залі музею історії ХГУ «НУА» організуються виставки щодо підготовки та підсумків загальноакадемічного конкурсу «Історія моєї сім’ї», якому вже більше 25 років. В фондах зібрані роботи кращих конкурсантів за різними номінаціями. У 2023 році в експозиційному залі музею з’явилась ще одна експозиція. Присвячена вона подіям, пов’язаним із війною 2022 року.

Особливу цінність для музею історії представляє Літопис Народної української академії, який налічує 28 томів. Літопис НУА – це інформаційне джерело життя академії, в якому докладно день за днем відображена хроніка подій [4]. Всі ці неоціненні матеріали обов’язково мають бути інтегровані в освітній процес начального закладу.

Музей історії ХГУ «НУА» давно став важливою ланкою єдиної системи освітнього процесу, активним учасником створення і розвитку культурно-освітнього середовища, необхідного для формування у студентів та учнів поваги до історії, культури і традицій свого народу. Сьогоднішній день, безумовно, вимагає нових підходів і рішень до музейної діяльності, але завжди незмінною буде місія музею історії ХГУ «НУА» – збереження і передача підростаючому поколінню духовних цінностей суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Rada.gov.ua (1995). *Про музеї та музейну справу* [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> [Accessed 05 Mar 2024].

2. Киридон, А. М. (2015). Музеї як інституції пам'яті. *Україна-Європа-Світ*. Серія: Історія, міжнародні відносини, вип. 16. с. 193–201.
3. Чупрій, Л. В. *Музеї історичного профілю як інструмент державної політики пам'яті* [online]. Available at: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/20.htm> [Accessed 05 Mar. 2024]
4. Астахова, В.І. та ін. (ред.). (2003). *Невичерпне джерело духовності*. Харків: Вид-во НУА, 140 с.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ XXXI МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	4
Секція I. Історія розвитку університетської освіти: розширення соціальних функцій..	25
Якуніна А. «Німецька складова» в розвитку студентської академічної мобільності: витоки та генеза	25
Бугай А. Неформальні молодіжні та студентські об'єднання в історії університетів.....	27
Мірошник С. Асоціація випускників нуа: історія побудови комунікації з ALUMNI.....	29
Норік Д. Студентські об'єднання університетів України XIX–XX століття.....	31
Омеліч Р. Студентські об'єднання європейських університетів: історія формування та розвитку.....	33
Пальваль А. Історія формування партнерських стосунків НУА із готельною сферою Туреччини як інструменту набуття SOFT SKILLS	34
Сидоренко К. Історія міжнародних зв'язків нуа: досвід подолання міжкультурних перешкод у комунікації.....	36
Тихомиров К. «Університет Гумбольдта»: історія і сучасність у контексті трансформацій вищої освіти.....	38
Секція II. Соціально-психологічні аспекти формування комунікативних компетентностей у студентів.....	40
Лісютіна В. Комунікативна компетентність студента в оптиці компетентнісної структури особистості.....	40
Пойманова Я. Особливості розвитку комунікативної компетентності студентів в умовах іншомовного середовища.....	41
Бура А. Вплив культури на формування особистості (на прикладі філософських поглядів К. Юнга).....	42
Bogdanova A., Mihunov P. Models of intercultural communicative competence and their projection into the educational space	43
Вершкова Ю. Студентство України: динаміка розвитку під впливом соціально-демографічної ситуації.....	44
Кудрявцев В. Комунікаційні моделі інтеграції студентів у професійне середовище.....	45
Лавриненко В. Комунікативні компетентності як складові підготовки спеціаліста з соціального управління.....	46
Манжара Д. Формування комунікативних навичок студентів у сучасному соціальному середовищі.....	47

Михайлова Є. Освітнє середовище як підґрунтя формування комунікативної компетентності студента.....	49
Nwachukwu Ch. Formation of students' communication strategies in intercultural educational space (on the example of the ireland university of galway)	50
Нестеров В. Формування комунікативних компетентностей у магістрів-політологів: зміст та специфіка	50
Олійник А. Особливості комунікативних бар'єрів у студентському середовищі	51
Павленко Ю. Проблеми комунікації в міжособистісному спілкуванні студентів.....	52
Пихтін В. Практичні аспекти формування комунікаційного простору студентів.....	52
Стопніков О. Основні бар'єри комунікації «дорослих» студентів у процесі інтеграції до класичного студентського середовища	53
Тараннікова А. Можливості інноваційного навчання як засобу формування комунікативної компетентності студентів	54
Тюрін О. Комунікація за нових умов розвитку суспільства: до визначення стратегії дослідження	56
Уманець О. Місце професійної орієнтації у формуванні комунікативних компетентностей школярів та студентів	56
Cherkasova A. Practices of intercultural communication in the educational environment of a German University	57
Чинський І. Індивідуальні особливості формування комунікативної компетентності в умовах офлайн та онлайн-навчання.....	58
Щербак І. Культурно-освітнє середовище з во та його вплив на формування комунікативних навичок студентської молоді.....	58
Яковенко К. Вплив закладу освіти на формування комунікативних якостей студентства	60
Секція III. Лінгвістико-літературознавчі засади формування комунікативної компетентності студентства у XXI столітті.....	62
Ємельянова В. Особливості роману Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» у світлі комунікативних компетентностей	62
Нецора Д. Телевізійні новини як засіб впливу на студентську аудиторію	63
Проценко В. Маніпулятивні стратегії в соціальних мережах.....	64
Антоненко В. Формування комунікативних компетенцій учнів у німецьких та українських школах (порівняльний аспект).....	65
Бельчев В. Культурологічне підґрунтя комунікативної компетентності.....	65
Бородіна А. Комунікативні стратегії і тактики в політичних промовах	66
Винник А. Сучасна українська пісня як лінгводидактичний засіб формування комунікативних компетенцій учнів	67

Гаращенко А. Роль художньої прози в опануванні комунікативних навичок.....	68
Дяченко М. Шляхи формування комунікативних компетентностей у процесі вивчення української мови.....	69
Іщук Д. Проблема «винародовлення» в українському соціально-культурному середовищі.....	70
Ковалевський В. Вивчення іноземних мов за допомогою штучного інтелекту: комунікативний аспект.....	71
Літинський Р. Мова як основа національної ідентичності: формування комунікативних компетенцій	72
Мельник С. Правописна та комунікативна компетентність студентської аудиторії (на прикладі нової редакції «Українського правопису»).....	72
Перерва Д. Комунікативно-концептуальне розв'язання конфлікту в драматичному творі	73
Пивовар Я. Формування читацької компетенції (на прикладі оповідань збірки Е. Манро «Забагато щастя»)	74
Федорченко А. Комунікативна спрямованість сленгізмів (на прикладі лексико-семантичного поля «гроші» в українській та англійській сленгових картинах світу)	75
Хмелевська А. Досвід Великої Британії у формуванні комунікативних навичок у шкільній освіті.....	76
Шепет М. Комунікація з українською діаспорою Канади: від культурно-гуманітарних ініціатив до відстоювання етнічних інтересів.....	77
Шрестха Д. Художньо-естетичні особливості роману В. Пузіка «З любов'ю – тато!» у колі комунікативних компетентностей.....	78
Секція IV. Формування комунікативних компетенцій студентської молоді в умовах системних трансформацій освітньої та бізнесової діяльності.....	80
Іванов Д. Особливості формування комунікативних компетенцій міленіалів та зумерів....	80
Сидоренко О. Міжкультурні комунікації в бізнесі (теорія та практичний досвід)	82
Бабіч Н. Комунікативна складова в підготовці військового фахівця нової генерації	84
Бугаєнко А. Побудова комунікацій бізнесу під час війни	86
Зайцев О. Комунікативні компетенції студентської молоді в умовах системних трансформацій економіки	88
Зозуля І. Формування комунікативних навичок студентів у контексті сучасних трансформацій у сферах освіти та бізнесу	89
Іванов Д. Communication methods in the context of training a competitive specialist.....	89
Коваленко М. Маніпулювання поведінкою людини в бізнес-середовищі та методи захисту	91

Ковальчук О., Самуляк С. Комунікативні компетентності, які потрібні в бізнесі та для розвитку кар'єри.....	94
Козиренко С. Особливості організації бізнес-комунікацій з країнами ЄС	95
Крапивна К. Важливість розвитку комунікаційних компетенцій у студентів економічних спеціальностей.....	96
Крилова С. Особливості формування комунікативних компетенцій в сучасному бізнесовому середовищі.....	97
Лікунова С. До питання про «безоплатну» вищу освіту.....	98
Ночвій Г. Протидія маніпуляціям у бізнес-комунікаціях	100
Польова О. Щодо ділових комунікацій у цифровому середовищі та гарантування економічної безпеки бізнес-організації	101
Раня Ал-Аасар. Актуальність розвитку компетенцій міжнародного ділового спілкування.....	104
Серих А. Міжкультурне студентське середовище в сучасному світі.....	105
Ткаліч С. Щодо ролі комунікативних компетенцій у міжкультурному студентському середовищі.....	106
Філіпенков К. Розвиток комунікативних компетенцій студентської молоді в Україні.....	107
Секція V. Communicative competence as a key employability skill (Комунікативна компетенція як найважливіша навичка для успішного працевлаштування).....	109
Novykova A. Building up Employability Skills through International Internships.....	109
Levina P. The Impact of Strong Communication Skills on Career Empowerment	111
Tarusin V. Values and Principles of Contemporary Students through the Prism of Corpus-Based Content Analysis of Baccalaureate Speeches	112
Zhytskyi V. Communication Techniques for a Successful Job Interview.....	113
Kurylo M. Effective Communication Strategies for Business Negotiation.....	114
Miroshnychenko D. Navigating the Pathways to Professional Success through Effective Communication and Networking	115
Slesarenko M., Sydorenko O. Intercultural competence and ukrainian business culture awareness	117
Heinemann P. The Importance of Building Trust and Communication within a Company	119
Секція VI. Роль комунікативних компетенцій в міжкультурному студентському середовищі.....	120
Климова А. Вплив культурних відмінностей на ефективність міжкультурної інтерпретації перекладача	120
Євдокимова Г. Явище мультимодальності в сучасній англомовній інтернет-комунікації.....	121

Бірюкова А. Форми реалізації принципів міжкультурної орієнтації під час вивчення німецької мови в дистанційному форматі.....	122
Лахман О. Технологічні інновації в освіті: цифрові та онлайн-платформи.....	123
Мінатуллаєва М. Особливості перекладацької діяльності в сучасному міжкультурному середовищі.....	124
Назарова Д. Комунікативні компетенції перекладача та їх важливість у процесі діяльності.....	125
Порфіров А. Крос-культурне сприйняття та його взаємозв'язок із комунікативними компетенціями в студентському середовищі.....	126
Саприкіна А. Роль комунікативних компетенцій у перекладацькій діяльності студентів.....	127
Чашей Ю. Критерії ефективності міжкультурної комунікації.....	128
Секція VII. Лінгвокультурні компетентності сучасного студентства.....	130
Леженіна В. Міжкультурна комунікація: прагмалінгвістичний аспект.....	130
Фоміна О. Комунікативно-прагматичний потенціал франглізмів.....	131
Ачкасова К. Процес євроінтеграції в сучасному українському суспільстві: мовний фактор.....	132
Белая Л. Перспективи використання штучного інтелекту в освітянському просторі.....	133
Дмитренко А. Екстралінгвістичні фактори впливу на процес мовленнєвої комунікації...	134
Єременко К. Особливості мововжитку і статус французької мови в сучасній Канаді.....	135
Калина Я. Державна мовна політика: історичний аспект.....	136
Нощенко А. Особливості навчання у ЗВО України в період пандемії та воєнного стану.....	137
Осмакова А. Іспаномовний сленг як лінгвокультурна компетентність.....	139
Сеспедес Г. Вивчення лінгвокультурології в сучасній глобальній спільноті (на прикладі іспанської мови в США).....	141
Секція VIII. Інформаційно-технологічні та математичні комунікаційні компетенції сучасних студентів.....	143
Беспалов І. Когнітивні можливості штучного інтелекту при комунікаціях у освіті.....	143
Євтушенко А. Важливість різних аспектів у вивченні економетрики як дисципліни: зарубіжний досвід (Університет Бокконі).....	144
Безрядіна О. Як правильно використовувати штучний інтелект у навчанні на перекладача: мій досвід.....	145
Білик О. Інформаційна безпека як одна із ключових компетенцій при інформаційно-технологічній комунікації сучасних студентів.....	147

Достоєвська А. Роль інформаційно-технологічних засобів у сучасній математичній освіті.....	148
Лазебна В. Програмні засоби підвищення ефективності письмової комунікації.....	149
Любич Н. Адаптація математичної освіти до вимог цифрової ери: виклики та можливості	150
Ляховольська Я. Як може допомогти штучний інтелект у навчанні перекладача	152
Попова М. Необхідність вивчення математичного моделювання та прогнозування в бізнес-освіті.....	154
Svishchov O. The negative impact of information technology on the quality of education of Ukrainian students	155
Семененко В. Актуальні питання застосування штучного інтелекту при вивченні математичних та інформаційних дисциплін	156
Сорочкіна Л. Використання штучного інтелекту в математиці: за та проти.....	158
Спаський А. Вплив соціальних мереж на міжособистісні комунікації студентів	159
Ткаченко М. Можливості використання економетрики в оптимізації навчальних процесів.....	160
Філіпова С. Інформаційно-технологічні комунікаційні компетенції сучасних студентів	162
Шевцова М. Онлайн-освіта як інтерактивна взаємодія викладача та студента в цифровому середовищі.....	163
ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ XXXI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ.....	165
Verest K. V. Corporate communication in the context of remote work.....	170
Думченко Б. В. Комунікації світу науки: комунікація університет-суспільство.....	171
Гога Н. П. Напрямки впровадження та популяризації комунікації в науці	176
Калюжна Ю. І. Chatgpt як персональний асистент науковця: комунікативний кейс prompt engineering.....	177
Панасенко Л. О. Комунікаційні аспекти подолання гендерної нерівності: погляд крізь призму концепції другорядності жінок	179
Смірнов С. М. Наукові соціальні мережі: інструмент комунікації та формування персонального бренду молодого ученого.....	182
Величко Т. П. Теоретичні та практичні аспекти аналізу сучасної соціальної комунікації у контексті онлайн комунікативних практик	184
Данько А. Т. Комунікація як ефективний інструмент у сучасному бізнес-середовищі	186
Івахненко А. О. Розвиток міжкультурних комунікативних компетенцій у сучасних студентів та молодих учених	188

Костинський К. А. Тенденції розвитку сучасної освіти: онлайн проти офлайн засобів комунікацій.....	190
Лавінда М. Б. Особливості формування стратегічних маркетингових комунікацій	192
Lisovol A. S. Communicative support for the formation of human capital in Ukraine	194
Макасеєв О. В. Щодо основ наукової комунікації в цифрову епоху	197
Михайлов М. В. Комунікація та конкуренція закладів вищої освіти.....	200
Монастирський Г. О. Розвиток комунікаційних каналів в українській науковій спільноті: від європейської інтеграції до інновацій.....	202
Полупан Д. О. Формування творчої активності здобувачів вищої освіти в навчальній діяльності як засіб комунікації	204
Путятін О. О. Впровадження результатів науково-технічного прогресу для поліпшення комунікації світової наукової спільноти	206
Сааков С. О. Гібридність як супертренд сучасної освіти і науки.....	208
Ткаченко Д. І. Використання онлайн-платформ для співпраці та комунікації у сучасному науковому середовищі: виклики та перспективи.....	210
Умріхін Д. А. Особливості комунікації в науці	212
Чекотило В. І. Профіцит інформації як комунікаційна проблема сучасної особистості... 214	
Чемоданова М. Ф. Важливість ефективної комунікації в науковій спільноті	216
Юрченко О. К. Цифровізація у формуванні комунікативних компетенцій сучасного бізнесу	219
Яценко Д. М. Комунікативні компетентності науковця в цифровому середовищі.....	222
ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ XXXI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ	224
Секція І. Культурно-освітнє середовище школи як інтегрований чинник формування комунікативних компетенцій здобувачів освіти.....	230
Снурніков І. С. Комунікативні навички дітей та підлітків: від інстинктів до компетенцій	230
Бельчікова Л. Я. Культура мовлення як складова культурно-освітнього середовища навчального закладу.....	234
Гончаренко В. М. Деякі аспекти сучасного уроку.....	236
Колісниченко Ж. О. Формування інформаційно–комунікативних компетенцій на уроках фізичної культури.....	238
Лимаренко В. А. Проектна діяльність на уроках фізики в культурно-освітньому середовищі сучасної школи	241
Литвин Н. І. Від творчості вчителя – до творчості учнів (з досвіду роботи учителя-словесника з використанням можливостей кабінету-музею)	243

Ніколаєва С. В. Формування комунікативно-освітніх компетенцій на уроках фізичної культури.....	244
Секція II. Сучасна школа як ключовий інститут забезпечення комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу	248
Шилкунова З. І. Розвиток сенсорної інтеграції як ресурс формування комунікативної компетентності молодшого школяра.....	248
Бекетова О. Г. Традиції класу як засіб згуртування дитячого колективу в умовах дистанційного навчання.....	250
Левченко А. Є. Успішний зарубіжний досвід заохочення дітей до читання	253
Литовченко А. В. Засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності у молодших школярів в умовах сьогодення.....	255
Приходько С. О. Використання карти мандрівок в індивідуальній роботі з розвитку мовлення в початковій школі.....	258
Секція III. Вивчення іноземних мов як потужний ресурс системи формування комунікативних компетенцій суб'єктів освітнього процесу.....	261
Циганок О. І. Формування комунікативних навичок учнів на уроках англійської мови в умовах змішаної форми навчання.....	261
Batmanova S. M. "Focus second edition" course is a way of developing young learners' communicative, social and cultural competencies	265
Діденко Ю. О. Рольова гра як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів на уроках англійської мови.....	268
Зобова Г. М. Музейні уроки як засіб формування комунікативних компетентностей здобувачів освіти	271

Наукове видання

ДЕНЬ НАУКИ

ПРОГРАМИ ТА МАТЕРІАЛИ

XXXI МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА: ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІДНОСИН І
ПІДХОДІВ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ»

XXXI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ

XXXI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВЧИТЕЛІВ «ШКОЛЯР І ШКОЛА В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ОСНОВНІ
НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ»

13 квітня 2024 р.

В авторській редакції

Підписано до друку 10.04.2024. Формат 60×84/8.

Папір офсетний. Гарнітура «Таймс».

Ум. друк. арк. 33,02. Обл.-вид. арк. 19,16.

Тираж 300 пр.

Видавництво

Народної української академії

Свідоцтво № 1153 від 16.12.2002

Надруковано у видавництві

Народної української академії.

Україна, 61000, Харків, МСП, вул. Лермонтовська, 27